T 19442

11 IUL. 2005

Societatea de Ştiinţe Filologice

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

1

1986

43588

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

Anul XV, nr. 1 (ianuarie-martie), Bucureşti, 1986

COLEGIUL DE REDACȚIE :

GHEORGHE ANTONESCU (Slobozia), NAE ANTONESCU (Terebești, jud. Satu-Mare), CONSTANȚA BĂRBOI, ION BUZAȘI (Blaj), ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ, AUGUSTIN MACARIE, AURELIA MARINESCU, DORINA MĂRGINEANȚU (Timișoara), VIORICA NEBEL (Buzău), IULIU PĂRVU (Cluj-Napoca), NICOLAE I. NICOLAE, ILEANA OANCEA (Timișoara), TUDOR OPRIȘ, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, MARIAN PAPAHAGI (Cluj-Napoca), VASILE POENARU, STERIE RĂDOI (Iași), GEORGE ȘOVU, AL. TUDORICĂ

REDACȚIA :

MARICA ANGHELESCU, MIRCEA FRÎNCULESCU — redactori
ION HANGIU — redactor-șef

Revista LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ este editată de Societatea de Științe Filologice, cod 848 866. Redacția și administrația : Bd. Schitul Măgureanu, nr. 1, et. 3, sector V. cod 79.664, București, tel. 15.17.92, cont C.E.C. nr. 45.11.09.5, Filiala sector V, Calea Victoriei, nr. 7, București.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scinteii", București sub comanda nr. 52 104

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI
ANUL XV, NR. 1 (IANUARIE — MARTIE), BUCUREŞTI, 1986

Sumar

Congresul ştiinţei şi învăţământului 3

Gramatică, vocabular

LILIANA IONESCU-RUXĂNDOIU — Romanitatea limbii române — note specifice 4
MIOARA AVRAM — Litera „x" şi grupurile de sunete „ks", „gz" . . . 7
CRISTINA CĂLĂRAŞU — Regionalisme 10
TRAIAN COSMA — Clişee lingvistice 13

Stil, compoziţie

ŞTEFAN MUNTEANU — Calităţile generale ale stilului 16
SILVIU ANGELESCU — Caracterizarea unui personaj 19

Analize, sinteze

ION VASILE ŞERBAN — Literatura, formă a conştiinţei sociale (I) . . . 22
NICOLAE CONSTANTINESCU — Originea folclorică a unor specii din literatura cultă 25
VICTORIA POPOVICI — V. Alecsandri : „Balta-Albă" 28
GABRIEL ANGELESCU — M. Eminescu : „Dorinţa" 31
MARIA CVASNII CĂTĂNESCU — M. Eminescu : „Pe lîngă plopii fără soţ..." 32
VIORICA AVRĂMUŢ — Nichita Stănescu : „Noi" 35

Miscellanea

V. FANACHE — Conştiinţa de patrie în opera lui Liviu Rebreanu . . . 38
GEORGE GANĂ — Lucian Blaga 41
NICOLAE MECU — G. Topîrceanu 44
CONSTANŢA BĂRBOI — La aniversarea profesorului nostru. 46
AUGUSTIN Z. N. POP — O viaţă închinată învăţământului românesc . . 47

Concursuri, examene

Activități în cadrul Festivalului Național „Cîntarea României" : Concursul de limba și literatura română „Mihai Eminescu"
Concurs pentru elevii clasei a IV-a 48
Proba de verificare a cunoștințelor pentru admiterea în treapta I de liceu. Subiecte date în sesiunea iunie 1985 48

Cenacluri, reviste

VIORICA NEBEL — Cercul „Iubitorii cărții" din Buzău 51
MARCEL FOTACHE — Cenaclul literar „Columne" din Slobozia . . 52
GEORGE ȘOVU — Cronica revistelor școlare 53

De la corespondenții noștri 55

Tinere talente

DANIELA TRANDAFIR — Lotcă și nufăr 59
ANDREEA MARIA TĂNASE — Clipă 59

Debut

IULIANA ILIE — Aș vrea să fiu 60
MARIANA ȚICU — Ți-aș scrie 60

Însemnări pe marginea cărților

IOAN MUȚIU, LIVIUS PETRU BERCEA, *Exerciții de gramatică* (Cristina Poenaru) ; GRAȚIAN JUCAN, *Eminescu și patrimoniul popular* (Al. Andrei) 61

VASILE POENARU — Curier 63

Congresul științei și învățământului

În zilele premergătoare sărbătoririi Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, s-au întrunit la București, sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, reprezentanți ai institutelor de cercetare științifică din întreaga țară și ai învățământului românesc de toate gradele, pentru a dezbate probleme privind creșterea contribuției științei și învățământului la dezvoltarea economiei noastre în cincinalul 1986—1990. În magistrala cuvîntare rostită la deschiderea lucrărilor primului Congres al științei și învățământului, secretarul general al partidului, președintele țării, a caracterizat astfel etapa actuală :

„Noul cincinal marchează trecerea de la dezvoltarea extensivă la cea intensivă a industriei, agriculturii și a celorlalte sectoare, realizarea unei noi calități a muncii și a vieții întregului popor".

Știința și învățămîntul constituie, după cum se știe, factori esențiali ai progresului economic și social al poporului român, constructor al socialismului și comunismului pe pămîntul patriei noastre. Dacă știința este o forță de producție, considerată cea mai puternică a progresului economic și social, iar învățămîntul, școala românească, izvor de cultură și factor de civilizație, legătura dintre aceste domenii de activitate devine organică.

Congresul științei și învățămîntului a ales în funcția de președinte al Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, organism menit să coordoneze întreaga activitate, pe tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, eminent om politic și savant de renume mondial.

Revista noastră va continua să publice articole de gramatică, stil, compoziție, analize, comentarii și sinteze, prin care să stimuleze gîndirea creatoare a elevilor și studenților, să faciliteze afirmarea unor noi talente în știință, tehnică, cultură, literatură și artă. Studiul limbii și literaturii române, ca și cel al disciplinelor fundamentale (matematică, fizică, chimie, biologie), oferă numeroase exemple de cărturari, oameni de știință și cultură care și-au pus munca, talentul și pasiunea în slujba servirii intereselor naționale ale poporului român.

Romanitatea limbii române — note specifice

LILIANA IONESCU-RUXĂNDOIU
Universitatea din București

1. Al. Rosetti își începe cunoscuta lucrare *Istoria limbii române* — apărută în numeroase ediții succesive —, printr-o definiție a românei în raport cu criteriul originii acesteia. Din punct de vedere genealogic, româna reprezintă latina vorbită neîntrerupt în partea orientală a Imperiului Roman, din momentul pătrunderii latinei în provinciile nord- și sud-dunărene și pînă astăzi. Relația de continuitate dintre latină și română trebuie înțeleasă dialectic. Unitățile lingvistice și structurile caracteristice latinei au suferit numeroase schimbări, explicabile atît prin acțiunea unor factori interni — tendințele de evoluție inerente oricărui idiom —, cît și prin acțiunea unor factori externi sistemului limbii — condițiile istorice, economico-sociale și culturale, specifice ariei sud-est europene în care a fost utilizată latina. Ca oricare dintre limbile romanice, româna poate fi considerată drept o latină modificată : unele dintre trăsăturile originare s-au pierdut, au apărut trăsături noi, dar nucleul esențial al caracteristicilor românei (vocabularul fundamental și sistemul gramatical), definitoriu pentru tipul ei structural, este cu certitudine latin.

2. Fondul lexical de origine latină al românei cuprinde atît cuvinte conservate în toate limbile romanice (după ultimele date, 488), cît și cuvinte conservate numai în română (107).

Cîteva dintre cuvintele general romanice au în română alt sens decît în celelalte limbi în care s-au transmis. Dacă în cazul unor cuvinte cum ar fi *foale* (*<follis*) sau *întinde* (*<intendere*) în română s-a păstrat sensul originar, în cazul unor cuvinte ca : *inimă* (*<anima* „suflet, suflare"), *tare* (*<talis* „astfel, de acest fel"), *tînăr* (*<tener* „fraged"), *vindeca* (*<vindicare* „a revendica, a libera, a răzbuna, a pedepsi"), *aprinde* (*<apprehendere* „a prinde, a cuprinde, a cunoaște"), sensurile din română reprezintă rezultatul unor evoluții specifice, cîteodată dificil de explicat (cf. *tare*).

Există, de asemenea, un număr de termeni (214) comuni celorlalte limbi romanice, dar absenți din română. Româna a conservat cuvinte latine arhaice (*scire* — *știi*, față de *sapere*, cuvînt mai nou, păstrat în alte arii romanice), dar a pierdut o serie de termeni tehnici, care presupun un anumit grad de civilizație materială (unii termeni din domeniul marinei, termeni militari, termeni referitori la mărfuri de lux etc.). În alte situații, româna a continuat forme la origine mai expresive decît cele transmise în celelalte provincii : derivate cu sufixe (mai ales diminutivale) sau cu prefixe (*picior* < *petiolus*, derivat al lui *pes* ; *mușchi* <*musculus*, derivat al lui *muscus* ; *rădăcină* < *radicina*, derivat al lui *radix* ; *zbura* <*exvolare*, derivat cu prefix al lui *volare* etc.) sau sinonime din limbajul familiar ale unor cuvinte (*mamma* și *tata*, cuvinte din limbajul copiilor, au substituit termenii *mater* și *pater*).

S-au păstrat numai în română cuvinte ca : *ovis* (>*oaie*), **addepositum* (>*adăpost*), *lingula* (>*lingură*), *jugulare* (>*junghia*), *perambulare*

*(>plimba), * libertare (>ierta), canticum (>cîntec), * antaneus (>întîi)* etc. Unele dintre ele continuă formaţii rare în latina clasică, dar frecvente în latina tîrzie *(flutur<*flutulus, leşina<*laesionare, legăna<*liginare, veşted<*vescidus, flămînd<*flammabundus* etc.) sau au sensuri foarte diferite de cele atestate în latină *(apuca<aucupari* „a prinde păsări cu laţul", *ospăţ<hospitium* „ospitalitate", *mire<miles* „soldat", *cerceta<circitare* „a descrie un cerc" etc.).

Analiza naturii şi a semantismului termenilor latini moşteniţi în română reflectă diferenţe importante între provinciile dunărene şi celelalte provincii : izolarea lor de restul lumii romanice şi caracterul predominant rustic al civilizaţiei locale. Ovid Densusianu semnala bogăţia terminologiei pastorale şi agrare în română, iar Sextil Puşcariu constata lipsa unor cuvinte care desemnează elemente fundamentale ale vieţii urbane *(villa, via, strata, platea)*, prezente în limbile occidentale.

Izolarea ariei la care ne referim a avut ca rezultat păstrarea unui strat lexical mai arhaic, neparticiparea la o serie de inovaţii lingvistice produse în restul Romaniei, precum şi absenţa termenilor savanţi, pătrunşi prin mijlocirea şcolii, a administraţiei şi a bisericii. Spre deosebire de Occidentul romanic, în care contactul cu latina s-a menţinut în tot cursul evului mediu, cu efectul consolidării rezultatelor vechiului proces de romanizare, în aria românei se constată numai conservarea specifică a fondului latin moştenit, în condiţiile integrării acestei arii în sfera de civilizaţie bizantino-slavă. La începutul secolului al VII-lea, în Imperiul Bizantin, greaca este decretată limbă oficială ; ulterior, mai ales din a doua jumătate a secolului al IX-lea, slavona cîştigă teren datorită procesului tot mai activ de organizare statală şi bisericească a popoarelor slave.

În aria în care s-a dezvoltat româna, evoluţia limbii vii — romanică în trăsăturile ei definitorii — nu a mai beneficiat de raportarea la etalonul latinei ca limbă a culturii. Compensarea acestei deficienţe s-a produs foarte tîrziu, începînd din a doua parte a secolului al XVIII-lea şi, mai ales, în secolul al XIX-lea, ca urmare a unei acţiuni deliberate a cărturarilor acestei epoci. O limbă a culturii, modelată după tiparul latinei şi al limbilor romanice moderne, se constituie abia atunci. Referindu-se la acest proces, Sextil Puşcariu l-a numit „re-romanizarea" românei.

Există deci în română două straturi de elemente latine, separate printr-un mare interval de timp : cel al elementelor moştenite, care au suferit acţiunea unor modificări fonetice cu caracter sistematic (aşa-numitele legi fonetice), şi cel al împrumuturilor savante, latino-romanice, a căror formă este mai aproape de etimon. Unele împrumuturi „dublează" cuvinte din vechiul fond, în sensul că pot fi raportate la aceleaşi prototipuri latine, dar diferenţele foarte mari, nu numai sub aspect fonetic, ci şi ca înţeles, fac ca ele să nu fie puse în legătură, în mod normal, de vorbitori. Cf. *fereca — fabrica, cumpăra — compara, cuveni — convenі, căpeţel — capitel, chiar — clar, închina — înclina, mărunt — minut, făptură — factură* etc.

3. Condiţiile particulare la care ne-am referit în legătură cu lexicul explică şi conservatorismul mai pronunţat al românei în planul structurii morfologice. Flexiunea nominală se caracterizează prin păstrarea mărcilor fundamentale de număr din latină : *-i* pentru masculine, *-ae* pentru feminine (rom. *-e*) şi *-a* pentru neutre (rom. *-e*), dar şi a unor mărci cazuale, dispărute din alte limbi romanice : *-ae* şi *-i*

la G.-D., pentru substantivele feminine (rom. *-e* și *-i*), și *-e* la vocativul substantivelor masculine. Româna este, de asemenea, singura limbă romanică în care există un gen neutru constituit. Deși nu a fost moștenit ca atare, ci reprezintă rezultatul unei reorganizări specifice a materialului lingvistic latin, neutrul românesc are aceleași trăsături semantice ca și cel latin (nu include nume de animate) și mărci conservate (*-e*<lat. *-a*, la plural) sau explicabile printr-o altă analiză morfologică a unor forme transmise din latină (*-uri*<lat. *-ora* desprins ca desinență din forme de tipul *tempora* și atașat și altor substantive ; cf. *cîmpuri, locuri* etc.).

Flexiunea verbală se caracterizează prin fenomene de conservare mai accentuate decît cele constatate în domeniul flexiunii nominale, atît în planul conținutului (păstrarea din latină a valorilor diferitelor categorii gramaticale : diateze, moduri, timpuri), cît și în planul expresiei lingvistice (păstrarea structurii morfematice a formelor temporale). De remarcat că unele subtipuri flexionare nou create în română (subtipul verbelor în *-ez*, la conjugarea I, și al verbelor în *-esc*, la conjugarea a IV-a) sînt, de fapt, rezultat al extinderii și al gramaticalizării sensului unor grupuri de forme existente în latină. Se poate observa, de asemenea, că unele influențe ulterioare, cum ar fi, de exemplu, influența slavă, au determinat îmbogățirea sub aspect cantitativ și valoric a unor categorii moștenite din latină (de exemplu, reflexivul). Al. Graur a relevat efectul aparent paradoxal, de consolidare a romanității, produs asupra românei de unele achiziții gramaticale din limbile cu care aceasta a venit în contact. Efectul este explicabil prin vitalitatea tendințelor continuate de română din latină.

4. În plan s i n t a c t i c, lipsa cenzurii exercitate prin confruntarea uzului curent cu acela specific unei limbi a culturii a determinat o remarcabilă extindere a tipurilor de construcții caracteristice limbii vorbite. Cf. reluarea și anticiparea prin forme pronominale a complementului direct și indirect (*cartea* am citit-*o* cu plăcere ; *l*-am văzut *pe Ion ; prietenului* tău nu *i*-am spus nimic ; *i*-am dat o carte *lui Ion* etc.), negația dublă sau multiplă (*n*-am citit *nimic niciodată* în limba engleză) etc.

5. Latinitatea românei este evidentă nu numai în ceea ce ea a moștenit ; latina a determinat, deopotrivă, direcția schimbărilor produse în sistemul lingvistic. O serie de tendințe manifestate încă din latină, uneori ca simple virtualități, anumite preferințe sau idiosincrasii au fost continuate și dezvoltate în română. Astfel, de exemplu, tendința marcării cazurilor nu prin desinențe, ci prin elemente analitice, constatată în latina tîrzie, este activă și astăzi în română (ca dovadă, extinderea articolului proclitic *lui* de la G.-D. numelor de persoană masculine la feminine, în limba vorbită : *lui Rodica, lui Ioana* și chiar *lui mama*, sau folosirea prepoziției *la* ca marcă a valorii de dativ : *i-am spus la vecina mea*). Dublarea complementului direct și indirect prin forme pronominale, procedeu cu valoare stilistică în latina tîrzie, determinat de cerințele clarității, a devenit în română o regulă gramaticală. Intoleranța latinei față de hiat s-a transmis românei, care dispune de un sistem activ de mijloace de evitare a hiatului.

In sfîrșit, tiparele structurale specifice latinei, la toate nivelurile structurii sale, au acționat ca un filtru asupra împrumuturilor din alte limbi, determinînd o orientare precisă în selectarea acestora (vezi, de exemplu, respingerea sau adaptarea împrumuturilor al căror tip de structuri fonetice și morfologice nu corespunde tiparelor moștenite).

Litera „x" și grupurile de sunete „ks", „gz"

MIOARA AVRAM
Institutul de Lingvistică, București

Scrierea grupurilor de consoane *ks, gz* și pronunțarea cuvintelor scrise cu litera *x* ridică numeroase probleme de corectitudine, deoarece aici se întîlnesc ambele tipuri de excepții de la regula generală conform căreia ortografia limbii române notează fiecare sunet printr-o literă. Litera *x* nu notează u n sunet, ci un grup de d o u ă sunete consonantice și nu totdeauna același grup : de obicei prin *x* se notează consoanele *ks* (în cuvinte ca *axă, explozie, mixt, pix, xilofon),* dar uneori aceeași literă *x* notează consoanele *gz* (în cuvinte ca *auxiliar, examen, exemplu).* Notația prin *x* nu este unică pentru grupurile consonantice în discuție, care sînt scrise în unele cuvinte — mai puține — cu cîte două litere, corespunzătoare consoanelor din alcătuirea grupului : *cs* (în cuvinte ca *facsimil, îmbîcsi),* respectiv *gz* (în *zigzag)* sau *cz* (în *eczemă),* și chiar cu cîte trei litere : *cks* (în *sticksuri).*

Scrierea cu *x* sau cu *cs,* respectiv *gz, cz,* la cuvintele comune se orientează, în general, după criterii etimologice, care nu sînt la îndemîna nespecialiștilor. Întrucît însă cuvintele în care nu se scrie *x,* ci se folosesc cîte două litere — *cs, gz* sau *cz* — sînt foarte puține, lista acestora poate fi învățată și reținută ca atare. Cu *cz* se scrie numai cuvîntul *eczemă,* iar cu *gz* substantivul comun *zigzag* și numele propriu *Bogza.* Cu *cs* se scriu următoarele cuvinte : verbele *catadicsi, îmbîcsi* și *ticsi,* substantivele *cocs* (și familia lui : *cocserie, cocsifica, cocsificabil, cocsochimie), cocsagîz* (plantă industrială), *comics* (bandă desenată), *facsimil, fucsie* (floare), *fucsină* (materie colorantă), *lacs* (pește), *micsandră* (floare), *rucsac, sconcs* (animal), *tocsin* (clopot de alarmă), *vacs* (și familia lui : *văcsui, văcsuitor).* De asemenea, se poate reține că se scrie totdeauna *x* la începutul cuvintelor și în prefixele *ex-* și *extra-.*

Pe plan pur o r t o g r a f i c se produc greșeli fie, mai des, în sensul că se folosește litera *x* acolo unde normele au consacrat scrierea cu *cs* sau cu *cz* (de exemplu, *mixandră, tixi, exemă),* fie, mai rar, invers, în sensul că se scriu literele *cs* sau *gz* în locul literei *x (fics, tacsă ; egzact).* Ezitările existente în această privință se datoresc identității unor contexte fonetice cu scriere diferită (de exemplu : *cocs* și *box ; sconcs* și *linx* ; atenție la omofonele *lacs,* subst., și *lax,* adj., *tocsine,* s.n. pl. și *toxine,* s.f. pl. !), precum și oscilației în timp a normelor ortografice (de exemplu, *cocs, fucsină* și *vacs* s-au scris într-o vreme cu x). Pentru scrierea greșită cu *cs* în loc de *x* în cuvinte ca adjectivul *fix* sau substantivul *sfinx,* o împrejurare care favorizează confuzia este faptul că pluralul lor — numai cel masculin la adjective — se scrie corect cu litera *c* + *ș : ficși, sfincși ;* alte exemple de acest fel, cu singularul în *ks* notat *x* și pluralul (masculin) în *cși,* sînt adjectivele *complex, lax, ortodox, perplex, prolix* și substantivele *fenix, fox* (cîine), *linx, lux* (unitate de măsură din fizică). Se întîlnesc însă și scrieri hibride, ca *xgz* pentru *x* cu valoarea *gz* (în *exgzecuta, exgzemplu),* care nu au nici o justificare.

Un domeniu în care apar multe șovăieli îl constituie unele nume proprii de persoane cu norme de scriere diferită în aceeași rădăcină : este cazul lui *Alecsandri,* care se scrie cu *cs,* spre deosebire de *Alexandru* sau *Alexandrescu,* care se scriu cu *x ;* scrierea cu *x* constituie, de fapt, regula generală (vezi *Felix, Maxim, Oxana, Polixenia, Roxana, Ruxandra, Sextil,*

Xenia). Scrierea cu *ss* în nume ca *Alessandrescu* reflectă şi o variantă de pronunţare (cu *s*).

Mai numeroase sînt greşelile care se produc pe plan ortoepic, la pronunţarea cuvintelor scrise cu litera *x*.

Pe de o parte, se fac greşeli în dublu sens la lectura ei atunci cînd este intervocalică (precedată şi urmată de o vocală) : de obicei se neglijează faptul că ea trebuie redată prin grupul de consoane sonore *gz* în cuvinte ca *auxiliar, exact, examen, executa, exemplu, exil, exotic, exulta* (pronunţate greşit *auksiliar, eksact, eksamen, eksecuta, eksemplu, eksil, eksotic, eksulta*), iar mai rar se pronunţă astfel acolo unde norma are grupul de surde *ks*, de exemplu în *exagera* (pronunţat greşit *egzagera* în loc de *eksagera*). Aceste greşeli de pronunţare se datoresc faptului că cele două grupuri consonantice notate prin aceeaşi literă apar în contexte fonetice foarte asemănătoare (de exemplu : *exagera* şi *exact ; exegeză* şi *exemplu ; oxid* şi *auxiliar ; exotic* şi *exod ; exulta* şi *exuberant*). Unii vorbitori reduc grupul de consoane la una singură, şi anume la ultima, rostind greşit *ezact, ezamen* sau *esamen* şi *ezecuţie* în loc de *egzact, egzamen, egzecuţie* (de la pronunţarea *ezaltat* pentru *exaltat* = *egzaltat* s-a putut ajunge la *zăltat*) ; greşeli de acest fel se întîlnesc la cei care au deprins neologismele citate pe cale orală.

Pe de altă parte, se fac greşeli la pronunţarea grupului *ks* (îndeosebi precedat de *e*) cînd este urmat de o consoană şi, mai ales, de un grup de consoane, existînd tendinţa de reducere a lui *ks* la *s* : astfel, unii vorbitori pronunţă (şi scriu) *escavator, escursie, eshibiţie, espoziţie, estern, justapune, (i)mistiune* în loc de *excavator, excursie, exhibiţie, expoziţie, extern, juxtapune, (i)mixtiune* şi, mai des, *esclamaţie, escrescenţă, esplica, esploatare, espres, esprima, espropriere, estracţie, estrem* în loc de *exclamaţie, excrescenţă, explica, exploatare, expres, exprima, expropriere, extracţie, extrem*. Datorită existenţei acestei greşeli şi din dorinţa de a o evita, deci prin ceea ce se numeşte hipercorectitudine, *s* urmat de consoană este transformat uneori în grupul *ks* în cuvinte ca *distins*, pronunţat greşit *dikstins* ; fenomenul are — din păcate — o mare răspîndire la *s* (consoană) precedat de *e*, poziţie în care intervine şi analogia cu prefixul *ex-*, spunîndu-se (şi scriindu-se) greşit *excadrilă* şi *excadron* în loc de *escadrilă* şi *escadron*, la fel *excalada* şi *excalator* în loc de *escalada* şi *escalator* sau *excamota, excapadă, excortă, excroc* (şi *excrocherie*), *exter, extompa* în locul formelor corecte cu *s* : *escamota, escapadă, escortă, escroc, ester, estompa*. Confuzia între *ks* şi *s* înainte de consoane priveşte atît ortoepia, cît şi ortografia, căci, spre deosebire de dubla valoare fonetică a literei *x* între vocale, în contextul *x* sau *s* + consoană (ca şi la *x* final sau la *x* care este numai urmat de vocală) nu există nici o contradicţie între scriere şi pronunţare ; de aceea toate greşelile discutate în acest alineat se reflectă şi în scriere, cum am indicat în parantezele de mai sus.

Referitor la confuzia menţionată sînt utile cîteva precizări. Unele variante cu *s* în loc de actualul *x* (pronunţat *ks*) + consoană la scriitorii mai vechi se explică istoric prin încercările de adaptare a unor neologisme cu etimologie multiplă, în speţă prin modelul italienesc al unor împrumuturi (de exemplu, numeroasele forme cu *es-* la Eminescu — cea mai cunoscută fiind *nesplicată* = *neexplicată* din *Epigonii* ; variante pur grafice cu *s* pentru *x* apar şi înainte de vocală : *esemplu, esista*). Dis-

tinctia între *x* (= *ks*) și *s* urmate de consoană servește uneori la deosebirea unor cuvinte paronime, ca substantivele *text* și *test*, substantivul *context* și verbul (indicativ prezent 1 sg.) *contest*. În unele cuvinte, înlocuirea lui *x* (= *ks*) cu *s* se poate datora și apropierii făcute între un neologism și un cuvînt mai cunoscut : de exemplu, la *estinctor* și *(in)estingibil* în loc de *extinctor* și *(in)extingibil* se poate presupune o influență a verbului *a stinge*, iar la *inestricabil* în loc de *inextricabil* influența lui *a strica* (manifestată și asupra sensului ; de reținut că sensul exact al lui *inextricabil* este „foarte complicat, din care nu te poți descurca", nu „care nu poate fi distrus sau stricat", cum cred unii). O situație specială este cea în care prefixul *ex-* este atașat la un cuvînt care începe cu *s* : cuvintele de acest fel trebuie scrise cu *exs...*, chiar dacă în pronunțare nu se disting clar cei doi *s* (*eks* + *s*) ; așadar *exsicator* (aparat de laborator) și *exsudat* (secreție) sau *exsudație* (transpirație), nu *exicator*, *exudat*, *exudație*.

Pentru nedumeriri în legătură cu scrierea grupurilor de consoane *ks*, *gz* sau cu pronunțarea literei *x* în anumite cuvinte trebuie să se consulte lucrări ca : *Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație* (ediția a IV-a, 1983), *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* (1982) sau G. Beldescu, *Ortografie, ortoepie, punctuație* (1982 ; supliment al revistei *Limba și literatura română*).

Pronunțarea literei *x* în cuvinte nu trebuie confundată cu numele ei. Numele literei *x* este *ics* și ea se citește astfel cînd este izolată, cu valoare substantivală : în enumerarea literelor din alfabet, în propoziții referitoare la scriere (*Lipsește un x, Scrie-l mai clar pe x !, Litera x notează un grup de consoane*), cînd înseamnă „semn de forma literei x" (pluralul *x-uri* se citește *icsuri*) sau cînd are valoare de simbol în diferite coduri. Pornind de la notația prin *x* a unei necunoscute dintr-o ecuație algebrică, litera *x* este folosită ca substitut de cuvinte ; de obicei majuscula X substituie nume proprii : *în orașul X, cetățeanul X* și de aici s-a ajuns la formația *X-ulescu*, pronunțată (și scrisă și) *Icsulescu*.

Cele spuse pînă acum, în acest articol, cu privire la litera *x* și la pronunțarea ei sînt valabile numai pentru ortografia și ortoepia limbii române (pentru cuvinte comune și pentru nume proprii de persoană ale unor români sau alte nume proprii adaptate). E bine de știut că în alfabetul latin folosit de alte limbi litera *x* are diferite valori și ca atare în numele proprii neadaptate trebuie citită conform regulilor din limba respectivă. Ea se citește *h* în spaniolă : de exemplu, în numele localității *Xeres* (devenit și substantiv comun, ca nume de vin). Prin tradiție noi pronunțăm cu *ks* numele statului *Mexic* în această formă, adaptată, cu finală consonantică ; în numele, neadaptat, al capitalei acestui stat, *Ciudad de Mexico*, litera *x* trebuie pronunțată însă *h* (aproximativ *Siudá de Méhico*). În franceză ea se citește uneori *s* : numele orașului *Bruxelles*, capitala Belgiei, se pronunță corect cu *s*, nu cu *ks* (deci *Brüsél*). Tot *s* se citește litera *x* în numele proprii chinezești scrise cu litere latine : *Xiamen*, *Xining*.

Grupurile de litere *cs* și *cz* au și ele valori diferite în unele limbi. Ele trebuie citite *č* (= *ci*) în nume proprii maghiare și poloneze ; de exemplu : *Csáki*, *Czerny*, *Mickiewicz* (= *Mițchievici*), *Mohács*.

Regionalisme

CRISTINA CĂLĂRAȘU
Universitatea din București

I. Definiție. Tipuri. Cauzele apariției regionalismelor. În sens larg, regionalismele sînt definite drept fapte de limbă existente numai într-o anumită regiune (cf. *Dicționar explicativ al limbii române [DEX]*, București, 1975). Dat fiind că aceste fapte se situează la niveluri diferite ale structurii limbii : fonetică, morfologie, sintaxă, lexic, regionalismele pot fi de mai multe tipuri : *regionalisme fonetice* (de exemplu pronunțarea *malái* „mălai", *carári* „cărare", în Moldova), *regionalisme morfologice* (de exemplu, forma de condițional prezent construită în Banat cu auxiliarul *a vrea* ; *vreș cînta* „aș cînta"), *regionalisme sintactice* (de exemplu, în Banat, antepunerea atributului în genitiv : [face caltaboși] *din ale groase mațe*), *regionalisme lexicale*.

Într-un sens mult mai restrîns, termenul regionalism desemnează numai regionalismele lexicale (cf. *Dicționarul limbii române moderne*, București, 1958). Dacă adoptăm acest punct de vedere, este necesar să distingem :

1. cuvinte cu circulație regională : *ciolan* „os", *hulub* „porumbel", *omăt* „zăpadă" (Moldova) ; *cocon* „copil" (Maramureș) ; *arină* „nisip", *brîncă* „mînă" (Crișana) ; *golumb* „porumbel", *farbă* „culoare", *șnaidăr* „croitor" (Banat) etc. ;

2. sensuri regionale ale unor cuvinte cu circulație mai largă, sau chiar generală ; verbul *a adăpa* are în Oltenia un sens special în ceremonialul de nuntă : „a duce mireasa la fîntînă pentru a îndeplini un anumit ritual" ; de exemplu : *Tinerii pleacă pin sat să să plimbe, să duc cu bradu cu polomeacu cu apă pe cobîlță la fîntînă... să adăpe mireasa (Glosar dialectal, Oltenia*, București, 1967).

Cauzele care determină apariția și menținerea regionalismelor lexicale sînt de natură diferită : *social-istorică, geografică, lingvistică* etc. Dintre acestea, amintim :

1. Vecinătatea geografică a altor limbi facilitează împrumutul unor elemente lexicale ; de exemplu, în Moldova se întîlnesc frecvent cuvinte de origine ucraineană (*hulub* „porumbel", *harbuz* „pepene", *mancă* „doică" etc.), în Banat apar elemente de origine sîrbă (*colar* „rotar", *goști* „oaspeți", *iorgan* „plapumă" etc.), iar în Crișana există o influență maghiară mai accentuată decît în alte zone (*barșon* „catifea", *copîrșeu* „sicriu", *fedeu* „capac" etc.).

2. Izolarea naturală a unor regiuni — datorată unor lanțuri muntoase, ape etc. —, determinînd și o izolare lingvistică, permite conservarea unor elemente lexicale dispărute din alte arii ; astfel, substantivul *cocon* „copil" continuă să fie utilizat astăzi numai în Maramureș.

3. Conștiința apartenenței la un anumit sistem lingvistic poate genera, în anumite condiții politico-istorice, o reacție de conservare a fondului lexical primar. Astfel, în unele părți din centrul Transilvaniei (Crișana, Țara Moților), care au constituit un nucleu puternic al rezistenței naționale, s-au conservat vechi cuvinte de origine latină (*arină* „nisip", *brîncă* „mînă", *a custa* „a trăi", *iuo* „unde" etc.).

4. Nevoia de expresivitate a emițătorului mesajului poate favoriza apariția unor cuvinte sau sensuri regionale. În zona Rîmnicul-Vîlcea, de exemplu, se folosește verbul *a giorsăi* „a cosi superficial" sau substantivul *glăvățînă* „căpățînă". Regionalismul bănățean *broncă* „contrabas" a dat naștere, în aceeași zonă, unui sens derivat „muscă mare", iar în împrejurimile Reșiței s-a format chiar și verbul *a broncăni* „a bîzîi tare". Toate aceste inovații sînt expresia unei evidente atitudini ironice a vorbitorilor.

Deși în limba română, în special în lexic, există unele diferențe dialectale, trebuie precizat că aceste diferențe nu sînt de natură să facă de neînțeles comunicarea dintre vorbitori aparținînd unor regiuni diferite, așa cum se întîmplă între un francez din nord și altul din sud. În limba română, azi se manifestă o tendință generală de unificare lingvistică, datorită atît mijloacelor de informare în masă — presa, radioul, televiziunea —, cît mai ales școlii.

II. Regionalismele în literatură. Existența regionalismelor în graiuri a avut, cum este și firesc, anumite consecințe și asupra configurației limbii literaturii artistice. Nici unul dintre scriitorii români — clasici sau contemporani — nu poate fi desemnat drept scriitor regional, dialectal.

Scriitorii noștri și-au manifestat în toate timpurile credința că toți românii au o origine și o limbă comună. În virtutea acestei credințe și pornind de la cunoașterea aprofundată a limbii în complexitatea formelor ei teritoriale, sociale, istorice etc., scriitorii au selectat și au pus în circulație numai acele elemente regionale considerate reprezentative, acelea care slujeau direct la realizarea intenției lor artistice. Excesul de regionalisme a fost evitat cu grijă, pentru că ideea izolării regionale nu a avut ecou în cultura și, respectiv, în literatura română.

În consecință, cele mai multe cuvinte — care ar putea părea regionale la prima vedere — folosite într-o operă literară sau alta sînt, în realitate, cunoscute pe spații mai întinse, ceea ce le conferă un caracter larg p o p u l a r. Arătînd că la I. Creangă numărul regionalismelor este atît de redus, încît dacă ar fi repartizate pe pagini, abia dacă ar reveni un regionalism pe o pagină [1], acad. I. Iordan consideră că opera marelui povestitor moldovean are un preponderent caracter popular. Un argument în favoarea caracterului popular al lexicului lui I. Creangă îl constituie faptul că din cuvintele cu un sens mai mult sau mai puțin „tehnic" referitor la aspecte concrete ale universului țărănesc (medicină populară, vestimentație, unelte etc.), cele mai multe sînt răspîndite pe o arie mult mai întinsă decît aceea a graiului moldovenesc. O serie de cuvinte incluse în glosarul operelor lui I. Creangă circulă în Moldova, dar ele sînt în egală măsură cunoscute în Transilvania, în Banat, iar unele chiar și în Oltenia : *corhană* „rîpă", *culeșer* „făcălet pentru mămăligă", *hobot* „văl de mireasă", *ir* „alifie preparată empiric", *lodabă* „un fel de scîndură tăiată din trunchi de copac".

Constatările de mai sus referitoare la raportul regional/popular în lexicul lui I. Creangă sînt valabile și pentru vocabularul altor scriitori, al

[1] I. Iordan, *Limba lui Creangă*, în *Studii de istoria limbii române literare*, II, București, 1969, p. 356.

căror univers artistic îl constituie lumea satului : G. Coşbuc, I. Slavici[2], L. Rebreanu, M. Sadoveanu, M. Preda, M. Sorescu ş.a.

Utilizarea regionalismelor în literatură decurge — după cum arăta T. Vianu — din funcţia de localizare a acţiunii. Nu este vorba de o reconstituire în detaliu a unui cadru de viaţă, ci de nevoia de a sugera atmosfera proprie acestuia. În plan lingvistic sînt necesare cunoaşterea profundă a vorbirii ţărăneşti şi un proces atent de prelucrare artistică a materialului faptic. G. Coşbuc afirma despre vorbirea ţărănimii : „ea ne dă blocul de marmură şi noi avem datoria să facem artă din el[3].

Prelucrarea artistică a regionalismelor se realizează în forme variate :

1. Selectarea şi valorificarea materialului lingvistic provenit din graiul originar al scriitorului ; astfel se explică prezenţa regionalismelor moldoveneşti la : V. Alecsandri : *butelcă* „sticlă", *harbuji* „pepeni", *şugui* „glumi" ; M. Eminescu : *bortă* „gaură", *ciubotă* „gheată", *huceag* „tufiş" etc. sau a cuvintelor ardeleneşti la : I. Slavici : *a se aiepta* „a se arunca", *barabule* „cartofi" ; L. Rebreanu : *a se bolboci* „a se umfla" etc.

Cînd se recurge la acest procedeu, sensul regionalismului este, de obicei, deductibil din context. Cînd regionalismul are un caracter prea special, există diverse mijloace de a-l explica. În nuvela *Moara cu noroc*, de exemplu, I. Slavici precizează în textul narativ semnificaţia cuvîntului *sămădău* : „porcar şi el, dar om cu stare care poate să plătească grăsunii pierduţi ori pe cei furaţi".

2. Selectarea şi valorificarea de către scriitori a unor cuvinte regionale provenite din alte graiuri ; de exemplu, I. Creangă foloseşte termenul *balmuj* „mîncare ciobănească făcută din mălai, caş, smîntînă", termen care este întrebuinţat mai ales în Banat şi Transilvania, iar M. Sorescu în piesa *Matca* întrebuinţează moldovenismul *plod* „copil, prunc".

Utilizarea unor regionalisme provenite din alte regiuni duce la apariţia în text a unor lanţuri sinonimice, la crearea unui stil nuanţat. De exemplu, I. Creangă utilizează atît substantivul *culeşer* (derivat de la *coleaşă* „mămăligă" în Ardeal şi Banat), cît şi sinonimul său moldovenesc, de origine ucraineană *melesteu* „făcăleţ".

3. Crearea unor derivate regionale de către scriitori, pe baza unei bune cunoaşteri a graiurilor. Astfel, I. Creangă, pornind de la substantivul *chiolhan*, substantiv care circulă în special în Muntenia, a format un adjectiv *chiolhănos* „(despre om) mizerabil, ticălos" ; L. Rebreanu a creat prin derivare de la interjecţia *iu !*, strigată în timpul jocului în Ardeal, adjectivul *iuit*.

În concluzie, în limba română există regionalisme atît la nivelul graiurilor, cît şi în literatura artistică. Utilizarea acestora nu afectează înţelegerea dintre vorbitori aparţinînd unor zone geografice diferite.

---

[2] Aceeaşi caracterizare a rezultat şi din analiza limbii lui I. Slavici, despre care critica literară şi unele cercetări filologice din trecut au afirmat că „este încărcată de termeni regionali", cf. P. Dumitrescu, *Limba şi stilul operei lui I. Slavici*, în *Studii de istoria limbii române literare*, II, Bucureşti, 1969, p. 469.

[3] Apud M. Vulpe, *George Coşbuc*, în *Studii de istoria limbii române literare*, II, Bucureşti, 1969, p. 434.

Clișee lingvistice

Prof. TRAIAN COSMA
Școala Generală Nr. 3, Tîrgu-Neamț

1. Repetarea unui cuvînt sau a unui grup de cuvinte care nu sînt necesare în exprimarea orală sau scrisă constituie așa-numitele clișee *lexicale* (repetarea unor cuvinte) sau *lingvistice* (repetarea unor construcții, expresii).

Clișeul se explică, de cele mai multe ori, prin cunoașterea insuficientă a resurselor limbii (mai ales a vocabularului), prin graba, comoditatea sau preferința pentru anumite cuvinte rare, răsunătoare, adesea la modă.

2. Utilizarea clișeului nu este necesară și nici justificată de conținutul comunicării, ducînd la formulări monotone, lipsite de relief sau chiar la efecte rizibile.

Sînt bine cunoscute, sub acest aspect, mostrele de exprimare ale unor personaje din schițele și piesele lui Caragiale. Iată una dintre ele :

„— Ce mai nou ?

— Prost, *monșer*... Este o criză, *mă-nțelegi, care poți pentru ca să zici*, că nu se poate mai oribilă... S-a isprăvit... E ceva *care poți pentru ca*...

— Lasă, Nae, că se mai și exagerează.

— Ce se exagerează, nene ? Este o criză, care, ascultă-mă pe mine, că dv. nu știți, *care, mă-nțelegi*, statul cum a devenit acuma (...) cînd te gîndești *te-apucă groaza, monșer, groaza !...*“ (I. L. Caragiale, *Situațiunea)*

Cuvintele și grupurile de cuvinte subliniate în text nu contribuie cu nimic la înțelegerea ideilor, constituind un balast în economia comunicării. Personajele își ascund ignoranța în spatele acestor cuvinte repetate obositor.

Au rămas celebre, de asemenea, automatismele verbale din piesa *O scrisoare pierdută : Aveți puțintică răbdare, curat, stimabile* ș.a., dovezi ale inculturii și superficialității personajelor ridiculizate de autor.

3. În exprimarea elevilor se constată, nu de puține ori, formulări stereotipe sau afectate, repetiții obositoare care scad sau chiar anulează valoarea comunicării. Să ne oprim asupra cîtorva situații de acest fel, întîlnite în vorbire sau în scris :

(a) Iată mai întîi un fragment dintr-o discuție surprinsă între două colege :

— Ai văzut, *tu*, ce bine am știut la istorie ? Am primit zece, *tu !*

— Da, *tu*, dar nici eu n-am fost mai prejos !

Cuvîntul *tu*, repetat fără rost, a devenit un *tic verbal* supărător, fără a face conversația mai interesantă.

Este locul să amintim că în expunerile orale sau scrise ale unor elevi mai apar și alte ticuri, precum : „zice“, „știi“, „nu-i așa“. Un efort

minim de supraveghere a propriei exprimări ar duce, cu siguranță, la eliminarea acestor cuvinte inutile și, implicit, la „limpezirea" comunicării.

(b) Darie era *foarte* mic, dar mama sa, care era *foarte* săracă, l-a trimis totuși după bureți și surcele. Pădurea era *foarte* frumoasă. El s-a întîlnit cu paznicul pădurii, care era un om *foarte* rău (din lucrarea unui elev din clasa a V-a).

Ne dăm seama cu ușurință că, prin înlocuirea cuvîntului *foarte*, repetat abuziv, cu sinonime adecvate (copil *pirpiriu*, pădure *minunată*, om *hain*), valoarea expresivă a fragmentului se va ameliora simțitor.

(c) Eu sînt bine, sănătos, ceea ce îți doresc și ție. Doresc ca micile mele rînduri să te găsească sănătos. [...] Și acum închei scrisoarea dorindu-ți sănătate...

Rîndurile de mai sus reprezintă un exemplu tipic de exprimare-șablon, întîlnită, din păcate, nu numai în scrisorile întocmite de cei de vîrstă școlară. Aceste „formule", folosite la începutul și sfîrșitul oricărei scrisori, deși sînt corecte din punct de vedere gramatical, își pierd aproape complet semnificația prin utilizare excesivă. O scrisoare „îngrijită" reprezintă și un semn de respect față de „destinatar".

(d) Sînt destul de dese cazurile în care se folosesc, mai ales în limbajul liceenilor, formulele : „Luceafărul poeziei românești" sau „Ceahlăul literaturii române", care înlocuiesc numele lui M. Eminescu, respectiv, M. Sadoveanu, în aprecierile critice referitoare la acești mari scriitori. Deși sintagmele poetice respective sînt remarcabile, prin întrebuințarea lor repetată au devenit *clișee*, adică formulări stereotipe care minează varietatea, nota personală a limbajului.

4. În lucrările consacrate cultivării limbii române sînt consemnate deseori nenumărate clișee apărute în limbajul comun sau în publicistică, datorate mai ales modei, din rîndul cărora notăm : *în cadrul, la ora actuală, problemă, în principal* ș.a.

Unele dintre clișee se nasc și din dorința de exprimare „aleasă", menită să epateze. Sînt aduse astfel în circulație neologisme folosite cu insistență sau în contexte inadecvate ca : *major, ancorare, a (se) referi* etc. Un exemplu concludent în acest sens îl oferă verbul *a (se) axa*, cu sensul figurat „a (se) orienta sau a (se) grupa în jurul unui obiectiv", folosit des și nu întotdeauna justificat în contexte ca : „Literatura noastră interbelică *se axează* pe..." ; „În cuvîntul său, vorbitorul *s-a axat* pe..." sau chiar „Raportul *s-a axat* în jurul problemei rebuturilor".

Nu trebuie să uităm că o comunicare inedită și „frumoasă" presupune, mai întîi, transmiterea unor idei și sentimente deosebite, apoi o cunoaștere foarte exactă a bogatelor forme de manifestare a limbii, în vederea unei cît mai corecte întrebuințări a faptelor lingvistice.

5. Stilul artistic este cu totul refractar cuvintelor și îmbinărilor șablon, fiind caracterizat prin îmbinări neașteptate de cuvinte și prin bogăție lexicală.

Există, totuși, domenii de utilizare a limbii în care șablonul este acceptat. În limbajul administrativ se folosesc frecvent construcții fixe, stereotipe, cerute însă de nevoia unei exprimări concise, clare și precise. Așa, de exemplu, în *cerere* se respectă următoarea formulă : „Subsemnatul, ... domiciliat în..., vă rog să binevoiți...". În lucrările științifice întîlnim, iarăși, unele construcții fixe, determinate de rigoarea demonstrației ; de exemplu : „În urma cercetării se desprinde concluzia...". Între construcțiile fixe acceptate se numără și *formulele de expresie convențională*, repetate în situații speciale de comunicare. Ele se pot întîlni la începutul și sfîrșitul unei cuvîntări *(Dragi colegi !, Stimați tovarăși !)*, ale unei scrisori *(Dragul meu, Dragii mei, Cu bine* etc.), ale unui basm *(A fost odată ca niciodată... Ș-am încălecat pe-o șa / Și v-am spus povestea-așa)*. Aceste formule convenționale au fost impuse prin uzul îndelungat al colectivității și trebuie admise ca atare.

6. Se pune întrebarea : aceste cuvinte și construcții devenite clișee trebuie eliminate din limbă ? Răspunsul este negativ, ele trebuie folosite însă cît mai rar și numai cînd sînt impuse de un anumit context.

Simpla semnalare a clișeului nu este, desigur, suficientă pentru a îmbunătăți calitatea exprimării noastre.

Considerăm că exemplele prezentate pot constitui o pledoarie pentru studierea temeinică a limbii române în școală, pentru lecturi conștiente, aprofundate, în vederea înțelegerii conținutului comunicării și a folosirii sensurilor celor mai adecvate ale cuvintelor, condiții absolut necesare pentru cel ce dorește să vorbească și să scrie corect și expresiv.

Susținînd ideea preocupării permanente pentru dobîndirea măiestriei în exprimare, marele Caragiale afirma cu deplină îndreptățire într-una dintre „notițele" sale critice : „Învîrtește-ți condeiul de zece ori în cerneală pînă să scrii un cuvînt și — după ce l-ai scris — gîndește-te de o sută de ori dacă nu trebuie șters".

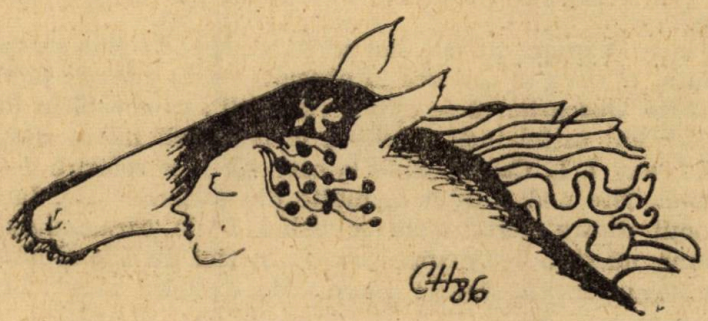

Calitățile generale ale stilului

ȘTEFAN MUNTEANU
Universitatea din Timișoara

„De altfel, cred că e mult mai ușor a scrie «frumos» decît a exprima exact."
Liviu Rebreanu

Sub acest titlu, vechile tratate de retorică desemnau însușirile principale și, într-un sens care se subînțelege, obligatorii ale stilului ca formă corectă și îngrijită de exprimare orală sau scrisă. Așadar, termenul *stil*, în această accepție, trebuia luat în sensul lui larg de modalitate de întrebuințare a limbii, și nu în înțelesul restrîns de *stil individual*, specific unui poet sau prozator.

Retorica avea în vedere, în această împrejurare, limba cultivată sau *limba literară*, cum spunem azi, caracterizată prin respectarea regulilor fonetice și gramaticale, precum și a formei și sensurilor cu care sînt folosite cuvintele. Aceste calități sînt : *claritatea, proprietatea, precizia, corectitudinea* și *puritatea* utilizării limbii. Le vom discuta pe rînd.

Prin *claritate* se înțelege, cum arată chiar termenul, exprimarea limpede a gîndirii prin vorbire sau în scris, astfel încît ascultătorul sau cititorul să sesizeze fără dificultăți conținutul ei. Nu numai scriitorul, dar și orice om cult se cuvine să se supună acestei condiții elementare de comunicare. Fragmentul care urmează, excelînd prin claritate, fără a fi o excepție, este luat la întîmplare dintr-un articol al lui Titu Maiorescu, apărut în *Convorbiri literare* din 1873 și intitulat semnificativ *Beția de cuvinte în „Revista contimporană". Studiu de patologie literară* : „Cuvîntul, ca și alte mijloace de beție, e pînă la un grad oarecare un stimulant al inteligenței. Consumat însă în cantități prea mari și mai ales preparat astfel încît să se prea eterizeze și să-și piardă cu totul cuprinsul intuitiv al realității, el devine un mijloc puternic pentru amețirea inteligenței" [1].

Cînd într-o expunere orală sau scrisă autorul nu ține seama de condiția clarității, el riscă să alunece în *obscuritate*, în *echivoc* (ambiguitate) sau în *nonsens*. *Obscuritatea* se opune clarității ; ea constă în formularea confuză a ideilor, astfel încît înțelesul comunicării nu se desprinde cu ușurință din text. I. L. Caragiale — la care voi face referire deseori — a satirizat acest defect al stilului în multe din scrierile sale. Iată cum se exprimă unul dintre personajele comediei *D'ale carnavalului* : „Vezi d-ta, pesemne, nu știu cum devine care va să zică de este al naturii lucru ceva, că măseaua, în interval de conversație, de frică trece". Formularea

[1] Titu Maiorescu, *Critice*, I. Prefață de Paul Georgescu, Editura pentru Literatură, București, 1967, p. 217—218. Forma *pănă* în loc de *pînă* făcea parte din ortografia revistei *Convorbiri literare*, iar *stimulant* (azi spunem *stimulent*) era un neologism întrebuințat cu această formă în limba epocii.

neclară duce la *echivoc*, altfel spus, la un cuvînt (parte de propoziție, propoziție) cu două sau mai multe înțelesuri, ca în fraza de mai sus : „măseaua [...] de frică trece". În realitate, personajul a vrut să spună că durerea de măsea trece de frica pacientului, și nu că măselei îi este frică, așa cum poate rezulta din felul în care el construiește propoziția. Alteori se poate ajunge la *nonsens*, sau la exprimarea absurdă, cînd fraza cuprinde idei care se contrazic, se exclud una pe cealaltă, ca în discursul lui Nae Cațavencu, cînd afirmă patetic : „După lupte seculare care au durat mai bine de treizeci de ani...".

La baza clarității stă, de fapt, o altă calitate esențială a stilului și anume *proprietatea*, adică însușirea de a folosi cuvîntul sau o combinație de cuvinte cu sensul cel mai potrivit în propoziția respectivă. (Vezi citatul din Titu Maiorescu, unde există o legătură strînsă între cuvînt și contextul din care face parte.) Primul exemplu dat mai înainte din Caragiale păcătuiește, în această privință, împotriva proprietății prin aceea că, în vorbirea personajului, se atribuie verbului *a deveni* înțelesul greșit de „a se întîmpla", iar sintagma „în interval" (de conversație) este folosită în loc de „în timpul" (conversației). Respectarea sensului general, propriu nu exclude utilizarea cuvîntului cu înțeles figurat, de pe urma căruia iau naștere, în limba comună și în limba scriitorilor, epitetul și metafora. Se spune în limbajul curent „voce *caldă*", „privire *rece*" etc., prin analogie cu senzația de temperatură, iar Eminescu scrie „luna *moale*" *(Călin. File din poveste)*, deși *moale* este o caracteristică pe care o atribuim, în mod obișnuit, unor obiecte tangibile, „atinse cu mîna", sau „regina nopții moartă" *(Melancolie)*, unde întreaga îmbinare are înțeles „impropriu", metaforic, întrucît este echivalentul substantivului *luna*. Cînd epitetul este utilizat de un scriitor cu această valoare inedită (cf. și „seară *răzvrătită*", la T. Arghezi, în *Testament* sau „*mătăsoase* nisipuri", la Lucian Blaga, în *Mirabila sămînță* etc.) vorbim de *epitetul individual*, care conferă stilului unui scriitor originalitate artistică. Cuvîntul căruia i s-a conferit această funcție semantică (și stilistică) nouă nu contrazice ideea de proprietate, ci dimpotrivă, el demonstrează posibilitatea extinderii ariei lui de întrebuințare dincolo de sensul propriu, pentru a sugera, în asociere cu alte cuvinte, impresii dintre cele mai variate.

Precizia constă în întrebuințarea unui număr de cuvinte strict necesar și cît mai redus pentru a exprima cît mai multe idei. Precizia duce la formularea *concisă, strînsă, economicoasă* a frazei. A te limita la elementele indispensabile unei comunicări, fără a pierde din vedere esențialul, înseamnă a supune gîndirea unei operații severe de selectare a mijloacelor de expresie. „Cine nu știe să se limiteze n-a știut niciodată să scrie" (Qui ne sait se borner ne sut jamais écrire"), afirmă Boileau în *L'art poétique*. Scriitorii clasici și cei mai de seamă dintre scriitorii contemporani ne oferă suficiente pagini care ne stau la îndemînă pentru ilustrarea acestei virtuți cardinale a stilului.

Cînd un scriitor se abate de la această regulă, el poate cădea în expunerea încărcată, *prolixă*, sau în *digresiune*, atunci cînd uită, intenționat sau nu, firul principal al comunicării și „se trezește" vorbind despre altceva. I. L. Caragiale este și de data aceasta o prețioasă sursă de informare, autorul urmărind, bineînțeles, scopuri satirice. (Să se vadă, de

exemplu, în acest sens, schița *O conferență.)* Uneori excesul de precizie duce la *pleonasm*, adică la un cuvînt inutil, întrucît are același înțeles ca și al aceluia pe lîngă care stă, de exemplu : *avansați înainte, inovație nouă, un tînăr adolescent, primele începuturi* etc. Cînd pleonasmul este exprimat prin mai multe cuvinte cu același sens, vorbim despre *tautologie*. Tot Caragiale „a înregistrat" astfel de formulări puse în gura personajelor sale semidocte : „cînd te-am văzut întîiași dată pentru prima oară..." *(O noapte furtunoasă)* ; „nu mi-ai scris chiar tu în original ?" *(ibidem)* ; „e în stare a fi capabil să mă omoare" etc.

Corectitudinea se referă la respectarea regulilor gramaticale, potrivit normelor rostirii și scrierii în vigoare. Aceasta presupune evitarea greșelilor de acord *(ei face, ei zice)*, a unor construcții regionale *(vi-o dau* în loc de *v-o dau)* sau uzuale și populare : *cărțile care le-am citit*, în loc de *cărțile pe care le-am citit* etc.

Puritatea exprimării literare (a stilului) ține de caracterul selectiv al cuvintelor unei limbi, raportat la evitarea excesului de neologisme, a elementelor dialectale și a cuvintelor și expresiilor vulgare. Puritatea limbajului are în vedere aspectul îngrijit, urban al exprimării. Unul dintre exemplele cele mai strălucite în acest sens este felul cum „vorbesc" personajele lui Mihail Sadoveanu.

Evident, în limba unui scriitor, inclusiv în cea a lui Sadoveanu, pentru a nu mai vorbi de Ion Creangă, I. Slavici sau G. Coșbuc ș.a., pot pătrunde și elemente din alte arii lingvistice decît cele admise de normele limbii literare. Dar acestea îndeplinesc atunci o funcție stilistică, cum se poate vedea în comediile lui V. Alecsandri sau în opera lui I. L. Caragiale.

Să adăugăm că, alături de aceste trăsături, socotite generale, ale stilului, retorica distinge și așa-numitele calități particulare sau secundare ale exprimării literare : *naturalețea*, deci modalitatea firească de expunere, căreia i se opun *afectarea, bombasticismul ; simplitatea* exprimării, care nu trebuie confundată cu *banalitatea*, cu *simplismul* și *stereotipia ; sobrietatea* comunicării este o calitate, cu condiția să nu se transforme în *ariditate* și răceală excesivă ; *eleganța* este o altă calitate particulară constînd în exprimarea aleasă, cu foarte multă grijă, care poate fi pîndită de pericolul *prețiozității* atunci cînd se acordă prea mare atenție manierei căutate, ostentative de folosire a limbii. În sfîrșit, unii scriitori recurg la stilul *înalt*, sau *elevat*, de pildă în scrierile lui N. Bălcescu sau V. Pârvan, concretizate prin expresia patetică, însuflețită de o trăire intensă a ideilor exprimate. Defectele acestui stil sînt uneori exagerarea, retorismul.

Iată, în linii mari, recomandările și „interdicțiile" care, deși vechi și reluate apoi de-a lungul secolelor, nu și-au pierdut nici azi valabilitatea. Ele urmăresc să dea îndrumări în arta utilizării limbii, astfel încît din expunerea, orală sau scrisă, „nimic să nu lipsească, nimic să nu prisosească", după formula lui Quintilian, autorul latin al celebrei lucrări *Institutio oratoria (Arta oratorică)*. Însușirea acestui mod de exprimare presupune instruire, exercițiu, efort și un permanent control al gîndirii. Căci există o frumusețe a exprimării și dincolo de podoabele stilistice, atunci cînd ea își găsește în alegerea adecvată a cuvintelor și în alcătuirea riguroasă a frazei tiparul transparent, bogat și nuanțat al unei gîndiri ce călăuzește limba.

Caracterizarea unui personaj

SILVIU ANGELESCU
Universitatea din București

În centrul operei literare este situat *omul* cu problemele, cu sentimentele, cu aspirațiile sau cu repulsiile sale care-i trasează un sistem al *valorilor* ce-i ordonează viața. Atitudinea diferită pe care omul o adoptă față de valori explică și diversitatea gîndurilor și sentimentelor umane sugerată de opera literară epică sau dramatică prin intermediul *personajelor*. Construit în așa fel încît să filtreze într-un *tip* reprezentativ o anumită ipostază a umanului, personajul este un element fundamental al operei, un simbol ordonator al construcției epice sau dramatice, un factor cu ajutorul căruia este concretizat *conflictul*. Nici unul dintre actele personajului nu este gratuit, lipsit de semnificație. Mișcarea personajelor este consemnată de autor cu intenția de a semnala o natură conflictuală a vieții și, ca urmare, caracterul *dramatic* al existenței omenești. Înțelegerea operei literare, a mesajului pe care îl poartă, este, din acest motiv, condiționată de o corectă caracterizare a personajului, a rolului ordonator ce-i revine în cadrul construcției epice. Funcția îndeplinită de acest element al operei ne obligă să recunoaștem mijloacele pe care autorul le folosește spre a-și caracteriza personajele.

A caracteriza pe cineva înseamnă a surprinde însușirile fundamentale ale persoanei observate prin :

— descrierea comportamentului, deci a actelor săvîrșite de cineva ;

— prezentarea înfățișării fizice și a modului cum vorbește ;

— dezvăluirea ideilor și sentimentelor ce-i conferă o identitate anumită, situîndu-l într-un raport semnificativ cu valorile lumii în care trăiește.

Urmărind cu atenție aceste manifestări ale personajului, de natură să-l singularizeze, îi putem înțelege *caracterul*, adică ansamblul trăsăturilor morale care ajung să definească modul de a fi al cuiva. Desigur că, formulate astfel, observațiile păstrează o valoare foarte generală și destul de abstractă, dar un exemplu ne va ajuta să le dăm un caracter mai concret. Și, dacă ne vom opri asupra unuia dintre romanele istorice pe care i le datorăm lui Mihail Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*, vom constata că, pentru a înțelege conflictul surprins de autor, este nevoie să căutăm o relație între acesta și tipurile umane ilustrate de personaje.

Subiectul romanului este legat de prima domnie a lui Ștefan Tomșa care, după ce înfrînge în luptă pe celălalt pretendent, din familia Movileștilor, ocupă tronul Moldovei. Se conturează astfel un prim conflict, *politic*, declanșat de luptele pentru tronul Moldovei. Conflictul politic trasează cadrul cel mai larg al întîmplărilor relatate de Sadoveanu și ne permite să remarcăm prezența unui tînăr luptător, din oastea lui Tomșa, Tudor Șoimaru, adevăratul erou al romanului. Dar conflictul politic al romanului este dublat printr-un conflict *social*, care-i opune pe răzeși, susținătorii lui Tomșa, marii boierimi, reprezentate de Stroie Orheianu, care sprijină partida Movileștilor. Motivul care explică transformarea conflictului politic într-un conflict social ține de atitudinea diferită a celor două partide — Tomșa și Movileștii — față de dreptul de proprietate a pămîntului : Tomșa le face dreptate răzeșilor, restituindu-le pămînturile răpite de Orheianu ; Movileștii, pentru a-l răsplăti pe Orheianu, credin-

cios lor, amenință, venind la tron, să le răpească moșia. Evident că, în spatele acestor acte, aflăm principii politice diferite : partida Movileștilor se sprijină pe marea boierime, deținătoare a latifundiilor, Tomșa, în schimb, se sprijină pe răzeși, reprezentanți ai micii proprietăți rurale.

Dar și conflictul social este, la rîndul lui, complicat în roman printr-un conflict *erotic*, ce decurge din faptul că Tudor Șoimaru se îndrăgostește tocmai de fiica celui ce-i ucisese tatăl și le răpise răzeșilor din Șoimărești vechea lor moșie. În același timp, de Tudor se îndrăgostește o tînără din sat, Anița, ale cărei sentimente, manifestate cu discreție, sînt statornice, spre deosebire de afecțiunea Magdei, subordonată intereselor și, din acest motiv, circumstanțială. Conflictul erotic, corelat cu cel social, este cauza conflictului *moral* pe care îl trăiește Tudor Șoimaru pe parcursul unei perioade tulburi, de criză sufletească și profund zbucium interior. Ademenit de *chemarea pasiunii* pentru Magda Orheianu, Tudor, în cele din urmă, își reprimă sentimentele și, ascultînd glasul *datoriei*, se alătură răzeșilor pe care-i conduce în luptă, apărîndu-le pămînturile și pedepsindu-l pe ucigașul tatălui său.

Am amintit cele patru nivele de organizare a conflictului — moral, erotic, social, politic — pentru că acestea sugerează raporturile personajului cu *valorile* ce ordonează viața, ilustrînd, totodată, o superioritate a valorilor *colective* asupra celor *individuale*. Comportamentul personajului ne lasă să înțelegem că, în universul moral al lumii sadoveniene, iubirea, valoare ce are sens numai pentru individul care trăiește experiența erotică, este cenzurată de un imperativ al *datoriei*. Datoria, prin care înțelegem obligația morală a individului de a respecta anumite norme de conduită, de a rămîne solidar cu grupul social cu care este unit prin legături de sînge, prin statut și interese, ne atrage atenția că individul, în *idealitatea* ființei lui, presupune contururi mai largi decît cele lăsate de aparența lui corporală. Caracterizarea unui personaj din acest punct de vedere presupune trecerea dincolo de suprafața lui vizibilă, spre a-i căuta dimensiunea ideală, ce se dezvăluie prin actul participării sale la sistemul valorilor.

Pentru a afla *cine este*, *cum este*, *ce face* și *de ce face* personajul anumite lucruri — în cazul nostru, Tudor Șoimaru — trebuie să depășim stratul aparent al identității sale fizice, corporale, schițată, de regulă, într-un portret, și să-i căutăm identitatea morală, esența simbolică, ce-i sugerează dimensiunea ideală. Or, cum am spus, aceasta capătă consistență în *atitudinea* adoptată de personaj în diverse situații ce generează suita celor patru nivele ale conflictului. Pentru a răspunde la prima întrebare, *cine este* Tudor ?, este suficient să reamintim faptele reținute de Sadoveanu pentru a contura personalitatea socială a eroului :

— Tudor Șoimaru este fiul unui răzeș, Ionașcu, ucis de boierul Stroie Orheianu pentru că s-a împotrivit atunci cînd, abuziv, a fost răpită moșia răzeșilor din Șoimărești. Căpitan în oastea lui Tomșa, prieten cu Simeon Bîrnovă și Cantemir-bei, Tudor este, prin educație și experiență de viață, un *luptător*.

Evitînd, deocamdată, întrebarea următoare, vom încerca să urmărim *ce face* personajul lui Sadoveanu :

— Salvează un bei tătar și o fată de boier răpită de cazaci, luptă alături de Tomșa pentru a-l menține pe tronul Moldovei și se îndrăgostește

de Magda Orheianu atît de puternic, încît comite și gesturi necugetate, uitîndu-și chiar datoria de a-și răzbuna părintele ucis de tatăl iubitei sale. Umilit de Magda și de Stroie Orheianu, Tudor înțelege că raporturile sale cu fiica boierului nu erau expresia unei iubiri adevărate. Intuind natura reală a legăturii dintre el, fiu de răzeș, și familia Orheienilor, reprezentînd o altă dimensiune a socialului, marea boierime, Tudor renunță la visul său de iubire și revine alături de cei cărora le aparținea și, apărîndu-le cauza, îl ucide pe Stroie Orheianu.

De ce face Tudor Șoimaru toate aceste lucruri ?

— Dacă înțelegem că gestul lui Tudor Șoimaru de a-l ucide pe Orheianu nu este expresia unei simple răzbunări, ci actul care pecetluiește reintegrarea sa într-o colectivitate ale cărei valori le redescoperă după o lungă înstrăinare — înțeleasă atît ca distanțare fizică, cît și ca îndepărtare afectivă, determinată de o pasiune înșelătoare — înseamnă că ajungem la esența simbolică a personajelor lui Sadoveanu, care nu prezintă simpli indivizi, ci *tipuri*. Tudor Șoimaru nu este *un răzeș*, ci *Răzeșul*, după cum Orheianu nu este *un boier*, ci *Boierul* etc.

Abia în acest moment ar fi potrivit să ne întrebăm : *cum este* Tudor Șoimaru ?

— Atributele sale — curajul, tenacitatea, pasiunea, lealitatea, cinstea, simțul dreptății etc. — definesc mai mult decît individul, ele sînt caracteristici morale ale *tipului*.

Am putea, în finalul acestor rînduri, să reținem o concluzie mai generală legată de faptul că există o funcție generică a personajului, aceea de a face sensibilă tensiunea dintre pornirile sau impulsurile vieții — cum ar fi pasiunea lui Tudor pentru Magda Orheianu — și un echilibru supraindividual al existenței umane, reglementat de sistemul valorilor ce imprimă o ordine și un sens vieții. Iregularitățile vieții, declanșate de pasiuni prea puternice, trădează slăbiciunea ființei umane și constituie sursa unor conflicte cărora construcția epică le dezvăluie o surprinzătoare complexitate. Dar această complexitate, cum am văzut, nu este numai a *lumii*, a unei umanități nediferențiate, ci și a *individului*, ca exponent al umanității pe care o divizează, dezvăluind, în același timp, jocul unor forțe ce secționează umanitatea, îi subminează *unitatea*, pentru că deschid relații tensionate, conflictuale, generatoare ale *dramatismului*.

În felul acesta, personajul este caracterizat nu atît *prin sine*, cît prin relațiile cu lumea, cu valorile pe care le acceptă sau le respinge. Actul opțiunii, apropierea sau îndepărtarea de *ceva*, îi împrumută personajului semnificația valorii la care aderă. Adeziunea este însă consecința unei *opțiuni* legate, în exemplul nostru, de un conflict moral de tipul datorie/pasiune, ce dezvăluie *esența dramatică a personajului* denunțată de *starea de criză* — perioada „tulbure" din viața lui Tudor. Conflictul erotic, cel social și cel politic dezvăluie o *esență dramatică a vieții*, urmărită pe fondul unor experiențe diferite — erotică, socială, politică — ce semnalează însă o aceeași vocație a individului de a se integra în lume printr-o *relație socială* : cuplul sau familia, clasa, statul. Relația socială, sugerînd o legătură profundă între *individ* și *umanitate*, ne previne că natura conflictuală a personajului decurge și dintr-o natură conflictuală a lumii, după cum natura conflictuală a lumii decurge și din natura conflictuală a individului.

Literatura, formă a conștiinței sociale (I)

ION VASILE ȘERBAN
Universitatea din București

În fața lumii infinite, continuu îmbogățită de propria lui creație, omul se află mereu în căutare, dorind să *știe* și să *înțeleagă* totul. Nici unul din faptele lumii nu-i rămîne străin, căci fiecare lucru devine omenesc sub privirea lui. Curiozitatea omului e nemărginită asemenea lumii, iar interesul său împinge tot mai departe marginile de necunoscut. Știința s-a născut din această nevoie umană de cunoaștere, trecută prin virtuțile de explicație și înțelegere ale omului. A ști, a explica, a înțelege sînt verbe emblematice ale destinului uman.

Știința, ca „instrument" de orientare și ordonare a raporturilor omului cu lumea, de cuprindere și descriere logică a elementelor ei spre a-i dezvălui esența, legile generale, și a le formula în termeni abstracți, teoretici, nu este însă — privind în perspectiva devenirii omului — decît un stadiu tîrziu ; iar în plan sincronic, știința reprezintă doar una din formele situării omului cunoscător față de realitate (indiferent de faptul că ea este modelul ideal, ca adecvare, eficiență și specializare în ordine gnoseologică). La începuturi, *homo sapiens* avea cu realitatea din jurul lui relații difuze, neclare, fragmentate. Dacă numim conștiință existența devenită conștientă, putem spune că omul s-a modelat pe sine ca om, adică și-a afirmat conștiința, în măsura în care în practică, în viața de fiecare zi, a reușit să cunoască, să-și aproprie lumea, să facă din realitatea de dincolo de el propria lui realitate. În acest proces, conștiința omului — în plan larg, pe deasupra individului, conștiința socială ca spiritualitate a societății — își rafinează mereu raporturile cu realul, își multiplică pozițiile față de el și își diversifică modalitățile însușirii lui. Ceea ce era indistinct în gîndirea cotidiană originară se individualizează, cu timpul, în forme calitativ distincte, rezultat al unei diviziuni a conștiinței (în ordine simultană, disocierea se păstrează între o conștiință comună și o conștiință sistematizată) ; diviziunea se produce în raport de domeniul selectat cu precădere, de modalitatea cunoașterii și de funcția pe care și-o asumă în viața socială. Știința s-a constituit ca rod al acestei specializări a conștiinței, reflectînd o individualizare a raporturilor omului cu lumea. În același fel, atitudinea estetică a omului — adică însușirea lumii în totalitatea ei ca frumos, perfecțiune, armonie spre a produce plăcere — își găsește exprimarea cea mai înaltă și specifică în artă. Alături de știință, dar și de filozofie, de morală, literatura — ca artă — este o formă a conștiinței sociale.

Formă a conștiinței sociale, literatura — ca artă — este implicit o modalitate de cunoaștere a realității. O asemenea definire a literaturii este însă cu totul generală, vagă, chiar posibil să producă, în ambiguitatea ei, înțelegeri deformante. Important pentru explicitarea naturii literarului nu este atît această situare în *genul proxim*, cît relevarea *diferenței spe-*

cifice. Literatura, ca modalitate de cunoaștere, își poate afirma și susține autonomia numai individualizîndu-și deopotrivă mecanismul și semnificația gnoseologică (de cunoaștere). Situarea literaturii lîngă filozofie, știință, morală atunci cînd vrem să determinăm natura ei ca artă o facem nu spre a-i confirma identitatea, ci, din contră, pentru a-i stabili statutul particular între formele conștiinței sociale, caracterul *sui generis* al literaturii ca proces și ca modalitate de cunoaștere.

În acest sens, comparația cu știința — model al actului cognitiv — oferă concluziile cele mai revelatoare ; raportarea acestor două forme extreme (din punct de vedere gnoseologic) ale conștiinței presupune, de la început, o distincție fundamentală între tipul de cunoaștere conceptuală, logică, propriu științei, și cel de cunoaștere intuitivă, afectivă, propriu literaturii ca artă. Argumentarea concretă a acestei disocieri generale cere determinarea poziției scriitorului față de lume, desigur, în raport cu aceea a omului de știință. „*Cum* cunoaștem în literatură ?" ar fi, deci, prima întrebare al cărei răspuns e necesar demonstrației noastre.

Trăsătura cea mai evidentă și, totodată, esențială pentru consecințele pe care le determină este *prezența subiectivității*. În procesul de cunoaștere științifică, subiectul cunoscător își suspendă prezența ca subiectivitate umană (afectivă, individuală), participarea lui fiind limitată la o activitate specifică, cerută de un domeniu sau altul al realității investigate (deosebirea dintre un geograf și un biolog). În opoziție, subiectul cunoașterii literare își afirmă — în chip explicit și plenar — tocmai această prezență ; participarea subiectului la cunoaștere presupune exprimarea lui ca subiectivitate umană, demersul cognitiv fiind chiar proiecția acestei subiectivități în realitate.

Un exemplu poate fi sugestiv, coborînd comparația la nivelul a două texte, unul științific, și altul literar, referitoare însă la un spațiu real identic. Dacă alegem, în acest sens, Ceahlăul — munte pe care, firesc, l-au studiat geografii — și pe care l-au descris unii prozatori și poeți români, urmează să cităm întîi din paginile unui tratat de geografie : „Între Carpații Orientali, Ceahlăul aparține grupei Carpaților moldovenești. El reprezintă masivul cel mai înalt (Toaca, 1904) din această parte. Poziția masivului Ceahlău este determinată de următoarele coordonate geografice [...]. În ansamblul Carpaților Moldovei, Ceahlăul se individualizează perfect nu numai prin înălțimea și varietatea sa, ci și prin limitele sale geografice care îl desprind precis de munții vecini". În literatură, primele versuri ale poemului lui Coșbuc, *Vara*, ne vin ușor în memorie : „Priveam fără de țintă-n sus — / Într-o sălbatică splendoare / Vedeam Ceahlăul la apus, / Departe-n zări albastre dus, / Un uriaș cu fruntea-n soare, / De pază țării noastre pus". Ce deosebește punctele de vedere ale acestor două texte, în raport cu criteriul prezenței subiectivității ? În tratatul de geografie, Ceahlăul ne este prezentat cu aproape pură obiectivitate. Determinările geografului sînt riguroase, precise, stabilind pe cale analitică și experimentală date generale și esențiale în limita unor finalități stabilite (de pildă, structura fizică rămîne în afara interesului său) ; implicarea lui se reduce la demersuri specifice activității sale, ca geograf (topometrie, coordonare etc.). La Coșbuc, ceea ce ne surprinde este sentimentul de admirație al poetului. El reține cîteva trăsături observate și de cercetător (înălțimea

deosebită, izolarea în ansamblu), dar notația rămîne aproximativă. Semnificativă este, în primul rînd, starea emoțională a privitorului și atitudinea lui afectivă, care transformă de fapt determinările amintite într-o imagine personală, originală, sugestivă la rîndul ei pentru o viziune mai cuprinzătoare și un sens propriu. În *Vara* nu descoperim Ceahlăul, ca atare, cît *un* Ceahlău al lui Coșbuc ; „uriașul cu fruntea-n soare" nu e decît proiecția propriei lui subiectivități. Spre a fi cunoscut, *muntele* e prezentat în așa fel, încît i se dă o identitate pe care nu o avusese pînă atunci și ale cărei date aparțin mai mult poetului. Comparația, în același plan, continuată pe alte texte (ale lui Hogaș, Sadoveanu, Geo Bogza) va putea evidenția mai clar — prin multiplicarea imaginilor Ceahlăului — rolul creator al subiectivității poetice.

Iată cum, dacă în știință subiectul, ca subiectivitate umană, se retrage din cunoaștere, limitîndu-și implicarea și cenzurîndu-și atitudinile, în cunoașterea de tip artistic participarea lui este directă, totală, subiectul cunoscător fiind însăși ființa umană cu emoțiile, afectele, sentimentele ei.

Următoarea trăsătură care distinge specificul cunoașterii artistice, în raport cu știința, a fost deja prefigurată de caracterul riguros al determinărilor științifice. Cunoașterea de tip logic urmărește întotdeauna să-și conceptualizeze determinările ; mecanismul desfășurării ei cere separarea esenței de fenomen, adică înlăturarea caracteristicilor aparente, individuale, exterioare, vremelnice pentru a ajunge la „miezul" obiectului investigat, ale cărui legități le definește în noțiuni și teorii. Orice știință, s-a spus, ar fi de prisos dacă forma de manifestare fenomenală și esența lucrurilor ar coincide. Dimpotrivă, cunoașterea artistică refuză o asemenea orientare ; ea are un caracter *practic-sensibil*, cere deci retrăirea lumii cunoscute. Literatura nu numai că este străină de amintita polarizare a existenței, dar ea tinde — vorbind nu de rezultat, ci de funcționarea mecanismului ei — spre restabilirea unității originare nemijlocite dintre esență și fenomen, întruchipînd — prin imaginea artistică — deplina lor coincidență în aparența ei fenomenală.

Pornind de aici, putem desprinde a treia trăsătură care individualizează cunoașterea intuitiv-afectivă a literaturii, ca o consecință a opozițiilor anterior afirmate între cele două demersuri cognitive. Ea se referă la caracterizarea rezultatului cunoașterii. În știință este, totdeauna, o abstracție : obiectul dezvelit de suprafața fenomenală și izolat în obiectivitatea lui, epurat de orice prezență a subiectului, ca subiectivitate întreagă. La sfîrșitul procesului cunoașterii artistice, obiectul recreat în imagine artistică se dezvăluie într-o extraordinară concreteță și naturaleță. În literatură, lumea — rezultat al unei cunoașteri, al situării subiectului față de existență — apare ca natura însăși sau, în sensul acelei propoziții a lui Goethe care spune că „natura nu are nici sîmbure, nici coajă, ci este toată dintr-o singură țîșnire". Imaginea artistică păstrează viu chipul lumii adevărate, transfigurată însă de vocația creatoare a subiectivității, ca ființă total angajată.

Exemplele, absolut necesare pentru argumentarea disociațiilor teoretice, le comentăm într-un articol următor.

Originea folclorică a unor specii din literatura cultă

NICOLAE CONSTANTINESCU
Universitatea din București

Raporturile existente, încă de la începuturi, între literatura română cultă și folclorul național conferă acesteia o trăsătură definitorie, reținută ca atare de către cercetătorii cei mai avizați ai fenomenului cultural românesc — anume *caracterul popular*. „Importanța capitală a folclorului nostru [...] — arăta G. Călinescu — stă în aceea că literatura modernă, spre a nu pluti în vînt, s-a sprijinit pe el în lipsa unei lungi tradiții culte". Procesul complex al „influențelor" și „împrumuturilor", mai vizibil pe direcția de la literatura populară spre literatura „de autor", dar cunoscînd — în vremurile mai noi — și sensul invers, de la creația cultă spre folclor, a fost favorizat de coexistența îndelungată a celor două tipuri de cultură, „minoră" și „majoră", după expresia lui Lucian Blaga, de prezența — în forme încă vii, productive, viguroase — a creației populare în epocile moderne, pînă astăzi. De aceea se consideră chiar că actul receptării estetice a fenomenului literar românesc ar fi incomplet fără raportarea la această dimensiune majoră.

Studiul „influențelor folclorului" asupra literaturii culte s-a oprit cu precădere asupra a două niveluri ale textului : tematic (conținut) și prozodic (versificație). În cele ce urmează ne propunem să punem în lumină — deși în unele cazuri aceasta ține de domeniul evidenței — sorgintea folclorică a unor *specii* din literatura română cultă.

Un prim exemplu îl constituie *balada*. Desemnînd la început — după cum atestă și numele, provenit din lat. *ballare*, „a dansa", prin fr. *ballade*, prov. *ballade*, „cîntec de joc, dans" — „un cîntec de joc sau melodie care acompania un dans", balada a devenit în literatura romanică medievală „ o poezie *lirică* cu formă fixă", cultivată cu precădere în Franța, în secolele al XIV-lea — al XV-lea și chiar mai tîrziu. La anglo-saxoni, specia are un mai pronunțat caracter *epic*, fiind prezentă în repertoriile menestrelilor încă din secolul al XIV-lea. Ea a evoluat, deci, de la liric la epic, de la cîntec (dans) spre recitare, de la poezia medievală cu formă fixă la o poezie de tip romantic, „nordic", liberă de constrîngerile formale ale baladei lirice.

Ceea ce în mod curent este numit *baladă* acoperă, în folclorul românesc, *epica populară versificată* (și cîntată) — *cîntecul epic*. Termenul baladă era practic necunoscut creatorilor și interpreților tradiționali ai speciei, cărora le era (și le este) familiară denumirea de „cîntec bătrînesc". V. Alecsandri a introdus termenul romanic în chiar titlul primei sale culegeri de poezii populare românești : *Balade (cîntece bătrînești) adunate și îndreptate de...* (Partea I, 1852 ; II,1853). De la Alecsandri, în a cărui definiție se sublinia caracterul epic, narativ al speciei („Baladele sînt mici poemuri asupra întîmplărilor istorice și asupra faptelor măreție"), termenul a fost folosit consecvent atît de către culegători (At. M. Marienescu, *Balade culese și corese de...*, 1867 ; Miron Pompiliu, *Balade populare române, adunate de...*, 1870, etc.), cît și de către cercetători (N. Iorga, *Balada populară română. Originea și ciclurile ei*, 1910 ; D. Caracostea, *Balada poporană română*, curs univ., 1932—33 ; Al. I. Amzulescu, *Balade*

populare românești, 3 vol., 1964 ; Gh. Vrabie, *Balada populară română*, 1966 etc.), deși în vremea din urmă se manifestă vizibil tendința de a distinge între *cîntecul epic eroic*, pe de o parte, și *balada familială* („domestică", „nuvelistică", „cîntec epico-liric"), pe de altă parte, termenul specializîndu-se, deci, pentru a desemna o secțiune clar delimitată tematic, structural, ca mod de execuție și ca răspîndire teritorială a epicii populare versificate.

Balada populară românească se aseamănă cu balada medievală romanică prin prezența obligatorie a melodiei și a acompaniamentului instrumental, iar cu balada „nordică" prin predominanța epicului. Folclorul românesc cunoaște nu mai puțin de 401 subiecte baladești, fiind unul dintre cele mai bogate din lume. Dintre acestea multe se situează, ca problematică și ca mod de expresie, la nivelul capodoperelor literaturii naționale precum, *Miorița*, *Meșterul Manole*, *Soarele și Luna*, *Mistriceanul* („Cîntecul șarpelui"), *Toma Alimoș*, *Corbea*, *Miu Copilul*, *Ghiță Cătănuță*, *Milea* („proba iubirii"), *Inelul și năframa* („logodnicii nefericiți") etc.

Deși impulsul pentru impunerea speciei în literatura cultă putea să vină și din afară, datorită prestigiului deosebit al unora dintre creatorii de balade din literatura universală (Fr. Villon, Cl. Marot, Th. de Banville ; Bürger, Uhland, Schiller ; V. Hugo ș.a.), cunoscuți direct sau prin traduceri de către scriitorii noștri, modelul propriu-zis al baladei culte românești trebuie căutat în epica populară versificată autohtonă. Tematica, atmosfera, imagistica multor balade culte se revendică tocmai din filonul folcloric național, poeme ca *Baba Cloanța* de V. Alecsandri și *Zburătorul* de I. H. Rădulescu fiind așezate la începuturile baladei culte românești. Specia a fost cultivată cu consecvență de către poeții români, de la Gh. Asachi (*Traian și Dochia*, 1840), I. H. Rădulescu (*Zburătorul*, 1844), V. Alecsandri (*Andrii Popa, Groza*, 1844), D. Bolintineanu (*Muma lui Ștefan cel Mare*, 1846) la M. Eminescu (*Strigoii*, 1876, G. Coșbuc (*Pașa Hassan*, 1896, *Moartea lui Gelu*, 1898), Al.Macedonski (*Noaptea de decemvrie*, 1902) ; de la T. Arghezi (*Pui de găi*, 1931, *Balada Unirii*, 1966), I. Barbu (*Riga Crypto și lapona Enigel*, 1924) și L. Blaga (*Balada fiului pierdut*, 1966) la cei mai de seamă poeți contemporani : Șt. Aug. Doinaș (*Mistrețul cu colți de argint*, 1945), N. Labiș (*Meșterul Manole*, 1956), Nichita Stănescu (*Foaie verde de albastru*, 1967), Marin Sorescu (*Bărbații*, 1965) ș.a. Alături de temele de inspirație istorică, națională, de motivele folclorice autohtone, sînt prezente și teme exotice, orientale (*San-Marina* de D. Bolintineanu, *El-Zorab* de G. Coșbuc, *Calul arabului* de Al. Macedonski) sau extrem vestice (*Buffalo Bill* de Radu Stanca, *Mică baladă despre Buffalo Bill* de V. Nicolescu) și aspecte din viața citadină (*Balada chiriașului grăbit* de G. Topîrceanu, *Rică, Hanny, Viana* de M. R. Paraschivescu).

Fără să-și constituie o retorică proprie, care să o delimiteze net de alte specii ale genului (poemul, de exemplu), balada cultă se caracterizează prin narativitate, amploare, suflu epic, pregnanța personajelor, tonul declamator ca și, uneori, prin mister, aspect terifiant, fantastic.

Filiația popular — cult la nivelul speciilor poate fi încă mai bine ilustrată cu ajutorul *basmului*. Specie clar delimitată a epicii populare *în proză*, basmul se înfățișează ca o narațiune pluriepisodică, de mari

dimensiuni, care povestește aventurile eroice și încercările grele prin care trece eroul, ajutat de ființe fantastice și de obiecte magice, pînă la apoteoza marcată prin înfrîngerea adversarilor, triumful adevărului, căsătoria și înscăunarea lui ca împărat. Două aspecte esențiale dau speciei o individualitate de necontestat : extraordinara „stabilitate" a schemei epice a basmului, „monotipia" acestuia (cf. V. I. Propp, *Morfologia basmului*, București, Editura Univers, 1970) și „stereotipia" sa, manifestată la nivelul formulelor inițiale, mediane, finale (cf. N. Roșianu, *Stereotipia basmului*, București, Editura Univers, 1973). Universalitatea temelor și motivelor, generalitatea schemei compoziționale, caracterul „formular" nu afectează în nici un fel specificul național al acestei categorii folclorice, basmul cult românesc avîndu-și integral rădăcinile în basmul popular românesc.

Înainte de a evidenția cîteva dintre firele care leagă (strîns) basmul „de autor" de cel popular autentic să observăm că există și o categorie de basme auzite de la povestitori populari în mediul lor tradițional, dar *repovestite* sau *reproduse* de către culegătorii lor și care poartă amprenta *stilului* acestora, precum cele culese de P. Ispirescu, I. Pop-Reteganu, Al. Vasiliu, G. Catană ș.a.

Basmul cult, datorat unor *scriitori* care s-au ilustrat și în alte domenii ale literaturii, se află la o oarecare distanță, mai ales stilistic vorbind, față de prototipurile lui autentic populare și de versiunile sale înregistrate de culegători. Basmele „de autor" nu sînt nici *repovestiri*, nici simple *prelucrări* ale unor basme populare, ci — păstrîndu-se aproape de „etimonul" lor popular — sînt creații originale, purtînd marca originalității creatoare a autorului lor.

O dată făcută distincția dintre *culegătorii* de basme populare și *creatorii* de basme culte să notăm că unii dintre aceștia din urmă au respectat mai strict trăsăturile basmului folcloric (conflicte și personaje, schema epică, redactarea în proză, formulele), creațiile respective fiind totuși foarte personale prin nota stilistică definitorie a fiecăruia dintre ei : erudiția la Al. I. Odobescu în *Basmul cu Fata din piatră și cu Feciorul de împărat cel cu noroc la vînat*, romantismul la M. Eminescu în *Făt-Frumos din lacrimă*, moralismul la I. Slavici în *Zîna Zorilor* sau *Floriția din codru*, duioșia la B. Șt. Delavrancea în *Neghiniță* sau *Poveste*, umorul la I. L. Caragiale în *Kir Ianulea* sau în *Calul dracului* etc. Cea mai deplină asimilare a fondului folcloric s-a produs, desigur, în poveștile lui I. Creangă (*Dănilă Prepeleac, Povestea porcului, Povestea lui Harap Alb* etc.). Apropiindu-se, cel mai mult dintre toți contemporanii și continuatorii săi, de modelul autentic folcloric, Creangă se distanțează în chip decisiv de acesta printr-un spor de originalitate și de individualitate.

Alți creatori păstrează, în parte, fondul basmului popular sau pornesc doar de la acesta, realizînd opere care depășesc limitele speciei, așa cum am circumscris-o mai înainte. Este vorba, pe de o parte, de basmele versificate (V. Alecsandri, *Înșiră-te mărgărite ;* D. Bolintineanu, *Fata din dafin, N-aude, n-a vede, n-a greul pămîntului ;* M. Eminescu, *Călin Nebunul, Fata-n grădina de aur ;* G. Coșbuc, *Fata craiului din cetini, Tulnic și Lioara)* sau de basmele dramatizate (uneori și în versuri), pe de altă parte *(Sînziana și Pepelea* de V. Alecsandri, *Înșir-te mărgărite* de V. Eftimiu etc.).

Alt exemplu de trecere a unei specii folclorice în cîmpul literaturii culte îl oferă *doina* (și *cîntecul*). Specie reprezentativă, tipic românească, a liricii populare, doina se autodefinește („Doină, doină, *cîntec* dulce...") și este definită de către folcloriști mai mult pe baza componentei ei muzicale, singura prin care se poate face distincția între doină și cîntec sau alte specii ale liricii populare. Socotită, prin vechimea științific demonstrată, prin profunzimea și delicatețea sentimentelor exprimate, prin expresia artistică adusă uneori la perfecțiune, o specie emblematică a întregii spiritualități românești, doina a constituit modelul, sursa de inspirație a numeroase poezii lirice datorate celor mai de seamă poeți români, de la V. Alecsandri, a cărui *Doină* se păstrează, ca tonalitate, versificație și imagistică în imediata vecinătate a cîntecului popular, la catilinara *Doină* eminesciană, la *Doina* lui G. Coșbuc, sinteză lirică a marilor teme ale doinei populare, și de aici la doinele argheziene — *Doină din frunză*, *Doină pe fluier* etc.

Paralel cu doina, creatorii culți au cultivat și *cîntecul*, specie lirică în versuri pentru care, ca și în cazul baladei, se pot găsi modele în literatura universală. Dar, în mod cert, pentru poeții români modelul cel mai apropiat a fost acela al cîntecului popular românesc.

În literatura cultă, creațiile care poartă numele celor două specii folclorice nu prezintă, în absența componentei muzicale, acele trăsături formale care să le confere cu tărie calitatea de specie. Totuși, ecourile stilistice, vibrația lirică, tonul specific care le țin aproape de modelul lor folcloric dau producțiilor culte numite doină și cîntec o anume individualitate în ansamblul liricii de autor.

V. Alecsandri: „Balta-Albă"

Prof. VICTORIA POPOVICI
Liceul Agroindustrial Titu, jud. Dîmbovița

(1) Privită în raport cu memorialele de călătorie din epocă, *Balta-Albă* (datată 1847, apărută în 1848 în *Calendarul Albinei)* ocupă, aparent, o poziție relativ ambiguă : poate fi considerată, în același timp, o (de)scriere *de* călătorie (relevantă în acest sens fiind, în primul rînd, deschiderea către prezentarea și comentarea unor realități economice, sociale și politice ale Valahiei), dar și o scriere *despre* călătorie (în primul rînd, prin parodierea unor procedee tipice ale literaturii de voiaj), acest din urmă aspect fiind definitoriu pentru ceea ce numim *literaritatea*, deci caracterul de *obiect literar* al scrierii lui Alecsandri.

În comentariul de față urmărim modul în care se realizează, la diferitele niveluri ale textului, distincția între aceste două aspecte și, implicit, care este aspectul predominant. Pentru facilitarea comentariului, vom recurge la un artificiu : discutarea în paralel a textului românesc al *Bălții-Albe* și a versiunii franceze, apărută cu șase ani mai tîrziu (1854), în foileton, în revista *Illustration*, versiune mult amplificată față de textul de bază și scrisă mai puțin cu intenții literare, cît propagandistice.

(2) Primul nivel la care ne vom opri este cel *ideologic* care guvernează textul și care, bineînțeles, nu este ideologia personajului, ci a autorului.

Un prim aspect al acestei ideologii îl constituie atitudinea polemică față de ignoranța Occidentului civilizat. Ideea e larg răspîndită în epocă (o întîlnim, între alții, la D. Rallet și Ion Ghica). La Alecsandri, în locul iritării și sarcasmului contemporanilor, întîlnim agreabila autoironie a „franțuzului" care, în prima parte a povestirii, descoperă necunoscutul tărîm al Valahiei : „Din toate părțile auzeam răsunînd pe podul vaporului cuvintele : valah, Valahia și, în neștiința mea vrednică de veacul de aur, nu înțălegeam ce însămna[u] acele enigme".

Comună le este ambelor versiuni — română și franceză — intenția de a reflecta fidel situația Munteniei (sau, mai bine zis, a Principatelor) la acea dată. Alecsandri reia astfel una dintre ideile sale favorite, anume că Principatele reprezentau un tărîm al *contrastelor* între forme de civilizație orientale și occidentale, între sărăcie și bogăție (vezi *Iașii în 1844*), în fine, între „civilizație și barbarie" *(Balta-Albă)*.

Ceea ce distinge *Balta-Albă* de alte texte ale lui Alecsandri, guvernate de aceeași ideologie, este introducerea unui personaj fictiv ca mediator, respectiv ca interpret, în conștiința căruia se conturează impresiile cele mai contrastante. La o privire mai atentă, constatăm că „străinul" nu e numai un purtător de cuvînt al ideologiei lui Alecsandri, ci chiar obiectul atenției sale. Mai mult decît prezentarea unei lumi contrastante, pe Alecsandri îl interesează schimbările intervenite în conștiința călătorului francez despre Valahia, ele constituindu-se în nucleul propriu-zis al povestirii. Cu alte cuvinte, la nivelul ideologiei textului, predomină aspectul de scriere *despre* o călătorie a unui străin într-o țară necunoscută.

(3) La nivelul structurii, se poate observa că *Balta-Albă* este construită cu ajutorul a două procedee literare : *ficțiunea străinului* (procedeu celebru ilustrat în *Scrisorile persane* ale lui Montesquieu, iar în literatura română în romanul *Zodia Cancerului* al lui Sadoveanu) și *povestirea în povestire*.

Prin utilizarea *ficțiunii străinului*, prezentarea unor realități proprii țării și, deci, bine cunoscute autorului și contemporanilor săi este mediată de un personaj, „străinul", a cărui privire inocentă, din afară, surprinde contrastele : „nu știu nici acuma dacă Valahia este o parte a lumii civilizate sau de este o provinție sălbatică !".

Balta-Albă are o structură simplă, bazată pe cunoscutul mecanism al *povestirii în povestire :* se deschide cu un cadru în care se definește atmosfera (ideală pentru povești : „o atmosferă de fum demnă de sala *selamlicului* unui pașă") și se prezintă personajul („un tînăr zugrav [pictor] franțez, care pentru întîia dată ieșise din țara lui spre a face un voiaj în Orient"), după care, prin intermediul unui crîmpei de conversație, se introduce povestirea propriu-zisă („dați-mi voie să vă istorisesc și eu partea cea mai curioasă din călătoria mea"). De remarcat că tehnica încadrării nu e respectată pe de-a-ntregul : în finalul povestirii nu se mai revine la cadrul inițial, finalul fiind, din această cauză, *deschis :* „Dumneavoastră, domnilor, care mă încredințați că nu-i nici o deosebire între Valahia și Moldova, puteți să-mi tălmăciți acest problem". În versiunea franceză, se acordă mult mai puțină atenție cadrului ; rolul său este doar acela de a introduce, respectiv, de a marca sfîrșitul istorisirii străinului.

Povestirea încadrată, istorisirea „zugravului" francez, cuprinde cinci părți, pe care le vom intitula, pe urmele titlurilor date de autor în ver-

siunea franceză : *(1) Descoperirea Valahiei ; (2) Voiaj prin stepe ; (3) Satul Balta-Albă ; (4) Balta-Albă ; (5) Contraste.* Configurația narațiunii încadrate este aceea a unui lung monolog presărat cu efecte comice și întreținut numai din cînd în cînd de mărci ale adresării către un auditoriu („Și asta nu trebuie să vă mire, *domnilor*").

Cele două planuri distincte ale povestirii lui Alecsandri (narațiunea-cadru și narațiunea încadrată) se deosebesc și prin utilizarea cu valori specifice a timpurilor verbale : timpul cadrului este *imperfectul* („*eram* adunați mai mulți prieteni"), în timp ce în narațiunea astfel introdusă predominant e *perfectul simplu*. Această alternare de timpuri verbale constituie o adevărată *stereotipie narativă* la primii noștri prozatori [1], textul lui Alecsandri fiind, din acest punct de vedere, reprezentativ pentru modalitatea narativă a epocii.

(4) Definitorie pentru aspectul de scriere *despre* călătorie al *Bălții-Albe*, caracterizată prin ceea ce am numit *literaritate*, este organizarea diferitelor procedee formale, care determină același aspect neconvențional pe care l-am constatat și la nivelul ideologic.

Alecsandri „demontează" și utilizează parodic unele dintre locurile comune ale scrierilor de voiaj și, mai mult, ale romantismului. De remarcat că această „joacă" a lui Alecsandri cu textul se întîlnește numai în versiunea românească, versiune caracterizată, prin excelență, prin literaritate. Intenția parodică poate fi urmărită cu deosebire în partea a doua, *Voiaj prin stepe*. Textul francez se supune convențiilor romantice ale epocii și face o descriere poetică a stepei în amurg, în timp ce textul românesc, scris cu șapte ani mai devreme, este o parodie *avant la lettre* a acestei atitudini romantice și, implicit, a întregii literaturi de voiaj : „Soarele acum asfințise, și luna împreună cu stelele se arătaseră pe cer, întocmai ca niște privitori pe băncile unui teatru. Mi se părea că toate planetele se uita[u] cu ochii strălucitori la mine și asista[u] la epizodul voiajului meu ca la cea mai poznașă comedie de pe fața pămîntului". Aceeași intenție de parodie este evidentă la începutul părții a cincea, *Contraste*, în prezentarea, absentă din versiunea franceză, a tîrgului Balta-Albă, făcută de unul dintre tinerii munteni. Ceea ce se parodiază aici, dată fiind disparitatea termenilor, este comparația hiperbolică romantică : „Iată *un tîrg* de cîteva mii de suflete, un tîrg ce s-au înființat în cîteva zile și care peste cîteva săptămîni se va șterge de pe fața pămîntului, *întocmai ca Babilona, ca Ninive* ș.c.l.".

Aceste elemente de parodie se includ în sistemul de strategii comunicative proprii lui Alecsandri, prin care scriitorul se adapta cererii publicului. Spre deosebire de poezie, care utilizează și produce clișee romantice, proza colocvială de tipul *Bălții-Albe* adoptă unele dintre strategiile comunicative care asigurau succesul comediilor. Un prim exemplu este limba : *Balta-Albă* este scrisă în binecunoscuta variantă moldovenească literară a epocii, caracterizată prin amestecul insolit de moldovenisme (fonetice : *schint, samn, stuh, urieș* și lexicale : *buhai, butelcă, colb, costișă* etc.) și neologisme *(voiaj, soțietate, antropofagi* etc.), care apar uneori în aceeași sintagmă *(un escadron de cîni)*. Efecte de comic

[1] Vezi Mihaela Mancaș, *Limbajul artistic românesc în secolul al XIX-lea*, București, 1983, p. 110—111.

lingvistic, de același tip cu cele din comedii, obține Alecsandri prin pronunția deformată a cuvintelor românești *(manca-te-ar lup, neamțo dracoli)* și prin neînțelegeri datorate omofoniei între cuvinte din limbi diferite : „și de cîte ori mă văitam la vreun hop mai adînc, de cîte ori strigam : *ai, ai !* postașul îmi răspundea : *hai, hai, domnule !* și bătea caii din nou". Sub semnul umorului stau în *Balta-Albă* atît narațiunea pusă pe seama francezului care știe să facă haz de necaz uzînd de comparații de societate („Ușa fiind prea gios și fruntea mea prea sus, amîndouă s-au ciocnit ca două bile pe un biliard, făcînd un carambol, care, prin efectul său retrograd, m-au trimis să cad în ogradă, cu zece pasuri în urmă"), cît și prezentarea cadrului : „Afară cerul era învălit de nori vineți, care se spărgea[u] deasupra Iașului, cu gînd de a-l spăla de glod și de păcate ; dar în zădar ei își vărsa[u] sudorile !... Eforia nu încuviințase proiectul lor".

(5) La sfîrșitul acestui scurt comentariu, este evident că aspectul predominant în *Balta-Albă* este acela de scriere *despre* călători și călătorie. Pe Alecsandri îl interesează mai puțin prezentarea lumii, cît schimbările produse în conștiința călătorului după ce acesta cunoaște locurile : *Balta-Albă*. Firul epic servește drept liant între literatura romantică de călătorie și comentariul ironic realizat de Alecsandri prin diverse modalități ale comicului lingvistic, ca și prin parodierea unor structuri tipice. Cele două procedee de construcție a textului — *ficțiunea străinului* și *încadrarea (povestirea în povestire)*, procedee exclusiv literare — servesc la o mai clară marcare a acestei intenții ironice.

Balta-Albă este, cu alte cuvinte, un text demonstrativ : autorul, în loc să descrie o călătorie, descrie pe călătorul care o întreprinde, în loc să respecte convențiile stilistice ale literaturii de călătorie, le parodiază. În aceasta constă deosebirea dintre memorialele de călătorie și comentariul ironic al lui Alecsandri în textul *Balta-Albă*.

M. Eminescu: „Dorința"

Prof. dr. GABRIEL ANGELESCU
Liceul „Radu Negru", Făgăraș

Publicată la 1 septembrie 1876 în *Convorbiri literare* — alături de *Lacul, Melancolie, Crăiasa din povești* —, *Dorința*, aparținînd perioadei ieșene a poetului, a fost dedicată Veronicăi Micle.

Poezia dezvoltă o temă romantică și anume chemarea iubitei în mijlocul naturii, în aceeași termeni ca la Conachi în *Amorul din prietești* (Al. Piru). Evadarea din contingent în natură este obișnuită la romantici, dar la Eminescu totul pare neobișnuit și original.

Scrisă în perioada de maturitate, cînd erotica ocupă un loc preponderent în creația eminesciană, poezia aparține liricii intime. Alcătuită din puține elemente : *codrul, izvorul, prispa de brazde, florile de tei, blînda batere de vînt*, natura e pentru îndrăgostiți un cadru vrăjit, ideal. Descrierea indică un loc anume al întîlnirii : „...la izvorul / Care tremură pe prund", în ambianța discretă a naturii : „Unde prispa cea de brazde / Crengi plecate o ascund". Întîlnirea îndrăgostiților e înfățișată începînd cu strofa a II-a, în care conjunctivul are o valoare posibilă, dar dinamică :

„Și în brațele-mi întinse / Să alergi, pe piept să-mi cazi, / Să-ți desprind din creștet vălul, / Să-l ridic de pe obraz".

În strofele următoare, mișcarea se diminuează, încetează chiar în final, cînd „...armonia / Codrului bătut de gînduri" proiectează cuplul în nemișcare și somnolență.

Poezia e alcătuită dintr-o succesiune de tablouri, natură / îndrăgostiți, fiecare încadrat într-o strofă. În prima strofă e descris, așadar, codrul ; în cea de a II-a este prezentat momentul întîlnirii îndrăgostiților — natura e absentă ; în cea de a III-a, prezența naturii e magică pentru îndrăgostiți ; în strofa a IV-a ea lipsește din nou pentru a reapărea în strofele V—VI, cînd imaginea cuplului fericit se estompează, natura devenind dominantă. Observăm că natura se asociază iubirii numai în strofa a III-a, plasată în poezie într-o poziție mediană, ca o cezură. Pînă aici observăm un moment de așteptare, de inițiere, de pregătire. De acum încolo, în strofele următoare (mai ales a V-a și a VI-a) natura îi transfigurează treptat pe îndrăgostiți. De la „Și în brațele-*mi* întinse" (în strofa a II-a), se ajunge în a III-a la „*Vom fi* singuri — singurei", în a V-a la „*Vom visa* un vis ferice / *Îngîna-ne-vor* c-un cînt" și în a VI-a la „Flori de tei *deasupra noastră*".

Este evident că această dublare între natură și îndrăgostiți nu are nimic ostentativ. Altfel spus, succesiunea strofelor nu aduce, cantitativ vorbind, o multiplicare a elementelor inițiale de cadru. Poetul preferă mai degrabă reluarea gradată, în compoziție, a celor două teme : imaginea îndrăgostiților în strofele a II-a și a IV-a ; natura, încadrîndu-i și însoțindu-i, în strofele III—V—VI. Și structural, Eminescu reia numai două motive : unul auditiv, dar permanent, zgomotul izvorului : „Vino-n codru la *izvorul / Care tremură pe prund*" (strofa I) și „Îngîna-ne-vor c-un cînt / *Singuratece izvoare*" (strofa a V-a) ; celălalt, vizual, dar dinamic, căderea florilor de tei : „Iar în păr înfiorate / *Or să-ți cadă flori de tei*" (strofa a III-a) și „*Flori de tei* deasupra noastră / *Or să cadă* rînduri — rînduri" (strofa a VI-a).

Reluarea acestor motive în finalul poeziei produce senzația de contopire cu natura și sugerează o atmosferă de împăcare și liniște.

M. Eminescu: „Pe lîngă plopii fără soț..."

MARIA CVASNÎI CĂTĂNESCU
Universitatea din București

În anumite spații culturale, tradiția literară a impus *romanța* ca varietate distinctă a genului liric. În literatura romanică medievală (de ex., în cea spaniolă), „romanța" desemna un poem narativ, uneori de mari dimensiuni, cu tematică preponderent istorico-eroică. Era deci apropiată de *baladă*. Literaturile moderne dezvoltă o variantă complet diferită, de sursă erotică, astfel încît accepțiunea termenului *romanță* este sensibil modificată : specie a genului liric, simplă ca structură, cu strofe marcate eventual prin refren, abordînd motive poetice dominate de sentimente de nostalgie, neliniște, tristețe ; frecvent, romanța este transpusă pe muzică, fapt care îi asigură o mai mare accesibilitate.

În literatura română, *romanța* (< fr. *romance*, it. *romanza*, germ. *Romanze*), excesiv simplificată de o serie de autori minori, a fost cultivată însă și în forme de înalt rafinament estetic și al ideilor de V. Alecsandri, M. Eminescu sau de I. Minulescu și Șt. Petică.

Un model al genului este *Pe lîngă plopii fără soț...* de M. Eminescu [1], romanță profundă prin conținut și impecabilă din punct de vedere stilistic. G. Călinescu (*op. cit.*, p. 401) considera drept calitate de prim rang a acestui text „marea idee patetică". În consonanță cu filozofia eminesciană asupra iubirii, și aici limita dintre „fizic și metafizic" se sparge, iar sentimentul de dragoste pentru femeia iubită tinde către absolut. Selecția și ordonarea motivelor poetice conturează o ipoteză insistent formulată de Eminescu : dacă ar fi înțeles iubirea poetului, femeia ar fi învins moartea, devenind — simbolic — eternă (*Ai fi trăit în veci de veci / Și rînduri de vieți*). Inconstanța și inconsistența sentimentelor personajului feminin determină însă înstrăinarea superioară și definitivă a poetului (*Și te privesc nepăsător / C-un rece ochi de mort*), atitudine care evocă strofa de încheiere a *Luceafărului*.

Cîteva considerații de ordin stilistic sînt necesare. Textul se compune din 11 catrene, care pot fi grupate, în funcție de configurația lor stilistică și de succesiunea ideilor, în trei secvențe, corespunzătoare principalelor „motive" poetice : „iubirea neînțeleasă" (strofele 1 — 2), „elogiul iubirii și al iubitei ideale" (strofele 3 — 8), „indiferența afectivă a poetului" (strofele 9 — 10). Catrenul final are o poziție aparte.

Aparținînd ultimului grup de antume, *Pe lîngă plopii fără soț...* (1883) condensează particularități tipice pentru poeziile eminesciene din perioada „reclasicizantă" de creație (1878 — 1883) : sobrietate stilistică; manifestată prin utilizarea restrînsă a tropilor, în favoarea figurilor de construcție și de sunet.

Categoria tropilor este reprezentată de cîteva epitete metaforice („ochiul *senin*", „brațe *reci*", „ochi *păgîni*", „*rece* ochi *de mort*", „farmec *sfînt*"), cuprinse în sintagme create și impuse anterior de Eminescu, dar revalorificate aici într-un nou context poetic.

Amintim, în aceeași ordine de idei, caracterul discret simbolic al titlului (v. G. Ibrăileanu, *op. cit.*, p. 135).

Simplitatea și lipsa de varietate a figurilor semantice este compensată de complexitatea figurilor și a organizării sintactice, care susțin construcția binară, antitetică a romanței.

Fundamentală pentru schema compozițională a acestui monolog liric este „tradițională" opoziție stabilită de pronumele *eu / tu*, căreia i se subordonează antitezele *trecut / prezent, ideal / realitate*.

Primele două catrene, sobru formulate și simetrice ca structură (vezi în special paralelismul versurilor 2 — 6 ; 3 — 7 ; 4 — 8), fixează opoziția principală *eu, / tu*, accentuată de alternanța *afirmativ / negativ : Adesea am trecut ; / Privii atît de des // T u n u m-a i c u n o s c u t ; / T u n u m-a i î n ț e l e s*. Elementele contrastante sînt subliniate de diferite tipuri de repetiție, cu efecte obișnuite de simetrie și de insistență : *Mă c u-*

[1] Comentarii ale acestei poezii se pot citi la : G. Ibrăileanu, *Pe lîngă plopii fără soț (Considerații tehnice)*, în vol. *Scriitori români și străini*. București, 1968, vol. I, p. 131—140 ; G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu*, București, 1976, vol. 2, p. 401—410.

noşteau vecinii toţi / Tu nu m-ai cunoscut sau : *O lume toată-nţelegea / Tu nu m-ai înţeles.* Retorismul inerent antitezelor din aceste cupluri de versuri este însă atenuat de un artificiu sintactic — redarea raportului de coordonare adversativă prin juxtapunere (logic şi gramatical se presupune conjuncţia *dar* ; cf. şi D. Irimia, *Limbajul poetic eminescian,* Iaşi, p. 182).

De notat şi prezenţa exclusivă a verbelor la indicativ — perfect compus, perfect simplu, imperfect — indici ai unor acţiuni trecute, reale.

Următoarea secvenţă (strofele 3 — 8) — evocare patetică a iubirii ideale, neîmplinite — se bazează pe două procedee cu puternice efecte de stil.

Repetiţia, în variantă anaforică, organizează simetric versurile, subliniind şi eventuala lor sinonimie contextuală : *O zi din viaţă să-mi fi dat, / O zi mi-era de-ajuns.* În acelaşi timp, prin caracterul emfatic, de insistenţă, al reluării, este sugerată intensitatea sentimentului de dragoste pentru femeia iubită *(O oră să fi fost amici / O oră şi să mor).*

Cu valoare similară, mai exact ca echivalenţi expresivi ai superlativului, pot fi interpretate şi repetiţiile simple ale unor secvenţe cu semnificaţie analogă *(Ai fi trăit în veci de veci / Şi rînduri de vieţi).*

Pentru organizarea stilistică a acestor catrene, elementul de maxim interes îl constituie subtilul „joc" al relaţiei dintre „formă" şi „valoare" la nivelul timpurilor şi al modurilor verbale. Strict morfologic, se înregistrează o serie compactă de verbe la indicativ imperfect sau la conjunctiv perfect. În contextele date, formele : *Să-mi fi dat ; mi-era de-ajuns ; să fi fost amici ; să ne iubim ; înmărmureai* sînt însă echivalente cu optativul perfect : *s-ar fi aprins ; ai fi trăit.* Omogenizarea modală şi temporală plasează toate „acţiunile" în zona irealului, a trecutului nerealizat.

Strofa „explicativă" *(Căci te iubeam cu ochi păgîni / Şi plini de suferinţi* etc.), care încheie această secvenţă, este totodată şi punctul culminant al gradaţiei ascendente, alcătuite din suita primelor 7 catrene.

Cea de a treia secvenţă, componentă a gradaţiei descendente, anulează date fundamentale pentru construcţia sau pentru mesajul fragmentului anterior de text. Astfel : se renunţă la structurile retorice ; se reface perspectiva modal-temporală, trecutului real sau ireal opunîndu-i-se certitudinea prezentului (vezi adv. *azi* şi verbele la prezent indicativ : *Azi nici măcar îmi pare rău ; trec ; se-ntoarce ; azi le semeni tuturor ; te privesc)* ; ideea de „permanenţă" *(în veci de veci ; rînduri de vieţi ; înmărmureai ; de-a pururi)* este subminată de ideea de „zădărnicie", „indiferenţă" *(capul tău / Se-ntoarce în zadar ; te privesc nepăsător / C-un rece ochi de mort) ;* imaginea femeii unice cedează locul unei imagini indistincte *(Căci azi le semeni tuturor / La umblet şi la port).*

Strofa finală are caracter conclusiv-sentenţios (v. din nou imperfectul cu valoare de optativ, deci de trecut nerealizat : *Tu trebuia să te cuprinzi / De acel farmec sfînt / Şi noaptea candelă s-aprinzi / Iubirii pe pămînt).*

În analiza acestei romanţe, nu este de neglijat aspectul pronunţat eufonic al versurilor, a cărui sursă este îndeosebi o anumită variantă a aliteraţiei vocalice ; este vorba despre prezenţa aceleiaşi vocale accentuate în cuvîntul din rimă şi într-un alt cuvînt din cuprinsul versului : *Pe lîngă plopii fără soţ ; O oră şi să mor ; În calea timpilor ce vin ; Ai fi trăit în veci de veci ; Şi plini de suferinţi ; Părinţii din părinţi ; C-un rece ochi*

de mort. Efectele acustice, muzicale, sînt perceptibile uneori pe spații mai largi, fiind produse de frecvența ridicată a unei anumite vocale în structura cuvintelor *(Dîndu-mi din ochiul tău senin / O rază dinadins, În calea timpilor ce vin / O stea s-ar fi aprins)*.

Profunzimea mesajului poetic și forma savant elaborată a textului fac din *Pe lîngă plopii fără soț...* o piesă de virtuozitate pentru „mica poezie lirică" românească reprezentată de romanță.

Nichita Stănescu: „Noi"

Prof. VIORICA AVRĂMUȚ
Liceul Național, Iași

Personalitate poetică reprezentativă a generației anilor '60, Nichita Stănescu a fost un demn continuator al tendințelor de resurecție a lirismului pe care le-a anunțat Nicolae Labiș. Totodată, poezia sa propune o viziune personală asupra lumii, „rezultat al intervenției demiurgice a eului, proiecție intelectuală și afectivă a subiectivității proprii" (Ion Pop, *Poezia unei generații*, Editura Dacia, 1973, p. 79).

Primele volume de poezii, *Sensul iubirii* (1960) și *O viziune a sentimentelor* (1964), impuneau un talent vizionar, însetat de puritatea trăirii și înclinat spre afirmarea romantică a eului poetic. *Dreptul la timp* (1965) alături de cea mai substanțială culegere de versuri — *11elegii* (1966) introduc alte teme esențiale ale liricii lui Nichita Stănescu : deschiderea spre cosmic și obsesia cuvîntului ca factor de reînnoire a comunicării. Titlurile ulterioare, *Oul și sfera* (1967), *Laus Ptolemaei* (1968), *Necuvintele* (1969), *În dulcele stil clasic* (1970), *Epica magna* (1978) completează profilul unui poet de mare profunzime, obstinat în efortul de pătrundere a marilor sensuri ale universului, scriind o poezie abstractă, retopind cîștigurile poeticii romantice și suprarealiste într-o gîndire poetică originală.

Un loc distinct în lirica lui Nichita Stănescu îl ocupă volumele cu tematică patriotică, *Roșu vertical* (1967) și *Un pămînt numit România* (1969), care valorifică eforturile de înnoire a viziunii și limbajului poetic în sensul unui nou mod, revoluționar, de a concepe poezia patriotică. Semnificativ, în *11 elegii* întreg demersul poetic ducea spre exprimarea finală a conștiinței apartenenței la patrie, sens ultim al aventurii cunoașterii și al existenței individuale : „A te sprijini de propriul tău pămînt, / cînd ești sămînță... / A te sprijini de propria ta țară / A fi înlăuntrul fenomenelor, mereu înlăuntrul fenomenelor". În poezia noastră patriotică Nichita Stănescu exprimă conștiința de Anteu modern a comuniunii cu țara strămoșilor, simțită ca unitate originară, „matrice a lumii", care îl plămădește spiritual.

Înscriindu-se într-o bogată tradiție literară națională, poezia *Noi* definește liric legătura profundă, indestructibilă, dintre oamenii acestor locuri și pămîntul patriei. Poetul realizează o replică din actualitate la poemul omonim al lui Octavian Goga. Atitudinea diferită derivă din poziția deosebită a omului față de istorie ; suferinței cîntate de poetul-tribun ardelean îi este opusă demnitatea omului contemporan care tră-

ieşte plenar şi responsabil sentimentul libertăţii. Oamenii sînt şi „seminţe", dar şi posesori, stăpîni ai pămîntului ţării. Calitatea metaforică de „seminţe" inculcă ideea că oamenii sînt legaţi de pămînt, pot creşte tot aşa cum germinează seminţele în brazdă, pot trăi şi rodi numai în acest pămînt. Din legătura profundă a omului cu pămîntul-matrice decurge şi calitatea legitimă de stăpîn al său. Intercondiţionarea este reciprocă ; seminţele nu pot încolţi decît în pămînt, iar acesta, la rîndul lui, nu poate căpăta un sens decît prin seminţele care rodesc şi înfloresc în el. Din această nobilă simbioză decurg calităţile care legitimează drepturile locuitorilor asupra ţării lor, dar şi îndatoririle patriotice. De aceea, personalitatea omului are o constituţie duală, de „lacrimă şi dinte", asociere de gingăşie şi duritate, în genul *Comunistului* lui Nicolae Labiş :

> Noi sîntem seminţe şi pămîntul e al nostru,
> ştim cel mai bine locul şi patima şi rostul,
> ştim cel mai bine legea şi mersul înainte,
> sîntem, după nevoie, şi lacrimă şi dinte.

Încă din prima strofă se observă un aspect esenţial pentru receptarea liricii lui Nichita Stănescu : lupta pentru mlădierea limbajului poetic şi îmbogăţirea lui spre a exprima idei dintre cele mai subtile şi abstracte, pentru a comunica sensuri multiple. Poetul acordă accepţii surprinzătoare unor termeni, creînd senzaţia de noutate lingvistică, de prospeţime imagistică şi supleţe ideatică. Acesta este sensul inovării limbajului, promovat încă din volumul *Necuvintele*, de a forţa cuvîntul obişnuit să reînvie în context, să se încarce cu valori stilistice neaşteptate. În concepţia lui Nichita Stănescu, lirismul izvorăşte şi din această solicitare insolită a cuvîntului, din acest mod sui-generis de îmbogăţire a sferelor noţionale. Esenţială în această luptă cu verbul poetic nu este crearea de noi cuvinte, ci selecţia lexicală exercitată în direcţia apelului la sensuri arhaice, la polisemie, la serii sinonimice. În *Noi* cititorul trebuie să aleagă sensul potrivit în context al unor termeni ca : *loc*, care înseamnă „spaţiu, întindere", dar şi „origine, obîrşie", *rost*, care are ca sinonime „sens, tîlc", dar şi „rînduială, stare" sau „atribuţie, rol, menire", *lege*, care semnifică „normă, regulă, canon", dar şi „datină, tradiţie, obicei" ş.a.m.d. Astfel se solicită participarea intensă a cititorului în receptarea unei creaţii deschise la nivelul limbajului. Din această perspectivă, Nichita Stănescu se înscrie printre poeţii moderni care devin „operatori ai limbajului", cum observa Hugo Friedrich în *Structura liricii moderne*.

Substanţa strofei a II-a e dată de prezentarea poetică a unor trăsături morale specifice poporului nostru. *Demnitatea*, ca esenţă a profilului moral, se cîştigă prin sentimentul *independenţei*. Iar acest simţ al neatîrnării provine din *hărnicie*, din *cultul muncii* pămîntului străbun care aduce îndestulare. Dar conştiinţa independenţei şi rodnicia pămîntului nu alterează alte trăsături pozitive ale etnopsihologiei noastre. De-a lungul istoriei, românii au dovedit că sînt caracterizaţi prin *altruism*, înţelegere, toleranţă faţă de alte naţionalităţi. Cu acestea au trăit în bune relaţii, de „prieteni şi vecini", dacă s-au dovedit de bună-credinţă. Tocmai aceste calităţi — între care comuniunea strînsă cu pămîntul patriei şi

hărnicia sînt dominante — au asigurat continuitatea, stabilitatea de „ziditori de case", în sensul elanului constructiv al meșterului Manole :

Nu cerem nimănuia nimic, însă oricine
dacă el vrea-l numim și prieten și vecine.
Aici și pîinea, sarea, noi o avem la masă,
căci ne-am făcut-o singuri, zidindu-ne o casă.

Strofa a III-a luminează alte resorturi ale ființei naționale. Orizontul spiritual românesc se caracterizează prin înclinație spre pace, spre apărarea vieții pașnice. Natura îndestulată și conștiința de stăpîni ai meleagurilor străbune nu duc la exclusivism, ci dimpotrivă, la înțelegere și acceptare a altor neamuri. Această atitudine provine tocmai dintr-o conștiință fermă a demnității naționale, din tăria legăturii cu strămoșii, relație care întreține sentimentul permanenței noastre :

Nu zicem rău de nimeni, stăpîni peste pămînt.
Noi sîntem în picioare, sub noi străbunii sînt.

Bogăția interioară nutrește sensul libertății, al păcii ca stare normală, naturală a unui popor și a lumii întregi. Înclinația spre cosmic a fantaziei poetului se regăsește în finalul apoteotic al acestei meditații patriotice. Predispoziția națională spre pace și seninătate se integrează firesc într-un cosmos senin și pașnic :

De-aceea poate-n libertate să lucească,
deasupra noastră, universala boltă albastră.

În afara selecției sensurilor, a deschiderii semantice, viziunea poetică e susținută de o imagistică specifică, purtînd amprenta talentului lui Nichita Stănescu. Poezia *Noi* se structurează în trei niveluri ale metaforizării, ale transfigurării figurative. În planul *metonimic (locul, patima, rostul, pîinea, sarea)* se realizează primul transfer imagistic de la concret spre conceptual, prin conotația abstractă a termenilor. Un al doilea plan, cel *metaforic* („sîntem semințe", „sîntem... și lacrimă și dinte"), plasează imaginația chiar în universul liric specific propus de fantezia poetului. Prin metaforă se realizează la Nichita Stănescu avansul original al ideilor „in statu nascendi", prinzînd consistență la lectură, chemînd alte idei și structurîndu-se în viziuni surprinzătoare, solicitînd astfel participarea cititorului. În fine, planul *simbolic (străbunii, universala boltă albastră)* fixează plastic în memorie datele esențiale ale viziunii poetice.

Poezia *Noi* este o meditație pe o tematică patriotică de o rară forță vizionară. Și aici, talentul lui Nichita Stănescu întemeiază prin cuvînt un univers imaginar, capabil să trăiască artistic prin forța sugestivă imprimată de fantezie. Acest univers imaginar e reprezentat în *Noi* de zestrea de idei și sentimente patriotice, de bogăția interioară a ființei naționale, pe care poetul le concretizează artistic, în maniera caracteristică a liricii conceptuale.

Conştiinţa de patrie în opera lui Liviu Rebreanu*

V. FANACHE
Universitatea din Cluj-Napoca

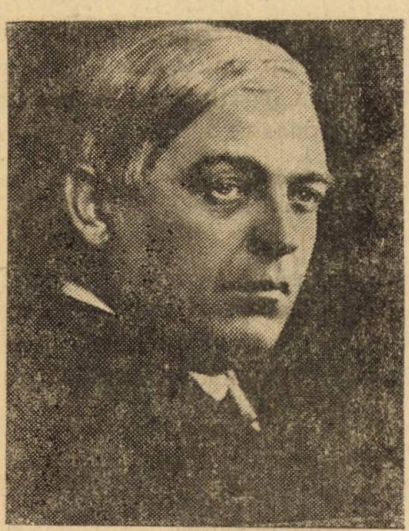

Literatura este prin definiţie o componentă a noţiunii de patrie, prin care înţelegem un pămînt, un popor şi o limbă, o istorie şi un destin în uniune convergentă, o sumă de valori veşnice, rînduite în succesiunea generaţiilor şi triumfînd într-un prezent viu. Patria include astfel, în dinamica neîntreruptă a existenţei sale, laolaltă cu alte numeroase forme de manifestare, nume de scriitori şi titluri de opere. România înseamnă o realitate istorico-geografică şi social-politică, dar nu mai puţin Ion Budai-Deleanu, Bălcescu şi Alecsandri, Eminescu şi Caragiale, Arghezi şi Blaga, Marin Preda şi Nichita Stănescu, despre care ştim că îşi recunoştea drept patrie limba română. În dimensiunile semantice ale patriei noastre intră *Hronicul româno-moldo-vlahilor* al lui D. Cantemir, *Umbra lui Mircea. La Cozia* a lui Gr. Alexandrescu, *Oltul* lui Goga şi *Gorunul* lui Blaga, romanele *Ion*, *Pădurea spînzuraţilor* şi *Răscoala* ale lui Liviu Rebreanu, *Moromeţii* lui Marin Preda şi alte opere importante ale literaturii actuale. Ca noţiune dialectic deschisă, se poate vorbi de o patrie în permanentă înnoire şi în permanentă îmbogăţire, iar despre noţiunea de patriotism ca despre un criteriu valoric. Realizarea individului, în cazul de faţă a scriitorului, se petrece în interiorul unei patrii, sub veghea exigentă a unor tradiţii culturale, a unei limbi „frămîntate mii de săptămîni" şi a unui ideal creator la care aderă întreaga colectivitate. Poetul care se afirmă astăzi nu poate ignora lecţia oferită de Eminescu, Blaga, Barbu, Bacovia sau Nichita Stănescu, după cum romancierul actual nu-l poate trece cu vederea pe ctitorul romanului românesc modern, Liviu Rebreanu.

Centenarul Liviu Rebreanu ne dă şansa să medităm încă o dată asupra relaţiei complexe dintre literatură şi patriotism, referindu-ne la primele două romane ale scriitorului, *Ion* şi *Pădurea spînzuraţilor*, a căror „materie epică" se întemeiază pe realităţile socio-politice ale începutului nostru de secol. Personajul Ion încearcă să-şi afle o înrădăcinare în pămîntul pe care îl resimte ca patrie şi astfel să dea verbului *a avea*, atît de

* Comunicare prezentată la sesiunea de la Cluj-Napoca din octombrie 1985.

obsedant pentru el, substanța cuvenită, în măsură să nu contravină cu ființa sa etnică ; Apostol Bologa caută înfrigurat armonizarea conștiinței sale cu adevărata patrie, refuzînd, cu prețul jertfei de sine, acceptarea unui simulacru.

Ion și *Pădurea spînzuraților* proiectează două posibile ipostaze ale condiției umane, care, într-un timp istoric determinat, aspiră la echilibru și fericire, eterne năzuințe umane. Cele două ipostaze, una desemnînd condiția social-morală a lui Ion, cealaltă condiția etnică a lui Apostol Bologa, se constituie, cu unele derivații epice firești, ca niște culmi ale omenescului generate de împrejurările vechiului Ardeal, în care ființa umană aparținătoare diverselor medii străbate un drum chinuitor, de regulă orice opțiune consumîndu-se tragic. Romanul *Ion* este numai aparent o monografie a satului, în măsura în care protagonistul atrage după sine un cortegiu de fapte, decisive pentru destinul său, adînc nefast. Ion simte o nevoie adîncă de a fi în lume, însă nu oricum, ci de *a fi în rînd cu lumea,* firea lui ambițioasă e hotărîtă să spargă cercul prejudecăților, care îl clasifică înainte de a-l lăsa să se afirme. În tot ce face eroul se observă încăpățînarea de a îndepărta un stigmat, de a deveni altcineva decît ceea ce i-a fost hărăzit prin ursită : un sărăntoc, nebăgat în seamă de nimeni, într-o lume ametită de prețuirea averii. Personajul e un răzvrătit împotriva propriei sale condiții umane, un Julien Sorel de profil rural, dezaprobat de spiritele conservatoare ale satului.

Orice nouă lectură confirmă că timpul literar al romanului *Ion* este în continuă desfășurare, opera relevîndu-se în literatura noastră ca o clasică permanență. Opiniile controversate, indicînd în Ion „cel mai frumos roman românesc", sau, dimpotrivă, o colecție de „violuri și omoruri, cu toate manifestările brutei" au pierdut din culoarea înfruntărilor de epocă, depășite de calmul obiectivității critice. Cu *Ion,* Rebreanu provoacă un fenomen de discontinuitate în evoluția realismului anecdotic și sentimental, pentru a surprinde în eroul său „neastîmpărul" uman, intoleranța față de inerția în care cădem uneori, „neastîmpăr" ale cărei incidente cu necunoscutul (cu metafizicul) au loc oriunde în lume, la toate nivelurile și în orice timp, inclusiv la nivelul lumii rurale. Tribulațiile personajului se declanșează din superba ignorare, chiar dacă ea îl va duce la pieire, a recomandării imperative, care-i izbește urechile, venind de pretutindeni : „Astîmpără-te, Ioane !". „Neastîmpărul" lui Ion semnifică refuzarea tiparelor ce i-au fost sortite, voința de a-și statua un alt destin, intervenind cu tăișul firii lui într-o lume obișnuită cu respectarea unor legi severe. În „neastîmpărul" eroului se întrevede acea trăsătură specific umană, care ne atrage neîntrerupt spre idealitate. Sub acest unghi, Ion este un personaj etern și implicit un exemplar dinamic în spațiul unei patrii antrenate în fiecare moment de prefacerile spre mai bine. În fine, „neastîmpărul" lui Ion semnifică invitația la autodepășire, iar tragica lui poveste avertizează asupra căilor, niciodată lipsite de asprime, care duc la împlinirea unui ideal de viață.

Nu mult deosebit de Ion, sub acest raport al luptei cu sine pentru a ajunge la o necesară armonie cu lumea, se arată a fi Apostol Bologa, ale cărui neliniști polarizează aceleași nevoi de a-și limpezi destinul pentru a nu-i fi silă de el însuși. Emil Rebreanu, fratele spînzurat pentru „trădare", a putut furniza scriitorului pretextul epic, izvorul care i-a dat forța să se situeze în spațiul ficțiunii. Totuși, oricîte

detalii ar mai putea oferi arhivistica, Apostol Bologa posedă trăsături care ţin de adevărul artistic infinit viabile în comparaţie cu ale oricărei persoane particulare. Protagonistul romanului reprezintă imaginea sinteză a unei generaţii care sub rapida şi ameninţătoarea derulare a timpului istoric nu putea să se eschiveze de la opţiunea fundamentală de a se situa sub semnul unei patrii, în interiorul căreia să se considere acasă. Apostol Bologa însumează o experienţă umană generalizată, în care se recunoaşte însuşi Liviu Rebreanu : „Şovăirile lui Apostol Bologa sînt şovăirile noastre, ale tuturora, ca şi zbuciumările lui". Precum în alte romane, Rebreanu se arată şi în *Pădurea spînzuraţilor* un gînditor care îşi obiectivează stările interogative în episoadele consumate de eroii săi, în tentaţiile opuse la care îi supune existenţa, în spovedaniile lor neliniştite. Imaginîndu-l pe Bologa, scriitorul s-a supus pe sine unei tulburătoare analize.

Arta lui Rebreanu universalizează, aşadar, două ipostaze cardinale, ele traversînd oricare suflet al acelui timp, încît nu e de mirare că atîţia oameni s-au „recunoscut" ori au fost „recunoscuţi" în spaţiul operei. *Ion* şi *Pădurea spînzuraţilor* au deschis o fereastră spre fiinţe care îşi caută împlinirea într-un context social şi naţional, dimensionînd, în viaţa lor de luptă şi eşecuri, o energie copleşitoare. Prin aceste cărţi, Liviu Rebreanu se detaşează de proza românească încă idilizantă în acea vreme, ca să se înscrie pe o linie epică ilustrată în secolul trecut de Stendhal şi Dostoievski şi continuată, într-o emulaţie sincronică, de marii maeştri ai epicii din veacul nostru. Pus alături de aceste nume ilustre, Rebreanu se recomandă ca un egal printre egali. Meritul de a fi realizat la noi „obiectivarea" prozei, de care vorbeşte critica analizînd romanele scriitorului, implică desigur vocaţia contemplării detaşate a personajelor, dar nu mai puţin harul de a investi eroilor săi semnificaţii etern umane, revelate în căutarea unui stil de existenţă, în febrila încercare de a descoperi o relaţie activă, neumilitoare, cu lumea din preajmă şi, de ce nu, cu absolutul, în ultimă analiză o implicare a fiinţei lor în pulsul general prin care se afirmă patria.

Din această perspectivă, marea literatură a unei ţări este întotdeauna patriotică, emanaţie a neastîmpărului profund omenesc, menit să sporească nesfîrşirea cu un cîntec, cu o taină.

„Dragostea de patrie este cea dintîi virtute a omului civilizat". (Napoleon)

„Nu există fericire în afara patriei, fiecare să-şi împlînte adînc rădăcinile în pămîntul natal". (Turgheniev)

„Iubeşte-ţi patria, scumpa ta ţară. Cuprinde-o strîns cu toată inima ta. Aici sînt înfipte adînc rădăcinile puterii tale". (Schiller)

„Eu nu văd decît două sentimente : sentimentul artei şi al patriotismului". (Tolstoi)

„Romanul este o proiecţie în afara trăirilor mele, organizate într-un cosmos nou... este o viaţă de ficţiune izvorîtă dintr-o viaţă adevărată : a mea !". (L. Rebreanu)

„Epicul pur este darul de a zugrăvi — prin cuvinte — lucruri trăite ori numai închipuite, aşa fel încît să intereseze permanent pe auditor". (L. Rebreanu)

Lucian Blaga

GEORGE GANĂ
Universitatea din Bucureşti

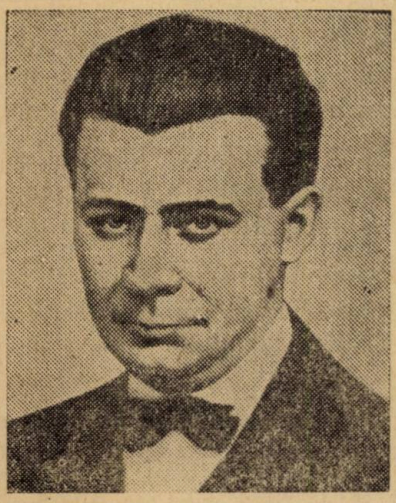

Pentru a stabili locul şi însemnătatea unui scriitor trebuie să nu pierdem din vedere faptul că o literatură naţională nu este o simplă sumă de cărţi, ci o totalitate organică de opere, aflată într-un proces perpetuu. În cursul acestui proces se precizează, se nuanţează şi se îmbogăţesc elementele prin care ajunge să se definească acea literatură. Lucian Blaga este pentru noi unul dintre scriitorii fundamentali, adică unul dintre aceia a căror operă a contribuit, în cea mai mare măsură, la determinarea configuraţiei literaturii române şi la realizarea valorilor ei reprezentative. Poezia lui Blaga, cuprinsă în volumele publicate de el însuşi *(Poemele luminii,* 1919, *Paşii profetului,* 1921, *În marea trecere,* 1924, *Lauda somnului,* 1929, *La cumpăna apelor,* 1933, *La curţile dorului,* 1939, *Nebănuitele trepte,* 1943) şi în ciclurile tîrzii, publicate postum *(Vîrsta de fier. 1940—1944, Cîntecul focului, Corăbii cu cenuşă, Ce aude unicornul),* sau rămasă în afara acestor volume şi cicluri, se situează pe o linie care, venind din Eminescu, a fost continuată, cel puţin prin unele aspecte ale operei lor, de cei mai importanţi poeţi de după primul război mondial şi prelungită, prin generaţia 1960, pînă în zilele noastre. Ceea ce caracterizează lirica sa este perspectiva cosmică asupra lumii, amploarea şi adîncimea viziunii poetice. Prezenţa ei explică definirea, uneori, a acestei poezii ca filozofică, definire acceptabilă dacă înţelegem că nu e vorba de o poezie conceptuală, de versificarea unor idei sau teorii filozofice, ci de poezie în sensul propriu al cuvîntului, deosebită de alte categorii de poezie tocmai prin viziunea asupra lumii, care este de un tip similar, prin amploare şi adîncime, celui propriu viziunii filozofice. Poezia lui Lucian Blaga este, în acest înţeles, poezie filozofică. Creaţie a unui scriitor care este şi autorul unei opere filozofice originale, ea este astfel nu pentru că ar „traduce" în limbaj poetic concepţia sau unele idei din trilogiile filozofului, ci pentru că este expresia unei sensibilităţi la semnificaţia cosmică a lucrurilor. Toate evenimentele producătoare de stări lirice sînt resimţite ca momente ale vieţii universale. Aflată într-o relaţie cu însăşi substanţa lumii, lirica lui Blaga este, privită în totalitatea ei, cea mai convingătoare ilustrare a adevăratei poezii filozofice, înţeleasă ca una dintre cele mai înalte realizări ale posibilităţilor poeziei, nu ca un hibrid de poezie şi filozofie.

Altă caracteristică a literaturii din direcţia pe care se înscrie, spuneam, opera lui Blaga este dată de locul central şi de funcţia esenţială ce revine naturii în constituirea imaginarului poetic. Principala sursă a

lirismului lui Lucian Blaga este contemplarea naturii, elementele care compun universul poeziei lui sînt cele ale lumii înconjurătoare. Vocația concretului, deschiderea spre lumea exterioară se manifestă printr-o receptivitate aproape exclusivă față de natura propriu-zisă, de formele ei vegetale și animale și de spațiile în care ea se manifestă intens și nestînjenit. Pădurea, cîmpul, muntele sînt obiectele contemplației poetului, locurile de care sensibilitatea lui e atrasă magnetic, deși cadrul obișnuit în care trăiește el este altul. Lucian Blaga a avut o existență de intelectual citadin, și-a trăit cea mai mare parte a vieții în orașe ca Brașov, Viena, Cluj, Varșovia, Praga, Berna, Lisabona, Sibiu. Imaginile acestor locuri în poezia lui sînt rare, vagi și de regulă negative, contrastînd puternic cu imaginea satului, singurul dintre spațiile civilizației, adică ale lumii construite de către om, de care e atras scriitorul. Raportînd creația la biografie, constatăm, așadar, o independență apăsată a vieții imaginare față de cea trăită. Ea se explică prin faptul că poetul se întoarce mereu în lumea în care și-a petrecut copilăria, că el continuă să trăiască în ea și după ce a părăsit-o, pe scurt, aceasta este adevărata lume a lui. Nu e vorba aici numai de nostalgie, ci de ceva mult mai profund și mai durabil : Blaga a descoperit lumea, universul atunci și acolo, în Lancrămul natal, și această descoperire avea să rămînă esențială. Din trăirile de atunci s-a structurat nucleul vieții lui sufletești, din cele văzute atunci s-a constituit partea cea mai caracteristică a universului său poetic. Firește, acest univers avea să se îmbogățească mereu, însă „matricea", cum spune Blaga însuși, provine de aici. Persistența ei în timp și locul pe care-l ocupă în imaginarul poetului se datorează faptului că pe temeiul acelei prime cunoașteri și trăiri s-a format viziunea lui despre lume, că ceea ce a descoperit atunci n-au fost pur și simplu peisaje și un mediu de viață sătească, ci natura în sensul cel mai profund pe care-l are acest cuvînt, o realitate atotcuprinzătoare, absolută și nepieritoare în substanța ei, prezentă în toate lucrurile ca un fluid vital, perceptibilă ca lumină. Atunci descoperă Blaga că lumea este o „corolă de minuni", o alcătuire frumoasă și armonioasă, ale cărei elemente își datorează valoarea și semnificația participării la substanța cosmică absolută.

Desigur, cei mai mulți poeți sînt marcați profund de impresiile copilăriei și au nostalgia lumii în care și-au petrecut-o. Și, cum poeții români au în general origine rurală, se înțelege de ce este așa de mare locul ce revine naturii și satului în opera lor. Dar poate că la nici unul funcția formativă a acestor medii n-a fost atît de importantă. Faptul e cu atît mai semnificativ, cu cît e vorba de un poet cu un orizont cultural foarte larg și cu o viață spirituală bogată. Cultura și meditația nu l-au dus însă la refacerea universului său poetic pe temeiul altor valori decît cele ale naturii și satului, ci la adîncirea semnificației acestora. Peisajele campestre, montane, silvestre au devenit tot mai mult spații simbolice, locuri în care se manifestă plenar fondul vital cosmic. Intrarea în ele e resimțită ca integrare în viața inepuizabilă a universului. Unor asemenea spații li se adaugă, cu aceeași semnificație, satul, văzut de poet ca o prelungire a naturii în ordinea umană și socială. Lucrurile, elementele de natură sînt transfigurate, așadar, în simboluri ale vieții cosmice, percepute în perspectiva acelei viziuni profunde asupra lumii care este, cum spuneam, a poeților din această linie.

Să adăugăm, în fine, la notele prin care lirica lui Blaga se înscrie într-o anumită direcție a poeziei noastre cel puțin încă una, pe care el o are în comun cu Eminescu mai ales : semnificația acordată iubirii. Lucian

Blaga este unul dintre marii poeți ai dragostei, pe care o cîntă cu fervoare, entuziast sau melancolic, mereu animat de sentimentul că ea oferă omului posibilitatea integrării în marele tot cosmic. Ca și la Eminescu, iubirea e proiectată în absolut. Cadrul idilei este întotdeauna unul dintre spațiile simbolice amintite, femeia iubită e slăvită ca una dintre minunile din corola de minuni a lumii.

Încadrabil, cum am încercat să arăt, într-una din direcțiile majore ale poeziei românești, Lucian Blaga nu este mai puțin, firește, un scriitor inconfundabil, de o mare originalitate. De Eminescu, de care îl apropie multe — în primul rînd viziunea asupra lumii, sacralizarea naturii și a iubirii, apoi unele componente ale formației spirituale, ca filozofia, mitologia, cultura orientală ș.a. — îl despart altele, în mare măsură determinate de faptul că Blaga aparține altei epoci istorice și altei vîrste a poeziei românești. Timpul în care a trăit el a fost marcat de cele două războaie mondiale, ca și de o criză mai de mult apărută a conștiinței culturale, a concepției asupra lumii, a valorilor. Aceste fenomene n-au rămas fără efect asupra creației lui Blaga, a substanței acesteia și pot explica cel puțin pînă la un punct tulburătoarele neliniști și accentele tragice ale operei lui. Scriitor cu viziune profundă asupra lumii, Blaga n-a înregistrat atît ecoul evenimentelor istoriei, cît semnificația lor pentru condiția omului și a culturii. Pe de altă parte, creația sa, ca și a celorlalți poeți din marea generație care a apărut ori s-a impus după primul război mondial (Arghezi, Barbu, Philippide, Pillat, Vinea, Fundoianu, Voiculescu), a fost marcată de experiența poetică postromantică, în special, în cazul lui, de cea reprezentată de expresionism. De toți aceștia Blaga se deosebește, în grade și în planuri diferite, prin elemente esențiale de structură sufletească și de orizont cultural, de experiență de viață, sensibilitate și viziune asupra lumii, a căror demonstrare s-ar putea face prin paralele instructive, care n-ar modifica însă cu nimic impresia puternicei originalități a autorului *Poemelor luminii*, impresie pe care au avut-o, la cea dintîi lectură, contemporanii săi și care n-a încetat să se adîncească.

Paralel cu opera poetică, Lucian Blaga a creat o operă dramatică și una filozofică. Tripla vocație a scriitorului ne îndreaptă iarăși gîndul spre Eminescu. Nu uităm, firește, că, rămasă în cea mai mare parte în stare de proiect la Eminescu, creația dramatică s-a realizat la Blaga într-o operă bogată (nouă drame și un scenariu de pantomimă), iar cea filozofică, într-un sistem propriu și într-un mare număr de eseuri și aforisme. Expresii ale aceleiași personalități, poezia, drama și filozofia lui Blaga comunică prin numeroase canale, de la nivelul viziunii asupra lumii pînă la acela al stilului. Cu toate acestea ele își păstrează independența, pot și trebuie să fie analizate nu numai ca părți componente ale operei integrale a autorului, ci și în cadrul genului cultural căruia îi aparțin și în raport cu exigențele acestuia. Mai puțin omogen sub raportul valorii decît poezia, teatrul lui Blaga constituie în întregul său și mai ales datorită unor piese ca *Zamolxe* (1921), *Tulburarea apelor* (1923), *Meșterul Manole* (1927) unul dintre cele mai importante capitole din istoria dramaturgiei românești. Pătrunderea pînă în straturile cele mai adînci ale mitologiei autohtone și fixarea asupra unor momente cruciale ale istoriei și ale spiritualității noastre au fost sursele caracteristice ale imaginației creatoare a poetului dramatic, care a proiectat totodată în dramele eroilor săi tensiuni ale propriei lui vieți interioare, conferind astfel pieselor un caracter fundamental liric, pe care stilul frecvent poematic îl accentuează și-l face și mai evident.

În fine, prin opera sa filozofică, reprezentată de un sistem alcătuit din patru trilogii (a cunoașterii, a culturii, a valorilor și cosmologică), Blaga s-a impus ca unul dintre cei mai profunzi și mai originali gînditori ai culturii noastre. Dincolo de unele idei discutabile pe care le conține și care sînt în mare măsură reflexul climatului filozofic și ideologic al epocii, opera aceasta este o amplă și impresionantă demonstrație teoretică a condiției omului ca ființă creatoare, o afirmare a demnității omului și a posibilităților lui de a depăși, prin creație, vitregiile istoriei și limitele ce țin de statutul cosmic al oricărei ființe.

Lucian Blaga, de la a cărui ivire în lume, în satul transilvănean Lancrăm, s-au împlinit la 9 mai anul trecut 90 de ani și de la a cărui dispariție, pe care o vom comemora peste puțină vreme (la 6 mai), s-au scurs 25 de ani, este — și nimeni nu se mai poate îndoi de asta — unul dintre cei mai mari și mai reprezentativi scriitori români.

G. Topîrceanu

NICOLAE MECU
Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu", București

La 21 martie 1986 se împlinesc o sută de ani de la nașterea lui G. Topîrceanu. Născut la București, din părinți meșteșugari (tatăl cojocar, mama țesătoare de covoare), viitorul scriitor a urmat aici primele două clase ale școlii primare, pe care a continuat-o în comuna Șuici (Argeș). Revenit în Capitală în pragul adolescenței, este elev al liceelor „Matei Basarab" și „Sf. Sava" (azi „N. Bălcescu"), iar în 1906 se înscrie la Facultatea de Drept, pe care o părăsește pentru cea de Litere. Debutează în 1904, la revista *Belgia Orientului*, colaborează apoi cu versuri la o serie de publicații ale vremii.

Un moment deosebit de important în biografia sa literară îl constituie debutul la revista *Viața românească* (1909) și contactul cu G. Ibrăileanu, unul din marii critici ai epocii, care îl cheamă în 1911 ca membru în colegiul redacțional al acestei publicații. În atmosfera creată de revista ieșeană, care promova ideologia poporanistă și teoria specificului național în literatură, G. Topîrceanu găsește terenul prielnic afirmării talentului său de factură clasică. În aceeași perioadă îl cunoaște pe M. Sadoveanu, de care îl va lega o prietenie statornică.

În 1916, îi apar primele două volume de versuri : *Balade vesele* (devenit ulterior *Balade vesele și triste*) și *Parodii originale*, care vor cunoaște numeroase reeditări, urmate de noi apariții, ca volumul de versuri *Migdale amare* (1928) sau cel de proză *Scrisori fără adresă* (1931). Poetul devine repede cunoscut și iubit în cercuri foarte largi. În 1926, obține Premiul național de poezie. Suferind de o boală neiertătoare, G. Topîrceanu se stinge din viață la 7 mai 1937, în plină activitate creatoare.

Nota definitorie și, totodată, noutatea pe care o aducea în peisajul liric al începutului de secol XX volumul *Balade vesele și triste* constă într-o particulară simbioză a sentimentului cu reflexia, a duioșiei cu umorul, a melancoliei cu ironia fină, cel mai adesea îngăduitoare, înțelegătoare. Cunoscutele poeme *Rapsodii de toamnă*, *Rapsodii de primăvară*, *Acceleratul*, *Balada unui greier mic* etc., intrate de multă vreme în conștiința publică, citite și recitate de la cele mai fragede vîrste, fac parte din sfera unui lirism filtrat și cenzurat prin inteligență. Lumea măruntă a gîzelor și a florilor, a necuvîntătoarelor în genere, observată cu o atenție și pricepere de biolog, e privită de poet cu simpatie, dar totodată cu distanțare. Temîndu-se parcă să nu fie surprins de cititor într-o postură prea sentimentală, Topîrceanu își reprimă, la un moment dat, reacțiile emotive, lirice, pentru a percepe această lume cu un ochi omenesc și a o transpune în univers uman, împrumutîndu-i suferințe, plăceri și defecte specifice omului. Duioșia provine din pătrunderea simpatetică în lumea necuvîntătoarelor, iar umorul și ironia din observarea ei printr-o prismă umană. Poetul e în același timp un fin psiholog, definind cu precizie o stare, o trăire, dar și un pastelist, un inspirat pictor al miniaturalului, evocat cu toată grația formelor și gesturilor acestuia.

Poet al „universului mic", cum l-a caracterizat G. Călinescu, Topîrceanu nu este lipsit nici de fiorul naturii grandioase, monumentale, sau al marilor drame din existența umană. În *Balada munților* fenomenul milenar al transhumanței e perceput cu solemnitate și încadrat în marele ciclu al repetiției și devenirii cosmice, iar *Balada morții* este o lapidară, dar gravă meditație pe tema trecerii și a reîntoarcerii mioritice în „sînul mut" al „veșnicei naturi". Alteori, micile drame ale existenței cotidiene sînt văzute în spiritul dual al *Rapsodiilor :* necazurile pe care sărăcia și firea boemă le pricinuiesc „chiriașului" sînt estompate și depășite prin detașare jovială *(Balada chiriașului grăbit)*. Poza monumentală a solitarului prelat care străbate, în *Balada popii din Rudeni*, memorabilul peisaj hibernal este, în final, „dezumflată" de dialogul ce trădează lumeasca „patimă a sfinției sale" — înfruptarea din băuturile și bucatele ospitalierei hangițe.

Genul parodiei, pe care Topîrceanu l-a practicat la noi cu rezultate inegalabile, păstrează această dualitate de structură. Poetul „simpatizează", mai întîi, cu universul și stilul autorului respectiv, adică le înțelege din interiorul lor, apoi se delimitează de ele, ca un critic lucid, atent la cuvintele-cheie și la formulele stereotipe care, în noua „montare" a parodistului, generează umor. De cele mai multe ori, parodiile lui Topîrceanu sînt șarje prietenești (ca acelea, de pildă, la poezia lui Coșbuc, Goga, Arghezi). Nu lipsește, în alte cazuri, intenția mai dură, tinzînd către spulberarea unor prejudecăți sau a unor „mituri". Într-o parodie care își depășește valoric modelul, Topîrceanu „denunță" idilismul anacronic și dulceag. Este vorba de *Vara la țară* de Al. Depărățeanu, o poezie aproape uitată, dar readusă în conștiința cititorilor prin varianta parodică.

G. Topîrceanu a fost și este considerat ca unul dintre cei mai abili mînuitori ai cuvîntului. Această calitate trebuie însă înțeleasă în limitele poeziei clasice, axată pe expresia *exactă* și *clară*, spre deosebire de poezia modernă, preocupată să *sugereze* un obiect sau, mai ales, o trăire. În acest sens, Topîrceanu, ca artist al cuvîntului poetic, este foarte aproape de Coșbuc, de exemplu, dar foarte departe de G. Bacovia, L. Blaga sau I. Barbu, la rîndul lor mari artiști ai cuvîntului, însă în cadrul unui cu totul alt mod de a înțelege limbajul poeziei și al literaturii în genere.

Dacă poetul s-a bucurat și se mai bucură încă de o mare popularitate, prozatorul Topîrceanu este de obicei trecut cu vederea. Trebuie spus că aceasta e o nedreptate care i se face. În realitate, proze ca *Domnia lui Ciubăr-Vodă*, fragmentul de roman *Minunile sfîntului Sisoe* sau articole precum *Focul de la Moreni, Mens sana in corpore sano* ori *Oiță bîrsană* se situează la nivelul celor mai bune realizări ale poetului. Observarea critică pătrunzătoare și neîndurătoare a unor realități sociale și culturale, comentariul ironic dezinvolt și nu o dată caustic, simțul deopotrivă de scriitor și de filolog specialist în materie de limbă înregistrează în proze performanțe durabile. *Domnia lui Ciubăr-Vodă* este o capodoperă de ironie și umor lingvistic, bazată pe imitarea limbajului arhaic cronicăresc, într-o compunere ce îmbină cadrul și mentalitățile medievale cu aluziile usturătoare la contemporani. Fragmentul de roman *Minunile sfîntului Sisoe* ne pune în fața unei opere moderne care viza, în concepția autorului, desacralizarea nu numai a tradiționalei concepții despre rai și cele sfinte, dar și a miturilor și superstițiilor societății industriale. Romanul intenționa să radiografieze satiric realități contemporane scriitorului, de la școală și justiție la comerț și industrie, de la parlamentarism și alegeri la mecanizarea și „febrilitatea modernă", de la spiritism și telepatie la „omul-celulă" și „omul-cifră".

Împlinirea unui secol de la nașterea lui G. Topîrceanu ne invită la o nouă lectură a întregii sale opere, o lectură în urma căreia valoroasele secvențe neînțelese sau uitate să-și afle o mai dreaptă prețuire. Aniversarea scriitorului ar fi astfel semnul unei iubiri adevărate și nu doar un exterior „accident calendaristic".

La aniversarea profesorului nostru

Prof. dr. CONSTANȚA BĂRBOI
director adjunct în M.E.I.

Nu de puține ori ți se întîmplă să nu bagi de seamă că timpul se scurge repede și că ești obligat „să strigi prezent" la aniversarea unor dascăli care ți-au îndrumat pașii în anii de școală sau în cei de studenție — la fel de frumoși și de importanți pentru formația ta intelectuală.

Nimic nu este, cred, mai emoționant decît participarea la sărbătorirea unui număr reprezentativ de ani ai profesorilor care ți-au deschis drumurile vieții și activității tale și, mai ales, cinstirea dascălului de limba și literatura română.

Multe generații de elevi, aflați în tabere școlare, la Concursul de limba și literatura română „M. Eminescu", s-au bucurat de prezența prof. univ. dr. Augustin Z. N. Pop.

Nu poate fi uitată atitudinea de respect față de elevii săi, în calitate de profesor de liceu, față de studenți, în calitate de cadru didactic universitar sau de rector al fostului Institut Pedagogic din Pitești, față de colegi, în nenumăratele activități cu profesori de limba română din multe localități ale țării.

Activitatea profesorului Augustin Z. N. Pop s-a desfășurat fără momente spectaculoase, pe o traiectorie de muncă disciplinată, creatoare, pusă în serviciul învățămîntului, al științei, culturii și literaturii, al formării multor generații de învățători și profesori. De la Augustin Z. N. Pop am învățat că profesorul este dator să folosească cunoștințele sale în scopul instruirii și educării tineretului. Adevărata misiune a profesorului

este de a dezvălui elevilor tezaurul de cunoştinţe despre limba şi literatura română într-o formă simplă, clară, sensibilă.

Pe profesorul nostru l-am auzit de nenumărate ori vorbind şi de fiecare dată ne-a umplut inimile şi minţile de lumină — căci profesorul strălucea prin ceea ce spunea despre poetul naţional Mihai Eminescu sau despre atîtea şi atîtea taine ale literelor româneşti. A acceptat întotdeauna cu plăcere să se întîlnească cu tineretul, iar cu dascălii a ştiut să fie mereu altul şi totuşi acelaşi pentru tot ce se poate numi vibraţie patriotică şi intelectuală, respect faţă de cultura română şi a altor popoare. S-a interesat permanent de elevii şi studenţii săi, i-a urmărit cu sfatul, cu inima şi cu gîndul şi i-a ajutat în devenirea lor.

De aceea, astăzi, toţi cei care l-au cunoscut, mai tineri sau mai vîrstnici, sînt fericiţi că l-au sărbătorit la 75 de ani. Cu acest prilej, îi dorim, din inimă, profesorului Augustin Z. N. Pop ani mulţi, multă sănătate şi putere de muncă în realizarea proiectelor sale.

O viaţă închinată învăţămîntului românesc

AUGUSTIN Z. N. POP

Slujesc învăţămîntul românesc începînd cu data de 20 octombrie 1931. Am desfăşurat, în paralel, activitate de cercetare ştiinţifică. Pasiunea pentru cercetare o datorez profesorilor mei de la Liceul „Sfîntul Sava“ (azi „N. Bălcescu“) din Bucureşti : Pompiliu Constantinescu, Gh. Adamescu, Paul I. Papadopol şi celor de la Facultatea de Litere şi Filozofie din Bucureşti : Nicolae Iorga, Ovid Densusianu, Nicolae Cartojan, Mihail Dragomirescu, D. Caracostea, Dan Simonescu, George Murnu.

Încă din anul al doilea de facultate am editat, în colaborare cu Ştefan Popescu, o revistă de atitudine nonconformistă intitulată *Sepia*, al cărei articol-program *O revistă, o floare* purta semnătura lui Tudor Arghezi. Dintre colegii mei de promoţie îi amintesc pe Eugen Ionescu, Alexandru Sahia, Dan Smîntînescu, Ovidiu Papadima şi Cicerone Theodorescu.

Am predat limba şi literatura română în mai multe oraşe ale ţării şi la toate treptele învăţămîntului, cu convingerea că profesorul poate şi trebuie să îndeplinească un rol important în formarea tinerelor generaţii.

Activitatea mea de documentare şi de cercetare ştiinţifică este concretizată în 44 de volume, cărora li se adaugă peste 500 de comunicări ştiinţifice, studii şi articole de istorie literară, de estetică, folcloristică şi geografie literară, apărute în peste 70 de periodice, printre care : *Buletinul „Mihai Eminescu“*, *Studii literare*, *Limbă şi literatură*, *Atheneum*, *Caietele Eminescu*. Unele dintre lucrări au fost apreciate de specialişti de renume ca N. Iorga, D. Popovici, Perpessicius şi Al. Dima.

În ultimele două decenii, am făcut parte din comisii de doctorat la universităţile din Bucureşti, Cluj-Napoca şi Timişoara. Am prezidat comisii de selectare şi premiere a revistelor şcolare şi am participat împreună cu colonelul Gh. Eminescu la etapele finale ale olimpiadelor de literatură română şi la taberele de creaţie ale tinerelor condeie.

Unii dintre foştii mei elevi sînt nume cunoscute : Laurenţiu Fulga, Horia Zilieru, Fănuş Neagu, Nicolae Tăutu, Victor Tulbure, Constanţa Bărboi, George Şovu, Mihai Mitu şi mulţi alţii.

Istoria literaturii române a fost şi este raţiunea vieţii mele, şi în primul rînd studiul operei lui Mihai Eminescu, despre care Nicolae Iorga spunea : „Drumurile acestui neam trec prin inima lui Eminescu“.

Activităţi în cadrul Festivalului Naţional „Cîntarea României": Concursul de limbă şi literatura română „Mihai Eminescu"

Concurs pentru elevii clasei a IV-a

Înfiinţată în 1877 de către un grup de elevi interni din clasa a III-a de la Liceul „Matei Basarab" din Bucureşti, Societatea literară şi ştiinţifică „Tinerimea Română" iniţiază în anul 1885 primul concurs la care participă circa 70 de elevi din şcolile primare urbane bucureştene, unsprezece (nouă băieţi şi două fete) fiind premiaţi. Acestui eveniment important din istoria învăţămîntului românesc i-a fost consacrat un supliment special al revistei *Limba şi literatura română*, intitulat *Centenarul concursurilor şcolare. De la „Tinerimea română" la Concursul „Mihai Eminescu"*.

Elevii din gimnazii şi licee, participanţi la etapele finale ale Concursului de limba şi literatura română „Mihai Eminescu", care au avut loc în aprilie 1985 la Brăila şi Timişoara, au sărbătorit un secol de la primul concurs şcolar. Societatea de Ştiinţe Filologice va organiza, experimental, în acest an şcolar, un concurs de limba română pentru elevii din clasa a IV-a de la şcolile din Bucureşti şi din jud. Olt. Concursul se va desfăşura în două etape : prima în vacanţa de primăvară şi a doua la sfîrşitul anului şcolar. Probele de limba română au în vedere programa şi manualul şcolar, precum şi lectura suplimentară a elevilor.

Societatea de Ştiinţe Filologice va acorda diplome, premii şi menţiuni, menite să stimuleze, încă din clasele primare, interesul elevilor pentru studiul limbii române.

Proba de verificare a cunoştinţelor pentru admiterea în treapta I de liceu. Subiecte date în sesiunea iunie 1985

BRAŞOV. 1. Explicaţi şi argumentaţi, prin relatarea unor fapte şi întîmplări povestite în operă, titlul nuvelei *La Vulturi !* de Gala Galaction.

2. (a) Alcătuiţi o frază din propoziţia dată, transformînd părţile de propoziţie subliniate în subordonate. Analizaţi fraza, stabilind felul propoziţiilor : *„Liniştindu-ne* toţi începurăm *a lucra* cu mult entuziasm, *spre a termina* sarcina *încredinţată"*.

(b) Explicaţi semnele de punctuaţie din textul dat : „Agripina le răspunse gîfîind : — Turcii, dragii mamei, de care vă spunea bunicul !".

BRĂILA. 1. Se dă textul :

„N-am mai trecut de mult prin sat şi-mi spune
Un om ce de pe-acasă a venit
Cum c-a-nflorit la noi mălinul
Şi c-ai albit, mămucă, ai albit"

(Nicolae Labiş, *Mama*).

Cerinţe :
— sublinierea predicatelor ;
— delimitarea propoziţiilor, felul acestora şi schema frazei ;
— analiza morfosintactică a primei propoziţii ;
— explicarea semnelor de punctuaţie şi de ortografie din ultimul vers ;

— formulați un exemplu în care cuvîntul *noi* să aibă altă valoare morfologică decît cea din textul de mai sus ;

— formulați o frază în care adverbul *cum* introduce alt fel de subordonată decît cea din textul dat.

2. Caracterizarea lui Tudor Șoimaru, personaj principal al romanului *Neamul Șoimăreștilor* de Mihail Sadoveanu.

CARAȘ-SEVERIN. 1. Explicați semnificația titlului nuvelei *La Vulturi !* de Gala Galaction, comentînd și trăsăturile de caracter ale personajelor.

2. Construiți șase fraze simple în care conjuncția *că* să introducă diferite subordonate.

CONSTANȚA. 1. Evocarea satului natal în opera *Amintiri din copilărie* de I. Creangă (fragmentul din manual).

2. Se dă textul : „*Mai mult chiar,* dacă se ține seama de întinsul teritoriu romanizat *de pe ambele maluri ale Dunării,* pare mai simplu să se admită că procesul de diversificare a limbii latine începuse mai de timpuriu".

Cerințe : — delimitarea propozițiilor și felul lor ;

— identificarea predicatelor și felul lor ;

— analiza sintactică și morfologică a textului subliniat.

COVASNA. 1. (secția română). Caracterizați pe Vlaicu, personajul principal al dramei istorice *Vlaicu-Vodă* de Al. Davila — întruchipare a idealurilor de libertate ale poporului român, de independență a țării.

1. (secția maghiară). Pornind de la citatul : „Nici un despot nu mă va avea la picioarele lui. Mai bine îmi petrec viața în ocnă", faceți caracterizarea marelui patriot, revoluționar, Nicolae Bălcescu, din drama lui Camil Petrescu.

2. (ambele secții). 1. Precizați ce fel de propoziții introduc elementele de relație *că* și *de* în următoarele fraze :

(a) E bine că îți alegi cu grijă prietenii.

(b) Părerea că *numai* din cărți te poți instrui *nu mai* este actuală.

(c) Mă gîndeam că pot învăța mai mult.

(d) De nu ți-e teamă de un rezultat nemulțumitor, poți participa la concurs.

(e) Citea așa de repede, de nu se înțelegea nimic.

3. (ambele secții). Explicați ortografierea diferită a cuvîntului (grupului de cuvinte) *numai* și *nu mai* din textul *(b)* și faceți analiza sintactico-morfologică a propoziției principale din același text.

GIURGIU. 1. Trăsăturile morale ale poporului român în lupta pentru eliberarea țării, așa cum se desprind din lectura *O oră din august* de Marin Preda.

2. Se dă textul : „Cel mai cuminte lucru e să chemi pe oameni într-o duminică la dumneata, să le spui că te-ai hotărît să-ți îngrijești singur de treburi" (D. Zamfirescu).

Cerințe : *(a)* analiza sintactică a frazei ;

(b) să se construiască două propoziții în care verbul *a fi* să aibă alte valori decît cea din textul dat.

IALOMIȚA. 1. Alcătuiți portretul unui personaj literar preferat din lecturile studiate în clasa a VIII-a.

2. „Și una e să mori la datorie, cînd te izbește un glonț sau o schijă, și alta e să fii legat de un stîlp și *să te execute plutonul de execuție*" (Marin Preda).

Cerințe : *(a)* Stabiliți felul propozițiilor din textul de mai sus.

(b) Analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate.

(c) Folosiți verbul „să fii legat" într-una dintre propozițiile unei fraze alcătuite de voi. Analizați predicatul propoziției respective.

MARAMUREȘ. 1. Caracterizați-l pe Vlaicu, întruchipare a idealurilor de libertate ale poporului român, de independență a țării, valorificînd fragmentele din drama *Vlaicu-Vodă* de Al. Davila.

2. Înlocuiți punctele cu propoziția regentă potrivită fiecărei subordonate date, respectînd cerința din paranteză :

(a) ..... că mîine va pleca. (CD)

(b) ..... cui ți-a împrumutat-o. (CI)

(c) Cînd ieșeam de la școală ..... (CT)

(d) ..... ca să-mi scriu temele din vreme. (CS)

2. Transformați subordonata de la punctul *(c)* în complementul corespunzător.

3. Explicați ortogramele întîlnite în propozițiile date.

MEHEDINȚI. 1. Narațiunea în povestirea *O oră din august* de Marin Preda este realizată pe baza unei succesiuni de episoade. Care sînt acestea, pe scurt.

2. Relatați momentul despărțirii lui Nică de sat, stările sufletești, întîmplările, bucuriile și micile necazuri semnalate de el cu acest prilej.

3. Alcătuiți o propoziție după schema următoare, folosind cuvintele date în continuarea acestei scheme la formele lor de nominativ sau de infinitiv, în conformitate cu cerințele comunicării ce rezultă :

CT + SB + PR + CD + AT (sintactic, astăzi, de, exercițiu, noi, analiză, a face).
adv. p. v. s. s.

4. Analizați sintactic următoarea frază : „Șusteru nu înțelese pe dată ce i se spune, *parcă îi luase mințile*, și cînd se desmetici, celălalt era departe, se pierdea pe sub arcadele podului vopsit în roșu, dispărea ca o nălucă, în fulgerările apei morților" (Fănuș Neagu).

Cerințe : — analiza sintactică și morfologică a primei propoziții ;
— contragerea propoziției subliniate.

TULCEA. 1. Miorița, comentariu literar.

2. Alcătuiți patru propoziții de tipuri sintactice diferite introduse prin conjuncția *să*. În frazele astfel obținute, subliniați propozițiile subordonate solicitate, precizînd felul lor.

VILCEA. 1. Eroismul poporului român, oglindit în lectura *O oră din august* de Marin Preda.

2. Se dă textul :

„Unde-i unul, nu-i putere
La nevoi și la durere.
Unde-s doi, puterea creste
Și dușmanul nu sporește"
(V. Alecsandri).

Cerințe : — indicați felul propozițiilor și alcătuiți schema.
— explicați folosirea semnelor de ortografie și de punctuație întîlnite în text.

BUCUREȘTI. 1. Lupta eroică a ostașilor români pentru eliberarea țării de sub jugul fascist evocată artistic în povestirea *O oră din august* de Marin Preda.

2. Se dă textul : „În ziua *aceea* nu era nici un nor *deasupra*, și uriașii munți, care atîtea zile frămîntaseră și slobozeră din coamele lor zbîrlite pînă la cer, ploile, trăsnetele și șuvoaiele, erau acum blajini, tihniți..." (Gala Galaction).

Cerințe : *(a)* subliniați predicatele și precizați felul lor ;

(b) delimitați propozițiile și identificați felul fiecăreia ;

(c) analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate ;

3. (a) alcătuiți o propoziție cu predicat nominal al cărui nume predicativ să fie exprimat prin adjectiv provenit din participiu ; subliniați predicatul respectiv ;

(b) analizați sintactic cuvintele subliniate din următoarea propoziție : *„Ei au căzut* luptînd pentru cei mulți..." (Eugen Jebeleanu).

Cercul „Iubitorii cărții" din Buzău

Prof. VIORICA NEBEL
Liceul de Filologie-Istorie „M. Eminescu", Buzău

Cercul „Iubitorii cărții" a luat ființă în toamna anului 1984, funcționînd în cadrul bibliotecii Liceului „M. Eminescu" din Buzău. Preocupările membrilor cercului sînt mai ales literare și istorice, ei fiind totodată interesați de tot ce le poate oferi universul cărților.

Generos în evenimente culturale omagiale, anul școlar 1984—1985 le-a oferit elevilor posibilitatea de a organiza o serie de acțiuni pe cît de interesante, pe atît de atractive.

Comemorarea centenarului „Panait Istrati" a avut loc pe meleagurile prozatorului. În moderna Brăilă de astăzi elevii noștri au încercat să recreeze, cu gîndul, atmosfera și parfumul Brăilei de odinioară. Profesorul Lucian Chișu le-a dezvăluit (la muzeul memorial „Panait Istrati") lucruri mai puțin cunoscute din viața și opera inadaptabilului scriitor. Au vizitat apoi muzeul memorial de la Baldovinești, au făcut o plimbare pe malul Dunării pînă la Corotișca, unde a avut loc naufragiul din *Neranțula*, au asistat la spectacolul *Martor și judecător*, piesă-document de Ion Bălan.

Luna noiembrie a prilejuit organizarea unei sesiuni de comunicări dedicate împlinirii a 100 de ani de la nașterea poetului și scriitorului buzoian Vasile Voiculescu. Valoarea lucrărilor a făcut ca una dintre ele, cea a Danielei Popa (acum studentă la Facultatea de Limba și Literatura Română din București), să fie selectată și inserată în broșura *Vasile Voiculescu — 100 de ani de la naștere*, Buzău, 1984.

În perioada 27—30 aprilie 1985, tot la inițiativa membrilor cercului, s-a organizat o excursie de studiu pentru sărbătorirea centenarului „Liviu Rebreanu". Elevii au întocmit un „caiet Rebreanu", pe care l-au oferit muzeelor și caselor memoriale „Liviu Rebreanu". Caietul cuprinde comunicările elevilor, precedate de fotografia și „fișa personală" a fiecăruia. Aceste comunicări sînt : *Cîteva considerații asupra conștiinței unității de neam la românii din Transilvania, oglindită în „Ion"* — Teodor Dinu ; *„Ion", viziunea epopeică a satului* — Mona Dumitrescu ; *Intelectualul în fața războiului* (cu referire la romanele *Pădurea spînzuraților* de Liviu Rebreanu și *Adio, arme* de Ernest Hemingway) și *Timpul interior în conduita personajului principal din „Pădurea spînzuraților"* — Izabela Tudosachi ; *Epopeea dragostei* — Mirela Crețu ; *Destinul dramatic al personajelor feminine în romanele lui Liviu Rebreanu* — Delia Dascălu ; *Hora la Liviu Rebreanu* — Liliana Drăgan ; *Dragoste și moarte în opera lui Liviu Rebreanu* — Veronica Dinulescu ; *Masele — personaj în „Răscoala"* — — Simona Dumitrescu ; *Rebreanu autor de romane polițiste ?* — Aurelian Nebel ; *Drama unei conștiințe* — Claudiu Ioniță ; *Structuri narative la Liviu Rebreanu* — Georgeta Nedu ; *Tehnica romanului la Liviu Rebreanu* — Elena Gheorghe ; *Aspra poezie a romanelor lui Liviu Rebreanu* — Magda Jarcău ; *Puncte de atracție turistică pe meleagurile lui Rebreanu* — Viorica Gherea.

Primul popas pe meleagurile lui Rebreanu a fost la Maieru, unde elevii au vizitat școala cu micul ei muzeu și Muzeul „Liviu Rebreanu", purtînd un dialog deosebit de interesant cu profesorul Sever Ursa. La Prislop, muzeul și noul complex memorialistic le-a fost prezentat de profesorul Mihai Martin. Tot aici s-a realizat un moment evocator Rebreanu. În ziua de 29 aprilie la Liceul Industrial Nr. 1 din Bistrița a avut loc sesiunea de comunicări ale elevilor „Liviu Rebreanu". Din partea

gazdelor au participat şi au conferenţiat prof. Anton Buta — *Personalitatea lui Liviu Rebreanu*; prof. Mircea Oliv — *Jurnalul lui Rebreanu (vol. II)*; prof. Mircea Prahase, directorul Centrului de Îndrumare a Creaţiei Populare — *Tradiţii, obiceiuri şi ceremonii în zona Bistriţei.* Au mai participat Gavril Moldovan, redactor la ziarul local *Ecoul*, prof. Mircea Seleuşan, director adjunct al liceului, profesorii Otilia Tatai, Elena Zărnescu, Mariana Sonea, bibliotecara liceului, Victoria Nalaţ şi elevii Dorin Manchevici, Dalia Man, Gabriela Bozeşan, Gabriela Böhm, Claudia Pîrvulescu, care au intrat în dialog cu colegii lor buzoieni.

Pentru a ajunge pe meleagurile lui Rebreanu, elevii au trecut prin zece judeţe, avînd astfel prilejul să viziteze muzeele şi casele memoriale: „I. L. Caragiale" — Haimanale (azi I. L. Caragiale), „Cezar Petrescu" — Bușteni, „Octavian Goga" — Răşinari, „Andrei Mureşanu" — Bistriţa, „George Coşbuc" — Hordou (azi George Coşbuc), „Calistrat Hogaş" — Piatra Neamţ, „George Bacovia" — Bacău. Membrii cercului au realizat peste 300 de fotografii în vederea alcătuirii unui album.

În luna mai, s-a organizat în oraşul nostru prima expoziţie de carte polară. Alături de numeroşi filateliști şi iubitori ai literaturii s-a aflat exploratorul Gheorghe Neamu, care le-a prezentat elevilor diapozitive făcute în Antarctica.

Membrii cercului „Iubitorii cărţii" au început acest an şcolar cu două excursii de studiu. Prima îşi propunea să prezinte mai de aproape literatura reprezentativă pentru zona Moldovei. Ei au vizitat conacul de la Dragosloveni, cunoscut loc de întîlnire a prietenilor lui Vlahuţă, confraţi întru literatură. Aici au avut bucuria de a întîlni o fostă absolventă a liceului nostru, acum custodele muzeului.

Ţinta finală era, însă, Iaşul, care i-a primit cu una din minunatele lui toamne. Muzeul Literaturii Moldovei (Casa Pogor), Bojdeuca din Ţicău, Vila Sonet (Casa Codreanu), Casa Dosoftei, Palatul Culturii, celelalte monumente de arhitectură le-au oferit reale clipe de bucurie. Elevii au participat la „Zilele Sadoveanu", cînd, în atmosfera emoţionantă din casa Sadoveanu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga a evocat, încă o dată, personalitatea „uriaşului literaturii noastre".

Prin excursia de la Bucureşti ne-am propus ca obiective Muzeul Literaturii (pentru a-i familiariza pe elevii din clasa a IX-a cu fenomenul literar), Casa „Mărţişor", Casa „Bacovia", Casa „George Călinescu", cimitirul Bellu — pătratul scriitorilor.

Facem, pe această cale, un apel călduros către toţi elevii care locuiesc în localităţi ce găzduiesc muzee sau case memoriale să ne trimită cîte două vederi sau fotografii reprezentînd aceste lăcaşuri, solicitîndu-ne, eventual, imagini din localităţile mai sus menţionate. Adresa cercului nostru: Liceul de Filologie-Istorie „M. Eminescu", str. Independenţei, nr. 22, Buzău.

Cenaclul literar „Columne" din Slobozia

Prof. MARCEL FOTACHE
Liceul Agroindustrial, Slobozia

Sub acest titlu funcţionează la Liceul Agroindustrial din Slobozia, oraşul din inima Bărăganului ialomiţean, cercul de literatură reunind elevii cei mai talentaţi pentru care arta cuvîntului este nu numai obiect de studiu, ci şi prilej de meditaţie creatoare. Prezenţa acestui cenaclu, născut nu din sarcini administrative, ci din entuziasmul firesc al celor ce-l constituie, întăreşte încă o dată convingerea că în vatra de pîine a Cîmpiei Soarelui spiritul poeziei este la el acasă.

Anul acesta a apărut primul număr al revistei *Columne*, expresie a preocupărilor multiple ale elevilor şi profesorilor. Citäm din semnificativul *Argument* semnat de colectivul redacţional: „Rătăciţi-vă în oceanul fără capăt al lanurilor de

grîu. Luați aminte la arhitectura simplă, aproape muzicală a unui spic. Nu este el o columnă a păcii, a victoriilor noastre socialiste ? Și, în sfîrșit, priviți-ne pe noi («priviți-ne-n ochi», spune poetul), cei ce înfăptuim toate acestea cu brațele, cu gîndurile și visurile noastre mereu tinere, cei ce ne pregătim pentru a da vieții o dimensiune de frumusețe și adevăr. Nu sîntem noi columnele vii, fără de care nici o altă columnă n-ar exista ?".

Cele 52 de pagini (grafica : Adriana Ioanovici, autoare și a ilustrațiilor de bun-gust) conțin, într-un echilibru proporțional, poezie, proză, crochiuri de istorie literară, traduceri, articole de cercetare științifică, agenda activităților culturale și sportive, enigmistică, umor, la temelia cărora semnatarii au așezat deopotrivă rigoarea și fantezia de bună calitate. Colaborează, printre alții, Ionica Voicu (la faza națională a Concursului de limba și literatura română „Mihai Eminescu", a obținut, în acest an, un premiu special), Costel Natu, ale cărui căutări lirice sînt demne de luat în seamă, Adrian Stancu, cu notele sale de călătorie din Leningrad, Gabriela Păunoiu, traducătoare inspirată în limba engleză a versurilor lui Daniel Turcea, Luminița Linteș, cu vocație de bibliograf, Irina Marin, reporter iscusit al actualității culturale. Dintre profesori distingem pe prof. dr. Nicolae Stancu, directorul liceului, semnatar al unor considerații pe marginea unor subiecte de pedagogie școlară, Ion Vlaicu, pasionat al istoriei locale, Vasile Pîslaru, matematician preocupat de probleme interdisciplinare, Elena Frunză. Nu în ultimul rînd, semnalăm prezența profesorului Ion Ianole, deopotrivă poet, matematician, autor de enigmistică de nivel meritoriu, îndeplinind funcția de coordonator responsabil al acestui număr de debut.

Cronica revistelor școlare

Prof. GEORGE ȘOVU
Inspectoratul Școlar al Municipiului București

Numărul omagial al revistei cultural-științifice *Năzuințe*, apărut cu prilejul sărbătoririi a 125 de ani de existență a Liceului „Matei Basarab", una dintre cele mai vechi instituții de învățămînt din capitala patriei și din întreaga țară, constituie un moment memorabil din drumul lung, însemnat de remarcabile succese ale acestei publicații școlare. Elegantă, distinsă, ca înfățișare, tehnoredactată cu bun-gust și pricepere (profesori coordonatori — Ștefan Cioacă și Viorica Popa), revista închide în cele 36 de pagini ale sale un document emoționant, care adună laolaltă imagini tonice ale unor exemple pilduitoare, desprinse din file de carte și de viață ce acoperă cu ființa lor douăsprezece decenii și jumătate ale unui drum glorios de muncă și împliniri, ca și dovezi concludente ale năzuințelor și hotărîrii actualelor colective de cadre didactice și elevi ale liceului de a împlini, în continuare, cu toate puterile lor și în deplină responsabilitate sarcinile izvorîte din nobila misiune a școlii, potrivit prevederilor din documentele partidului și statului nostru, ale legilor țării.

Deschizîndu-se cu un panoramic asupra însemnelor de izbîndă din cei 125 de ani, articolul semnat de directoarea liceului, profesoara Ecaterina Petchi, revista continuă cu o suită de secvențe care esențializează împliniri ale elevilor și profesorilor școlii în domeniul predării-însușirii disciplinelor fundamentale de învățămînt, al pregătirii practice a elevilor, al activității de cercetare — privită în relație cu producția —, în domeniul pregătirii culturale și al creației literare, al însușirii limbilor moderne, al desfășurării unei bogate activități artistice, sportive, obștești — coordonată de organizația U.T.C. a liceului, factor dinamizator în educația comunistă a elevilor.

Cum era și firesc, o bună parte din paginile revistei evocă, într-un chip emoționant, personalități ale vieții științifice, literare, politice din țara noastră, care au fost profesori sau elevi ai Liceului „Matei Basarab". Printre aceștia se înscriu : Ioan Slavici, Nicolae Cartojan, G. Dem. Teodorescu, George M. Tattarescu, D. Panaitescu-Perpessicius, Lucrețiu Pătrășcanu, Ion Mincu, Miron Nicolescu.

Am citit cu interes și cu satisfacție revista *Inimi sub drapel* a Liceului Militar „Mihai Viteazul" din Alba Iulia. Coordonată de profesorul Ioan Cioară, publicația respectivă se înfățișează ca o reprezentativă carte de vizită a preocupărilor și năzuințelor colectivului de elevi îmbrăcați în frumoasa uniformă ce-i desemnează drept viitori apărători ai patriei. Deschizîndu-se cu un reportaj care, prin condeiul înfiorat al elevului sergent Gabriel Marton, consemnează o „emoționantă sărbătoare" — primirea de către liceu a *Drapelului de luptă al unității*, conferit prin Decret al Consiliului de Stat, la propunerea ministrului apărării naționale — revista (nr. 1—2, 1984) înfățișează, prin forme variate : articole, evocări, interviuri, medalioane, poezii, scurte proze (schițe, povestiri științifico-fantastice, jurnal de excursie etc.), o imagine a vieții din acest liceu militar — adevărată „școală a educației revoluționare, patriotice și ostășești" — a aptitudinilor și izbînzilor unor tineri entuziaști, îndrumați, pregătiți de dascăli inimoși. Dintre numele celor ce semnează în paginile revistei, menționăm cîteva : elev sergent Virgil Munteanu, elev fruntaș Cătălin Manda, elev sergent Viorel Păcală, elev sergent Marius Popența, elev sergent Mircea Silaghi, elev caporal Dinel Pantea, elev sergent Aurel Costea, elev sergent Adrian Mureșan, prof. Ioan Cioară.

O cunoștință mai veche, despre care am vorbit în mai multe rînduri (într-un asemenea cadru sau în emisiuni de radio și televiziune) este revista *Cantemiristul*, reprezentînd Liceul Militar „D. Cantemir" din Breaza. Ultimul număr, la care ne referim aici, 1 (24) din 1985, coordonat de același distins dascăl „de românește", căpitan Vasile Ropotică, adună în paginile sale numeroase poezii închinate patriei, partidului, comandantului suprem al forțelor noastre armate — tovarășul Nicolae Ceaușescu —, precum și misiunii de ostaș, tinereții, vîrstei care bate cu aripile spre cer, ca și reportaje și articole cuprinzătoare despre succesele obținute la învățătură și în pregătirea militară și politico-ideologică de către elevii „cantemiriști", însemnări despre Anul Internațional al Tineretului, calde evocări ale unor elevi uteciști căzuți la datorie în timpul celui de al doilea război mondial, analize ale unor opere literare din programa de limbă și literatură română, rezolvări ale unor probleme de matematică etc. Ca și altădată, felicitări !

O foarte frumoasă surpriză ne-a făcut tovarășa profesoară Elena Secrieru, trimițîndu-ne nr. 2, din septembrie-decembrie 1985, al revistei Școlii Generale din Dolhasca, publicație pe care o coordonează. Am intrat astfel în relație de suflet cu cîțiva colegi ce ni se înfățișează (prin intermediul acestei reviste) ca dascăli adevărați, ca oameni care își închină puterile minții și ale sufletelor lor luminării și formării altor oameni, după cum am putut cunoaște, tot cu ajutorul revistei, pe reprezentanții entuziaști, talentați, ai unui colectiv școlar dornic de învățătură, de lumină — adunată din carte și din viață —, colectiv animat de gînduri bune și de frumoase aspirații.

Menționăm cu plăcere noile apariții ale unor reviste despre care am mai vorbit și altă dată : *Clopoțel* — reprezentînd Școala Nr. 1 din Baia Mare, *Lyceum* — revista Liceului Industrial Nr. 1 din Tecuci, *Mlădițe* — redactată de elevii Școlii Nr. 2 din Reșița și *Muguri* — revista literară a Școlii Nr. 5 din Piatra-Neamț. Tuturor celor ce le-au dat viață le adresăm felicitări pentru eforturile depuse, ca și pentru reușită și izbîndă deplină pe treptele pe care le vor urca în timpul ce vine !

DE LA CORESPONDENȚII NOȘTRI

ALBA IULIA

În zilele de 11, 12 și 13 noiembrie 1985 a avut loc la Liceul Militar „Mihai Viteazul" din Alba Iulia o interesantă sesiune de comunicări și referate. Înscrisă în amplele manifestări culturale omagiale consacrate aniversării centenarului nașterii lui Liviu Rebreanu, sesiunea a reunit cercetători și editori, profesori și elevi. Au luat cuvîntul Niculae Gheran, istoric literar, autorul ediției critice a operei lui Liviu Rebreanu, Nedeea Burcă, din colectivul de editare a operelor lui Liviu Rebreanu, I. Hangiu, secretarul Societății de Științe Filologice, Marcel Petrișor, autorul unor volume de proză inspirate din istoria Transilvaniei. Au participat cu comunicări și referate profesori de limba și literatura română din liceele militare și elevi, membri ai cercurilor și cenaclurilor literare din aceste licee.

Manifestarea s-a desfășurat sub egida Biroului Învățămînt reprezentat prin inspectorul Dorin Petrică, în calitate de organizator, și în prezența col. Gheorghe Răbăcel, comandantul Liceului Militar „Mihai Viteazul", și lt. col. Gheorghe Schinteie, secretarul organizației de partid, în calitate de gazde. A urmat apoi o ședătoare literară la care și-au adus contribuția cu referate despre opera lui Liviu Rebreanu, sau creații literare proprii, elevi din liceele militare.

Manifestarea omagială „Liviu Rebreanu" și ședătoarea literară s-au încheiat cu o excursie de documentare în Țara Moților, pe urmele lui Horia, Cloșca, Crișan și Avram Iancu. La Abrud, Zlatna și Cîmpeni, prof. Ion Cioară, de la Liceul Militar „Mihai Viteazul" din Alba Iulia, a prezentat profesorilor și elevilor aspecte ale luptei românilor transilvăneni pentru dreptate și libertate socială și națională.

Elev sergent LIVIU HERȚEG
Liceul Militar „Mihai Viteazul", Alba Iulia

BUCUREȘTI

Cenaclul „Săgetătorul" al elevilor bucureșteni și-a încheiat cel de al 18-lea an de existență. Membrii săi s-au străduit să-și îmbogățească pregătirea estetico-literară, să-și perfecționeze creațiile, considerînd o datorie de onoare să răspundă comenzii sociale.

Principalul obiectiv al cenaclului a fost participarea la faza județeană și finală a concursului „Tinere condeie" din cadrul celei de a V-a ediții a Festivalului Național „Cîntarea României".

Din cei 36 de laureați ai fazei județene a concursului avînd ca președinte pe scriitorul Al. Mitru, 32 au reprezentat cenaclul „Săgetătorul", remarcîndu-se în poezie : *Matei Marinescu, Raluca Sălișteanu, Iulia Voina, Daniela Simionescu, Bogdan Rădulescu, Mircea Loteanu, Elena Cochia, Carmina Hașieganu, Ruxandra Băieșu, Nadia Șomlea, Felicia Iancu, Denise Niculae ;* în proză : *Dana Augustin, Radu-Mircea Popescu, Claudia Secară, Simona Ivan, Cătălina Mihăilescu, Tana Elena Herăscu, Roxana Mihai ;* în literatură SF : *Adrian Constantinescu, Cătălin Logofătu, Anamaria Popescu ;* în reportaj : *Roxana Stancu* și *Corina Netea ;* în teatru : *Radu Mircea Popescu* și *Andrița Cristina*. Liceele care au dat cei mai mulți laureați au fost Liceul de Matematică-Fizică „Gh. Lazăr" (18 laureați) și Liceul de Filologie-Istorie „Z. Kosmodemianskaia" (9 laureați).

La faza națională, cenaclul „Săgetătorul" a prezentat un lot de 25 de participanți. Spre deosebire de celelalte ediții, juriul național condus de scriitorul Mircea Sântimbreanu a acordat un singur premiu I, pentru fiecare ramură de creație.

Cele 5 premii I pe țară acordate au fost cucerite de „săgetători". Astfel, s-a detașat la poezie *Matei Marinescu* (Liceul „I. L. Caragiale"), autorul unui univers liric de o pregnantă originalitate ; la proză artistică s-a impus *Dana Augustin* (Liceul „Gheorghe Lazăr") care a impresionat juriul prin finețea analizei psihologice și stilul modern ; la literatura SF a fost premiat *Cătălin Logofătu* (Liceul „Gheorghe Lazăr") care, în afară de stăpînirea convențiilor genului, a arătat și o bună cunoaștere a mijloacelor artistice ; la reportaj, *Roxana Stancu* (Liceul „Mihai Viteazul") a dovedit spirit de observație ; la teatru, *Radu-Mircea Popescu* (Liceul „Gheorghe Lazăr") a confirmat că știe să construiască, cu inteligență și umor, o excelentă comedie parodică.

Succesul este consemnat și de cotidianul *Informația Bucureștiului :* „Este un frumos succes (de altfel repetat de la o ediție la alta) al elevilor bucureșteni, formați în acel activ și neobosit laborator de cultură estetică și cizelare a limbii care este cenaclul reprezentativ «Săgetătorul» al Consiliului elevilor și Inspectoratului Școlar al Municipiului București, condus de la înființarea lui, în 1967, de profesorul-scriitor Tudor Opriș și care a dat în ultimele două decenii atîtea nume de rezonanță literaturii tinere".

Cele mai izbutite creații din acest an au fost incluse în antologia *Săgetătorul* (ajunsă la a XV-a ediție), prefațată de scriitorul Al. Mitru.

Cenaclul „Săgetătorul", sprijinit de Inspectoratul Școlar și de Comitetul Municipal U.T.C., a luat inițiativa să organizeze o secție specială de creație literară pentru elevii bucureșteni într-o tabără de munte. După experiența fructuoasă din vara anului 1984 (consemnată în revista *Limba și literatura română*), cînd „Săgetătorii" au fost găzduiți de tabăra Herculane, în această vară tabăra de la Tamina (Timișul de Sus) a grupat, alături de laureații concursului „Tinere condeie", și cîteva speranțe ale cenaclului, în plină formare.

Activitatea specifică — alcătuită din ședințe de cenaclu, informări legate mai ales de noile probleme de teorie literară, „teste" de cultură literar-artistică, excursii în natură și vizite la diverse obiective din județul Brașov — a culminat cu un concurs de creație originală, ai cărei premianți au fost „consacrații" *Dana Augustin, Simona Ivan, Corina Netea, Cătălina Mihăilescu* și „speranțele" *Camelia Iorga, Cristina Istrate* și *Gabriela Columb.* „Săgetătorii" au sprijinit programul cultural al taberei (ca și al altor tabere pionierești de pe Valea Timișului) și au scris textul pentru marșul taberei. O activitate deosebit de utilă a fost întîlnirea „săgetătorilor" cu reprezentanți ai Asociației scriitorilor din Brașov, în frunte cu dramaturgul Dan Tărchilă și poetul Ion Copilu Cheatră.

Pe agenda cenaclului din anul școlar 1985—1986 figurează o serie de activități interesante, pe care le vom consemna la timpul potrivit.

ANCA SCĂRLĂTESCU

GĂIEȘTI, jud. Dîmbovița

Rebreanu și procesul de modernizare a literaturii române au fost punctele de maxim interes dezbătute în lucrările elevilor, prezentate cu ocazia „Sesiunii de comunicări și referate. Centenar Liviu Rebreanu", organizată de catedra de limba și literatura română a Liceului Industrial Nr. 2 din Găiești, în zilele de 15 și 16 noiembrie 1985. Coordonatori : prof. Ion Coca și prof. Titus Ancuța.

In prima zi au fost supuse atenției 27 de lucrări ale elevilor din clasele IX—XII. Dintre cele mai interesante, remarcăm : Florina Charlotte Mărginean, *Paralelă între „Adam și Eva"* și *„Avatarii faraonului Tlà" ;* Luminița Mihai, *Geneza romanului „Ion" ;* Crenguța Putineanu, *„Ciuleandra" — de la roman la ecranizare ;* Adriana Zamfirescu, *Condiția Anei ;* Mihaela Biolan, *„Ion" — drama pă-*

mîntului; Daniela Matei, *„Pădurea spînzuraților" — realism psihologic*; Mihail Petrescu, *Apostol Bologa — limite psihologice*; Costin Grigore, *Elemente autobiografice în „Ion" și „Răscoala"*.

În cea de a doua zi a avut loc vernisajul expoziției omagiale „Liviu Rebreanu" — în sala de expoziții a liceului —, cuprinzînd un număr de peste 250 de documente fotografice legate de viața și activitatea scriitorului. În continuare, în sala cinematografului „Gloria", în fața unui public foarte numeros, format din elevi și cadre didactice din Găiești și Tîrgoviște, au prezentat comunicări prof. univ. dr. Gabriel Țepelea, *Liviu Rebreanu — opinii despre literatură, artă și cultură*; prof. univ. dr. Gh. Bulgăr, *Probleme ale limbii și stilului în romanul „Ion" (studiul variantelor)*; prof. Daniela Iordache, *Poem lui Rebreanu*; prof. Mariana Bara, *Argumente pentru o lectură tematică a romanului „Ion"*, precum și cîțiva elevi și doi foști elevi ai liceului, studenți acum: Livia Tulea și Laurențiu Avram.

Manifestarea s-a bucurat de prezența fratelui prozatorului, Tiberiu Rebreanu, care a pus la dispoziția liceului materialul documentar al expoziției și a vorbit auditoriului, în cuvinte calde și pline de patos, despre viața și activitatea scriitorului omagiat. Inspectoratul Școlar Județean Dîmbovița a fost reprezentat de prof. Viorica Rădulescu-Drăghici, inspector general adjunct.

În încheierea sesiunii de comunicări și referate, cei prezenți au urmărit filmul *Blestemul pămîntului. Blestemul iubirii*, ecranizare a romanului *Ion*.

Prof. MARIANA BARA
Liceul Industrial Nr. 2, Găiești

MIERCUREA-CIUC

Și în toamna acestui an, un grup de 43 de elevi de la liceele de Matematică-Fizică, Industrial Nr. 3 și Nr. 4 din Miercurea-Ciuc, membri ai cercului „Mihail Sadoveanu" din orașul reședință de județ, însoțiți de inspectorii școlari Niculina Curceacovschi și Gheorghe Manolache, precum și de profesorii Gheorghe Afloarei, Dorina Bucur Moraru, Korodi Maria și Ioan Martalogu au fost prezenți la muzeul memorial „Mihail Sadoveanu" de la Vînători-Neamț, unde s-a desfășurat o frumoasă șezătoare literară, susținută de cenaclurile și cercurile literar-artistice din Tîrgu-Neamț, Miercurea-Ciuc, Borca și din alte localități nemțene.

Șezătoarea a fost deschisă de către prof. Elena Pop, reprezentanta Comitetului de Cultură și Educație Socialistă al Județului Neamț. Au luat apoi cuvîntul poetul Gabriel Corbu, prozatorul și epigramistul Ion Mancaș, precum și profesori din Piatra Neamț, Roman, Tîrgu-Neamț și Iași.

Cercul literar-artistic „Mihail Sadoveanu" din Miercurea-Ciuc a prezentat un program alcătuit din creații originale și muzică. A citit versuri eleva Nicoleta Cucu, din clasa a IX-a la Liceul Industrial Nr. 3, Ecaterina Tamaș, elevă la Liceul de Matematică-Fizică, a susținut referatul *Sadoveanu n-a murit*, iar grupul vocal condus de Dorina Bucur Moraru a interpretat melodiile *Măi stejar* și *Cîți feciori avem în sat*; solista de muzică populară Lucia Rîmbă a interpretat cîntecele populare *Cîtu-i soarele de sus* și *Foaie verde de rogoz*, acompaniată la acordeon de elevul Ioan Colceriu. În încheierea acestui program, elevul Bogdan Popovici din clasa a X-a de la Liceul de Matematică-Fizică a interpretat la pian preludii de J. S. Bach.

Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Județului Neamț a acordat diplome elevilor participanți și cîte o diplomă specială elevei Lucia Rîmbă și profesorului Gh. Afloarei, îndrumătorul cercului, pentru contribuția la reușita manifestărilor din cadrul celor 16 ediții ale *Sadovenienei*.

Membrii cercului „Mihail Sadoveanu" din Miercurea-Ciuc au vizitat cu acest prilej numeroase obiective de interes istoric, literar, geografic și etnografic, între

care : Casa-muzeu „Grigore Ureche" de la Mănăstirea Bistriţa, curtea domnească din Piatra Neamţ, Muzeul „N. Grigorescu" şi „Al. Vlahuţă" de la Agapia, Cetatea Neamţului, Casa memorială „Ion Creangă" din Humuleşti, Muzeul „Calistrat Hogaş" din Piatra Neamţ, Casa memorială „Veronica Micle" din Tîrgu-Neamţ.

Prof. GHEORGHE AFLOAREI

SEGARCEA, jud. Dolj

Aşezat în plină cîmpie dunăreană, cu frumoase vii şi cu bogate holde, oraşul Segarcea trăieşte o intensă viaţă spirituală.

În contextul manifestărilor cultural-educative şi artistice desfăşurate în luna noiembrie în această aşezare, merită să fie consemnat şi simpozionul omagial „Liviu Rebreanu", organizat cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la naşterea scriitorului, sub egida Comitetului Judeţean de Cultură şi Educaţie Socialistă, a Inspectoratului Şcolar Judeţean Dolj şi a Comitetului de Cultură şi Educaţie Socialistă Segarcea.

Au participat la această manifestare peste 200 de iubitori ai limbii şi literaturii române — cadre didactice, elevi, medici, ingineri şi alţi oameni ai muncii.

În cuvîntul de deschidere, tovarăşul Tudor Marica, secretar adjunct al Comitetului Orăşenesc P.C.R., s-a referit la realizări ale locuitorilor din Segarcea, la transformările care au avut loc în cadrul oraşului în ultimii 20 de ani.

Prof. dr. I. Hangiu, secretarul Societăţii de Ştiinţe Filologice, a prezentat tema *Liviu Rebreanu şi şcoala românească*, după care dr. Stancu Ilin, cercetător ştiinţific, a înfăţişat unele aspecte din activitatea literară a scriitorului sub genericul *În laboratorul de creaţie al marelui romancier*. În intervenţia sa, Niculae Gheran, istoric literar, a prezentat tema *Rebreanu, mit şi adevăr*, iar prof. univ. dr. doc. Al. Piru a vorbit despre *Liviu Rebreanu în context european*. În încheiere, prof. univ. dr. doc. George Macovescu, în expunerea *Liviu Rebreanu — ctitorul romanului românesc modern*, a pus în evidenţă meritele marelui romancier, după care a avut loc un dialog viu între public şi invitaţi, discutîndu-se cu mult interes probleme referitoare nu numai la viaţa şi activitatea lui Liviu Rebreanu, ci şi la alte probleme din domeniul limbii, literaturii şi culturii româneşti din perioada interbelică.

Pentru cei prezenţi la manifestare, ziua de 9 noiembrie 1985 rămîne de neuitat.

Prof. ION MIHAI
Şcoala Generală Nr. 2, Segarcea

DANIELA TRANDAFIR

S-a născut la 21 iunie 1971, la Piteşti. Este elevă în clasa a VIII-a la Şcoala Generală Nr. 1 din Bistriţa. Activează în cadrul cercului de creaţie literară al şcolii.

A fost laureată a concursurilor : „Tinere condeie", „Pana de aur", „Eroica '84". A publicat în revistele : *Tribuna*, *Cutezătorii* şi în ziarul local *Ecoul*.

ANDREEA MARIA TĂNASE

S-a născut la Tîrgovişte, la 5 iunie 1971. Este elevă la Şcoala Generală Nr. 5 din Tîrgovişte. A obţinut premiul I pe ţară la Concursul „Tinere condeie" (pionieri) din cadrul celei de a V-a ediţii a Festivalului Naţional „Cîntarea României" (1985).

A publicat în revistele *Cutezătorii*, *Astra* şi *Amfiteatru*.

Lotcă şi nufăr

Lotca adoarme printre degetele albe
ale mării.

Nufăr alb,
lujerul vieţii plînge,
şiroind verde.
Şi eu, siluetă de vis
în orhideea adolescenţei
deschisă
mă trezesc printre trunchiurile
arborilor
devenind stea.

*

Clipă

Păduri de gînduri mă colindă
Sînt gara despărţirilor,
Sînt gara întîlnirilor
De gînduri.

Mă înfloreşte zăpada.
Vin trenuri multe
În gara ninsă
Şi ochii lor îngheaţă
În ochii mei...

Aș vrea să fiu

IULIANA ILIE
Liceul Industrial Buhuși

Aș vrea să fiu fulg de nea
Care să cadă pe pleoapele tale.
Tu să clipești și să mă transformi
În lacrimi fierbinți, să-ți mîngîi obrajii.

Aș vrea să fiu picătură de ploaie,
Să-ți sărut buzele calde și umede
Măcar o clipă.
S-alunec apoi, pe coarda sensibilă a inimii,
Care se numește dragoste.

Aș vrea să fiu rază de soare
Să te pot privi în ochi.
Să te privesc în ochii verzi
In care licărește iarba primăverii.

Ți-aș scrie

MARIANA ȚICU
Școala Generală Bîscenii de Sus, jud. Buzău

Pe nalta osie cerească
Ți-aș scrie numele cu sori
Cometele în goana lor
Cu ochi de aur să-l citească.

Apoi cu inimi ți l-aș scrie
Pe marea cerului albastră
Ca lumea-ntreagă să colinde
Tărîmul meu de poezie.

IOAN MUȚIU, LIVIUS PETRU BERCEA
Exerciții de gramatică
Timișoara, Editura Facla, 1985, 230 p.

Autorii se adresează candidaților la examenele la care se cer cunoștințe de limba română, axîndu-se mai ales pe aspectul practic al cunoașterii gramaticii. Pentru a nu spori dificultățile pregătirii acestor examene, autorii au renunțat la opiniile personale în probleme controversate și au adoptat norma, pornind în alcătuirea culegerii de la *Gramatica Academiei*, ediția a II-a, limitîndu-se, însă, la cunoștințele ce pot fi dobîndite în școala generală și în liceele cu profil filologic. Spre exemplificare : nu au inclus în această lucrare texte în care se găsesc propoziții circumstanțiale cumulative, de excepție, opoziționale și predicative suplimentare ; de asemenea, au considerat apoziția ca o specie a atributului substantival și nu ca o parte de propoziție de sine stătătoare. Complementele sociative și instrumentale au fost incluse în categoria complementului indirect (despre propozițiile corespunzătoare nu se spune nimic). Desigur, cei ce vor analiza textele pot să le interpreteze după cunoștințele pe care le au.

Materialul este repartizat în trei capitole, inegale ca întindere. Primul cuprinde cîteva îndrumări metodologice privitoare la analiza gramaticală, insistîndu-se asupra sintaxei (cea mai controversată parte a gramaticii), mai ales asupra problemelor coordonării și ale subordonării, construcțiilor și propozițiilor incidente, vorbirii directe și indirecte.

În al doilea capitol se prezintă cîteva modele de analiză, cu scopul de a-i familiariza pe candidații la examenul de admitere cu exigențele acestui examen.

Capitolul al treilea — cel mai mare ca întindere — este format din texte propuse pentru analiză, texte alese din întreaga literatură română, mai ales din cea contemporană, evitîndu-se textele cuprinse în alte culegeri, ceea ce, fără îndoială, este meritoriu.

Îndrumările metodologice aparțin unor oameni competenți, cunoscători în profunzime ai problemelor de gramatică. Pe baza unor texte alese cu grijă, uneori chiar din propoziții și fraze simple, compuse de autori, se explică limpede problemele cele mai dificile ale sintaxei : împărțirea în propoziții, raporturile între propoziții, stabilirea felului propozițiilor. Se pune accentul pe înțelegerea textului, pe conținut, și nu numai pe elementele relaționale sau numai pe întrebări.

Un loc aparte îl ocupă clarificarea problemei propozițiilor incidente — și ele mai greu de înțeles — raportate la restul frazei.

Textele analizate în secțiunea a doua sînt interesante, insistîndu-se asupra stabilirii raportului între propoziții și, din păcate, mai puțin între părțile de propoziție. Sînt date explicații morfologice și stilistice, analizîndu-se, la unele texte, metaforele, epitetele, comparațiile, figurile de stil, modalitatea de utilizare a topicii, măsura, ritmul și rima unor versuri, bineînțeles, pe bază de exemple. La alte texte, se discută chestiuni de vocabular, derivare, compunere, elemente arhaice și regionale. Fonetica este complet neglijată, cu excepția *silabei*, care apare la două texte.

Lucrarea cuprinde și formulări teoretice ale unor probleme de gramatică : predicatul nominal, tipurile de subiecte, propozițiile introduse prin *că*, *să*, *cum* etc.

Din păcate, textele analizate pe larg sînt puține — doar 16 — și problemele de vocabular, și chiar cele de stilistică, sumare.

În capitolul al treilea, sînt propuse pentru analiză numeroase texte. Pentru

unele dintre ele se cer analize sintactice, morfologice, stilistice, de vocabular.

Lucrarea se dovedește folositoare, constituind un bun instrument de lucru.

CRISTINA POENARU

GRAȚIAN JUCAN

Eminescu și patrimoniul popular

București, Editura Litera, 1985, 113 p.

Concepută într-o formă sintetică și structurată pe capitole distincte, urmate fiecare de note, lucrarea lui Grațian Jucan, *Eminescu și patrimoniul popular*, răspunde necesităților de informare ale diferitelor categorii de cititori, dar, în primul rînd, ale elevilor, care vor avea astfel posibilitatea să-și formeze o imagine și mai relevantă despre poetul nostru național.

Autorul își propune să demonstreze în ce măsură patrimoniul popular a influențat nemuritorul edificiu eminescian, iar, pe de altă parte, să lărgească, pe cît posibil, cîmpul cercetărilor și să stabilească în ce constă contribuția marelui poet la stimularea și îndrumarea unor culegători de folclor. (Așa cum este îndeobște cunoscut, el i-a descoperit, susținut și încurajat inițial pe Creangă și Slavici.) În această tentativă, autorul s-a oprit la cei mai reprezentativi, sub raportul unei fecunde colaborări : Miron Pompiliu, Dionisie Miron, Elie Barcan. De asemenea, se insistă asupra prieteniei și conlucrării, într-un anumit plan, dintre poet și reputatul om de știință Mozes Gaster, preocupat, în studiile sale, după cum se știe, de limba veche și înțeleaptă a poporului. În aceeași măsură este evidențiat interesul lui Eminescu pentru opera lui Anton Pann, „finul Pepelei cel isteț ca un proverb".

Toate cele zece capitole ale lucrării sînt subordonate scopului urmărit de autor, de a demonstra influența exercitată de creația artistică a poporului nostru asupra operei celui mai reprezentativ creator din istoria literaturii române. Titlurile capitolelor izbutesc să exprime într-o formulă sintetică fondul de idei. Iată, în acest sens, numai cîteva exemple : *Eminescu înainte de Eminescu*, *Eminescu despre „Miorița"*, *Eminescu despre „Ursitoare"*, *Motive eminesciene în patrimonul popular* ș.a.m.d.

Parcurgînd lucrarea ne putem da seama că ea are la bază rezultatele cercetărilor consacrate lui Eminescu pînă în prezent. Cu toate acestea, este oportun să menționăm și faptul că lucrarea aduce și unele noutăți, atît ca informație propriu-zisă, cît și în ceea ce privește viziunea și interpretarea. Ca unul care a prețuit așa cum se cuvine tezaurul folcloric al neamului, Eminescu s-a întors în permanență, după cum menționează autorul, „spre tradiții, datini, mituri, cîntece și proverbe", cu predilecție spre ceea ce constituie „originalitatea și specificul nostru românesc", contribuind astfel, ca nimeni altul, la „înviorarea, împrospătarea și îmbogățirea literaturii noastre culte".

Este știut că nu numai cercetătorul, ci și orice om instruit își poate da seama că opera lui Eminescu este alimentată continuu de creația artistică a poporului, creație care i-a luminat gîndirea și i-a deschis porțile eternității.

Existența masivei colecții eminesciene de literatură populară de peste 8 000 de versuri, la care Grațian Jucan face numeroase referințe, constituie, de altfel, cea mai grăitoare dovadă a pasiunii și a prețuirii poetului față de tezaurul nostru folcloric, îndreptățind concluzia autorului că „prin patrimoniul popular poetul și-a găsit vocația și măsura talentului său creator, făurind oglinda de aur în care poporul își poate vedea bogăția și profunzimea sufletului său, a geniului său".

AD. ANDREI

Curier

Scrisorile cărora le răspundem în acest număr ne-au fost trimise pînă la data de 1 noiembrie 1985.

Careen O'Hara, Suceava : te rog să nu mai folosești pseudonime cînd scrii redacției noastre. Un autor de versuri — mai ales de poezii atît de interesante și de delicate ca ale tale — trebuie să poarte răspunderea pentru ceea ce a scris, să răspundă *în numele său* și *cu numele său*. Dacă ți-ai fi scris adevăratul nume și adresa, adăugînd și cîteva detalii în legătură cu școala și clasa în care înveți, ai fi avut surpriza să-ți vezi poeziile apărute în acest număr, la rubrica *Debut*. Dar așa... nu avem ce face : trebuie să lăsăm pe data viitoare, cînd te vei hotărî să fii tu însăți.

Gelu Voicu, Slatina : nu e nevoie să-mi trimiți toată cartea pe care spui că ai scris-o. Trimite-mi numai un capitol și un rezumat al celorlalte. Cred că știi că noi nu publicăm cărți. Cărțile se depun la edituri. Ce pot face eu însă ar fi să-ți spun ce cred despre stilul și capacitatea ta de invenție epică, în speranța că părerea mea te poate interesa și te poate ajuta, cît de cît.

Dora Scavinschi, București : poeziile tale scurte, de notație, sînt interesante, dar monotone și ușor artificiale. Creezi impresia că nu vrei să-ți destăinui pînă la capăt trăirile, emoțiile, ideile. Simți nevoia să te oprești la jumătate, să pui un văl de cuvinte între tine și lume. Întrucît se simte că ai ceva de spus, caută să nu-ți mai contorsionezi sau să stopezi demersul liric.

Aurel Onișor, Beclean pe Someș, jud. Cluj : poeziile tale sînt mici îngrămădiri de fragmente, imagini care nu alcătuiesc un întreg, nu par a comunica între ele. Luate separat, aceste imagini sînt foarte sugestive : „casele au forma cerului", „fructul îmi bate la ușă", „îndrăgostit, cuțitul se scutură de petale", „așteptarea se coace în parcuri", „părul îmi curge în ziuă", „o ușă la marginea solstițiului" și altele la fel de frumoase. Trebuie să faci efortul de a uni aceste imagini între ele, de a impune fiecărui poem o structură pe baza unei idei fundamentale sau a unui efect unic.

Roxana Dinu, București : arma ta cea mai puternică este ironia ; ea te ajută să creezi atrăgătoare nuclee epice în poeme, să selectezi cuvinte dintre cele mai șocante și mai puțin obișnuite pentru genul liric. Încă nu mă pot hotărî să aleg vreuna din poeziile tale pentru publicare în revista noastră. Poate cel mai mult m-ar fi atras în acest sens poezia *Atenție*. Însă aș prefera să retopești unele idei din celelalte poezii în structuri mai concentrate, mai pline de sugestie. Cred că atunci ar ieși lucruri mult mai bune. Cît privește traducerile tale din poezia folclorică chineză și mexicană, aș dori întîi să îmi spui dacă traduci direct din chineză sau din spaniolă și poate nu ar strica să ne faci o vizită la redacție, aducînd nu numai traducerile, ci și textele originale, pentru a putea purta o discuție asupra acestor interesante preocupări ale tale.

Daniela Trandafir, Bistrița, jud. Bistrița-Năsăud : m-a impresionat seninătatea și profunzimea gîndurilor din versurile tale. Pentru cei 14 ani pe care îi ai, realizările sînt cu totul meritorii. De altminteri voi propune spre publicare una din poeziile tale. Mult succes în continuare !

Laura Sterian, Brăila : poeziile trimise de data aceasta exprimă o gîndire gravă, articulată, și arată că te afli într-o perioadă de regăsiri și decantări care

anunță creații din ce în ce mai interesante. Din păcate, discursivitatea, folosirea multor cuvinte de prisos îți dăunează. Mai așteptăm.

Alți prieteni ai revistei noastre, în scrisul cărora se pot descoperi semne ale sensibilității și ale bucuriei de a crea, sînt : *Simona Fofiu*, Cluj-Napoca ; *Cecilia Pop*, Curtea de Argeș ; *Daniela Bunea*, Sibiu ; *Diana Cîmpan*, Alba Iulia ; *Cristina Tutoveanu*, Focșani ; *Iulian Boghiu*, Moinești, jud. Bacău ; *Dorina Marieta Burduhos*, Năsăud, jud. Bistrița-Năsăud ; *Irina Popa*, Iași ; *Zaharia Liviu Sterian*, Buzău ; *Aura Mirabela Cosma*, Sibiu ; *Alice Ionescu Tița*, Bacău ; *Camelia George*, București ; *Draga Stoianovici*, București ; *Mona T.*, Suceava ; *Gabriela Maican*, Ploiești ; *Carmen Marina Dumitru*, Boldești-Scăieni, jud. Buzău ; *Ana Daniela Rădulescu*, București ; *Ana Maria Rusescu*, Mangalia ; *Maria Rusu*, Măzănăești, jud. Suceava ; *Amelie J.*, Filipeștii de Pădure, jud. Prahova ; *Cristina Comănescu*, Focșani ; *Diana Doroftei*, Vatra Dornei, jud. Suceava ; *Dan Țiclea*, Tășnad ; *Lucia Comino*, Giurgiu ; *Lili Leonte*, Botoșani ; *Camelia Livia Răileanu*, Botoșani ; *Nicoleta Cojocaru*, Șipote, jud. Iași ; *Aida Diaconu*, Craiova ; *Irina Trifan*, Roman ; *Daniela Neagu*, București ; *Nicoleta Găboreanu*, Bacău ; *Maria Liliana ; P. Măglaș*, Rîmnicu-Vîlcea ; *Daniela Visternicu*, Suceava ; *Dana Matei*, Iași.

Poate mai puțin interesante pentru noi sînt paginile trimise de data aceasta de : *Mihaela Paraschiv*, Vînju-Mare, jud. Mehedinți ; *Dragoș Cătălin Simbotin*, București ; *Gheorghe Roșca*, Sabongia, jud. Tulcea ; *Carmen Curelaru*, Bacău ; *Lorina Moisa*, Iași ; *Aurelia Dănilă*, Rîmnicu-Vîlcea ; *Sebastian Cîlneci*, Breaza, jud. Prahova ; *Janina Georgeta Țenea*, Rîmnicu-Vîlcea ; le dorim mai mult succes data viitoare !

Vă rog să vă semnați citeț scrisorile, adăugînd și adresa completă ; arătați în ce clasă și la ce școală învățați ; scrieți-vă numele și după fiecare poezie în parte. Pe cît posibil, vă rog să trimiteți texte dactilografiate. Materialele nepublicate nu se înapoiază.

VASILE POENARU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Aniversări şi comemorări în anul 1986

1 ianuarie — 50 de ani de cînd a apărut revista *Însemnări ieşene*, condusă de M. Sadoveanu, G. Topârceanu, M. Codreanu şi Gr. T. Popa.

10 martie — 50 de ani de la moartea criticului şi istoricului literar G. Ibrăileanu.

aprilie — 125 de ani de la apariţia *Revistei române*, condusă de A. I. Odobescu.

26 iunie — 50 de ani de la moartea lui C. Stere, autorul ciclului epic *În preajma revoluţiei.*

21 iulie — 100 de ani de la apariţia articolului *Către d-l Maiorescu*, publicat de C. Dobrogeanu-Gherea în *Contemporanul.*

11 august — 25 de ani de la moartea poetului şi matematicianului Ion Barbu (Dan Barbilian).

20 septembrie — 120 de ani de la naşterea poetului George Coşbuc.

14 octombrie — 75 de ani de cînd apare, la Bucureşti, din iniţiativa lui N. D. Cocea şi Al. Davila, revista *Rampa*, publicaţie de teatru, muzică, literatură, arte plastice.

19 octombrie — 25 de ani de la moartea scriitorului Mihail Sadoveanu.

19 octombrie — 100 de ani de la punerea pietrei fundamentale a clădirii Ateneului Român din Bucureşti, construit din iniţiativa lui C. Esarcu prin contribuţii benevole.

23 octombrie — 125 de ani de la înfiinţarea, la Sibiu, a Asociaţiunii Transilvane pentru Literatura Română şi Cultura Poporului Român (ASTRA), care a avut un rol însemnat în viaţa culturală şi în lupta de eliberare naţională a românilor din Transilvania.

20 decembrie — 125 de ani de la naşterea ziaristului şi scriitorului Constantin Mille.

Lei 5

Societatea de Științe Filologice

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

2

1986

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

Anul XV, nr. 2 (aprilie-iunie), București, 1986

COLEGIUL DE REDACȚIE :

GHEORGHE ANTONESCU (Slobozia), NAE ANTONESCU (Terebești, jud. Satu-Mare), CONSTANȚA BĂRBOI, ION BUZAȘI (Blaj), ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ, AUGUSTIN MACARIE, AURELIA MARINESCU, DORINA MĂRGINEANȚU (Timișoara), VIORICA NEBEL (Buzău), IULIU PĂRVU (Cluj-Napoca), NICOLAE I. NICOLAE, ILEANA OANCEA (Timișoara), TUDOR OPRIȘ, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, MARIAN PAPAHAGI (Cluj-Napoca), VASILE POENARU, STERIE RĂDOI (Iași), GEORGE ȘOVU, AL. TUDORICĂ

REDACȚIA :

MARICA ANGHELESCU, MIRCEA FRÎNCULESCU — redactori
ION HANGIU — redactor-șef

Revista LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ este editată de Societatea de Științe Filologice, cod 848 866. Redacția și administrația : Bd. Schitul Măgureanu, nr. 1, et. 3, sector V. cod 79.664, București, tel. 15.17.92, cont C.E.C. nr. 45.11.09.5, Filiala sector V, Calea Victoriei, nr. 7, București.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic
„Casa Scînteii", București
sub comanda nr. 61664

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI
ANUL XV, NR. 2 (APRILIE — IUNIE), BUCUREŞTI, 1986

Sumar

Gramatică, vocabular

GABRIELA PANĂ DINDELEGAN — Observaţii asupra sintaxei verbului „a trebui" 3
ANDRA ŞERBĂNESCU — Relaţii de sens şi de formă în vocabular . . . 5
LIVIU GROZA — Categorii de arhaisme (I) 8

Stil, compoziţie

ŞTEFAN MUNTEANU — Exprimare orală, exprimare scrisă, stil oral . . . 10
ANDREI GHIDALI — Stilul comentariilor literare (I) 12

Analize, sinteze

ION VASILE ŞERBAN — Literatura, formă a conştiinţei sociale (II) . . . 15
GHEORGHE ANTONESCU — Literatura şi alte arte 18
IOANA EM. PETRESCU — Şcoala Ardeleană (I) 21
ION N. DINCĂ — Ion Heliade Rădulescu : „Zburătorul" 24
ELENA ROŞCA — V. Alecsandri : „Miezul iernei" 26
STELUŢA PESTREA — Tudor Arghezi : „Întoarcerea la brazdă" . . . 28

Miscellanea

AL. PIRU — G. Ibrăileanu, critic şi istoric literar (1871—1936) 30
D. MICU — Emil Isac, poet şi prozator militant (1886—1954) 33
RODICA PANDELE — O revistă umoristică în versuri 36
GEORGE LAZĂRESCU — Dante Alighieri : „Divina Comedie" 38
Convorbire cu Profira, Margareta şi Eugen Labiş (consemnată de prof. MARIUS POP) 41

Concursuri, examene

Activităţi în cadrul Festivalului Naţional „Cîntarea României". Concursul de limba şi literatura română „M. Eminescu"
Premianţii etapei judeţene a concursului, cu drept de participare la etapa finală de la Cluj-Napoca 45

Cenacluri, reviste

VIRGINIA BÎRLEANU — Cercul de folclor, o permanentă lecție de patriotism 51
ALEXANDRU NAGY — Din experiența unui cerc de creație literară . . . 52

De la corespondenții noștri 54

Tinere talente

DANIELA BUNEA — Iubind 58

Debut

ANCA ENE — Timpul e o sanie imensă 58
IRINA MARIA PĂTRAȘCU — Octombrie 58
ADRIANA ZOTESCU — Vitraliu 58

Însemnări pe marginea cărților

NICULAE GHERAN, *Tînărul Rebreanu* (Stancu Ilin) ; IOAN HOLBAN, *Hortensia Papadat-Bengescu* (Ion Buzași) ; GHEORGHE TOMOZEI, *Pe urmele poetului Labiș* (Augustin Macarie) 59

VASILE POENARU — Curier 62

Observaţii asupra sintaxei verbului „a trebui"

GABRIELA PANĂ DINDELEGAN
Universitatea din Bucureşti

1. A trebui se foloseşte în limba română cu două sensuri de bază, cărora le corespund două construcţii sintactice distincte :

Îmi trebuie zece lei. *(1)*
Trebuie să plec imediat la şcoală. *(2)*

2. În *(1) a trebui* are sensul „a avea nevoie", sens a cărui actualizare impune folosirea construcţiei : Obiect indirect (în dativ) + Verb + Subiect (postpus). Deşi are subiect, construcţia este impersonală, căci în poziţia subiectului apar nominale (deci substantive şi substitute ale acestora) inanimate (de ex. : *Îmi trebuie o carte)* sau animate nepersonale (de ex. : *Îmi trebuie o pisică),* referirea la persoană realizîndu-se prin alt constituent decît subiectul : prin obiect indirect (de ex. : *Îmi trebuie o carte, Copilului îi trebuie o carte).* Trăsătura sintactică a impersonalităţii atrage, ca reflex în plan morfologic, unipersonalitatea, adică folosirea verbului cu flexiune incompletă de persoană : numai cu formă de persoana a III-a. Deoarece în flexiunea de indicativ prezent a verbului *a trebui* persoana a III-a singular este identică cu forma de persoana a III-a plural, construcţia *(1)* nu marchează formal acordul în număr cu subiectul : *Îmi trebuie o carte, Îmi trebuie zece lei.* La alte forme din paradigmă (la trecut, de exemplu), unde persoana a III-a singular este diferită de a III-a plural, se marchează formal acordul, distingîndu-se forma predicatului după cum subiectul este la singular sau la plural (de ex. : *Mi-a trebuit o carte,* dar *Mi-au trebuit cărţi).*

Tipul de construcţie de la *(1)* este realizat şi de alte verbe impersonale ale limbii române : *a ajunge* (de ex. : *Îmi ajung banii), a conveni* (de ex. : *Îmi convine soluţia), a lipsi* (de ex. : *Îmi lipsesc zece lei), a plăcea* (de ex. : *Îmi place munca), a prii* (de ex. : *Îmi prieşte vacanţa), a reveni* (de ex. : *Îmi revine o obligaţie), a tihni (Îmi tihneşte masa)* etc., ceea ce permite să vorbim de existenţa unui tipar de construcţie impersonală caracteristic limbii române : Obiect indirect (în dativ) + Verb + Subiect (postpus). Se impune să deosebim această construcţie de altă structură impersonală a limbii române : Obiect direct + Verb + Subiect (postpus), realizată în situaţii ca : *Mă avantajează rezultatul, Mă doare capul, Mă indispune concluzia, Mă miră rezultatul* etc. Cele două construcţii impersonale, asemănătoare ca număr de elemente componente şi ca poziţie a subiectului nepersonal, se deosebesc ca formă a primului constituent : dativ, în prima construcţie, respectiv acuzativ, în cealaltă.

3. În construcţia *(2) a trebui* are sensul „este necesar să", „este obligatoriu să" şi, deoarece necesitatea este una dintre valorile modalităţii, verbul *a trebui* din această construcţie se numeşte şi *verb de modalitate.* Sensul de necesitate, în această construcţie, se asociază, de asemenea, cu trăsătura impersonalităţii, numai că trăsătura impersonalităţii este dată aici de prezenţa în poziţia subiectului a unei propoziţii subiective. Cele două construcţii *(1)* şi *(2),* deşi ambele impersonale, se deosebesc sintactic prin faptul că *(1)* are obligatoriu un obiect indirect, iar subiectul lui *(1)*

este realizat printr-un nominal, deci prin parte de propoziție, în timp ce *(2)* nu are obiect indirect, iar subiectul se realizează numai în planul frazei, prin propoziție subiectivă. Calitatea impersonală se asociază și aici cu trăsătura morfologică a unipersonalității : formă numai pentru persoana a III-a.

Tipul *(2)* de construcție impersonală — cu propoziție subiectivă — este realizat și de alte verbe impersonale ale limbii române : *a fi* (de ex. : *Era să cad), a se cuveni* (de ex. : *Se cuvine să accepți), a se întîmpla* (de ex. : *Se întîmplă să greșești), a merita* (de ex. : *Merită să te sacrifici), a rămîne* (de ex. : *Rămîne să ne mai vedem), a urma* (de ex. : *Urmează să primești răspuns)* etc., construcțiile deosebindu-se între ele prin reflexivitatea/nereflexivitatea verbului. Se observă că unele verbe impersonale cer obligatoriu prezența unui reflexiv (vezi *a se întîmpla, a se cuveni),* iar altele se construiesc obligatoriu fără reflexiv.

4. Verbul *a trebui* realizează și alte construcții sintactice în afara celor discutate la *(1)* și *(2) :*

Aceste cărți trebuie citite (3)
Ei trebuie să citească aceste cărți (4)
Ei trebuiau să citească aceste cărți. (5)

Construcțiile *(3), (4)* și *(5)* au în comun sensul de necesitate al verbului, derivînd toate din construcția *(2),* și nu din *(1).*

Specificul sintactic al construcției de la *(3)* constă în relația ternară în care se angajează participiul pasiv *citite,* subordonîndu-se simultan verbului și subiectului (cu subiectul se acordă în gen și număr ; de ex. : *Cartea trebuie citită — Cărțile trebuie citite).* Construcția *(3)* este rezultatul contragerii unei structuri bipropoziționale impersonale : *Trebuie ca aceste cărți să fie citite ⇒ Aceste cărți trebuie citite,* contragere care antrenează mutarea subiectului din subordonată în regentă și pierderea unei predicații, prin suprimarea auxiliarului pasiv. Construcția obținută, condensată din punct de vedere sintactic și semantic, este echivalentă cu prima, dar diferită ca organizare sintactică, fiind deci, față de prima, într-o relație de sinonimie.

Construcțiile *(4)* și *(5)* derivă și ele din *(2),* fiind rezultatul mutării subiectului din subordonată, care se așază înaintea verbului de modalitate și, astfel, subordonata ajunge să încorporeze regenta. De altfel, acest mod de obținere din *(2)* este sugerat de analiza sintactică propusă pentru tipul *(4)* de construcție, gramaticile recomandînd să se separe subiectul de verbul *a trebui* și să se includă în structura subordonatei. În condițiile rearanjării constituenților, subordonata poate fi calificată drept subiectivă.

Mai dificilă este analiza sintactică pentru construcția *(5),* unde realizarea formală a acordului (Aceste *cărți trebuiau...)* indică schimbarea statutului sintactic al verbului, care din impersonal devine personal. Acordul verbului *a trebui* cu subiectul impune obligația de a le păstra în segmentare în aceeași propoziție. În aceste condiții, unii elevi atribuie greșit subordonatei funcția de completivă directă. Atragem atenția că nimic din particularitățile verbului nu pledează pentru schimbarea statutului său sintactic în verb tranzitiv. El nu admite o formă de acuzativ, nu admite nici construcția dublată a complementului, nici construcția pasivă (nu sînt posibile propozițiile : **Ei trebuiau o plimbare, *O plimbare o trebuiau, *O plimbare este trebuită).* Deci nu se poate califica subordonata drept completivă directă. Ea nu este nici subiectivă, căci verbul are un subiect cu care se acordă gramatical. Construcția *(5)* este imposibil de

analizat cu ceea ce oferă gramaticile pînă la un anumit nivel de învățare. La un nivel superior de învățare, cercetătorii au propus, ca modalitate pentru analiza tipului (5), soluția predicatului verbal compus, deci a unui grup sintactic neanalizabil, format din *a trebui* + conjunctiv.

Relații de sens și de formă în vocabular

Prof. ANDRA ȘERBĂNESCU
Școala Ajutătoare Breaza

Totalitatea cuvintelor existente într-o limbă formează vocabularul acelei limbi. Vocabularul nu se prezintă ca o masă amorfă de termeni, ci în interiorul său se stabilesc o serie de relații, ilustrînd cele două laturi ale semnului lingvistic : *expresia* și *conținutul*. Putem vorbi, astfel, despre *relații de sens* (avînd în vedere sensurile cuvintelor) și *relații de formă* (relații ce se stabilesc între forma cuvîntului și sensul lui) : *polisemia, sinonimia, antonimia* și, respectiv, *omonimia* și *paronimia*.

1. *Însușirea cuvintelor de a avea mai multe sensuri se numește polisemie.* Astfel, cuvîntul *carte* este polisemantic, însemnînd : *(a) volum ; (b) învățătură ; (c) scrisoare ; (d) carnet* (carte de muncă). De asemenea, cuvîntul *baie : (a) scaldă, baie ; (b) căldătoare, cadă ; (c) camera de spălat ; (d) localitate de cură balneară.* Între cele patru ipostaze ale cuvîntului *baie* se stabilește o legătură în baza unui element comun de sens care se regăsește în fiecare dintre ele : *a spăla, a scălda.* Pe lîngă acest element de sens comun, fiecare ipostază a cuvîntului conține și un element de sens particular : *(a) acțiunea de a face baie ; (b) obiectul în care se face baie ; (c) camera în care se face baie ; (d) localitatea în care se face cură balneară.*

2. Fenomenul opus polisemiei este relația de *sinonimie* contractată de *două sau mai multe unități lingvistice care desemnează (în mod global) același obiect.* Aceasta înseamnă că termenii sinonimi, substituiți unul celuilalt, nu schimbă sensul global al enunțului. Ei se grupează în serii sinonimice : *uscat, sec, zbicit, zvîntat, deshidratat, secetos ; palid, galben, livid ; gri, cenușiu, grizonat, cărunt* etc. Se observă că toate cuvintele unei serii sinonimice gravitează în jurul unui element de sens comun, alături de care se dezvoltă uneori nuanțe de sens : *uscat, sec* exprimă lipsa umidității în grad nedefinit, *zbicit, zvîntat*, în grad mic, *deshidratat, secetos*, în grad maxim. Pe de altă parte, *zbicit, zvîntat, deshidratat* sînt expresia unei acțiuni realizate de un agent (provin din participii verbale), în timp ce *secetos* este o caracteristică determinată de lipsa de precipitații. Prin aceste elemente de sens adiacent celui principal, sinonimele exprimă rafinarea, în timp, a posibilităților de conversiune a gîndirii în limbaj, contribuind, totodată, la sporirea numărului de unități lexicale (și sensuri particulare), așa după cum polisemia îmbogățește vocabularul cu sensuri noi. Echivalarea contextuală a cuvintelor seriei sinonimice nu trebuie să piardă din vedere aspectul repartiției dialectale și stilistice a termenilor. Astfel, deși sinonime, cuvintele *varză — curechi, cartofi — barabule* etc. se deosebesc prin repartiția dialectală, așa după cum *sodiu — natriu* diferă din punct de vedere stilistic. De aceea, în discutarea sinonimiei, alături de principiul identității referențiale a termenilor, trebuie luat în considerație și aspectul funcțional.

Raportînd polisemia la sinonimie, asemănarea dintre cele două tipuri de relaţii o dă existenţa unui element de sens comun celor *n* ipostaze ale cuvîntului polisemantic şi, respectiv, unităţilor lexicale dintr-o serie sinonimică. Diferenţa constă în faptul că, în timp ce polisemia strînge mai multe sensuri într-un corp fonetic, sinonimia stabileşte corespondenţa între un sens şi mai multe unităţi lexicale.

3. Un fenomen lingvistic care reflectă convergenţa elementului logic cu expresia sa lingvistică este *antonimia*, definită ca : *relaţia dintre cuvinte diametral opuse ca sens.* Opoziţia conţinută în perechi antonimice de tipul : *a urca / a coborî, adevărat / fals, a cumpăra / a vinde, util / inutil* are ca suport opoziţia logică existentă între obiectele realităţii. Aceasta este exprimată într-un element de sens comun cuvintelor din perechea antonimică (de ex., *înalt / scund*, extensiunea pe verticală), fapt care exclude stabilirea relaţiei de antonimie între două cuvinte care nu prezintă nici o unitate de sens comună *(frumos / scund).* Alături de elementul comun paradigmei antonimice, specifică acestei relaţii este existenţa unei unităţi de sens incompatibil contrare : *frumos* (apreciere în plus) / *urît* (apreciere în minus). Relaţia de antonimie se bazează pe o opoziţie binară între cuvinte, constituită prin neglijarea unui al treilea termen posibil, ca de pildă : *cald — n o r m a l — rece ; mare — m e d i u — mic.* Alteori, selecţia perechii antonimice orientează interesul vorbitorilor. Astfel, plecînd de la seria *a se naşte — a trăi — a muri* se poate stabili fie o opoziţie de stare : *a trăi / a muri*, fie una între momentul iniţial / momentul final, exprimată prin perechea *a se naşte / a muri.* Din capacitatea cuvintelor de a avea sinonime se stabilesc uneori relaţii de antonimie între două paradigme : *slab, diluat, subţire / tare, concentrat, vîrtos.* Deşi oricare dintre cuvintele paradigmei sînt antonime, uzul a consacrat opoziţiile : *slab / tare, diluat / concentrat, subţire / vîrtos.* Alteori, între două paradigme antonimice ca : *leneş, comod, indolent / silitor, vrednic, harnic,* ambele prezentînd o gradare a termenilor, se constituie perechile antonimice : *indolent / silitor, comod / vrednic, leneş / harnic,* termenul fiecărei perechi fiind simetric faţă de punctul *normal.*

Relaţiile semantice se stabilesc într-un larg sistem de determinare reciprocă. Astfel, o unitate lingvistică se „dezintegrează" în mai multe sensuri *(polisemie) : înalt : (a) extensiune pe verticală (casă înaltă) ; (b) referitor la intensitatea sunetelor (sunet înalt) ; (c) care atinge un anumit nivel (înalt nivel ştiinţific).* Fiecare sens îşi grupează într-o serie *sinonimele : (a) înalt, lung, lungan, mare, deşirat (fig.) ; (b) înalt, ascuţit, subţire ; (c) înalt, ridicat* şi în acelaşi timp are un *antonim* care la rîndul său îşi subordonează o serie sinonimică : *(a) : înalt (lung, lungan, mare, deşirat) / scund (mic, pitic, mărunt, mărunţel) ; (b) înalt (ascuţit, subţire) / jos (grav, gros) ; (c) înalt (ridicat) / scăzut.* Deoarece fiecare dintre cuvintele seriei sinonimice este polisemantic, lanţul relaţiilor semantice se reia.

Cele expuse pînă aici caracterizează succint fenomenele de polisemie, sinonimie, antonimie, raportate la conceptul abstract de *limbă.* În *vorbire* însă, între cuvinte se stabileşte o serie de interacţiuni specifice unui enunţ determinat, unităţile lexicale dobîndind sensuri noi, contextuale, actualizînd valenţe combinatorii şi stilistice latente. Astfel, unele sensuri ale cuvintelor polisemantice se actualizează numai prin combinarea cu alte cuvinte, deci în construcţii şi sintagme fixe : *casă de copii, casă de sănătate, casă de comenzi ; bere blondă, bere neagră,* aşa

după cum stilistic, în anumite contexte, cuvintele capătă sensuri figurate : *vulpe* „șiret" ; *măgar* „bădăran".

În ceea ce privește cuvintele unei serii sinonimice, și acestea actualizează diferențe combinatorii. Din seria sinonimică : *ascuțit, înalt, subțire, acut,* de pildă, primele trei se combină cu substantive de tipul *voce, glas, sunet,* în timp ce *acut* nu poate apărea decît în vecinătatea lui *sunet.* Încărcătura stilistică a termenilor determină la rîndul ei restricții combinatorii. Într-un context ca *Focul murea în vatră,* de exemplu, utilizarea figurată a termenului *a muri* face ca în acest context figurat el să fie sinonim doar cu *a se stinge,* nu și cu *a deceda, a pieri* etc.

Antonimele se constituie și ele în funcție de particularitățile combinatorii ale cuvintelor. *Uscat* are antonimele : *ud* (în contextul *obiect*), *umed* (în contextul *vreme*), *reavăn* (în contextul *pămînt*), *gras* (în contextul *păr*), *umed, igrasios* (în contextul *perete*). Pe de altă parte, repartiția stilistică a termenilor determină constituirea perechilor antonimice ca în exemplul : *vinovat / nevinovat* în limbajul familiar și a perechii *vinovat / inocent* într-un limbaj elevat.

Exemplele succint analizate aici ilustrează determinarea contextuală a relațiilor semantice (polisemie, sinonimie, antonimie) și restricțiile combinatorii impuse de repartiția stilistică a termenilor.

4. Confundată uneori cu polisemia, *omonimia,* spre deosebire de cea dintîi, care este o relație semantică, este o relație de formă stabilită între două sau mai multe cuvinte care, accidental, au același corp fonetic, dar sensuri diferite : *poartă* (verb) — *poartă* (substantiv), *lac* (apă) — *lac* (vopsea), *sare* (verb) — *sare* (substantiv). Deci, dacă în cazul cuvintelor polisemantice există o legătură între sensuri, cuvintele omonime denumesc realități diferite. De asemenea, sensurile cuvintelor polisemantice converg spre un singur etimon, în timp ce cuvintele omonime au origini diferite. De exemplu, în cazul cuvîntului *baie,* discutat și la polisemie, cele patru sensuri inventariate derivă din lat. *balnea,* în timp ce omonimul cuvîntului *baie* $_1$, fără nici o legătură semantică cu acesta, *baie* $_2$ = mină provine din magh. *bánya.* În acest fel, omonimia ilustrează contactele lingvistice ale unei limbi cu alte idiomuri.

În funcție de realizarea lor în limbajul vorbit sau scris, se disting omofonele (de ex., *ban* $_1$ = monedă, ban $_2$ = titlu sau funcție boierească în evul mediu) și, respectiv, omografele (*bói* = substantiv, *boí* = verb). Dezambiguizarea omonimelor se realizează în context.

În vorbire omonimia este rezolvată prin determinarea contextuală a sensului (*pod* $_1$ = podul casei ; *pod* $_2$ = podul de peste rîu), prin utilizarea unor afixe auxiliare (*bun* $_1$ = adjectiv ; *bun* $_2$ = substantiv, devenit prin sufixare *bunic*), prin renunțare la întrebuințarea unuia dintre omonime (*blană* $_1$ = piele de animal cu părul pe ea, *blană* $_2$ = scîndură, folosit astăzi foarte rar).

5. Asemănătoare cu omonimia (fiind, ca și aceasta, o relație între formele cuvintelor) este *paronimia. Cuvintele cu un corp fonetic asemănător (nu identic, așa cum este cazul cuvintelor omonime), dar cu sensuri diferite, se numesc paronime : familiar (cunoscut) — familial (de familie), aliment (hrană) — element (component)* etc. Fiindcă diferența fonetică dintre cuvintele paronime este foarte mică, în cazul necunoașterii sensului lor exact este posibilă folosirea unuia în locul celuilalt. Astfel de exprimări trebuie înlăturate din vorbire, fiind, evident, greșite. Vom contribui, și în acest fel, la cultivarea limbii române.

Categorii de arhaisme (I)

Prof. LIVIU GROZA
Şcoala Nr. 5, Curtea de Argeş

Prin arhaisme se înţeleg cuvintele şi expresiile care au încetat să mai fie folosite în vorbirea curentă. Unele cuvinte pot ieşi din uz din diferite cauze, devenind astfel arhaisme, sub aspect lexical, fonetic sau gramatical. Ele pot fi clasificate astfel : *arhaisme lexicale, arhaisme fonetice şi arhaisme gramaticale (morfologice şi sintactice).*

Se numesc *arhaisme lexicale* cuvintele care nu se mai folosesc în limba de astăzi, deoarece obiectele, meseriile, instituţiile etc. pe care le denumeau altădată au dispărut sau au devenit învechite. Tot din categoria arhaismelor lexicale fac parte şi cuvinte referitoare la obiecte pe care le întrebuinţăm şi astăzi, dar pe care le numim cu alte cuvinte, în general neologisme. Exemple :

(a) obiecte de îmbrăcăminte şi ţesături din trecut : *alagea* „stofă de mătase vărgată" ; *biniş* „haină lungă îmblănită" ; *cacom* „haină de hermină" ; *caftan* „manta albă împodobită" ; *camohas* „stofă de mătase" ; *cauc* „căciulă înaltă, rotundă, purtată de boieri" ; *ceacşiri* „pantaloni turceşti" ; *feregea* „manta de vară, subţire" ; *fermenea* „scurteică îmblănită" ; *gevrea* „batistă de mătase" ; *gugiuman* „căciulă de samur" ; *işlic* „căciulă turcească" ; *malotea* „haină îmblănită, purtată de femei" ; *pambriu* „stofă de lînă" ; *şamalagea* „stofă de Damasc" ; *tuzluci* „cizme de dimie" ; *zuf* „stofă de lînă subţire" etc. ;

(b) îndeletniciri militare sau civile, denumirea unor slujbe şi instituţii din trecut : *abagiu* „negustor de stofe" ; *agie* „poliţie" ; *arnăut* „soldat albanez mercenar" ; *bogasier* „negustor de manufactură" ; *cadiu* „judecător turc" ; *calemgiu* „copist, funcţionar" ; *caravasara* „administraţia vămii" ; *cămărăşie* „administraţia ocnelor de sare" ; *ciohodar* „slujbaş care avea grijă de încălţămintea domnitorului" ; *idicliu* „slugă domnească" ; *pazarghidean* „slujitor domnesc însărcinat cu tîrguielile" ; *polcovnic* „colonel" ; *salepgiu* „vînzător de salep, băutură răcoritoare" ; *sărmaciu* „trompetist" ; *scutelnic* „ostaş fără leafă, scutit de biruri" ; *tălpaş* „soldat infanterist" ; *tufecciu* „oştean mercenar" ; *zapciu* „administrator" etc. ;

(c) ranguri boiereşti şi funcţii diplomatice din trecut : *armaş* „boier administrator al închisorilor" ; *caimacam* „locţiitor al domnului" ; *capuchehaie* „ambasador" ; *capugiu* „trimis al sultanului" ; *cămăraş* „boier care se îngrijea de cămara domnitorului" ; *clucer* „boier care se îngrijea de bucătăria domnească" ; *comis* „boier administrator al grajdurilor domneşti" ; *hatman* „boier comandant al oştii" ; *medelnicer* „boier care avea sarcina să toarne apă domnitorului pentru spălatul pe mîini" ; *pitar* „boier care răspundea de brutăria domnească" ; *serdar* „boier comandant al artileriei" ; *sluger* „boier care se îngrijea de aprovizionarea curţii domneşti" ; *spătar* „boier comandant al lefegiilor" ; *vistier* „boier care administra veniturile ţării" etc. ;

(d) acte cu caracter juridic, acţiuni şi obiecte diverse etc. : *anafora* „raport" ; *aplat* „autorizaţie de vînzare" ; *cafaz* „oblon, zăbrele" ; *capioldaş* „amic, prieten" ; *caramfilă* „carafă, sticlă" ; *clironomie* „moştenire" ; *a empericlisi* „a alătura" ; *englingea* „petrecere" ; *havadiş* „noutate, veste" ; *ipochimen* „persoană, individ" ; *irat* „venit, avere" ; *mujdea*

„știre, veste" ; *a parastisi* „a reprezenta" ; *pitac* „ordin domnesc" ; *a pliřoforisi* „a informa" ; *a sistisi* „a recomanda" ; *sultan-mezat* „licitație" ; *tacrir* „interogatoriu" ; *taraf* „partid" ; *volnicie* „autorizație" ; *zaherea* „provizii" ; *zalhana* „abator" ; *a face zapt* „a confisca" etc.

Cele mai multe dintre cuvintele amintite în această listă, desigur incompletă, extrasă din romanul *Ciocoii vechi și noi sau Ce naște din pisică șoareci mănîncă* publicat de Nicolae Filimon în 1863, au devenit arhaisme, deoarece obiectele, instituțiile, rangurile boierești etc. pe care le denumeau au dispărut. În același timp se constată că unele cuvinte nu s-au putut impune din cauză că au fost concurate și eliminate în cele din urmă de sinonimele lor existente deja în limbă sau împrumutate ulterior din alte limbi străine. De exemplu, *poliție, miliție* au înlocuit și au scos din uz cuvîntul *agie, copist* a înlăturat din limbă pe *calemgiu, vamă* a înlocuit cuvîntul *caravasara*, iar *anafora* a fost înlocuit definitiv de *raport, aplat* de *autorizație, a parastisi* de *a reprezenta, sultan-mezat* de *licitație, taraf* de *partid, a face zapt* de *a confisca* etc. O asemenea situație în care un cuvînt este eliminat din limbă de un sinonim (un cuvînt cu același înțeles, dar cu formă diferită) poartă numele de *coliziune* (ciocnire) *sinonimică.*

Unele arhaisme lexicale se păstrează și în limba de astăzi, dar numai în cadrul unor expresii și locuțiuni. În această situație, deși înțelegem sensul unor asemenea expresii și locuțiuni, nu ne putem da seama de înțelesul exact al unor cuvinte care intră în componența lor. Puțini vorbitori ai limbii române știu că *iotă* din expresia *a nu ști o iotă* „a nu ști nimic" este numele literei „i" din alfabetul chirilic, întrebuințat multă vreme la noi. De asemenea, nu toți cunoaștem înțelesul cuvîntului *habar*, din expresia *a avea habar*, împrumutat din limba turcă, în care înseamnă „știre, veste". La fel de greu este să ne dăm seama ce înseamnă cuvîntul *hac*, din expresia *a veni de hac*, provenit tot din limba turcă, unde înseamnă „sumă de bani datorată", deși cu toții înțelegem că este vorba de „a găsi modalitatea de a învinge pe cineva sau ceva". Este limpede că în limba de astăzi nu folosim separat cuvinte ca : *iotă, habar* sau *hac.*

Alte arhaisme lexicale s-au păstrat sub forma unor nume proprii, *Beșliu (beșliu* „căpitan în oastea turcească") ; *Ciohodaru, Cihodaru (ciohodar* „slujitor care avea grijă de încălțăminte") ; *Cluceru (clucer* „boier însărcinat cu supravegherea și conducerea bucătăriei domnești") ; *Sameș (sameș* „vameș", „administrator") etc., destul de răspîndite, fără a fi cunoscută însă semnificația lor exactă.

În partea a doua a articolului vom prezenta alte categorii de arhaisme, precum și importanța studierii acestora pentru cunoașterea particularităților de limbă și stil ale unor scriitori români.

„Puterea imaginației, focul expresiei, bogăția închipuirilor sînt daruri ale firei ; bunul gust, mulțimea și lămurirea ideilor, curățenia limbei sînt calități ce le dau numai studiul".

(Al. Odobescu)

Exprimare orală, exprimare scrisă, stil oral

ȘTEFAN MUNTEANU
Universitatea din Timișoara

„Contrar opiniei multor oameni, noi nu scriem niciodată cum vorbim ; noi scriem (sau încercăm să scriem) cum scriu alții."

J. VENDRYES

Termenii din titlul de mai sus numesc cele două aspecte fundamentale ale comunicării, realizate una prin viu grai, numită și *limbă vorbită*, cealaltă, prin semne grafice, adică *limba scrisă* [1]. Între aceste modalități de utilizare a unei limbi naționale există deosebiri esențiale, care vor fi înfățișate în cele ce urmează.

Exprimarea orală (limba vorbită) este forma de întrebuințare a limbii în relațiile zilnice dintre vorbitorii unei colectivități umane. Ea se caracterizează prin cîteva particularități care diferă de exprimarea scrisă (limba scrisă) sau, altfel spus, se opun acesteia din urmă. Una dintre trăsăturile lor deosebitoare se desprinde chiar din definiția dată mai înainte : exprimarea orală este forma sonoră a limbii, produsă de organele articulatorii și receptată ca „sunete", pe cale auditivă ; exprimarea scrisă este aspectul grafic al limbii, concretizat prin semne convenționale sau „litere", percepute vizual. Din această deosebire rezultă și alte caracteristici : varianta limbii în care vorbitorul se folosește de mijloace sonore este modalitatea inițială, uzuală și naturală a comunicării, față de varianta realizată prin semne grafice care este o formă ulterioară, specială și oarecum artificială a exprimării. Prin *inițial* și *ulterior* trebuie să înțelegem că prima modalitate de comunicare — cea orală — este mai veche decît a doua — cea scrisă ; prin *uzual* și *special*, că prima este utilizată în împrejurări comune, practice, „de la om la om", deci numai în prezența unui interlocutor ; cealaltă servește ca intermediar, ca mesager între doi parteneri, aflați, în principiu, „la distanță". Mai mult decît atît : prin faptul că este fixată în scris — în ultimele secole pe hîrtie, mai înainte pe tăbliță de pămînt ars, apoi pe pergament — ea „ne vorbește" dintr-un trecut foarte îndepărtat și celor de azi, după cum „va vorbi" despre noi cei de acum și celor care vor veni după noi. Prin *natural* și *artificial* se înțelege că exprimarea orală este firească și spontană, în timp ce exprimarea scrisă este *făcută*, nu în sensul de falsă, ci în acela de *elaborată*, supusă controlului, pentru a răspunde exigențelor comunicării corecte și îngrijite.

Pe de altă parte, fiind instrumentul obișnuit de comunicare între oameni, ca expresie a ideilor, sentimentelor și emoțiilor celor care o întrebuințează, iar aceștia aflîndu-se în situații foarte diferite, dictate de

[1] Pentru o informare mai aprofundată privind noțiunile discutate aici în linii mari, să se vadă articolul semnat de Boris Cazacu, *Limbă vorbită, limbă scrisă, stil oral*, în vol. *Limba română literară. Probleme teoretice și interpretări de texte*, București, Societatea de Științe Filologice, 1985, p. 18—24.

procesul complex al relațiilor umane, exprimarea orală este o formă de manifestare verbală mai familiară, mai colorată și mai subiectivă a gîndirii și simțirii noastre, în comparație cu exprimarea scrisă, care este mai puțin liberă în alegerea mijloacelor lingvistice, mai „incoloră" și mai obiectivă ca mod de transmitere a gîndirii. De aici ar părea să rezulte că limba vorbită este într-o anumită măsură mai bogată decît limba scrisă, deoarece are la îndemînă mai multe resurse expresive decît cealaltă. Lucrurile stau în adevăr așa, dar numai în parte. Este drept că ea dispune de o gamă variată de procedee ale vorbirii alcătuite din elemente ținînd de comunicarea nemijlocită, degajată și impregnată de stări afective, traduse prin interjecții, exclamații și interogații, prin expresii familiare etc. La acestea se adaugă intonația cu care sînt rostite cuvintele, variația intensității vocii, pauzele, toate acestea ducînd la impresia de limbaj *viu*, autentic și expresiv, care unește mai mult decît îi deosebește pe vorbitorii aceleiași limbi. În schimb, comunicarea de acest gen, datorită tocmai privilegiului vorbitorilor de a se bucura de mai multă libertate în folosirea limbii, este înclinată să cadă în familiarism sau în vulgaritate, ori să facă concesii formulelor stereotipe, șabloanelor, ca limbaj al conversației.

Exprimarea scrisă este numai în aparență mai uniformă și mai săracă decît cea orală. Ea este supusă restricțiilor normative (regulilor fonetice și gramaticale), ceea ce îi asigură unitate de rostire și corectitudine morfologică și sintactică, alături de întrebuințarea cuvintelor cu înțelesul exact și cu forma recomandată de îndreptare și dicționare. Exprimarea scrisă intră în sfera limbii literare ; sau, în alți termeni, limba literară, deși poate apărea și sub formă orală, în prelegeri sau discursuri, dobîndește statut de limbă cultivată (unii o numesc și limbă a culturii), de vreme ce se subordonează normelor stricte ale exprimării scrise. De această obligație sînt datori să țină seama autorii scrierilor literare, științifice, filozofice, politice, ziariștii, precum și cei care redactează texte administrative de diferite tipuri. În cazul textelor literare propriu-zise, trebuie făcută mențiunea că scriitorul se poate abate uneori de la regulile exprimării scrise. Aceasta se întîmplă atunci cînd o cer fie necesitățile prozodice sau poetice în general, fie nevoia de a caracteriza vorbirea unui personaj ca aparținînd unui grai sau unui anumit nivel de cultură. Astfel de derogări se fac însă cu bună-știință din partea scriitorului, motivarea utilizării lor fiind estetică. De aceea, ele nu afectează limba în sine a poetului sau prozatorului respectiv, ci fac parte din *stilul* său individual. De pildă, Eminescu scrie, ca în limba populară, *sara* în loc de *seara*, „*nime*-n lume n-o să știe", în loc de *nimeni* sau folosește expresii familiare : „Și era una la părinți și mîndră-n *toate cele*" etc., fără ca prin aceasta limba poeziilor sale să fie considerată neliterară, neconformă cu exprimarea scrisă. I. L. Caragiale atribuie vorbirii personajelor sale forme dialectale, de ex. : *am declaratără* în loc de *am declarat* sau deformate, ca *apropitar* (proprietar), *cremenal* (criminal), sau cuvinte cu înțelesul greșit : „nu-mi *asasina* viitorul" etc. Aceasta nu înseamnă că el nu cunoștea regulile limbii scrise (literare), ci numai că folosea aceste mijloace cu funcție stilistică de caracterizare și individualizare a personajelor pentru a satiriza, în cazul de față, gradul lor redus de cultură.

Să ne întoarcem la ceea ce spuneam la început despre exprimarea vorbită, privind lucrurile dintr-un alt unghi, acela al limbii literaturii. Un scriitor poate atribui personajelor sale — sau chiar lui însuși ca

narator — unele particularități specifice variantei vorbite a limbii pentru a reproduce felul cum este folosită limba în convorbirile zilnice. Pentru aceasta, el transcrie formulele care atestă participarea subiectivă a vorbitorului la dialog, manifestată sub forma unor modificări fonetice (lungiri sau scurtări) ale cuvintelor, prin notarea interjecțiilor, a expresiilor familiare, a zicătorilor, a propozițiilor eliptice, exclamative sau interogative, sugerînd satisfacția sau insatisfacția personajului, surpriza, mirarea, bucuria etc., adică stări afective care determină și însoțesc de obicei comunicarea orală. Avem a face în aceste condiții de „redare" în scris a exprimării vorbite cu așa-numitul *stil oral*. Exemple numeroase de utilizare în limba scriitorilor a procedeului respectiv se găsesc în proza lui I. Creangă și a lui I. L. Caragiale, cei mai de seamă observatori ai limbii române vorbite și, prin aceasta, cei mai străluciți exponenți ai stilului oral din literatura noastră. Iată doar cîteva exemple, citate de pe o singură pagină din *Povestea lui Harap Alb* : „Voi *să vă lăfăiți* și *să huzuriți* de căldură, iară eu *să crăp de frig. Buuună* treabă !" [...] *„Ia tacă-ți gura, măi Gerilă !"* [...] *„Ia* ascultați, *măi !"* [...] *„Zău,* nu șuguiești, *măi Buzilă ?"* [...] *„Ei apoi ! vorba ceea : fă bine și-ți auzi rău,* zise Gerilă". Din I. L. Caragiale, de asemenea de pe o singură pagină din schița *Bacalaureat* : *„Ei !* trebuie numaidecît să te sui în birje cu mine ! [...] *Ei, bravo !* [...] *Ași, ți-ai găsit !* [...] *Vai de mine !"* etc.

Exprimarea orală, justificată în relațiile de comunicare obișnuite, intime, dintre indivizi, și ca *stil* în creația literară, se cuvine să cedeze locul formulării îngrijite, după modelul exprimării literare, nu numai în scris, ci și în expunerile orale. A vorbi și scrie o limbă corectă, cultivată și decentă este unul din semnele prin care se distinge omul instruit și educat.

Stilul comentariilor literare (I)

Prof. ANDREI GHIDALI
Școala Nr. 87, București

1. Elaborarea unui comentariu literar necesită parcurgerea următoarelor trei etape :

(a) adunarea materialului (documentarea, „invenţiunea"), ceea ce presupune : citirea (recitirea) operei literare, obiect al comentariului ; însemnarea (recomandabil pe fișe) a ideilor generate de lectură ; selectarea citatelor ; meditația asupra punctelor de vedere personale și asupra argumentelor acestora etc. ;

(b) alcătuirea planului de idei (ordonarea, organizarea, „dispoziţiunea") : dispunerea ideilor în funcție de logica succesiunii și de echilibrul armonios al părților (introducere, cuprins, încheiere) ;

(c) redactarea (formularea definitivă, îngrijită, „stilizarea"), etapă încheiată printr-o *revizie finală.*

În revista *Limba și literatura română* (vezi numerele din 1985) au apărut materiale referitoare în special la etapele pregătitoare ale elaborării compunerilor. În articolul de față, ne ocupăm de problemele stilistice ale redactării.

2. În elaborarea comentariilor literare, concomitent cu preocuparea pentru conținut, trebuie să existe un interes permanent pentru calitatea

expresiei. Mulți elevi au, în momentul redactării, impresia că exprimarea lor nu este pe măsura stăpînirii subiectului. Impasul ne apare real, dacă recunoaștem (nuanțînd opinia îndeobște acceptată : „ceea ce este bine conceput se exprimă cu claritate", Boileau) că legile comunicării verbale își au relativa lor independență față de legile logice ale gîndirii ori față de cele ale științelor particulare. Altfel spus, virtuțile exprimării sînt asigurate nu numai de gîndirea logică, ci și de competența lingvistică (cunoașterea regulilor și a normelor), de exercițiu și de intuiție („simțul limbii").

3. Principalele cerințe ale exprimării dintr-o compunere sînt :

(a) corectitudinea, asigurată de folosirea cuvintelor cu sensul lor propriu, de respectarea regulilor gramaticale, ortografice și de punctuație ;

(b) originalitatea, conferită de modul particular în care se actualizează unele calități ale stilului, ca bogăția și varietatea lexicală, claritatea, simplitatea, naturalețea, finețea, demnitatea, expresivitatea etc. ;

(c) adecvarea stilistică, obținută prin adoptarea stilului funcțional corespunzător tipului de compunere abordat.

Problemele corectitudinii sînt, în general, cunoscute, chiar dacă nu și rezolvate. Ne vom referi, în cele ce urmează, doar la cerințele stilistice, înscrise la *(b)* și *(c).*

4. Rețete pentru originalitate nu se pot da ; stilul, în dimensiunea sa particulară, trebuie să oglindească modul propriu de a gîndi al autorului, să poarte amprenta personalității sale („Stilul este omul însuși", spunea Buffon). Din greșelile și stîngăciile mai des întîlnite în compuneri se poate învăța cum să se evite sărăcia, simplismul, monotonia, inconsecvența, confuzia, vulgaritatea, inexpresivitatea etc. Iată cîteva exemple :

(a) Rezumînd subiectul operei literare, mulți elevi folosesc oarecum la întîmplare timpurile verbelor, alternează prezentul cu perfectul simplu și cu perfectul compus : „Puiul *n-a ascultat* de mama sa și *fu prins* de un flăcău. La rugămintea unui bătrîn, acesta îl *eliberează*... Apoi puii *au început* să ia lecții de zbor..." ; „După ce regele le-*a făgăduit* libertatea, plăieșii *deschiseră* porțile cetății". Mai mult decît impresia de stîngăcie generată de inconsecvența stilistică, avem a face aici cu o greșeală. În ce constă aceasta ? Se știe din gramatici că atît perfectul simplu, cît și perfectul compus prezintă acțiunile ca procese trecute și încheiate. Ce se ignoră este că respectivele valori temporale sînt, la nivelul limbii literare, specializate stilistic : perfectul compus aparține limbajului oral, iar perfectul simplu este timpul relatării autorului, o valoare a limbajului cult, livresc. Să observăm cum se disting aceste valori în operele artiștilor cuvîntului, de exemplu, în manualul pentru clasa a VIII-a, la Mihail Sadoveanu *(Neamul Șoimărești lor),* la Gala Galaction *(La Vulturi !)* sau la Marin Preda *(O oră din august),* unde autorii narează la perfectul simplu, spre deosebire de personaje, în ale căror replici apare perfectul compus : „— *Am auzit ! răspunse* îndesat uncheșul Mihu" ; „Cînd *ajunseră* în poiană, Măriuca *arătă* cu degetul : — Uite căpița unde *a ascuns* mama pe Păunaș !" ; „— V-*a spus* ceva de rău, dom' caporal ? *repetă* artileristul". În concluzie, alternanța perfectul simplu / perfectul compus în același „discurs" este o eroare, o abatere de la normele stilistice ale

exprimării. Care este soluția ? Rezumatele trebuie făcute consecvent la timpul prezent, chiar în ciuda unei eventuale impresii de monotonie. Argumentarea acestei afirmații o vom face în partea a doua a articolului.

(b) O impresie de simplism produc enunțurile construite invariabil după același model, începînd cu subiectul sau, în rezumate, cu adverbe și locuțiuni adverbiale de timp : *apoi, pe urmă, după aceea... :* „Emil duce o gîscă albă și grasă într-un coș. După aceea băiatul legînd-o cu o sfoară de aripă o lasă să meargă pe jos... Apoi Emil ajungînd lîngă pod vede niște soldați..." etc.

(c) Excesivă este frecvența apariției, în unele compuneri, a pronumelui *ne*, pentru a desemna pe destinatarul operei : „Autorul *ne* prezintă", „*ne* descrie", chiar și „din primele versuri *ne* reiese dragostea poetului" etc.

(d) Pentru a reproduce în vorbire indirectă replicile personajelor se utilizează ca verbe introductive doar *a spune* și *a zice*, uneori impropriu (în loc de *a întreba* sau *a răspunde) :* „Colonelul îi zice că de unde vine, iar sergentul zice că de la Plevna".

(e) Extrem de sărac este, în comentariile unor elevi, repertoriul verbelor care exprimă actul creator al scriitorului ; astfel, autorii nu fac decît „să redea", „să înfățișeze", „să povestească" sau „să descrie". Complexitatea creației literare se cere descifrată adecvat. Se poate spune că, în operele lor, scriitorii *oglindesc, reflectă, reconstituie, reînvie, recreează, transfigurează* o realitate, că *narează, relatează, istorisesc, evocă, rememorează* fapte, întîmplări, că *zugrăvesc, schițează, conturează* un tablou, un portret ; că autorii *analizează, nuanțează, adîncesc* o problemă *exprimînd, sugerînd, dezvăluind, mărturisind, destăinuind* atitudini, sentimente ; că *lăudînd, elogiind, cinstind, cîntînd, preamărind* valorile umane ori *satirizînd, ironizînd, demascînd, caricaturizînd, ridiculizînd, condamnînd* slăbiciunile și viciile, *nasc, stîrnesc, provoacă, generează* emoții, sentimente etc.

În numărul viitor al revistei, ne vom referi mai pe larg la *adecvarea stilistică* în compunerile școlare.

„Fiți clari, cît se poate de clari, nu umblați după originalitatea de stil. Stilul căutat, alambicat nu numai că nu folosește, dar păgubește o operă literară, îi dă un caracter artificial, prefăcut ; pe cînd stilul natural, nesilit, stilul vorbit face să ți se pară, cînd ai luat o carte s-o citești, că un prieten drag s-a așezat lîngă dumneata și-ți povestește din gură cele ce citești".

(I. Al. Brătescu-Voinești)

Literatura, formă a conștiinței sociale (II)

ION VASILE ȘERBAN
Universitatea din București

Am dezvoltat, în prima parte a acestui articol, argumentele premisei noastre : literatura — ca artă — este o formă a conștiinței sociale, afirmîndu-se implicit ca o modalitate de cunoaștere a realității. Ne-am propus, în continuare, să individualizăm modalitatea prin care se realizează cunoașterea în literatură în raport cu știința (socotită model al actului cognitiv), căutînd răspuns la întrebarea „*Cum* cunoaștem în literatură ?". Prima distincție între tipul de cunoaștere conceptuală, logică, propriu științei, și cel de cunoaștere intuitivă, propriu literaturii se întemeia pe *prezența subiectivității*. Următorul demers a pus în evidență *conceptualizarea* și caracterul *practic-sensibil* (de retrăire a lumii), ca trăsături ale celor două tipuri de cunoaștere. În consecință, am putut particulariza rezultatul cunoașterii care, în știință, este totdeauna o *abstracție*, pe cînd în literatură imaginea artistică dezvăluie lumea în forma naturii înseși, cu o extraordinară *concretețe*.

Și aceste ultime două trăsături pot fi exemplificate printr-un recurs la texte concrete, științifice și literare.

Dacă socotim acum, ca *obiect* al naturii supus cunoașterii, preabinecunoscuta „pătlăgea roșie", ne putem adresa — în primul caz — unui *Atlas botanic*. Descrierea cercetătorului ne informează despre „un fruct bacă, de formă sferică, foarte zemos, folosit în alimentație, al unei plante legumicole, anuale, ierbacee, din clasa Dicotyledoneae, ordinul Tubiflorales, familia Solanaceae, cu frunze mari imparipenatsectate, flori galbene, cu o corolă rotată și caliciu gamosepal". Ceea ce ni se oferă sînt caracteristici dintre cele mai generale, determinate în urma observării și analizării unui număr de exemplare date. Tot ce ține de aparență, accident, contexte particulare este înlăturat spre a fi păstrate doar trăsăturile tipice, cele comune tuturor exemplarelor, repetate la fiecare dintre ele ; tot ce ține de condiții speciale (modalități de cultivare etc.), de aspecte individuale (variabilitatea nuanței coloristice, diversitatea formelor pe modelul sfericității etc.) nu este luat în considerație. De asemenea, tot ceea ce ar presupune o implicare personală în impactul omului cu „obiectul" ori în utilizarea lui (o roșie pentru un copil flămînd, o roșie folosită ca expresie a protestului într-o manifestație etc.) rămîne în afara interesului omului de știință. În ultimă instanță, *Atlasul botanic* înlocuiește imaginea vie (reală, palpabilă prin simțuri) a fructului descris cu un *model*, totalitate de elemente pertinente ale modului său de a fi. În locul diversității fenomenale regăsim numai întregul esențial, invariabil la condiții de loc, de timp, stare de suflet. În același timp, *esența* „reflectată" în *model* este o *abstracție*, pusă elocvent în evidență de limbajul specific al omului de știință. Botanistul operează cu termeni proprii, capabili să exprime fără ambiguități determinările riguroase ale generalizării.

Dimpotrivă, percepția realului în literatură se îndreaptă în primul rînd și cuprinzător asupra fenomenalului, interesată de concretețea și diversitatea lui ; iar acest interes presupune întotdeauna, cum observam înainte, o situare, o atitudine. *Laudă tomatei*, poezia lui Miron Radu Paraschivescu, ne prilejuiește o sugestivă comparație cu textul științific. Chiar de la început, titlul reclamă o ieșire din neutralitate. „Descrierea" tomatei nu e o indiferentă luare în posesie, ci mărturisirea unei prețuiri. Cel ce vede evaluează ; imaginea e efectul unui sentiment. Între subiectul cunoscător și obiectul dat se stabilește chiar în actul privirii un raport, o relație intimă, o corelare reciprocă. Încît „pătlăgeaua roșie" e așezată imediat într-o altă lumină : fructul inert al botanistului devine „lirica și rumena tomată", una din minunile lumii. Culoarea și forma fructului, aspectele cele mai evidente ale înfățișării sale, atrag întîi atenția : „Mai mîndre ca aceste pătlăgele / N-au nici curcanii-n salba lor mărgele ; / Cireașa, doar, sau strugurii, sub soare, / Pot cuteza cu ea să se măsoare". Orice caracterizare este, de fiecare dată, o apreciere : „Frumosul fruct, crescut pentru săraci, / Ea nu și-l suie-n vrejuri, pe araci, / Noblețea toată-n miezul plin și-o strînge, / Ia humei negre limpezitul sînge" ; iar trăsăturile determinate sînt deopotrivă rodul unei interpretări : culoarea tomatei are roșul sîngelui, substanță vitală, în miezul ei fiind filtrate bogățiile pămîntului. Fructul, apoi, nu mai înseamnă nimic în el însuși, în starea lui de parte amorfă a naturii în raport cu lumea umană ; fructul există în măsura în care răspunde, ființînd în sine, dar pentru om, înfățișîndu-se prin ceea ce oferă : „În toiul verii, plină de dogoare, / Îți umple cerul gurii de răcoare, / Iar umbra serii moale cînd se lasă / E lampă vie strălucind pe masă. // De pîine și de apă ține loc ; / Nici să n-o fierbi, și nici s-o coci la foc ; / Ea dăruiește omului mereu, / Ca și pămîntul forță lui Anteu. // Nepreschimbată, crudă nentrerupt, / Cum dintr-a lui rotire s-a și rupt, / Iar cînd o muști cu însetată gură, / Primește-o ca pe-o cuminecătură. // Se află taina-n carnea-i străvezie ; / Putere-i doar ce-i și lumină vie". Poezia, deci, nu ne oferă decît determinări concrete, expresii ale unei observări nemijlocite care, dacă nu exclud cu totul, acoperă generalizarea printr-o subliniere a faptului particular. Înfățișările tomatei nu înlătură posibila regăsire a tipicității, dar ele sînt doar aspecte ale aparenței imediate, reflexe accidentale, efecte ale unor contexte și condiții speciale. Imaginea poetului, apoi, nu este exhaustivă în raport cu întregul esențial ; aici, pătlăgeaua roșie este numai fruct (referințele la planta care îl produce lipsesc) și, mai ales, fruct al omului.

Desigur, „descrierea" nu e întîmplătoare și trăsăturile evidențiate nu sînt nici elemente întîmplătoare, nici aspecte ale unei incidentale particularități. Ceea ce ni se spune sînt lucruri fundamentale în ordinea existenței „obiectului" ; dar esența nu e dată ca atare, în pura ei abstracție și universalitate. Imaginea artistică, aparent, repetă chipul naturii ; ea reface aidoma, structural vorbind, modul real de a fi al existenței, ca esență ascunsă sub o variată și concretă fenomenalitate. Dar iarăși, înlăturînd aparența, imaginea artistică este o altă înfățișare a lumii, nemaiîntîlnită și nerepetabilă. Tomata lui M. R. Paraschivescu este numai un fruct al poeziei.

O similară opoziție, în raport cu demersul omului de știință, ni se relevă în limbaj. În locul termenilor de specialitate, care vizează de-

terminarea categorială și afirmația riguroasă, poetul se folosește de epitete, metafore, comparații etc., procedee capabile să surprindă amănuntul viu, nemijlocita plenitudine a ființării. Cuvintele sînt deja produsul unei generalizări ; în poezie ele trebuie întoarse la funcția lor originară, apropiindu-le cît mai mult de „lucruri", de aspectele lor palpabile. Cuvîntul poeziei aparține tot unui limbaj specializat, dar o specializare paradoxală într-un fel, orientată astfel încît să fie deschisă spre totalitate și spre concretul infinit. Univocității termenului științific îi răspunde în poezie ambiguitatea cuvîntului ; iar caracterului standardizat al limbajului omului de știință i se opune limba particulară, personală a poetului. Subiectivitatea e din nou prezentă și în această modelare a limbii, în funcție de exigențele poeziei, dar prin voința creatorului.

Cea de a patra și ultima trăsătură a cunoașterii literare, pe care socotim necesar s-o evidențiem se referă la *adevăr*, categorie ce desemnează autenticitatea cunoașterii în opoziție cu eroarea, cu o cunoaștere denaturată a realității.

Pentru știință, lumea reprezintă un *ansamblu* de determinări explicite, iar rezultatul abstract al cunoașterii de tip logic se înfățișează ca imaginea ei cea mai adecvată, în chip obiectiv, la un moment istoric dat. Valoarea acestui act cognitiv se validează în practica științifică, fiind verificată adecvarea în termenii falsului și adevărului. În literatură, datorită mecanismului specific al procesului gnoseologic, realitatea este, de asemenea, un continuu imperativ determinant, dar — fiind necontenit acoperită de activitatea creatoare (de implicarea subiectivității) — prezența ei se voalează, se diminuează în imaginea artistică, uneori pînă la neputința de a o mai putea recunoaște. În acest fel, modul ei de a fi, înfățișarea acestei imagini își cîștigă o independență deplină față de real, încît proba veridicității, prin comparare, devine inacceptabilă, ca o înțelegere grosolană a literaturii. Ceea ce nu exclude condiția autenticității gnoseologice în literatură, ci îi schimbă criteriile. Valoarea literaturii, ca adevăr, nu poate fi certificată prin referințe în exterior, ci numai printr-o evaluare în sine. Aceasta înseamnă regăsirea în operă a unei *coerențe* capabile să facă viabilă lumea fictivă, să ofere — prin ea — temeiul unei consonanțe cu așteptările cititorului. În fond, autenticitatea — în sens cognitiv — a literaturii, ca artă, corespunde descoperirii unei situări favorabile față de lume. Imaginea artistică (ficțiunea ca totalitate) este cunoaștere autentică în măsura în care retrăirea ei ne modifică raporturile cu realul, facilitîndu-ne fie o apropiere mai profundă, fie o lărgire de orizont. Literatura, cunoaștere printr-o proiecție a subiectivității, are rostul de a rafina posibilitățile cognitive ale conștiinței noastre.

În concluzie, în raport cu știința — model al cunoașterii — literatura, ca proces cognitiv, se individualizează prin *prezența subiectivității, caracterul practic-sensibil, concretețe* și *imposibilitatea verificării adevărului ei prin comparație cu realul.* Răspunzînd astfel la întrebarea : „*Cum* cunoaștem în literatură ?" ni se propune, cu necesitate, o altă interogație ; „*Ce* cunoaștem prin literatură ?", vizînd o completare firească a înțelegerii literaturii ca formă a conștiinței sociale, implicit ca act cognitiv. Despre aceasta, într-un articol următor.

Literatura și alte arte

Prof. GHEORGHE ANTONESCU
Liceul de Matematică-Fizică, Slobozia

Formă a conștiinței sociale și modalitate de cunoaștere a realității, literatura este arta cea mai complexă, în sensul că se referă la multiplele aspecte ale naturii și ale vieții omenești, deși folosește materialul de construcție cel mai simplu — cuvîntul.

Referindu-se la universul artistic, G. Călinescu preciza : „Arta este una, iar ideologia noastră e valabilă pentru toate ramurile ei. Vorbim de «conținutul bogat de idei» al unei piese orchestrale și de gramatica muzicii [...]. Noi, scriitorii, vrem să știm ce probleme artistice preocupă pe arhitecți. Sînt încredințat că artiștii vor să afle ce gîndește scriitorul, poetul, estetul despre punctele comune tuturor artelor (perspectiva, culoarea, omul etc., muzicalitatea)..." [1].

Nu se poate face o delimitare precisă între diferitele arte, după cum nici nu se poate vorbi de suprapuneri, ci întîlnim, de cele mai multe ori, întrepătrunderi care luminează mesajul operei, nuanțează o idee, ajută autorul (și pe receptor) în cunoașterea universului.

Marii noștri scriitori, artiști ai cuvîntului, au simțit, adeseori, nevoia să apeleze la limbajul altor arte. Lui I. L. Caragiale îi plăcea muzica, B. Șt. Delavrancea picta, V. Alecsandri realiza în operele sale apropieri între limbajele plasticii și muzicii, Tudor Arghezi și Nichita Stănescu desenau.

Legăturile între arte pot fi observate cu oarecare ușurință în creații folclorice, în care textul, muzica și dansul se îmbină armonios.

Ne propunem, în cele ce urmează, să prezentăm pe scurt unele posibile raporturi dintre *literatură ca artă a cuvîntului* și alte arte : *muzică, pictură, sculptură, coregrafie* și *cinematografie*.

Literatură — muzică

Opera literară (poezie, nuvelă, roman, piesă de teatru) înseamnă cunoaștere (epocă, oameni, exprimarea eu-lui, morală, istorie, proiecție a idealurilor). Ea presupune o atitudine, o opțiune, solicitîndu-i cititorului din fiecare generație o nouă analiză, fiind astfel mereu deschisă interpretării, comentariului. Spre deosebire de literatură, muzica implică emoții, indiferent de timpul în care a fost creată. Chiar dacă limbajul ei pare a fi abstract, acesta este, în același timp, universal, oferindu-i ascultătorului posibilitatea de a se lăsa subjugat de splendorile sonore sau de răscolitoarele întrebări, dureroase uneori, pe care și le pune rațiunea umană. Melodiile populare, *Rapsodiile* lui G. Enescu, *Balada* lui Ciprian Porumbescu, *Simfoniile* lui Beethoven, *Preludiile* și *Fugile* lui Bach ne încîntă sufletul ori de cîte ori le ascultăm și de fiecare dată admirăm puterea de creație a geniului uman.

În romanul-ciclu *Viața la țară*, Duiliu Zamfirescu apelează la mitologie și muzică atunci cînd Matei îi comunică Sașei, discret, sentimentul ce-l stăpînește :

Ești încîntătoare !... îmi pari că ai să te miști acuma și ai să vii către mine, ca într-o feerie... cu o frază din Glück și două versuri din Homer aș crede că te

[1] G. Călinescu, *Scrieri despre artă*, vol. I, București, Editura Meridiane, 1968, p. 127—128.

văd sosind din pămîntul fericit al cîmpiilor Elysee, unde primăvara eternă încinge trunchiul copacilor cu iederă verde și... [2].

Muzica înseamnă și ea cunoaștere, nu numai emoție, întrucît reflectă stări sufletești ale timpului în care autorul și-a creat opera.

În eseul intitulat *Pseudo-kynegheticos* (*Fals tratat de vînătoare*), în care sînt înfățișate pe larg și cu multe detalii raporturile dintre literatură, muzică, pictură și sculptură, A. I. Odobescu mărturisește :

Mi-a venit în gînd că o carte de felul acesta s-ar putea scrie luînd cineva de subiect vînătoarea, spre exemplu, și analizînd pe rînd toate impresiunile ce ea produce asupra imaginațiunii și asupra simțimintelor omenești, atît prin împărtășirea omului la înseși acțiunile ei, cît și prin descrieri literarii, prin imitațiuni armonice sau prin reprezentări plastice ale scenelor de vînătoare [3].

Pseudo-kynegheticos este un exemplu de erudiție și de încîntătoare asociații între literatură și muzică : „Aș vrea, pe cînd mi se desfășoară dinaintea minții uimite priveliști așa de răpitoare, ca să aud, ca prin vis, o muzică plină de farmec, bunăoară ca cea din opera Guilom Tell a lui Rossini și, mai ales, ca acel minunat cor de vînătorie care, după ce a trîmbițat pe un ritm vioi și alegru fanfarele de chemare, se pierde apoi cu vuiet armonios prin tainica rezonanță a codrilor de brazi" [4].

Nici muzica, nici literatura și nici alte arte nu sînt și nu pot fi divertisment, decît în interpretarea simplistă a celor care nu le înțeleg sau preferă subprodusele (senzaționalul, „moda").

Literatură — pictură

Cuvînt, formă, culoare, desen, personaj, povestire, peisaj, idee, gînd, sugestie, claritate, senzații, relații etc. — iată cîteva elemente ce compun fascinantul cosmos pe care îl realizează literatura și pictura. Ele se completează reciproc, se armonizează, creează tabloul de viață plin de sevă sau de farmec, ori, dimpotrivă, pe cel respingător. Scriitorul recurge la pictură pentru a-și întări cele scrise, pictorul se explică prin re-crearea unor imagini literare, prin apelul la cuvînt.

Barbu Ștefănescu Delavrancea, orator și dramaturg, referindu-se la pictorul Andreescu, scria : „Cine, în Salonul de estimp, a văzut «Pădurea de fagi» — rău așezată, prea sus, într-o lumină falsă și înconjurată de copilării insuportabile — cine a văzut această pădure de Ion Andreescu, dar nu cu ochii cronicarului monden, care vorbește cu același entuziasm ușor și impus de o rochie ca și de un tablou, desigur s-a convins că autorul acestui metru pătrat de pictură a fost un artist, un poet și un filozof. I-a trebuit artă, și încă multă artă, pentru ca să copieze atît de bine și de energic natura, i-a trebuit entuziasmul poetului creator pentru ca să surprindă în așa grad poezia naturei, și i-a trebuit profunditatea unui spirit speculativ pentru ca să descopere și să înțeleagă viața și misterele ei în trunchiurile colosale ale fagilor bătrîni. În această pînză avem ca elemente materiale : culoare, formă și rezistență ; ca elemente nemateriale : liniște și melancolie ; ca elemente vitale : anatomia și fiziologia fagului" [5].

---

[2] Duiliu Zamfirescu, *Viața la țară*, în vol. *Poezii, nuvele, romane*, București, Editura Tineretului, 1968, p. 387.

[3] A. I. Odobescu, *Opere*, București, E.S.P.L.A., 1955, vol. II, p. 149.

[4] *Ibidem*, p. 175.

[5] B. Ștefănescu Delavrancea, *Despre literatură și artă*, București, E.P.L., 1963.

Același Odobescu scrie în *Pseudo-kyneghetikos* : „Deocamdată mă mărginesc a spune, în trei cuvinte, că descripțiunile lui Turghenief sînt curate tablouri ieșite dintr-un penel de meșter : Ut pictura poesis ! De cîte ori, citindu-le, mi s-a părut că-mi trece pe dinaintea ochilor una din acele simple privelişti ale naturii, în care pictorul olandez Ruysdael a ştiut să răspîndească o umbră de melancolie care pătrunde așa de adînc inima ! Pe povîrnișul unei păduri a cărei verdeață începe a se păli de suflările toamnei, se deschide un drum nisipos ce se pierde în zarea întunecată a depărtării, sub nori posomoriți ; vîntul bate și apleacă crăcile pe jumătate goale ; pămîntul e presărat cu frunze uscate, ce par a se rostogoli fîșiind de-a lungul căii. Un biet drumeț cu o sarcină de nuiele la spinare suie cu greu dealul, urmat de trei cîini. Atît și nimic mai mult ! Dar chiar și în umbletul apăsat al călătorului se simte tainica întristare a firii ; dintr-însul și din toate se resfiră peste tot tabloul acel farmec duios în care inima omenească cu plăcere se afundă, cînd uneori fugim obosiți de lume și rămînem singuratici și netulburați în mijlocul nesimțitoarei sălbătăcimi“ (ed. cit., p. 214).

Nu insistăm asupra limbajului critic de specialitate pentru că, vorbind de literatură și pictură, mai importante sînt apropierile decît diferențele (ce țin de tehnică, de material etc.).

Literatură — sculptură

Ambele își propun realizarea unor modele umane, a unor caractere puternice, exemplare prin ceea ce au făptuit. Și literatura și sculptura rețin pentru eternitate universalul oglindit în particular (ființa umană, în primul rînd), artiștii creînd după criteriile, principiile, ideile timpului pe care îl reprezintă. Dar, în operele lor, scriitorul și sculptorul își exprimă o viziune personală, sintetizatoare, atitudinea față de moment (istorie) sau om (personalitate).

Scriitorul își creează personajul sau grupul de personaje, le descrie traiectoria, le împinge în vîltoarea vieții cu care se confruntă și pe care o împodobesc cu noi sensuri, chiar cînd dispar ca indivizi. Sculptorul nu are șansa desfășurării, a mișcării grupului statuar sau a eroului, dar îl surprinde într-un moment de izbîndă ori de maximă tensiune, concentrînd în el forță, sugestie, expresia unor sentimente puternice. Chiar cînd sugerează — ca în sculptura modernă —, sculptorul nu abandonează ideea de a transpune în opera sa gîndul omenesc sau sentimente dintre cele mai variate.

Alături de pictor, scriitorul și sculptorul depun mărturie în fața posterității în legătură cu vremea pe care au străbătut-o, operele lor constituind o istorie spirituală (o istorie transfigurată) și sintetică a contemporaneității.

Literatură — coregrafie

La o primă vedere s-ar părea că legăturile dintre cele două arte sînt nesemnificative. Dansul (popular, clasic ș.a.m.d.), nefiind o îndeletnicire ușoară, o distracție oarecare, are un conținut specific. Coregrafia, dezvăluind o modalitate universală de abordare a lumii, din unghi propriu (de ex., baletul), are specificul ei, prin raportarea la ceea ce a creat poporul, la „școala“ de dans, determinante fiind preocupările pentru cultivarea, în primul rînd, a valorilor dansului popular. Dacă literatura poate prezenta în detaliu concepția filozofică, ideologică, aspirațiile, contradicțiile, eroii etc., dansul, cu mijloacele ce-i aparțin în exclusivitate, duce

cu sine vigoarea, forța, exuberanța, dar și sentimentele gingașe, delicatețea, înfiorarea în fața frumosului natural sau uman, viața însăși concentrată într-un fapt artistic. Literatura, artă a cuvîntului, și dansul surprind ipostaze ale omenescului, bucuria de a fi. Dansul popular românesc are o extraordinară vitalitate, cuprinzînd în variatele sale modalități de expresie marea dragoste față de viață și muncă a poporului nostru. Scriitorii au lăsat numeroase mărturii despre valoarea folclorului românesc (D. Cantemir, V. Alecsandri, L. Rebreanu ș.a.).

Literatură — cinematografie

Avem în vedere, de fapt, scenariile de film și filmele propriu-zise, nu întreaga industrie cinematografică. Sînt numeroase operele literare transpuse pe peliculă (adaptări, ecranizări), ideile literare care au devenit filme, influențele reciproce între cele două arte fiind puternice și frecvente.

Filmul este beneficiarul celor mai multe din cîștigurile dobîndite de celelalte arte, el însuși constituindu-se într-o artă sincretică, prin îmbinarea cuvîntului, dialogului cu muzica, mișcarea, dansul, culoarea, prin solicitarea concomitentă a senzorilor vizuali și auditivi. Dacă filmul a preluat de la literatură motive, opere și idei, tot atît de adevărat este faptul că la rîndu-i a determinat un mod de creație literară de tip „cinematografic", impunînd scriitorului o atenție sporită față de detalii, eliminarea unor lungimi, fragmentarea capitolelor, derularea rapidă a secvențelor, evidențierea unor personaje secundare prin cîteva trăsături etc.

Literatura și filmul se stimulează reciproc, sînt în permanentă căutare de noi mijloace expresive. Deși între ele s-au statornicit raporturi strînse, este incontestabil faptul că nu se pot substitui, chiar atunci cînd ne referim la opere bine cunoscute, specificul lor dîndu-le nota dominantă.

Școala Ardeleană (I)

IOANA EM. PETRESCU
Universitatea din Cluj-Napoca

Școala Ardeleană reprezintă varianta transilvăneană a iluminismului românesc, mișcare de idei desfășurată, în toate trei principatele române, în ultimele două decenii ale secolului al XVIII-lea și în primul sfert al veacului al XIX-lea.

Pregătit, din secolul al XVII-lea, de raționalismul filozofiei lui Descartes și Spinoza, pe care îl combină cu sugestiile empirismului englez, Iluminismul, doctrină filozofică burgheză, se cristalizează în Franța secolului al XVIII-lea, culminînd cu marea operă colectivă care e *Enciclopedia* franceză (apărută între 1751—1780), și se răspîndește apoi în centrul și răsăritul Europei ; Frederic II în Prusia, Iosif II în Austria, Ecaterina II în Rusia sînt „monarhi luminați", care încearcă modernizarea statelor lor printr-o politică de reforme bazată pe o variantă moderată a ideologiei iluministe. Reprezentat cu strălucire de Voltaire, Diderot, J. J. Rousseau, D'Alembert, Montesquieu, Helvetius, D'Holbach, La Met-

trie, Lessing ș.a., Iluminismul se opune, prin caracterul său de ideologie raționalistă, gîndirii de tip medieval. Valoarea fundamentală pe care el o afirmă este *rațiunea* — calitate *naturală* și *universală* prin care umanitatea își definește statutul ei specific. Să notăm în treacăt faptul că, spre deosebire de romantici, iluminiștii nu văd o opoziție, ci o fericită coincidență între natură și rațiune, între „natural" și „rațional" (de unde, în poetica iluministă, convergența facultăților vizionare cu cele raționale, teoretizată în formula „entuziasmului raționalizat").

Viziunea acestei fericite coincidențe se întemeiază, la nivelul gîndirii științifice, pe marile descoperiri ale fizicii newtoniene, care dezvăluie, în universalitatea legii (în primul rînd, în legea gravitației universale), structura profund rațională a naturii. Universul lui Newton — ca și cel postulat de modelul cosmologic kantian — e un uriaș *mecanism*, în care prezența divinității se face simțită nu în ipostază antropomorfă, ci, cel mult, sub înfățișarea impersonală a *legii*. Ca atare, în universul noii fizici newtoniene nu mai e loc nici pentru „grația divină", nici pentru miracole ; teismului medieval i se substituie, în ordine religioasă, deismul sau chiar (în cazul unor iluminiști ca La Mettrie și D'Holbach) ateismul materialist.

Prin chiar definirea ființei umane ca ființă înzestrată cu facultatea — naturală și universală — a rațiunii, Iluminismul postulează egalitatea naturală a oamenilor și deschide astfel o luptă fățișă cu sistemul privilegiilor feudale, precum și cu ideea medievală a monarhiei de drept divin. Ierarhia socială nu mai reprezintă — ca în gîndirea medievală — expresia unei ierarhii divine, ci o pervertire a stării originare de egalitate pe care s-ar fi bazat inițial statul, înțeles (în termenii lui J. J. Rousseau) ca organism defensiv întemeiat printr-un „contract social" între indivizii liberi și egali. În termenii acestui contract social, monarhul nu mai e „unsul lui Dumnezeu", ci „primul slujitor" al statului, și funcția sa e aceea de întemeietor și apărător al legii, care garantează fericirea tuturor supușilor săi. Iluminismul propune astfel înlocuirea dreptului feudal cu principiile dreptului natural. Conform acestor principii, egalitatea naturală a oamenilor infirmă ideea superiorității sau a dreptului de dominare a unui popor asupra altuia. (Unul dintre miturile curente ale epocii este acela al „bunului sălbatic" — un fel de filozof potențial, aflat în fericita stare de natură cînd involuția socială n-a pervertit încă luminile rațiunii, apt așadar să judece cu un ochi proaspăt diversele forme de organizare politică.) Idealul Epocii luminilor este însă unul transnațional : omul iluminist se simte „cetățean al universului" și *Cosmopolis* („Cetatea universului") e patria sa ideală, de unde accepția filozofică originară, generoasă, a termenului de „cosmopolitism". Iluminismul hrănește utopia creării unei „limbi universale" și visul unei umanități fericite, care s-a eliberat de flagelul războaielor, înlăturînd prejudecățile politice și religioase ale evului mediu. Adevărată obsesie a epocii, „fericirea" e, pentru iluminiști, vocația fundamentală a umanității. O vocație care nu s-a realizat încă din cauza neștiinței, a superstițiilor, a greșitei organizări politice, dar care urmează să se realizeze cu necesitate de îndată ce omenirea, emancipată grație luminilor științei, educată de ideologi și condusă de prinți-filozofi, va păși, pe calea progresului, spre vîrsta de aur, pe care unii gînditori ai epocii o plasează chiar, cu precizie, în

anul 2440 [1]. „Filozoful" sau „înțeleptul" reprezintă modelul uman iluminist, care ia locul modelelor umane medievale („sfîntul", „cavalerul"), și primește funcția de ghid al umanității în calea ei spre fericire. Obsesia „fericirii" necesare se traduce în epocă prin proliferarea unei specii de literatură sapiențială tipic iluministă — aceea a „tratatelor despre fericire" (în care diversele rețete de atingere a fericirii variază de la rețete de igienă alimentară la tratate de organizare politică). Din unghiul strict al tematicii iluministe, *Țiganiada* lui Budai-Deleanu poate fi definită, și ea, ca un asemenea „tratat de fericire".

În raport cu iluminismul apusean, varianta transilvăneană (ca și ideologia Luminilor cultivată și de alte popoare est-europene aparținînd unor imperii multinaționale) se caracterizează prin abandonarea idealului cosmopolit al „Cetății universului" și prefigurarea ideologiei naționaliste a romantismului. Această importantă mutație ideologică pe terenul unei filozofii comune e determinată de situația politică specială a românilor transilvăneni, supuși, de la sfîrșitul secolului al XVII-lea, stăpînirii Imperiului Austriac. Reconstituirea sumară a contextului istoric e, de aceea, absolut necesară pentru înțelegerea ideologiei Școlii Ardelene. O vom face rezumînd principalele date ale unui proces istoric strălucit urmărit în lucrarea acad. D. Prodan, *Supplex Libellus Valachorum* (Cluj, 1948) ; acest proces istoric explică treptata identificare a românilor transilvăneni (dominați de o nobilime maghiară sau maghiarizată) cu masa nediferențiată a iobagilor, și pierderea oricăror drepturi politice.

După Răscoala de la Bobîlna (1437), între nobili, sași și secui (Nobiles, Saxones, Siculi), adică între cele trei „stări" privilegiate ale Transilvaniei, se încheie un pact politic antițărănesc („uniunea fraternă"), numit mai tîrziu Unio trium nationum. În „Uniunea celor trei națiuni", termenul de *natio* are sensul juridic medieval de „grupare cu drepturi politice" ; alături de comunitățile libere și breslele de sași și secui, cea de a treia „natio", reprezentată de „nobili" (Nobiles), desemnează deopotrivă nobilimea maghiară și română. Sensul juridic medieval de *natio* e însă treptat înlocuit cu sensul modern, etnic, al termenului de „națiune". Ca urmare, în Aprobatele și Compilatele — care funcționau drept constituție a Transilvaniei —, *Nobiles* e înlocuit prin „maghiari", ajungîndu-se astfel să se recunoască trei națiuni cu drepturi politice (ungurii, sașii și secuii) și patru religii „recepte" (catolică, luterană, calvină și unitariană). Românii, cea mai veche și cea mai numeroasă națiune a principatului (națiune lipsită însă de „natio"), sînt considerați „tolerați", iar religia ortodoxă nu e recunoscută de constituția țării, o constituție validată, după alipirea Transilvaniei la Imperiul Austriac, prin Diploma leopoldină din 1691. Sistemul politic medieval nu reprezintă, așadar, pentru românii ardeleni, doar un sistem de privilegii sociale, ci și unul de privilegii naționale. Lupta antifeudală a Școlii Ardelene remodelează de aceea doctrina iluministă într-un sens național, fructificînd, pe de o parte, ideea latinistă formulată deja în umanismul românesc (de la Grigore Ureche și Miron Costin la Dimitrie Cantemir) și prefigurînd, pe de altă parte, doctrina politică națională a romantismului.

[1] Despre această plasare a vîrstei de aur în viitor și despre calcularea momentului cînd ea va fi atinsă, vezi D. Popovici, *La Littérature roumaine à l'époque des Lumières*, Sibiu, 1945 (varianta românească a lucrării, în *Studii literare*, I, Cluj, Editura Dacia, 1972), cap. *Dans le monde des Lumières*.

Ion Heliade Rădulescu: „Zburătorul"

Prof. ION N. DINCĂ
Liceul Militar „Tudor Vladimirescu", Craiova

Publicată inițial în *Curierul românesc*, nr. 9, din 4 februarie 1844, poezia *Zburătorul* a fost inclusă ulterior de către autorul ei în volumul al III-lea al operei sale, intitulat *Patria* sau *Omul social*, reprezentînd o capodoperă a genului.

Sub raport tematic, balada abordează mitul Zburătorului, despre care a scris, pentru prima dată, Dimitrie Cantemir în *Descriptio Moldaviae*. În concepția populară, zburătorul este un duh care declanșează în sufletul tinerelor fete sentimentul iubirii, ilustrînd, așadar, „mitul invaziei puberale", „invaziunea misterioasă a dragostei", potrivit aprecierilor lui George Călinescu.

Ion Heliade Rădulescu reia, printre primii, mitul folcloric, pe care îl transfigurează artistic într-o compoziție unitară. Poezia este alcătuită din trei părți :

I. În prima parte, sînt prezentate suferințele unei fete tinere, exprimate printr-un dialog cu un personaj imaginar, mama sa, cel mai apropiat confident. De fapt, dialogul devine un monolog de o sinceritate uimitoare, realizat cu mijloacele specifice oralității stilului, la persoana întîi.

Adresarea este directă : „Vezi, mamă !", iar interjecțiile și exclamațiile retorice evidențiază frămîntările tinerei fete, provocate de suferințe fizice : „pieptul mi se bate", „Mulțimi de vinețele pe sîn mi se ivesc", „îmi ard buzele..., obrajii-mi se pălesc", „pe frunte ce sudoare !", „ochii-mi văpăiază, / Pornesc dintr-înșii lacrămi și plîng, măicuță, plîng". La acestea se adaugă suferințele de ordin sufletesc, mai chinuitoare : „inima-mi zvîcnește !... și zboară de la mine", „tremur de nesațiu", „un dor nespus m-apucă", „Atunci inima-mi bate și sai ca din visare, / Și parc-aștept" etc. Stările fizice și psihice antitetice accentuează dramatismul crizei erotice incipiente : „Și cald, și rece, uite, că-mi furnică prin vine ; / În brațe n-am nimica și parcă am ceva", „Obrajii... unul arde și altul mi-a răcit !", iar alternanța speranță, plăcere, deziluzie amplifică deznădejdea : „Atunci inima-mi bate și sai ca din visare, / Și parc-aștept... pe cine ? și pare c-a sosit. / Acest fel toată-viața-mi e lungă așteptare ; / Și nu sosește nimeni !... Ce chin nesuferit !"... „Și cînd îmi mișcă țopul, cosița se ridică, / Mă speriu, dar îmi place — prin vine un fior / Îmi fulgeră și-mi zice : «Deșteaptă-te, Florică, / Sînt eu, vin să te mîngîi...». Dar e un vînt ușor !".

Deruta fetei, neînțelegerea stărilor inexplicabile sînt evidențiate de negații : „nu-ș' ce-mi cere ! Și nu știu ce i-aș da" ; „n-am nimica" ; „nici nu prinz de veste" ; „nu știu cînd se duce" ; „nu sosește nimeni" și de folosirea substantivelor cu articole nehotărîte : „un nod", „un foc", „o piroteală".

Deși se întîlnesc și elemente narative, specifice genului epic, baladei, poezia este în esență lirică : relatarea la persoana I, repetarea unor formule care degajă sentimentul de compasiune pentru Florica din ultima strofă a părții întîi, de fapt un „comentariu al faptelor" cu valoare afectivă, dezvăluie aceeași tonalitate.

Tăcerea mamei, care rămîne pe gînduri, așa după cum o atestă ultimul vers al acestei strofe de tranziție spre partea a doua („Și mă-sa sta

pe gînduri"), sugerează neputința ei de a-și ajuta fata, indică prezența Zburătorului drept cauză a chinurilor acesteia, presupunere accentuată de strofa a cincea, care invocă, potrivit credințelor populare și tradiției, folosirea unor practici magice :

„Oar' ce să fie asta ? întreabă pe bunica :
O știi vrun leac ea doară... o fi vrun Zburător ;
Or aide l-alde baba Comana or Sorica,
Or du-te la moș popa, or mergi la vrăjitor".

Repetiția acestei strofe „rotunjește", din punct de vedere compozițional, monologul Floricăi și accentuează lirismul tînguitor, melopeic al baladei.

II. Unitatea compozițională a baladei este dată de circumstanțele apariției Zburătorului : locul este mediul rustic, romantic prin excelență și timpul — noaptea, cînd acesta se furișează în somnul și în visele tinerelor fete, inspirîndu-le sentimentul iubirii, circumstanțe servind astfel interpretării mitului din partea a treia a poeziei.

Cele două momente în care este zugrăvit satul se disting prin imaginile artistice și prin structura frazei. Astfel, satul în amurg este plin de viață, ilustrată artistic prin imagini realizate prin verbe de mișcare și prin imagini auditive, sugerate prin aliterații : „A puturilor cumpeni țipind parcă chema" ; „vitele muginde" (epitet gerunzial prin care îl anticipează pe Eminescu) ; „În gemete de mumă viteii lor striga ; Vibra al serei aer de tauri grea murmură" ; „...a laptelui fîntînă / Începe să s-auză ca șoaptă în susur, / Cînd ugerul se lasă sub feciorească mînă" — imagine delicată, specifică pastoralei.

O dată cu tabloul înnoptării, se produc mutații în sfera imaginilor, în sensul că, în concordanță cu liniștea nopții, dispar imaginile de mișcare și auditive și se accentuează cele vizuale : „încep a luci stele" ; „Și focuri în tot satul încep a se vedea" ; „...răsare-acum și luna / Și, cobe, cîteodată tot cade cîte-o stea", imagine ce ne amintește de o altă credință populară, potrivit căreia fiecare om își are steaua lui pe bolta cerească, iar căderea acesteia semnifică moartea, așa cum se desprinde și din testamentul liric al ciobanului din *Miorița* : „Iar la cea măicuță / Să nu-i spui, drăguță, / Că la nunta mea / A căzut o stea".

Mijloacele artistice predominante sînt :

(a) repetiția : „încep a luci stele, rînd una cîte una" ; „Tăcere pretutindeni" ; „tăcerea este totul", care alături de altă repetiție : „E noapte naltă, naltă", realizează și o gradație ascendentă a tabloului înnoptării ;

(b) personificarea nopții, zugrăvită metaforic : „Veșmîntul său cel negru, de stele semănat, / Destins cuprinde lumea" : „Nici frunze nu se mișcă, nici vîntul nu suspină, / Și apele dorm duse, și morile au stat" ;

(c) metonimia : „Și lătrătorii numai s-aud necontenit", imagine auditivă care nu tulbură liniștea nopții, ci o accentuează, anticipîndu-l astfel pe Coșbuc : „Iar cariu-n grindă / S-aude-acum rozind" *(Pastel)* ; „Doar vrun cîine-n somn mai latră / Răgușit" *(Noapte de vară)*.

III. Pentru întregirea unității compoziționale a poeziei, partea a treia debutează cu reluarea motivului stelei căzătoare, prilej de comentariu al unor „surate" și de revenire la motivul Zburătorului : „Vro stea mai cade iară ? vrun împărat mai moare ? / Or e — să nu mai fie ! — vro pacoste de zmei !". Exclamația-imprecație și substituirea populară „pacoste de zmei" din ultimul vers citat subliniază atitudinea „suratelor" față de Zburător, accentuată și dezvoltată pe parcursul comentariului, re-

liefînd şi un portret al acestuia, care îl apropie de unii eroi ai basmului românesc, printr-o suită de figuri de stil, de pildă :

(a) metafore : „balaur de lumină" ;

(b) comparaţii : „ca brad-un flăcăiandru, şi tras ca prin inel" ;

(c) epitete : „Bălai, cu părul d-aur" ; „coada-nflăcărată" ; „slabele lui vine", exprimate uneori prin locuţiuni adjectivale populare („şi-un nas ca vai de el !").

În partea a treia, predominante sînt imaginile vizuale, în concordanţă cu cele din tabloul înnoptării din prima parte. Şi aici stilul folosit are caracter oral : exclamaţii şi interogaţii retorice, apelative : „surato", „leicuţă", „soro" ; fonetisme regionale : „l-alde", „vrun", „nestimate", „d-aia" ; substitute populare : „împielităţul", „pacoste de zmei", „spurcatul" ; locuţiuni verbale : „lipsă de-a lui dragosti !", „departe de ast loc" ; imprecaţia : „bată-l crucea !" etc.

Compasiunea este exprimată artistic prin dativul etic : „mi-ţi vine" ; „mi-e milă", prin diminutivele : *fetişoară* şi *copila*, ca şi prin exclamaţii şi expresii ce dezvăluie direct acest sentiment : „O ! biata fetişoară ! mi-e milă de Florica ! / Cum o fi chinuind-o ! — vezi, d-aia a slăbit / Şi s-a pălit copila !".

Sentimentul iubirii evoluează gradat : „începe de visează", după care „visu-n lipitură" (termen popular cu sensul de boală, „boală a dragostei") / Începe-a se preface, şi lipitura-n zmeu", de care nu te mai pot scăpa nici rugi, nici vrăji („nici descîntătură"), de unde concluzia preluată de la bunica — simbol al experienţei, al înţelepciunii şi al perpetuării tradiţiei populare : „Să fugă fata mare de focul de iubit !".

Zburătorul este o baladă cultă, deosebită de cea populară, o prelucrare modernă izbutită a mitului iubirii de către Ion Heliade Rădulescu, care anticipează lirismul eminescian, baladele şi idilele lui George Coşbuc.

V. Alecsandri: „Miezul iernei"

Prof. ELENA ROŞCA
Şcoala Nr. 141, Bucureşti

Între 1867 şi 1869 Vasile Alecsandri se retrage la Mircesti, părăsind viaţa politică, care nu-i adusese satisfacţiile visate. În liniştea conacului de la Mircesti scrie poezii inspirate din natura înconjurătoare, dar şi din munca ţăranului, după cum el însuşi mărturiseşte într-o scrisoare din anul 1868, către A. Hurmuzachi : „Am început o galerie de pasteluri ce vor coprinde diferite tablouri de frumuseţile naturii şi de munca cîmpului."

Pastelul, ca poezie lirică, e folosit pentru prima oară în poezia românească de V. Alecsandri. *Dicţionarul de termeni literari* (Bucureşti, Editura Academiei, 1976) menţionează că numai literatura română utilizează acest termen pentru a desemna o specie a genului liric în care, cu ajutorul descrierii, se conturează un tablou din natură.

Primele pasteluri apar în *Convorbiri literare* începînd cu 1 aprilie 1868. Poemele sînt primite cu aplauze de junimişti şi definite astfel de Titu Maiorescu : „Pastelurile sînt un şir de poezii, cele mai multe lirice, de regulă descrieri, cîteva idile, toate însufleţite de o simţire aşa de curată".

Miezul iernei este un pastel prin excelență, un tablou al naturii supuse forțelor malefice ale gerului. Cuvîntul *miez* are semnificația de „mijloc", „toi", adică sugerează că iarna a atins apogeul desfășurării ei ca fenomen.

Autorul contemplă din interior natura cotropită de „un ger amar, cumplit", fixînd un peisaj încremenit în care gheața pare a stăpîni universul. Impresia este de sfîrșit glaciar, dar repetiția verbului *a părea* indică viziunea subiectivă a unui poet iubitor de lumină. Treptat, tabloul inițial, sumbru, se modifică : după culoarea cenușie a cerului „oțelit", apare albul strălucitor al zăpezii cu scînteieri diamantine :

„Iar zăpada cristalină pe cîmpii strălucitoare,
Pare-un lan de diamanturi, ce scîrțîie sub picioare."

Puternic imaginativ, poetul își închipuie că gerul arde materia și fumul se ridică alb spre înălțimi asemeni unor uriașe coloane de templu, care susțin bolta cerească :

„Fumuri albe se ridică în văzduhul scînteios
Ca înaltele coloane unui templu maiestos,
Și pe ele se așază bolta cerului senină,
Unde luna își aprinde farul tainic de lumină."

Alături de comparația „ca înaltele coloane" semnalăm metaforele *„templu maiestos"* și *„farul tainic de lumină"*.

Descoperim în poem o notație mai rară la V. Alecsandri : peisajul este luminat de „farul tainic" al lunii și de făcliile stelelor argintii (subliniem epitetul „tainic"). Și dacă imaginea stelelor-făclii o găsim în poezia populară („Păsărele mii / și stele făclii", *Miorița*), luna tainică dînd măreție fantastică tabloului este o imagine care îl prefigurează pe Eminescu. Mai departe, dezvoltînd metafora, poetul crede că munții sînt altarele, iar codrii sînt orgile acestui templu — imagine plastică de o mare puritate clasică :

„O ! tablou măreț, fantastic !... Mii de stele argintii
În nemărginitul templu ard ca vecinice făclii.
Munții sînt a lui altare, codrii organe sonoare..."

În primele trei strofe poetul creează, așadar, un tablou al materiei transformate în gheață la suflarea geroasă a crivățului. Notăm, însă, nu numai sugestii vizuale (cum a fost cea plastică a naturii-templu, sau cele de culoare, unde predomină albul), ci și sugestii auditive, poetul auzind zvîrcolirea neputincioasă a codrilor sub puterea gerului („În păduri trosnesc stejarii") și chiar un cîntec de biruință al crivățului care, prin orgile pădurii, scoate „note-ngrozitoare".

Senzația de viață încremenită este accentuată de primele versuri ale ultimei strofe : „Totul e în neclintire, fără viață, fără glas ; / Nici un zbor în atmosferă, pe zăpadă nici un pas" ; nemișcare totală, de parcă gerul ar fi distrus viața și în cer și pe pămînt. Dar cum specificul naturii poetului este optimismul, în final acesta învinge și face să reapară viața în tabloul înfățișat, chiar dacă spiritul nu s-a eliberat în întregime de groaza sfîrșitului, căci viața este înfățișată sub forma lupului care aleargă după „prada-i spăimîntată".

Culoarea dominantă a tabloului este, firesc, albul : strălucitor sau alb ca laptele, punctat cu tonuri de gri, argintiu, albastru sau negru, toate culori reci.

În ceea ce privește vocabularul, menționăm bogăția lui, varietatea cuvintelor ce sugerează frica omului în fața forțelor năprasnice ale naturii : *amar, cumplit, înghețat, îngrozitoare, neclintire, înspăimîntat.*

Ca majoritatea pastelurilor, și *Miezul iernei* este alcătuit din patru catrene, cu versuri de cîte 15 și 16 silabe, cu rimă împerecheată.

Exegeții lui V. Alecsandri consideră că *Pastelurile* sînt cea mai mare podoabă a creației în versuri, o podoabă a literaturii române, tablourile create rămînînd în timp la fel de proaspete. Mai mult, pe drumul deschis de acest poet au pășit alți poeți români : George Coșbuc (care a scris *Iarna pe uliță*, dar cu un peisaj plin de mișcare), Vasile Voiculescu, Adrian Maniu, Lucian Blaga și cel care a fost numit „un Alecsandri al epocii contemporane", marele admirator al înaintașului de la Mircești, Ion Pillat, care mărturisește într-o poezie :

„La lampă și cînd ziua cu totul s-o umbri,
Voi reciti Pasteluri de V. Alecsandri".

(*Septembrie*, III)

Tudor Arghezi: „Întoarcerea la brazdă"

Prof. STELUȚA PESTREA
Școala Nr. 10, Brașov

Publicat în toamna tîrzie a vieții marelui scriitor, volumul *Cadențe* (1964) cultivă majoritatea motivelor argheziene, fixînd pentru eternitate sensibilitatea unui poet fără seamăn. Așa cum afirmă Al. Piru : „...nici un alt poet n-a putut să egaleze pe Tudor Arghezi cît timp a ținut condeiul în mînă, prestigiul operei sale rămîne fără pereche chiar după moarte pînă astăzi" [1].

Apărută în volumul sus-amintit, poezia *Întoarcerea la brazdă* este o meditație patriotică cu adînci implicații filozofice, fiind una din ultimele *„arte poetice"* argheziene.

Poezia este structurată în două planuri, care sînt legate prin liantul „pămînt", *cuvîntul-temă* al discursului poetic. Primul plan este cel al legăturii dintre poet și „pămînt" ca simbol al țării : „Pămînt al țării mele și al meu", al doilea gravitează în jurul actului creației, sugerat de simbolurile *„copac"*, *„poame"*, *„altoaie"*, legate semantic în sintagma *„întoarcerea la brazdă"*.

Debutul interogativ este un strigăt de durere al poetului-pribeag care rămîne ancorat în universul țării sale. Legătura intimă dintre poet și țară, adevărat paradis terestru, este susținută de formele pronumelui personal la persoana I („eu", repetat „mă") și adjectivului posesiv („meu", „al meu"). Originala autocaracterizare *„cea mai nevrednică odraslă de plugar"* reliefează ideea descendenței poetului din plugari, ca titlu de noblețe, amintind de tulburătorul manifest poetic arghezian, *Testament*.

Pămîntul este asimilat cu divinitatea la care poetul-pribeag, copleșit de durerile vieții, se întoarce cu smerenie. Adjectivul substantivizat

[1] Al. Piru, *Poezia românească contemporană. 1950—1975*, București, Editura Eminescu, 1975, p. 29.

cu valoare de superlativ „prea bunule" exprimă ruga fierbinte a celui înstrăinat : „Primește-mă, prea bunule, în brațe la hotar".

Scrisă la persoana întîi, poezia este o confesiune, dilatînd complexitatea sufletului chinuit al poetului, definind legătura cu cel mai înalt sentiment, cel al dragostei de patrie. Prin sensuri-simbol, versurile degajă neliniștea celui aflat departe : „Am hoinărit pînă la Marea mare, / Peste mai multe rînduri de hotare", idee susținută și de folosirea verbelor la perfectul compus („am hoinărit", „am învățat"). În pribegiile sale, hoinarul este însoțit de „*fluier*", „cîinele — *asmuțitul*", „*cuțit*", termeni exponențiali ai unui cumul de calități : dîrzenie, trudă, voință, demnitate, prin care poetul își afirmă o dată în plus apartenența la clasa socială urgisită, făcîndu-se purtătorul de cuvînt al aspirațiilor acesteia : „C-am învățat din vreme, de la tata, / Să-l sufăr fără teacă și de luptă gata".

Conștient de limitarea în timp a ființei umane, poetul își definește sensul vieții prin actul creației, asimilat cu pămîntul țării, la care se întoarce cu venerație : „Am tras și eu în tine o brazdă, nu degeaba. / Mă asuprea nevoia, mă-nghesuise graba".

În arta sa poetică, Arghezi identifică scrisul cu actul de germinare. Creația e fertilitate, iar poetul se substituie plugarului, transformînd bunurile materiale sacralizate în bunuri spirituale. *Creația-altoi* : „Am pus altoaie-n spini și mărăcini", parcurge un ciclu, etapă de etapă, cu deschidere spre cosmos, pentru că „*a scrie e a face din nou*". Marele plăsmuitor al „*cuvintelor potrivite*" vedea în scris un meșteșug dureros, potențat de „dragostea limbii moștenite".

Metafora „*copacului pribeag*", reluată aici în forma „*pom hoinar*", exprimă condiția artistului, căutările în actul cunoașterii, dar mai presus de toate legătura dintre *poet, idealul creației și țară* : „Fusei un pom hoinar în lumea toată, / Cu poamele mai rumene cîteodată". Poetul este legat de „*rădăcina*" din care a provenit („copacul mă durea din rădăcină"), iar întoarcerea la centrul de gravitate umană — pămîntul țării — constituie premisa unei metafore de mari dimensiuni filozofice.

Principalele calități ale poeziei se desprind din adecvarea atitudinii lirice la mijloacele de expresie. Îmbinările de cuvinte, multiplele sensuri ale acestora, metaforele dense, ritmul interior, rima imperecheată, transmit ideea de bază a poeziei, sugerată de titlu, faptul că poetul, în general artistul, nu se poate rupe de spațiul-matrice, de „pămîntul" țării, unde își găsește liniștea și forța creatoare.

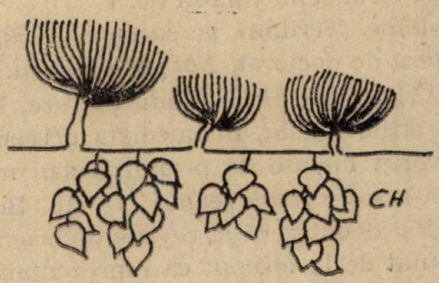

G. Ibrăileanu, critic și istoric literar (1871 – 1936)

AL. PIRU
Universitatea din București

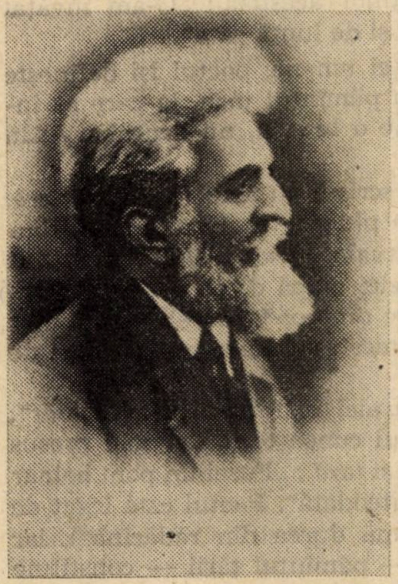

La 10 martie 1936 murea la Sanatoriul Diaconeselor din București G. Ibrăileanu, profesor la Facultatea de Litere din Iași, în vîrstă de 65 de ani neîmpliniți (se născuse la 23 mai 1871), spiritul rector al revistei *Viața românească*, la început cu C. Stere, critic de înaltă ținută intelectuală, „Taine al nostru", cum l-a numit G. Călinescu, un precursor al timpurilor de azi. Opera sa, editată critic începînd din 1974, numără zece volume, totalizînd 4500 de pagini, din care 1350 vorbite, cursuri ținute în fața studenților, unul de estetică și trei de istoria literaturii române moderne (*Epoca Conachi, Epoca Alecsandri* și *Epoca Eminescu*).

Primul său volum, *Spiritul critic în cultura românească* (1908), analizează geneza formelor culturii în România, oglindită în operele scriitorilor mai importanți dintre 1840 și 1880. Burghezia munteană, explică Ibrăileanu, și-a însușit grabnic noutățile și chiar exagerările, în timp ce clasa boiernașilor din Moldova, în frunte cu Kogălniceanu, Asachi, Negruzzi și Alecsandri, a fost mai moderată, ea este creatoarea spiritului critic la noi. Junimea a inovat mai mult în formă, Maiorescu este pînă astăzi cel mai bun scriitor de idei al românilor, Eminescu și socialiștii au pus accentul pe critica socială, făcînd radicalism. Odobescu a realizat sinteza pașoptism-criticism, Caragiale a mers împreună cu Eminescu, amîndoi raliindu-se școlii critice moldovenești al cărei continuator, mai ales al lui Alecu Russo, Ibrăileanu voia să fie.

Următoarele volume (*Scriitori și curente*, 1909, *Opera literară a d-lui Vlahuță*, 1912, teză de doctorat, *Note și impresii*, 1920, *După război*, 1921, *Scriitori români și străini*, 1926, *Studii literare*, 1930) fac din Ibrăileanu cel mai avizat critic român, în imediata descendență a lui Maiorescu. Autorii săi favoriți înainte de primul război mondial au fost cei lansați de Maiorescu însuși : Sadoveanu, I. Al. Brătescu-Voinești și O. Goga. Pe aceștia, deși debutaseră la reviste de orientări diferite, *Viața românească* i-a prezentat de la început ca reprezentanți ai curentului de

simpatie pentru popor (poporanism) realist-democratic inaugurat de el împreună cu C. Stere încă de la revista *Evenimentul literar* (1893—1894). Pe Mihail Sadoveanu, Ibrăileanu a trebuit să-l apere întîi de eticismul lui Sanielevici, demonstrînd perfecta moralitate a primelor scrieri. Semnala încă de la început caracterul său specific. Particularitatea tipului țărănesc sadovenian constă, după Ibrăileanu, în „rezistență și tăcere", însușiri care l-au păstrat pe acest pămînt în ciuda migrațiilor și invaziilor. Din nefericire, nu l-a urmărit pe Sadoveanu decît pînă la apariția cărții *Țara de dincolo de negură* (1926). Lui Brătescu-Voinești, Ibrăileanu i-a închinat o scurtă monografie cu pagini remarcabile de analiză sociologică și psihologică. Din cauza tezismului, a respins pe C. Sandu-Aldea și a gustat mai puțin pe Spiridon Popescu și Jean Bart, al căror poporanism era prea manifest, apreciind mai mult pe Hogaș, Pătrășcanu și Galaction, la care tendința poporanistă e aproape neglijabilă. Mare în permanență a fost atenția acordată clasicilor. Încă din 1919 era preocupat de inefabilul poeziei eminesciene, pe care-l explica prin farmecul muzical al versului și printr-un limbaj de esențe. Despre Creangă a dat doar cîteva judecăți formulate aforistic, conținînd însă în germene tot ceea ce s-a spus mai precis despre autorul poveștii lui Harap-Alb. Din studiile despre Caragiale cel mai profund rămîne *Numele proprii în opera comică a lui Caragiale*, în care analiza caracterelor e potențată sociologic și unde se discută, pornind de la Maiorescu, despre valențele clasice ale dramaturgului. Și alți junimiști preocupă pe Ibrăileanu : Iacob Negruzzi, Nicu Gane, G. Panu și P. P. Carp. Maiorescu e socotit de el spiritul critic prin excelență. Portretul lui C. Dobrogeanu-Gherea este pur obiectiv. Gherea, susține Ibrăileanu, nu rămîne prin teorii sau aplicații teoretice, ci prin paginile de psihologie socială în care analizează categorii de artiști sau eroi de ficțiune. Lui Macedonski i-a recunoscut doar îndărătnica afirmare a priorității spiritului față de materie. Studiul *Opera literară a d-lui Vlahuță* servește criticului mai mult ca piesă de exemplificare a teoriei selecției literare, spre a stabili mai exact raporturile dintre scriitor și mediu (teoria consonanțelor a lui Hennequin). Dependența lui Vlahuță și a altora de Eminescu nu e numai rezultatul înrîuririi formei, ci și al idealului de sensibilitate al epocii de după 1880, întruchipat anticipativ de Eminescu, în vreme ce Goga și Cerna sînt reprezentativi pentru momentul de după 1900, revoluționar sau vizionar.

Partizan nu a fost Ibrăileanu în critica sa decît în sensul că, îndeosebi după primul război mondial, a vorbit aproape în exclusivitate de scriitorii din jurul *Vieții românești* și numai sporadic despre alții. A urmărit cu atenție scrisul feminin și a valorificat cel dintîi proza de introspecție a Hortensiei Papadat-Bengescu, „miracolul încîntător de forme, de culori, de imagini" din poezia Otiliei Cazimir, descripția minuțios realistă a sufletelor delicate din proza Luciei Mantu sau pictura viguros realistă a sufletului rural feminin din *Voica* de Henriette Yvonne Stahl. Observațiile lui Ibrăileanu despre poezia lui Topîrceanu (un sentimental care se autopersiflează), Mihai Codreanu (parnasianism afectiv), Demostene Botez (poet „sincer") sau despre proza lui Ionel Teodoreanu (creator de tipuri vii în lumea infantilă) au devenit aproape locuri comune ale criticii.

Scriind printre cei dintîi la noi despre Ch. Baudelaire și Marcel Proust, Ibrăileanu a recomandat poeților sau romancierilor ca model opera

lor. Spirit critic entuziast în cercul său, Ibrăileanu începe să cedeze după 1920 magistratura critică altora. Distingem în activitatea sa trei faze. Prima, desfășurată între 1889 și 1905, este perioada de formație, de orientare socialistă și poporanistă și de metodologie sociologică și psihologică în chip exclusiv. Asupra principalelor articole din această perioadă, autorul a revenit, reținînd puține lucruri. A doua fază, între 1906 și 1920, corespunde curentului poporanist și se aplică în primul rînd la promovarea scriitorilor realiști și la descoperirea tradițiilor acestei orientări. Din această fază datează și notele luate de studenți la cursurile lui. A treia fază, în fine, din 1920 pînă în 1933, e faza eclectică în care Ibrăileanu nu mai reclamă scriitorilor decît specific național, adică originalitate, ferirea de imitații și pe cît posibil realism, adică respectarea adevărului vieții, luciditate și obiectivitate. Era adeptul unei critici complete, adaptată ponderii esențiale a operei. Maeștrii săi sînt Taine, Hennequin, Bourget, dar și Faguet, Lemaître, Anatole France. De o veritabilă valoare teoretică sînt eseurile *Literatura și societatea* (1912) și *Creație și analiză* (1926), ultimul o încercare de redefinire a genurilor literare și îndeosebi a speței romanului, cu delimitarea tipului roman de „creație" (bizuit pe zugrăvirea comportării personajelor) și a tipului de roman de analiză, constînd din descrierea stărilor sufletești, a mișcărilor interioare ale eroilor. Din 1911 datează *Amintiri din copilărie și adolescență*, publicate postum, în care se înfățișează ca un erotic precoce, cazuist, și cu un temperament neliniștit de revoluționar cu predispoziții fanatice, dar numai în idee. Amintirile sînt o mărturie esențială asupra mentalității tinerilor de la finele secolului al XIX-lea, ai căror idoli erau materialiștii Moleschott, Vogt și Büchner, dar și Marx și Engels, Taine și Brandes în critică. Schopenhauer, Nietzsche, psihiatrii Krafft-Ebing și Charcot sînt modelele lui Ibrăileanu în aforismele din *Privind viața* (1930). Solitarul și retractilul Ibrăileanu care, ca și Proust, primea vizite acasă numai după miezul nopții, așeza drept imperativ suprem al eticii sale delicatețea.

Moralistul din *Privind viața* se revelă plenar în romanul *Adela* (1933), prezentat ca fragment din jurnalul de vacanță estivală al doctorului Emil Codrescu, document al sensibilității unui intelectual din ultimul deceniu al secolului trecut, ezitînd între energie și apatie, între materie și forță („Kraft und Stoff", cei doi poli ai filozofiei lui Ludwig Büchner). E un tipic roman „fin de siècle". Este vorba de dragostea doctorului cvadragenar Emil pentru tînăra Adela, femeie cu douăzeci de ani mai tînără, măritată și divorțată. Cu toate că Adela manifestă pentru Emil simpatie, acesta, delicat și fin, nu crede în posibilitatea unei uniuni. Personajul e din familia așa-numiților într-o nuvelă de Turgheniev „oameni de prisos". Avem a face cu exemplare dotate cu mari calități, dar care, apăsate de condiții vitrege, practică o filozofie biologică deprimantă, fixînd o limită arbitrară vieții, în neconcordanță cu vitalitatea rasei, acolo unde raporturile umane s-au ameliorat. În ciuda aparențelor, Emil Codrescu nu e un erou excepțional, nu se deosebește de confrații săi de epocă : Dan din romanul lui Vlahuță, Dinu Millian din romanul lui C. Mille, Marin Gelea din romanul lui N. Petrașcu, intelectuali atinși de eșec. Din punct de vedere moral, el are totuși o concepție superioară, înțelegînd dragostea ca pe o idee. Sub raport artistic, romanul de analiză al lui Ibrăileanu e o capodoperă.

Emil Isac, poet și prozator militant
(1886 — 1954)

D. MICU
Universitatea din București

În calendarul anului literar 1986 este înscris și numele lui Emil Isac, poet și prozator, unul dintre susținătorii procesului de înnoire a lirismului românesc în spirit modern, personalitate de frunte a presei democrate.

Născut la 17 mai 1886 în Cluj, ca fiu al juristului Aurel Isac, unul din avocații apărării în procesul Memorandului (1892—1894), Emil Isac a debutat ca poet în *Familia* (1903). Îi apar apoi versuri și în alte periodice ardelene : *Gazeta Transilvaniei, Tribuna poporului, Gazeta de duminică.* Trimite și la *Sămănătorul,* unde îl găsim o singură dată, în 1904. În următorii ani va colabora la *Viața nouă, Românul, Facla, Noua revistă română, Rampa, România muncitoare, Adevărul, Drapelul.* În 1908 îi apare primul volum, *Poezii, impresii și senzații moderne :* apariție insolită în lumea literară transilvăneană, adevărată breșă în zidul ce izola literatura din acea parte a țării de mișcarea artistică a timpului.

Publicist încă dinainte de a fi început să dea la lumină versuri, tînărul poet și-a angajat definitiv pana în serviciul idealului de eliberare națională și justiție socială și, în 1918, avea să fie ales, la Alba-Iulia, membru în Marele Sfat Național, ca reprezentant al Partidului Social-Democrat. Inspector general al teatrelor din Ardeal, în perioada interbelică, Emil Isac își dă întreaga măsură a posibilităților artistice în volume ca *Poeme* (1936), *Poeme în proză* (1923), rămînînd o prezență marcantă și în publicistica militantă, prin colaborări mai ales la *Rampa, Cuvîntul liber, Adevărul, Adevărul literar și artistic, Dimineața, Izbînda, Societatea de mîine.*

După cotitura istorică din august 1944, semnătura sa apare, alături de acelea ale scriitorilor celor mai activ înrolați în acțiunea de transformare revoluționară a societății, în *România liberă, Contemporanul, Flacăra, Scînteia,* iar periodicele clujene *Tribuna nouă, Lupta Ardealului, Almanahul literar* obțin din partea lui unele dintre cele mai frumoase poeme și articole pe care le-a scris în anii respectivi.

Care e valoarea operei lui Emil Isac ? Ce rămîne din ea independent de curentele literare, de frămîntările istorice — „peste mode și timp" ? Am rosti un neadevăr dacă am afirma că această operă rezistă lecturii critice în întregime. Onest vorbind, din volumul de început se pot reține puține bucăți. Culegerea suscită un interes mai mult istoric. Veștede sînt destule file și din cărțile următoare. Sensibilitate acută, Emil Isac nu a fost un

prea scrupulos artist, nu și-a supravegheat foarte riguros inspirația. Puternic, talentul său nativ e compromis nu o dată de revărsări sentimentale inexpresive, de un patetism logoreic, de prozaism. Defectele nu ajung să eclipseze însă, pentru cei dispuși să-l perceapă, autenticul filon literar existent atît în poemele în versuri, cît și în cele în proză. Cîteva piese în special (*Ego homo, Din versurile triste : Annie, Baladă ardeleană, Noaptea fantastică, Pernelor,* între altele, precum și o seamă de *Cîntece)* sînt reușite incontestabile. Emil Isac a fost mai ales un creator de atmosferă, autentic, dotat cu simțul grandiosului, al terifiantului, al fantasticului, meșter în utilizarea grotescului, sensibil totodată la delicat, la suav.

O pronunțată notă socială este specifică poeziei sale în contextul autohton al simbolismului. Emil Isac evocă munții și cîmpiile Ardealului, orașele și satele ardelene, munca extenuantă de pe ogoare, sărăcia țăranilor, ca în poezia *Plugarul :*

Plugul ară, plugul ară...
Și în urma lui e sară
Plugul ară, plugul ară...

În zadar ari, măi frățîne,
Soarta ta e tot de cîne,
Tot de cîne...

Versurile sale evocă imaginea copiilor de moți care rătăceau pe vremuri, cu fluiere de vînzare, pe străzile Clujului ; tragedia fetelor de țărani, seduse de „domni". Poetul cîntă — asemenea lui Verhaeren — și orașul industrial, denunțînd în spirit umanitar mizeria, exploatarea muncitorilor :

Fum gros se-nalță-n cer,
Sirena fabricii sună.
Oameni palizi de visul nevisat
La poartă se adună...

Și nu grăiesc, și nu se căiesc,
Ai crede că nu trăiesc ;
Își șterg ochii și n-au răgaz să plîngă.
Fum gros se-nalță-n cer...
(Sirena fabricii),

Poetul vestește aluziv speranțe de „vreme bună" :

Sinistru clopotele sună.
Ciocanele mai sfinte sună,
Ciocanele mai sfinte sună.

În clopote e numai pace,
Ciocanul nicicînd nu mai tace,
Ciocanul nicicînd nu mai tace.

Cîntarea clopotului sună.
A vreme și a lume bună
Cîntarea clopotului sună.
(Sinistru clopotele...).

În tradiția precursorilor transilvăneni, poetul voiește să fie exponent al mulțimilor, răscolitor de conștiințe, mesager al unui gînd mesianic :

V-am spus o doină nouă, jurați, de vreți, pe ea.
V-am arătat că lumea e bolnavă și rea.
Din sufletul meu stors-am dureri ce n-ați simțit.
Jurați, de știți, pe cruce : cîntarea a mințit ?
. . . . . : : :

... V-am spus o doină nouă, jurați, de vreți, pe ea.
V-am arătat că lumea n-ar fi să fie rea.
Din sufletul meu stors-am dureri ce n-ați simțit.
Cu doina cea mai doină, eu, omul am venit...

(Ego homo...)

Într-o manieră proprie, primul poet modernist de peste munți interpretează jalea Ardealului, reliefînd sărăcia satelor transilvănene prin contrast cu rafinamentul pervers al unor localuri de noapte occidentale :

— Sînt feciorul popii de la Cluj, mama mea foarte bătrînă.
Biserica de lemn — pîinea amară.
Brazda nu fuge după plug — doinele triste, căci fetele vin grele acasă,
Și în curtea noastră plîng șapte dureri.
Dureri cresc în nucul bătrîn și el ne vorbește de Iancu.
Durere curge din izvor —
Dureri cresc din flori și în munți dureri se ridică,
Căci durerea a făcut morți pe morții noștri...

(Din versurile triste : Annie)

Evident, poetica lui Emil Isac nu se rezumă la un unic principiu. Ce definește individualitatea lirică a bardului ardelean, așezîndu-l aproape de simboliștii „blestemați", de „decadenți", e o fantezie crescută din real, orientată spre grotesc și sprijinită pe o sensibilitate maladivă, receptivă la tot ce e durere umilitoare, dezechilibru, anomalie. De aici barocul stărilor sufletești și al imaginilor, un amestec de suavitate și asprime, poezie subtilă și prozaism strident, de tragic și comic ; ironie caustică și umor lugubru alături de tandrețe și compasiune, fantastic halucinant alături de reprezentări grațioase, lipsă de gust deconcertantă alături de construcții imagistice fine, expresii zgrunțuroase, rudimentare, stîngace, alături de mici giuvaiere stilistice ; și o muzică ciudată în care ecouri din Maeterlinck, din Verhaeren, din Rilke întîlnesc sonuri din folclorul ardelean.

Un exemplu-limită de tragic amestecat cu grotesc și de umor negru, aproape dadaist, este *Baladă ardeleană*, în care doi „domnișori" tremură, noaptea, în munți, împreună cu netotul Mitru, călăuza lor, de frica ursilor :

...Și Mitru își făcu necontenit cruce,
Numără norii, ori poate numără clipele.
În ochii lui apăru zîmbetul fricei, ca pe buzele
Mamei ce naște un monstru :
„Ne vor atăca ursii ! O, domnișori,
Ne vor atăca ursii !"

Şi i se întunecau viorelele din ochi,
Pe buze i se albi spuma.
Prost şi puternic, Mitru
Se înmuia de plînsul ascuns.

Trăsnetul culca la pămînt fagi şi brazi,
Tunul ceresc durduia (sfîntul Petru este tunar...).
Biciul vîntului începu să are dîre de plîns.
Şi în vîrful muntelui,
Noi, doi, botezaţi de Rousseau şi de Eau de Cologne-ul Doamnei de Staël,
Strîngem mîinile bunului şi prostului Mitru.

Mai mult decît prin poezii, Emil Isac a stîrnit interes prin *Maica cea tînără*, „dramoletă neoromantică într-un act", apreciată de Caragiale. Piesa, de manifestă factură simbolistă, amintind în special de Oscar Wilde, e un poem dramatic, cu acţiune sumară, o însumare de monologuri în cea mai mare parte. Invitată la o nuntă, în satul din apropierea mănăstirii, o tînără călugăriţă refuză să meargă, dar cînd află că mirele e Situ, fostul ei iubit, cumpărat, „ca Iuda", de fiica brutarului, urîtă şi bătrînă, se duce şi ucide mireasa. Frumuseţea scrierii e în poezia diferitelor momente sufleteşti, monologurile tinerei maici şi ale celorlalte două personaje, chelăreasa şi o ţărancă, fiind tot atîtea poeme în proză de sine stătătoare.

Artist şi în proza jurnalistică, Emil Isac ne-a lăsat, în volumele *Ardealule, Ardealule bătrîn* (1916), *Cartea unui om* (1925), *Notiţele mele* (1925) pagini de lirică vibraţie pentru ţară, pentru ţinutul natal, pentru oamenii pămîntului dominat de masivul carpatic. Poetul, autorul dramatic, publicistul din el, dinamizaţi de marea conştiinţă a îndatoririi de a sluji idealurile umanităţii prin servirea cauzei poporului, şi-au dat timp de peste o jumătate de secol, fără precupeţire, contribuţia la sporirea avuţiei spirituale a naţiunii, la ridicarea celor mulţi din mizerie şi întuneric, la îmbărbătarea neamului în clipe de durere şi umilinţă.

Înscrierea numelui lui Emil Isac în calendarul literelor româneşti este astfel pe deplin justificată.

O revistă umoristică în versuri

RODICA PANDELE

Geniu eminamente verbal, Al. O. Teodoreanu şi-a risipit verva improvizatorie cu o generozitate singulară în literatura română, compunînd cu o extraordinară uşurinţă într-un gen îndeobşte considerat facil : poezia potatorică, un soi de *chanson à boire*, gustată, între cele două războaie mondiale, în special datorită răspîndirii volumului *La Muse au cabaret* de Raoul Ponchon. În mare majoritate, acestea s-au pierdut, risipite în cele patru vînturi cu peticele de hîrtie, cărţile de vizită, şerveţelele de masă, cutiile de chibrituri pe care fuseseră grifonate, puţine le mai dau la iveală manuscrisele inedite sau obscure magazine literare. Deviza horaţiană „Nec vivere carmina possunt quae scribuntur aquae potoribus", niciodată trădată de scriitor, esenţializează toate versurile sale de boemă, slăvind epicureic clipa şi bucuria de a trăi liber printre generoasele daruri ale pămîntului.

O parte din versurile pe motive bahice le adună eleganta plachetă *in octavo*, cu alură de album, *Vin și apă* (Cultura Națională, 1936), ilustrată de Ion Anestin. Inspirate dintr-o repetată cură balneară la Karlsbad, acestea au format, aflăm dintr-o scrisoare către Al. Rosetti, inițial, materia a două numere de revistă, intitulată *Parnasul român la Karlsbad*, scrise și expediate prin poștă, la București, lui Octavian Goga. Opt din cele nouă parodii — cîte sînt în volum —, după I. Minulescu *(Romanța celor trei izvoare)*, Mihai Codreanu *(Poveste ieșeană)*, G. Topîrceanu *(Balada apelor minerale)*, Adrian Maniu *(Omul cu ficatul uscat)*, Mircea Rădulescu *(Din tranșeele suferinței)*, Tudor Arghezi *(Mituri)*, un Solitar *(Scrisoare amărîtă)*, un Anonim *(Seară de toamnă)*, și trei catrene *(Pentru urbe, Pentru Mühlbrunn, Toast)*, încadrate de un *Cuvînt înainte* și cîteva *Însemnări finale*, presărate cu sugestive desene tot de Anestin, dar altele decît cele din volum, vor deveni, la 9 februarie 1935, după ce un timp circulaseră în manuscris spre delectarea prietenilor și cunoscuților scriitorului, *Karlsbaderkurzeitung. Supliment umoristic la „Adevărul literar și artistic"* nr. 740, original jurnal de băi și tipăritură unică în istoria publicisticii românești.

În *Cuvîntul înainte* din pagina a 2-a, scriitorul — improvizat editor — motivează publicarea insolitei întreprinderi ziaristice, astfel :

„Băutorii de apă nu pot scrie versuri durabile" — susținea Horațiu în versuri care s-au dovedit durabile.

Mi-am amintit de aceste frumoase versuri într-o dimineață de decembrie, pe cînd mă plimbam singur pe străzile Karlsbadului, c-un pahar de apă caldă din care gustam din cînd în cînd după prescripție.

Ce bine că nu scriu versuri, mi-am zis, și ce dezastru pe literatura română, dacă iubiții mei confrați, pe care-i prezint cititorului în numărul de față, s-ar afla în locu-mi !

Bucuros să-i știu sănătoși și teferi, m-am substituit lor, alcătuind din ceea ce-mi închipuiam că ar fi scris, dacă s-ar fi aflat aici, un număr de revistă românească, a cărei lipsă o simțeam. Dacă versurile vor fi pe placul cetitorilor, meritul e al modelelor parodiate ; dacă nu, vina e a băutorului de apă care semnează. Al. O. T."

„Număr închinat Parnasului român cu concursul binevoitor al celor mai mari scriitori în viață", cu „Redacția" stabilită la „Central Hotel Loib" și cu „Administrația : N-are", care „Apare cînd Unic-Redaktor-ul nu doarme după dejun", cum spun anunțurile preliminare, *Karlsbaderkurzeitung*, distribuit gratuit, formează, în totalitatea lui, partea a doua a volumului *Vin și apă*. În centrul copertei, graficianul a plasat, inspirat, un scurt heraldic ilustrat cu instrumente... pentru băut, însoțit, fiecare, de cîte o deviză clasică, adaptată : o halbă de bere cu guler — „Difficile est... Pilsen non bibere" ; un balon pentru coniac — „Je cherche après... Fifine" ; o cupă pentru șampanie — „Alle gute Dinge sind... very-dry" ; un izvor mineral — „In hoc... Sprudel vincit".

Cele mai reușite piese ale insolitei reviste de divertisment (16 pagini, 21,5x27 cm) sînt parodiile. Compuse *à la manière de...*, formulă ce deschide de altfel ciclul, în manuscrisul autorului, ele extrag cu fin meșteșug esențele și formele modelului, fără a-l trăda în spirit ori prozodic, imprimîndu-i, ca într-o fidelă mișcare de rotație, un suflu artistic nou, dar care certifică discret afinitatea cu originalul. Nu e o întoarcere pe dos, o luare în răspăr a acestuia, ci o recompunere, ca în prelungire răsturnată, în oglindă, a actului creator primar, îmbogățit de fantezia și talentul parodistului.

Iată-l pe Topîrceanu parodiat :

BALADA APELOR MINERALE

Dimineața, pe răcoare,
Cum deschid pleoapele,
O pornesc înspre izvoare,
Să le încerc apele.

Și mă plimb cu apa-n mînă,
Să-mi repar ponoasele,
Așteptînd de-o săptămînă,
Să le văd foloasele.

Nici o damă, nici o fată,
Să-mi aprind călcîiele,
Aș urla cîteodată,
Să m-audă văile !

O să intru în păcat,
Sfinte Doamne, ține-mă,
Pentru vin nu am ficat,
Pentru apă, inemă.

Din caietul-manuscris Al. O. Teodoreanu a eliminat o *Improvizație* după Cincinat Pavelescu, explicitată în moto astfel : „Un tînăr confrate făcînd o aluzie malițioasă la ficatul meu bolnav, în prezența primului ministru și a altor cunoscuți, i-am dat riposta următoare :

Lucrul e adevărat
Însă, fără să te sap,
Dacă eu nu am ficat,
Dumneatale nu ai cap".

Număr singular, *Karlsbaderkurzeitung* nu a inaugurat o serie „de suplimente umoristice ilustrate", așa cum le promitea abonaților săi cotidianul *Adevărul*. Dar în bibliografia creației lui Al. O. Teodoreanu a rămas ca o altă ilustrare a personalității sale artistice independente.

Dante Alighieri: „Divina Comedie"

GEORGE LĂZĂRESCU
Universitatea din București

Patriot și filozof, Dante Alighieri este prototipul poetului-cetățean prin excelență, cel dintîi mare poet al Renașterii, creatorul, alături de Petrarca și Boccaccio, al limbii literare italiene.

S-a născut la Florența, în luna mai a anului 1265 și a studiat, în limba latină și italiană, la înalte școli ale timpului. Încă de la vîrsta de 9 ani, a cunoscut-o pe viitoarea inspiratoare a artei lui poetice, Beatrice, și a revăzut-o apoi la 19 ani, în 1283, cînd începe micul poem în proză și versuri, *Vita nova*, în care își exprimă iubirea ingenuă pentru această ființă, devenită model de virtute în *Divina Comedie*.

Cunoaște pe cîțiva dintre cei mai de seamă contemporani : pe poetul Guido Cavalcanti, pe pictorul Giotto, pe muzicologul Casella, pe omul de știință Brunetto Latini. Se înscrie apoi în corporația unor meșteșugari, pentru a participa la viața politică a Florenței, dorință ce se concretizează prin alegerea lui ca membru în Consiliul special al poporului și, în sfîrșit, ca „priore", magistrat superior, al Florenței.

Membru în facțiunea celor „albi" din partidul guelf, el intră în conflict cu rivalii săi „negri", partidul ghibelinilor, și deci cu papa însuși, Bonifacio al VIII-lea, care s-a dovedit sprijinitor al regelui francez Charles de Valois pentru ocuparea orașului. De acum încep vremurile de restriște ale exilului. Amenințat cu condamnarea la moarte, Dante părăsește Florența, peregrinînd prin Verona, Lunigiana, în provincia Veneția Giulia și Friuli, Trieste, Capodistria. În 1310 ajunge la convingerea că împăratul Arrigo de Luxemburg ar putea pacifica întreaga Italie, dar acesta moare după 3 ani. Deși este amnistiat, respinge favoarea de a redeveni cetățean al Florenței. În 1318 se află la Ravenna, în familia lui Guido Novella da Polenta ; aici se stinge din viață în 1321, fiind înmormîntat în biserica San Piero Maggiore (azi San Francesco).

Om al literelor și în egală măsură luptător activ pentru drepturile civice, ca și pentru realizarea unui vis secular, acela al creării unei patrii proprii, unice și libere, Dante a fost, cum s-a exprimat Boccaccio, o personalitate : „nici o solie nu se asculta, nici uneia nu i se răspundea, nici o lege nu se reforma, nici o pace nu se făcea, nici un război nu se pornea... înainte ca el să-și fi exprimat opinia...". Conștient de misiunea unei culturi în viața poporului căruia îi aparținea, poetul-cetățean a luat din antichitate tot ce aceasta îi putea oferi concret și constructiv. A cunoscut atît binefacerile filozofiei, în toate formele ei, cît și pe acelea ale științei propriu-zise, atît cît se putea cunoaște atunci, fie și empiric ; viața publică l-a interesat deopotrivă, pentru că îi oferea o experiență vie, care constituie ea însăși o cultură și o substanță pentru opera lui majoră, *Divina Comedie ;* ea l-a instruit pentru a-și forma o morală corespunzătoare celor mai înălțătoare idealuri, acelea ale autodesăvîrșirii, ale cunoașterii nelimitate și ale cultivării unei virtuți permanente : „Voi fii sînteți ai nobilei virtuți / și nu născuți spre trai de dobitoc, / ci-onoare să căutați și cunoștințe", se adresa semenilor săi, prin cuvintele lui Ulisse, care-și îmbărbăta corăbierii în momentele cele mai grele. Reproducem versurile în original :

Considerate la vostra semenza :
fatti non foste a viver come bruti,
ma per seguir virtute e conoscenza"

(*Infernul*, cîntul XXVI, vv. 118—121).

Între operele rămase de la poetul florentin Dante, două oferă puterea talentului și a geniului său : *Vita nova* și *Divina Comedie,* prima scrisă la vîrsta de 28 de ani, a doua la 35 de ani.

Dante însuși și-a intitulat poemul *Comedie*, dar mai tîrziu Boccaccio a adăugat adjectivul *Divina (Trattatello in laude di Dante),* pentru a accentua caracterul sublim, moralizator al operei.

Divina Comedie este alcătuită din 100 de cînturi — 33 pentru fiecare din cele trei părți *(Infernul, Purgatoriul* și *Paradisul),* precedate de un cînt introductiv. Poetul își închipuie o călătorie în lumea „de dincolo" de pămînt. Protagonist al acestei călătorii de-a lungul celor trei spații este poetul însuși care, la vîrsta de 35 de ani („nel mezzo del cammin di nostra vita"), rătăcit în pădurea întunecată a viciilor, ajunge în tovărășia

umbrei poetului latin Virgiliu la marea poartă a *Infernului*, deasupra căreia sînt scrise cuvintele :

Per me si va nella città dolente,
Per me si va nell'eterno dolore
Per me si va tra la perduta gente [...]
Dinanzi a me non fur cose create
Se non eterne, ed io eterna duro :
Lasciate ogni speranza, voi ch'entrate.

Prin mine mergi la cuibul întristării,
Prin mine mergi la veşnic plîns fierbinte,
Prin mine mergi la neantul dat pierzării [...]
Cînd eu n-am fost, nimic n-a fost creat,
Ci veşnic tot, şi-n veci voi fi durată,
Să lase-orice speranţă cine-a intrat.

(*Infernul*, cîntul III, vv. 1—3, 7—9, în traducerea lui G. Coşbuc)

Infernul apare ca un hău adînc, în formă de pîlnie şi se sfîrşeşte în centrul pămîntului, care este lăcaşul lui Lucifer ; *Purgatoriul* are forma unui munte înalt, iar *Paradisul* este constituit din zece ceruri care înconjoară pămîntul, nemişcat, în centrul universului, după sistemul ptolemeic.

Călătoria este însă un prilej de a evoca o lume întreagă, prezentînd figuri revelatoare din istoria tuturor popoarelor cunoscute pînă atunci, ajungînd pînă în vremea sa. Dialogul cu acestea se face fie direct, fie prin intermediul lui Vergiliu. Dante vede salvarea genului uman prin raţiune şi deci prin cultură ; poemul expune astfel toate sentimentele posibile, ca şi toate conflictele interioare, procese de conştiinţă, avertismente, invective, patimi, noblеţe, dorinţă de glorie, personificate într-o varietate impresionantă de personaje tipice, nemuritoare.

Antropocentrismul său este astfel evident, pentru că poetul acordă toate meritele numai omului şi demnităţii lui, responsabil pentru alegerea liberă între bine şi rău, constrîns totodată să accepte din partea divinităţii pedeapsa (în *Infern*), dar care cunoaşte şi purificarea (în *Purgatoriu*) şi extazul (în *Paradis*).

Această structură de uriaşă catedrală gotică — după cum a fost denumită *Divina Comedie* — este în acelaşi timp un tezaur de cunoştinţe din cele mai diverse domenii, ce-i acordă autoritate, un binemeritat prestigiu şi o gravitate suverană.

Real şi ireal, concret şi fantastic, alegorie şi metaforă, descriere şi naraţie merg mînă în mînă, iar cititorului îi apare totul ca posibil, natural, uman ; cu atît mai mult cu cît multitudinea de atitudini (vicii şi virtuţi, grotesc şi sublim, josnicie şi noblеţe) este o realitate de intensă trăire cotidiană.

La rîndul lui, Dante însuşi este un protagonist demn de o participare directă, comprehensivă la toate întîmplările din jurul lui, răzbunătoare sau clementă, furibundă sau pioasă, dependentă de varietatea circumstanţelor şi personajelor vii întîlnite, umanizate.

Fondul lexical al limbii vulgare vorbite este adecvat tuturor personajelor şi împrejurărilor ; un lexic crud, realist, grotesc sau unul suav, graţios, gentil, evlavios, amoros, vădind o mobilitate uimitoare, demnă de un poet a cărui existenţă a fost continuu şi brutal legată de realitate ; impresiile, senzaţiile, emoţiile sînt astfel plasticizate acut, cu o eficienţă absolută, totală.

Divina Comedie are și aspectul unei cronici de epocă, mărturie concretă a prezenței în poem a unor personaje reale — papi, împărați —, a unor evenimente istorice petrecute atunci, fapte devenite cotidiene prin vivacitatea și consistența sau adevărul lor. Poemul a fost citit încă de la început cu o curiozitate și cu un interes ușor de explicat, a fost memorat, cîntat în piețe și pe străzi. Comentarea numeroaselor episoade în public de către exegeți pasionați, ca Boccaccio, multiplicarea textului în numeroase exemplare manuscrise pînă la inventarea tiparului completează caracterul extrem de popular al poemului.

Operele lui Dante, *Vita nova*, *Divina Commedia*, *Il Convivio (Banchet spiritual)*, *De vulgari eloquentia*, *Monarchia*, *Quaestio de aqua et terra*, *Epistolele* și *Rimele*, confirmă, în totalitatea lor, diversitatea impresionantă de preocupări din domeniul filozofic, filologic, politic, geografic, astronomic și literar, setea de cultură inepuizabilă a poetului, ca și voința afirmării unei supreme demnități umane, preludiu al mult așteptatului umanism renascentist.

Convorbire cu Profira, Margareta și Eugen Labiș

„Labiș era cuceritor în orice companie, preferînd conversația de idei..."

Cu vreo cinci ani în urmă, sunam la ușa apartamentului soților Profira și Eugen Labiș din București, părinții poetului Nicolae Labiș. Era într-un amurg însîngerat de toamnă, lumina zilei începea să pălească, cocorii grăbiți se pregăteau să plece spre țările calde. Sînt primit cu omenia și bunul-simț caracteristice moldovenilor. Discuția începe firesc, interlocutorii mei își deapănă firul evocărilor nostalgic.

„Îi plăceau foarte mult cărțile, ne declară învățătorul Eugen Labiș, tatăl poetului. Înainte de a învăța să citească, mă ruga pe mine, seară de seară, s-o fac. La vîrsta de 3 ani îi citeam din Creangă, *Dănilă Prepeleac* sau *Capra cu trei iezi*. Citeam de obicei seara, pentru că atunci aveam mai mult timp. Poveștile lui Creangă îl impresionau așa de mult, încît mă oprea din citit. Cînd lupul mînca al doilea ied începeau să-i curgă lacrimile și eu mă opream. Nu-mi putea spune : „citește mai departe" și-mi făcea semn să continui lectura. Apoi au început să-i placă poveștile din *Universul copiilor*. La vîrsta de cinci ani Nicolae știa să citească. Noi nu l-am învățat și, ori de cîte ori l-am întrebat de unde știe, el răspundea : «Am învățat singur privind la copiii din școală».

Treptat a început să împrumute cărți din bibliotecă, între care și romanul *Ana Karenina* al lui Tolstoi. Pe copil l-a impresionat îndeosebi destinul lui Vronski. Văzînd că-i plac cărțile, am început să-i cumpăr tot mai des de la un librar, Popovici, din Fălticeni. Cunoscîndu-l bine pe băiat, acesta îi oprea cărțile pe care și le dorea. Cu timpul m-a rugat să-i cumpăr și o bibliotecă. I-am făcut un dulăpior în care și-a pus cărțile și privea la ele cu bucurie și cu nădejdea că în curînd rafturile acestuia aveau să se umple.

Pentru un copil de 14 ani, să citești o jumătate de noapte, să dormi 4—5 ore și în plus să-ți pregătești și lecțiile era destul de greu."

Continuînd firul evocării, învățătoarea Profira Labiș aduce noi mărturii despre începuturile literare ale poetului : „De mic, de la vîrsta de 5 ani, a început să compună versuri despre păsări, despre copii și flori. Dar toate încercările lui s-au pierdut în timpul războiului, o dată cu plecarea noastră în refugiu. Desena frumos, scria corect, era ordonat.

În timpul refugiului în satul Văcarea, comuna Mălăiești, județul Argeș, organizam serbări în cadrul cărora prezentam recitări, coruri, dansuri. La o asemenea serbare Nelu a ieșit pe scenă și a recitat prima lui creație. Era, după cîte îmi aduc aminte, o poezie ocazională intitulată *Telegramă*. Ca elev al Liceului „Nicu Gane" din Fălticeni, unde a intrat fără examen, deoarece avea note de 9 și 10, a stat în gazdă pe strada Rădășeni, la familia Iordache, peste drum de casa lui Creangă. De acolo s-a mutat la verișorii lui, Adriana și Costică Enea. După anul întîi de liceu, a regizat comedia *Femeia îndărătnică* de Shakespeare, interpretînd și rolul bufonului, pe care și-l alesese singur. O înrîurire deosebită asupra lui au avut-o, la Fălticeni, profesorii Vasile Popa, de limba română, și A. G. Stino. De multe ori profesorul de română îi cerea să-l însoțească la cursul său de literatură ținut la clasele mai mari.

Profesorul Const. Ciopraga l-a îndrumat să meargă la Iași, după ce mai întîi venise la Fălticeni și îl cunoscuse bine pe băiat. Profesorul Vasile Popa i-a explicat că fiul nostru nu are posibilități să meargă mai departe, cu modestul nostru venit. Și, atunci, profesorul Ciopraga a spus : «...îl luăm noi la Iași, pentru a-și continua studiile liceale, îi dăm un mic serviciu la Filiala Uniunii Scriitorilor și-i facem un salariu de 300 de lei, cu care va putea urma, mai departe, cursurile Școlii de Literatură „Mihai Eminescu" din București».

Și a plecat, dar pentru puțină vreme, în ospitaliera capitală a Moldovei, la Liceul Național „M. Sadoveanu". În toamna anului 1952, m-a chemat să-i iau actele de la Iași, întrucît fusese solicitat la Școala de Literatură „M. Eminescu" din București.

M-am dus cu el la București. Cum era frig, în noiembrie, i-am cumpărat un cojocel. S-a îmbrăcat, și-a pus căciula pe cap, purta niște pantaloni negri, parcă îi văd și acum, și în picioare, cizmulițe negre. «Mamă, îți place așa ?» Așa îmbrăcat țărănește a mers la oraș. «Dacă vine bădița Gheorghe Pantîru în București, am să-l duc la Capșa, îmbrăcat țărănește, cum e el, deși acolo nu se primesc decît oamenii bine îmbrăcați. Dar pe mine mă cunosc și mă lasă...».

La București am vrut să vorbesc cu directorul Școlii de Literatură, dar nu m-a lăsat. Și mai tîrziu am aflat că intrase în conflict cu conducerea școlii, pentru că citea cărți interzise. Între cărțile interzise figurau volumele de versuri ale lui Tudor Arghezi, L. Blaga, G. Bacovia, I. Barbu și alții...".

Dialogul continuă cu prof. Margareta Labiș, sora poetului, la o școală generală din Ploiești.

„Marele prozator Mihail Sadoveanu l-a iubit pe Labiș. De ziua nașterii, la 5 noiembrie, în fiecare an, Sadoveanu avea casă deschisă pentru scriitori. Labiș avea invitație permanentă pentru că prozatorul îl cunoscuse și auzise despre el că e moldovean. Odată, venind la Școala de Literatură, cînd a fost întrebat de către cei de la protocol ce vrea să vadă, a răspuns : «Vreau să-l văd pe Labiș», iar cînd a intrat în amfiteatru a repetat : «Labiș, ești aici ? Ei, atunci pot să vorbesc !».

Labiș scria mult cînd venea acasă. A locuit cu Lucian Raicu. Poemul *Moartea căprioarei* a fost scris într-o singură noapte la Mălini. Cînd avea momente de inspirație putea scrie oriunde, în tren, la o masă, în holul Poștei Centrale, la școală, în timpul cursurilor. Avea cîteva caiete la care ținea foarte mult, iar poeziile pe care le scria întîmplător le oferea cu multă generozitate unor prieteni ocazionali. Era un om deosebit, un temperament de o foarte mare sensibilitate, atît în relațiile cu părinții, cît și în cele cu noi, surorile. Ne-a dedicat și poezii, mie, personal, îmi dădea sfaturi referitoare la modul cum să mă îmbrac, cum să vorbesc, cum să merg, dacă mă însoțea la reuniunile studențești, primul dans era cu mine. Admira florile, îi plăcea întotdeauna frumusețea vestimentară, armonia culorilor, avea o deosebită predilecție pentru culorile pale și sobre, nu-i plăceau culorile stridente, nici în vestimentație. În ultima perioadă purta totdeauna la butonieră un trandafir roșu, pe care avea grijă să și-l schimbe în fiecare zi. În relațiile cu prietenii nu era exploziv, ci reținut, dar avea un farmec deosebit, putea să fie firesc, să-și muște mustața și să părăsească încăperea unde considera că nu merită să mai rămînă și putea să fie cuceritor în orice companie în care prefera conversația de idei. Îl interesau totdeauna problemele cele mai actuale ale epocii și le dezbătea întotdeauna aprins cu prietenii.

Bădița Gheorghe Pantîru, căruia Nicolae Labiș îi dedică ciclul *Descrierea chipurilor* din *Rapsodia pădurii*, era un om deosebit. De cîte ori fratele meu venea acasă de la București, mergeam împreună cu bădița Gheorghe Pantîru în drumeție, de la Mălini pînă pe culmile Stînișoarei. Bădița Pantîru își așeza stîna într-o poiană înflorită. Și fîneața în părțile acelea ale Moldovei era totdeauna bogată în margarete. S-a întîmplat de cîteva ori să vizităm stîna cînd poiana era plină de margarete. S-au păstrat cîteva fotografii din drumețiile făcute atunci..."

„Poetul venea des acasă la Mălini, unde își găsea liniștea, răgazul necesar scrisului. Scria, de obicei, noaptea, mărturisește învățătorul Eugen Labiș. Într-una din zile fiul meu a cerut să-i așezăm masa într-un anumit loc. Cînd scria simțea nevoia să aibă în față un perete gol. Cum pe peretele

camerei sale se afla un covor țărănesc, l-am dat jos. Acum decorul era odihnitor pentru ochi.

Împrejurările în care poetul a scris *Moartea căprioarei* le-am mai relatat. Pădurile noastre, ale Bucovinei, l-au fascinat pe băiat, mai ales că pe aici se găsea tot felul de vînat. Copil fiind, a zis într-o zi : «Tată, aș vrea să merg și eu la vînătoare !» I-am spus că urcușul este greu, dar el mi-a replicat : «Am să urc fără să te supăr sau să-ți fac alte necazuri». Și am urcat într-o poiană, care se numea poiana Blănarului, aflată la marginea unui izvor. Am așteptat acolo sub un copac, bine camuflați. Și tocmai cînd se îngîna ziua cu noaptea, o noapte cu lună plină, de o rară frumusețe, s-a arătat căprioara. În legătură cu geneza operei, unii cercetători se îndoiesc că ar fi așa. Adevărul este însă acesta. Am stat puțin și ne-am uitat. Căprioara a sosit, a ridicat capul, a privit spre zări, a atins cu buzele firele de iarbă și apa. Mai departe faptele se petrec la fel ca în baladă. Era în anul 1946, cînd seceta bîntuia crunt pe meleagurile noastre.

Am făcut un foc mare, am pus pe jar cîteva bucăți de ficat, le-am învîrtit și am mîncat și eu și copilul ; el se uita cu ochi îndureraţi, îi părea rău că mănîncă, îi părea bine că își astîmpără foamea. Numai el știa ce e în sufletul lui. Cînd a scris *Moartea căprioarei,* poetul avea 18 ani.

În ultima vacanță, înainte de accident, Nelu mi-a spus : «Acum e cam greu. N-am casă, masă am, o iau la Uniunea Scriitorilor și mănînc foarte bine ; cu ce să mă îmbrac am, totuși să știți că într-un an sau doi or să-mi crească și mie aripile, cu toate că mai am ici-colo cîte un dușman care nu se uită cu ochi buni la mine... cu toate că eu nu urăsc, nu pot urî pe nimeni din confrați».

Doresc să închei această discuție cu dumneavoastră cu observația că Labiș a trăit 21 de ani, dar a lăsat un număr însemnat de poezii, printre care *Moartea căprioarei, Meșterul Manole, Miorița, Marină, Albatrosul ucis, Partidului, Comunistului* și altele. Avea mari planuri de viitor, curmate din nefericire de destinul neîndurător..."

Se înserase de mult afară. Cerul devenise o mare de stele. Mi s-a părut la întoarcere că zăresc în infinitul constelațiilor steaua Labiș și i-am simțit mai mult decît oricînd prezența eternă *în timpul și spațiul nostru românesc : „Steaua polară pe cer, departe / În curgerea timpului nu are moarte / Statornic arde în orice seară / Capăt de osie, steaua polară".*

Convorbire consemnată de prof. MARIUS POP

Activități în cadrul Festivalului Național „Cîntarea României". Concursul de limba și literatura română „M. Eminescu"

Premianții etapei județene a concursului, cu drept de participare la etapa finală de la Cluj-Napoca

ALBA. Clasa a IX-a : *Daniela Ceuca, Adriana Cimponeriu,* Liceul „Horia, Cloșca și Crișan", Alba Iulia. Clasa a X-a : *Marilena Butan,* Liceul „Gheorghe Șincai", Blaj ; *Monica Rusu,* Liceul Industrial Nr. 1, Cugir ; *Dan Strejan,* Liceul „Mihai Viteazul", Alba Iulia. Clasa a XI-a : *Mihaela Furdui, Dorina Marcu,* Liceul Industrial Nr. 1, Cugir. Clasa a XII-a : *Carmen Covaci,* Liceul Industrial, Ocna Mureș ; *Liviu Herțeg,* Liceul „Mihai Viteazul", Alba Iulia ; *Simina Mărginean,* Liceul „Gheorghe Șincai", Blaj.

ARAD. Clasa a IX-a : *Maria Barbură,* Liceul Sanitar, Arad. Clasa a X-a : *Monica Conta,* Liceul Economic, Arad. Clasa a XI-a : *Cristina Drăgoiescu,* Liceul „Ion Slavici", Arad ; *Angela Irimia,* Liceul Economic, Arad. Clasa a XII-a : *Marcela Jidoi,* Liceul Industrial Nr. 4, Arad ; *Alina Riviș,* Liceul Industrial Nr. 13, Arad ; *Laura Savu,* Liceul Industrial Nr. 9, Arad.

ARGEȘ. Clasa a IX-a : *Adriana Bulibașa.* Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1, Pitești ; *Amalia Vlad,* Liceul „N. Bălcescu", Pitești ; Clasa a X-a : *Adriana Cioboată,* Liceul Sanitar, Pitești ; *Luminița Mardare,* Liceul „Zinca Golescu", Pitești ; *Ionica Neagu,* Liceul Sanitar, Pitești ; *Laura Florea, Andra Sirghi,* Liceul „Zinca Golescu", Pitești. Clasa a XI-a : *Liliana Cruceru, Daniela Mărtoiu, Fevronia Novac,* Liceul „N. Bălcescu", Pitești. Clasa a XII-a : *Gabriela Georgescu,* Liceul Sanitar, Pitești.

BACĂU. Clasa a IX-a : *Cristina Alexe,* Liceul Pedagogic, Bacău ; *Irina Sonea,* Liceul „G. Bacovia", Bacău. Clasa a X-a : *Ana Leahu,* Liceul Pedagogic, Bacău ; *Alina Popovici,* Liceul „Lucrețiu Pătrășcanu", Bacău ; *Maricica Vintilă,* Liceul de Filologie-Istorie, Gheorghe Gheorghiu-Dej. Clasa a XI-a : *Carmen Huluță,* Liceul „G. Bacovia", Bacău ; *Elena Dana Lișiță,* Liceul de Filologie-Istorie, Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Carmen Tătărășanu,* Liceul Industrial Nr. 6, Bacău. Clasa a XII-a : *Carmen Gunea,* Liceul Sanitar, Bacău ; *Georgeta Săpătaru,* Liceul „G. Bacovia", Bacău.

BIHOR. Clasa a IX-a : *Roxana Albuțiu,* Liceul „E. Gojdu", Oradea ; *Doinița Andor,* Liceul Sanitar, Oradea. Clasa a X-a : *Lioara Bradu,* Liceul de Filologie-Istorie, Oradea ; *Lia Moldovan,* Liceul „E. Gojdu", Oradea. Clasa a XI-a : *Laura Anderco,* Liceul de Filologie-Istorie, Oradea ; *Adriana Botici,* Liceul Sanitar, Oradea ; *Anca Bradu,* Liceul de Filologie-Istorie, Oradea. Clasa a XII-a : *Anca Aladgem,* Liceul de Filologie-Istorie, Oradea ; *Antonela Pogăcean,* Liceul „E. Gojdu", Oradea.

BISTRIȚA. Clasa a IX-a : *Cristina Sas,* Liceul „Liviu Rebreanu", Bistrița. Clasa a X-a : *Oana Moldovan,* Liceul „G. Coșbuc", Năsăud. Clasa a XI-a : *Lucia Bartoș,* Liceul „G. Coșbuc", Năsăud ; *Felicia Pop,* Liceul Industrial, Beclean. Clasa

a XII-a : *Simona Botean*, Liceul Industrial, Beclean ; *Virginia Fetinca*, Liceul „G. Coşbuc", Năsăud ; *Szanto Edith*, Liceul „Liviu Rebreanu", Bistriţa.

BOTOŞANI. Clasa a IX-a : *Marius Cătălin Hrubariu, Sanda Ureche*, Liceul „A. T. Laurian", Botoşani. Clasa a X-a : *Daniel Dănilă, Mirela Smolinschi*, Liceul „A. T. Laurian", Botoşani. Clasa a XI-a : *Gabriela Chiriac*, Liceul „A. T. Laurian", Botoşani ; *Larisa Hoidrag*, Liceul Pedagogic, Botoşani. Clasa a XII-a : *Cristi Bădeliţă*, Liceul „A. T. Laurian", Botoşani ; *Nicoleta Elcu*, Liceul Pedagogic, Botoşani.

BRAŞOV. Clasa a IX-a : *Simona Croitoru*, Liceul Industrial Nr. 8, Braşov : *Georgeta Pagu*, Liceul „Unirea", Braşov. Clasa a X-a : *Iulia Haşdeu*, Liceul „A. Şaguna", Braşov. *Marius Hermenean*, Liceul „Unirea", Braşov ; *Aida Nuţă*, Liceul Sanitar, Braşov. Clasa a XI-a : *Ruxandra Enea*, Liceul „Radu Negru", Făgăraş ; *Nicoleta Orlandea*, Liceul „Unirea", Braşov ; *Gabriela Nicolescu*, Liceul „Radu Negru", Făgăraş. Clasa a XII-a : *Sorin Pamfil*, Liceul „A. Şaguna", Braşov ; *Mircea Itul*, Liceul „Unirea", Braşov.

BRĂILA. Clasa a IX-a : *Simona Filip*, Liceul „N. Bălcescu", Brăila. Clasa a X-a : *Ana Hărăpescu, Laura Sterian*, Liceul „N. Bălcescu", Brăila. Clasa a XI-a : *Mihaela Danielescu*, Liceul „Gh. Murgoci", Brăila. Clasa a XII-a : *Margareta Răduţă*, Liceul Sanitar, Brăila ; *Angelica Stăniloiu*, Liceul „N. Bălcescu", Brăila.

BUZĂU. Clasa a IX-a : *Daniela Şerban*, Liceul „B. P. Hasdeu", Buzău ; *Niculina Tudor*, Liceul „M. Eminescu", Buzău. Clasa a X-a : *Luminiţa Săvulescu*, Liceul „M. Eminescu", Buzău. Clasa a XI-a : *Liliana Corbu*, Liceul Industrial Nr. 4, Buzău ; *Liliana Dumitran*, Liceul „M. Eminescu", Buzău ; Clasa a XII-a : *Simona Catrina*, Liceul „M. Eminescu", Buzău ; *Liliana Drăgan*, Liceul „Spiru Haret", Buzău.

CARAŞ-SEVERIN. Clasa a IX-a : *Emanuela Catrina*, Liceul de Matematică-Fizică, Reşiţa ; *Cristina Neagu*, Liceul de Matematică-Fizică, Caransebeş ; *Bianca Stanciu*, Liceul de Matematică-Fizică, Reşiţa. Clasa a X-a : *Dan Boitor*, Liceul de Matematică-Fizică, Reşiţa. Clasa a XII-a : *Georgeta Jurma*, Liceul Pedagogic, Caransebeş ; *Lavinia Lazăr, Cristina Lerch*, Liceul de Matematică-Fizică, Reşiţa.

CĂLĂRAŞI. Clasa a IX-a : *Irina Laura George*, Liceul „Al. Sahia", Oltenita ; *Gabriela Niţă*, Liceul „Al. Sahia", Oltenita. Clasa a X-a : *Monica Stoica*, Liceul „N. Bălcescu", Călăraşi. Clasa a XI-a : *Marilena Lazăr*, Liceul „Al. Sahia", Oltenita ; *Ileana Popescu*, Liceul „N. Bălcescu", Călăraşi. Clasa a XII-a : *Floarea Erban*, Liceul „N. Bălcescu", Călăraşi.

CLUJ. Clasa a IX-a : *Doina Nitchi*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 2, *Daiana Zanc*, Liceul „Ady-Şincai", Cluj-Napoca. Clasa a X-a : *Ligia Colan*, Liceul „E. Racoviţă", Cluj-Napoca ; *Diana Ilonca*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 2, Cluj-Napoca ; *Călin Teutişan*, Liceul „Ady-Şincai", Cluj-Napoca. Clasa a XI-a : *Gabriela Fitner*, Liceul „G. Coşbuc", Cluj-Napoca ; *Laura Pavel*, Liceul „Ady-Şincai", Cluj-Napoca ; *Ioana Cristina Stănescu*, Liceul „N. Bălcescu", Cluj-Napoca ; *Luminiţa Urs*, Liceul „Ady-Şincai", Cluj-Napoca. Clasa a XII-a : *Cristina Mera*, Liceul Industrial, Cîmpia Turzii ; *Mircea Naidin, Ariadna Rebreanu, Ioana Schipor*, Liceul „Ady-Şincai", Cluj-Napoca.

CONSTANŢA. Clasa a IX-a : *Lelia Daniela Buţă*, Liceul „Mircea cel Bătrîn", Constanţa ; *Daniela Teodorescu*, Liceul Pedagogic, Constanţa. Clasa a X-a : *Simona Ciuraru, Renata Cosma*, Liceul Pedagogic, Constanţa ; *Daniel Nae*, Liceul

„Navrom", Constanța ; *Anamaria Roxana Stana*, Liceul Industrial Nr. 3, Medgidia. *Iulia Șerban, Mirela Șerban*, Liceul Pedagogic, Constanța. Clasa a XI-a : *Cristina Victoria Constantin*, Liceul Pedagogic, Constanța ; *Angelica Lambru*, Liceul „Mircea cel Bătrîn", Constanța. Clasa a XII-a : *Camelia Fețeanu, Daniela Lumezeanu*, Liceul Pedagogic, Constanța ; *Maria Mirela Marinescu*, Liceul „M. Eminescu", Constanța ; *Mirela Ștefan*, Liceul Pedagogic, Constanța.

COVASNA. Clasa a IX-a : *Hermina Cîmpean*, Liceul Industrial Nr. 2, Sfîntu-Gheorghe ; *Fazakas Csilla*, Liceul de Matematică-Fizică, Sfîntu-Gheorghe. Clasa a X-a : *Carmen Talapin*, Liceul de Matematică-Fizică, Sfîntu-Gheorghe. Clasa a XI-a : *Maria Popica*, Liceul Industrial Întorsura Buzăului. Clasa a XII-a : *Rosana Dana Daia*, Liceul Industrial Nr. 2, Sfîntu-Gheorghe ; *Élisabeta Luka*, Liceul de Matematică-Fizică, Sfîntu-Gheorghe.

DÎMBOVIȚA. Clasa a IX-a : *Anca Dumitrescu, Mihaela Oprea*, Liceul „Ienăchiță Văcărescu", Tîrgoviște. Clasa a X-a : *Mihaela Popescu, Oana Savin*, Liceul „Ienăchiță Văcărescu", Tîrgoviște. Clasa a XI-a : *Iordanca Irimescu*, Liceul „Ienăchiță Văcărescu", Tîrgoviște. Clasa a XII-a : *Anca Platcu*, Liceul „Ienăchiță Văcărescu", Tîrgoviște.

DOLJ. Clasa a IX-a : *Diana Cismaru*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova. Clasa a X-a : *Mariana Bărbuceanu*, Liceul de Filologie-Istorie, Craiova ; *Patricia Izabel Ciobanu, Liana Simona Mureșan*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova. Clasa a XI-a : *Florentina Pascu*, Liceul de Filologie-Istorie, Craiova ; *Mihaela Anca Streinu, Irina Vespan*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova. Clasa a XII-a : *Diana Botescu, Daniela Oprescu, Ileana Petrică*, Liceul de Filologie-Istorie, Craiova ; *Rodica Șerban, Cristina Tohăneanu*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova.

GALAȚI. Clasa a IX-a : *Adina Chirvase, Oana Chivu*, Liceul „V. Alecsandri", Galați ; *Aurora Eminovici*, Liceul Industrial Nr. 2, Tecuci. Clasa a X-a : *Dorina Bodea*, Liceul Industrial Nr. 1, Tecuci ; *Camelia Chirchiboi*, Liceul Pedagogic, Galați ; *Adriana Zotescu*, Liceul „V. Alecșandri", Galați. Clasa a XI-a : *Antcuța Blaga*, Liceul Pedagogic, Galați ; *Valentin Mitea*, Liceul Sanitar, Galați. Clasa a XII-a : *Nineta Dragomir*, Liceul „V. Alecsandri", Galați ; *Cătălin Nicolau*, Liceul Pedagogic, Galați.

GIURGIU. Clasa a IX-a : *Cornelia Oprea*, Liceul Industrial Nr. 3, Giurgiu. Clasa a X-a : *Cosmin Boiangiu, Cristina Șerban*, Liceul „Ion Maiorescu", Giurgiu. Clasa a XI-a : *Cristina Hari, Adelina Rădan*, Liceul „Ion Maiorescu", Giurgiu. Clasa a XII-a : *Cristina Miron*, Liceul „Ion Maiorescu", Giurgiu.

GORJ. Clasa a IX-a : *Adela Badea*, Liceul „Tudor Vladimirescu", Tîrgu-Jiu. Clasa a X-a : *Lavinia Nedelcu*, Liceul Industrial, Motru ; *Adina Popescu*, Liceul „Tudor Vladimirescu", Tîrgu-Jiu ; *Cornelia Răducanu*, Liceul Industrial Nr. 6, Tîrgu-Jiu. Clasa a XI-a : *Maria Miron*, Liceul Industrial Nr. 5, Tîrgu-Jiu. Clasa a XII-a : *Constantin Buzera*, Liceul Economic, Tîrgu-Jiu ; *Liliana Perescu*, Liceul Industrial Nr. 6, Tîrgu-Jiu.

HARGHITA. Clasa a IX-a : *Luminița Cocoară*, Liceul Pedagogic, Odorheiul Secuiesc. Clasa a X-a : *Lőrinc Simona*, Liceul Industrial Nr. 2, Toplița. Clasa a XI-a : *Luminița Olteanu*, Liceul de Matematică-Fizică, Miercurea Ciuc. Clasa a XII-a : *Aurel Costa*, Liceul Pedagogic, Odorheiul Secuiesc ; *Laura Teslovan*, Liceul de Matematică-Fizică, Miercurea-Ciuc.

HUNEDOARA. Clasa a IX-a : *Sanda Bădă*, Liceul „Avram Iancu", Brad. Clasa a X-a : *Cosmin Chiţa*, Liceul „Avram Iancu", Brad ; *Camelia Păsat*, Liceul Sanitar, Hunedoara. Clasa a XI-a : *Beatrice Abraham*, Liceul de Matematică-Fizică, Petroşani ; *Cristian Nicoară*, Liceul Industrial Nr. 4, Deva. Clasa a XII-a : *Mihaela Kapros*, Liceul de Matematică-Fizică, Petroşani ; *Adela Popescu*, Liceul Pedagogic, Deva ; *Aurora Rădulescu*, Liceul Industrial Nr. 1, Deva ; *Mioara Todosin*, Liceul Pedagogic, Deva.

IALOMIŢA. Clasa a X-a : *Crina Stănescu*, Liceul de Matematică-Fizică, Slobozia ; *Ionica Voicu*, Liceul Agroindustrial, Slobozia. Clasa a XI-a : *Adriana Costache*, Liceul de Matematică-Fizică, Slobozia ; *Dumitru Deaconu*, Liceul Agroindustrial, Slobozia. Clasa a XII-a : *Anca Denisa Alecu*, Liceul de Matematică-Fizică, Slobozia ; *Gina Loredana Anton*, Liceul Industrial Nr. 1, Slobozia.

IAŞI. Clasa a IX-a : *Laura Cristogel*, Liceul „E. Racoviţă", Iaşi ; *Carla Tompea*, Liceul „C. Negruzzi", Iaşi. Clasa a X-a : *Ana Lăbuş, Mihaela Mihalache*, Liceul Sanitar, Iaşi ; *Mihaela Spătărescu, Diana Stan*, Liceul „M. Eminescu", Iaşi. Clasa a XI-a : *Irina Bobulescu*, Liceul „C. Negruzzi", Iaşi ; *Olivia Creţu, Codrin Cuţitaru*, Liceul „M. Eminescu", Iaşi. Clasa a XII-a : *Irina Andone*, Liceul de Informatică, Iaşi ; *Sebastian Drăgulănescu*, Liceul „C. Negruzzi", Iaşi ; *Oana Lazăr, Cristina Oboroceanu, Anca Ştirbu*, Liceul „M. Eminescu", Iaşi.

MARAMUREŞ. Clasa a X-a : *Stanca Gănescu*, Liceul Industrial Nr. 9, Baia Mare ; Clasa a XI-a : *Liana Dârjan, Victor Iosif Iancu*, Liceul „Gheorghe Şincai", Baia Mare ; *Mihaela Nichita*, Liceul de Ştiinţe ale Naturii, Baia Mare. Clasa a XII-a : *Rodica Dulf*, Liceul „Gheorghe Şincai", Baia Mare ; *Gabriela Haja, Elena Matei, Mirela Pop*, Liceul Industrial Nr. 9, Baia Mare ; *Cristina Urda*, Liceul Industrial, Vişeul de Sus.

MEHEDINŢI. Clasa a IX-a : *Cornelia Coadă*, Liceul „Traian", Drobeta-Turnu-Severin. Clasa a X-a : *Ramona Potcoavă*, Liceul „Traian", Drobeta-Turnu-Severin. Clasa a XI-a : *Mirela Bălţăţeanu*, Liceul Industrial, Strehaia ; *Iuliana Ilie*, Liceul „Traian", Drobeta-Turnu-Severin. Clasa a XII-a : *Liliana Băicuş*, Liceul Sanitar, Drobeta-Turnu-Severin ; *Daniela Manolescu*, Liceul „Traian", Drobeta-Turnu-Severin.

MUREŞ. Clasa a IX-a : *Liana Perşa*, Liceul „Al. Papiu-Ilarian", Tîrgu-Mureş ; *Karin Schneider*, Liceul Industrial Nr. 1, Tîrnăveni. Clasa a X-a : *Doina Baci*, Liceul Sanitar, Tîrgu-Mureş ; *Ioana Ploieşteanu, Gabriela Vulcu*, Liceul „Al. Papiu-Ilarian", Tîrgu-Mureş. Clasa a XI-a : *Adriana Almăşan*, Liceul Industrial Nr. 1, Tîrgu-Mureş ; *Lăcrămioara Marcan*, Liceul Industrial Nr. 3, Tîrgu-Mureş. Clasa a XII-a : *Simona Netea, Gilda Popescu, Corina Szeneş*, Liceul „Al. Papiu-Ilarian", Tîrgu-Mureş.

NEAMŢ. Clasa a IX-a : *Laura Lupu*, Liceul „Petru Rareş", Piatra Neamţ ; *Daniela Romaşcu*, Liceul „Calistrat Hogaş", Piatra Neamţ. Clasa a X-a : *Laura Gafiţeanu*, Liceul „Petru Rareş", Piatra Neamţ ; *Negoiţă Bogdan Pop*, Liceul „Calistrat Hogaş", Piatra Neamţ. Clasa a XI-a : *Cătălina Ibănescu*, Liceul „Petru Rareş", Piatra Neamţ ; *Liliana Nicorescu*, Liceul „Calistrat Hogaş", Piatra Neamţ. Clasa a XII-a : *Gabriela Budacă, Antoaneta Micu*, Liceul „Calistrat Hogaş", Piatra Neamţ.

OLT. Clasa a IX-a : *Denisa Drăgan*, Liceul „Radu Greceanu", Slatina. Clasa a X-a : *Mariana Bădican*, *Diana Bolcu*, *Cecilia Ciortescu*, Liceul „Ion Minulescu", Slatina ; *Diana Tihu*, Liceul Industrial, Corabia. Clasa a XI-a : *Irina Nica*, Liceul „Radu Greceanu", Slatina. Clasa a XII-a : *Oana Bărbulescu*, Liceul „Ion Minulescu", Slatina ; *Camelia Neacșu*, Liceul Industrial Nr. 2, Caracal.

PRAHOVA. Clasa a IX-a : *Veronică Mănescu*, Liceul „Mihai Viteazul", Ploiești. Clasa a X-a : *Daniela Hortensia*, Liceul Pedagogic, Ploiești ; *Camelia Cocîrlea*, Liceul „Mihai Viteazul", Ploiești ; *Loredana Filip*, Liceul „I. L. Caragiale", Ploiești. Clasa a XI-a : *Laura Hanganu*, Liceul Industrial Nr. 4, Ploiești ; *Dana Ionescu*, Liceul Pedagogic, Ploiești ; *Maria Mănescu*, Liceul „Mihai Viteazul", Ploiești ; *Gilia Raicu*, Liceul „Mihai Viteazul", Ploiești. Clasa a XII-a : *Gabriela Barnea*, Liceul Pedagogic, Ploiești ; *Laurențiu Ștefan*, Liceul „Mihai Viteazul", Ploiești.

SATU-MARE. Clasa a IX-a : *Liliana Ardelean*, *Marina Păunescu*, *Liliana Truță*, Liceul de Filologie-Istorie, Satu-Mare. Clasa a X-a : *Claudia Dolea*, Liceul de Filologie-Istorie, Satu-Mare ; *Solyom Noemi*, Liceul Industrial Nr. 5, Satu-Mare. Clasa a XI-a : *Amalia Săvinescu*, Liceul de Filologie-Istorie, Satu-Mare ; *Teodora Weinberger*, Liceul „M. Eminescu", Satu-Mare. Clasa a XII-a : *Falup Ildiko*, Liceul de Filologie-Istorie, Satu-Mare ; *Dorin Prunilă*, Liceul Industrial Nr. 6, Satu-Mare ; *Ioana Rebreanu*, Liceul de Filologie-Istorie, Satu-Mare.

SĂLAJ. Clasa a X-a : *Elena Maria Chiș*, Liceul de Filologie-Istorie, Șimleul Silvaniei. Clasa a XI-a : *Manuela Chiș*, *Camelia Mocuța*, Liceul de Matematică-Fizică, Zalău. Clasa a XII-a : *Dorina Bulz*, Liceul de Filologie-Istorie, Șimleul Silvaniei ; *Crin Teodorescu*, Liceul Industrial nr. 3, Zalău.

SIBIU. Clasa a IX-a : *Alexandru Mihu*, Liceul „Gh. Lazăr", Sibiu ; *Daniela Șuteu*, Liceul „O. Goga", Sibiu. Clasa a X-a : *Gabriela Noian*, Liceul Sanitar, Sibiu. Clasa a XI-a : *Elena Fleșeriu*, Liceul „Gh. Lazăr", Sibiu ; *Mihaela Munteanu*, Liceul „O. Goga", Sibiu. Clasa a XII-a : *Mihaela Artimon*, Liceul Sanitar, Sibiu ; *Ioana Lazăr*, Liceul „O. Goga", Sibiu ; *Daniela Moraru*, Liceul „Gh. Lazăr", Sibiu ; *Viorel Moțoc*, Liceul „O. Goga", Sibiu.

SUCEAVA. Clasa a IX-a : *Sînziana Mureșanu*, Liceul „Ștefan cel Mare", Suceava. Clasa a X-a : *Elena Blănaru*, Liceul „Nicu Gane", Fălticeni ; *Antonela Costea*, Liceul „E. Hurmuzachi", Rădăuți ; *Florentin Tuca*, Liceul Pedagogic, Suceava. Clasa a XI-a : *Cristina Chiribaș*, Liceul Pedagogic, Suceava. Clasa a XII-a : *Carmen Dumitru*, Liceul Industrial Nr. 3, Suceava ; *Doina Froicu*, Liceul Pedagogic, Suceava ; *Mihaela Herciu*, Liceul Industrial Nr. 4, Suceava ; *Tania Leonte*, Liceul Pedagogic, Suceava.

TELEORMAN. Clasa a IX-a : *Anca Lepădatu*, Liceul „Unirea", Turnu-Măgurele. Clasa a X-a : *Doinița Safta*, Liceul „Al. I. Cuza", Alexandria. Clasa a XI-a : *Doru Boștină*, Liceul „Al. I. Cuza", Alexandria ; *Gabriela Popescu*, Liceul „Unirea", Turnu-Măgurele. Clasa a XII-a : *Adriana Atanasiu*, Liceul Industrial Nr. 2, Alexandria ; *Monica Georgescu*, Liceul „Unirea", Turnu-Măgurele.

TIMIȘ. Clasa a IX-a : *Irina Manciu*, Liceul de Filologie-Istorie, Timișoara ; *Carmen Pătrașcu*, Liceul „C. D. Loga", Timișoara ; *Alina Suta*, Liceul Sanitar, Timișoara ; *Dan Ungureanu*, Liceul de Filologie-Istorie, Timișoara. Clasa a X-a : *Florentina Jurca*, Liceul Sanitar, Timișoara ; *Grațiana Spineanț*, Liceul Pedagogic, Timișoara ; *Nicoleta Toma*, Liceul de Filologie-Istorie, Timișoara ; *Leontina Tompea*,

Liceul „C. D. Loga", Timişoara. Clasa a XI-a : *Daniela Atu*, Liceul de Matematică-Fizică, Nr. 1, Timişoara ; *Liliana Bădea*, Liceul Sanitar, Timişoara ; *Alexandra Ciocîrlie*, Liceul de Filologie-Istorie, Timişoara. Clasa a XII-a : *Diana Coman*, Liceul de Filologie-Istorie, Timişoara ; *Simona Constantinovici*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1, Timişoara ; *Laura Mendrea*, Liceul Industrial Nr. 1, Timişoara.

TULCEA. Clasa a IX-a : *Laura Iosifescu, Andreea Stegaru*, Liceul „Spiru Haret", Tulcea. Clasa a XI-a : *Lăcrămioara Visterneanu*, Liceul „Spiru Haret", Tulcea. Clasa a XII-a : *Atena Kander*, Liceul „Spiru Haret", Tulcea ; *Eugen Morozov*, Liceul Industrial, Sulina ; *Gina Rade*, Liceul Industrial Nr. 4, Tulcea.

VASLUI. Clasa a IX-a : *Iulia Brăescu, Daniela Enache*, Liceul „Gh. Roşca-Codreanu", Bîrlad ; Clasa a X-a : *Sorana Anamaria Darabană*, Liceul „Gh. Roşca-Codreanu", Bîrlad. Clasa a XI-a : *Laurenţiu Constantin*, Liceul „M. Kogălniceanu", Vaslui ; *Carmen Tilea*, Liceul „Gh. Roşca-Codreanu", Bîrlad. Clasa a XII-a : *Gina Luminiţa Gavrilaş*, Liceul Industrial Nr. 4, Vaslui ; *Lucian Postu*, Liceul „Cuza-Vodă", Huşi.

VÎLCEA. Clasa a IX-a : *Ioana Niţulescu*, Liceul Industrial Nr. 7, Rîmnicu-Vîlcea. Clasa a X-a : *Onesia Oros*, Liceul Industrial Nr. 3, Rîmnicu-Vîlcea ; *Laura Roşu*, Liceul „N. Bălcescu", Rîmnicu-Vîlcea ; *Ana Stoica*, Liceul Industrial Nr. 7, Rîmnicu-Vîlcea. Clasa a XI-a : *Ileana Comănescu*, Liceul Industrial Nr. 7, Rîmnicu-Vîlcea. Clasa a XII-a : *Gabriela Petria*, Liceul Industrial Nr. 8, Rîmnicu-Vîlcea.

VRANCEA. Clasa a IX-a : *Claudia Graur*, Liceul Economic, Focşani ; *Laura Meşină*, Liceul „Al. I. Cuza", Focşani ; *Cristina Daniela Tutoveanu*, Liceul Economic, Focşani. Clasa a X-a : *Luminiţa Andone*, Liceul „Al. I. Cuza", Focşani ; *Gina Bărănescu*, Liceul Economic, Focşani. Clasa a XI-a : *Ana Maria Cruceanu*, Liceul Economic, Focşani. Clasa a XII-a : *Silvia Ofelia Barbu*, Liceul Economic, Focşani ; *Otilia Dragomir*, Liceul Industrial, Adjud ; *Carmen Ion*, Liceul Economic, Focşani.

BUCUREŞTI. Clasa a IX-a : *Liliana Alexa*, Liceul „Gh. Lazăr" ; *Lidia Andriescu, Monica Colţ*, Liceul Pedagogic ; *Andreea Deciu, Gabriela Fruntelată, Ioana Fruntelată*, Liceul „N. Bălcescu" ; *Maria Mănăstireanu*, Liceul Industrial Nr. 31 ; *Răzvan Mărgărint*, Liceul „N. Bălcescu". Clasa a X-a : *Oana Ilinca Dima*, Liceul Industrial Nr. 36 ; *Ioana Moldovan*, Liceul de Filologie-Istorie Nr. 1 ; *Cosana Nicolae*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" ; *Valentina Nistor*, Liceul de Filologie-Istorie Nr. 1 ; *Ioana Popescu*, Liceul „N. Bălcescu" ; *Mihaela Prisăcaru*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" ; *Adina Radu*, Liceul Sanitar ; *Daniela Sora*, Liceul Economic Nr. 2 ; *Anca Zvîrjinschi*, Liceul „C. A. Rosetti". Clasa a XI-a : *Mircea Bătănoiu*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3 ; *Raluca Buzdugan*, Liceul Industrial „Tudor Vladimirescu" ; *Nicoleta Ciachir, Diana Flintaşu*, Liceul de Filologie-Istorie Nr. 1 ; *Nicoleta Ghinea*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" ; *Oana Ghilezan*, Liceul „Mihai Viteazul" ; *Oana Negulescu*, Liceul Industrial Nr. 32 ; *Crenguţa Nicolae*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" ; *Daniela Nicolae*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3 ; *Mihaela Zamfir*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" ; Clasa a XII-a : *Camelia Ceauş*, Liceul Industrial Nr. 35 ; *Corina Chelaru*, Liceul Pedagogic ; *Roxana Dinu, Georgeta Drăghici*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" ; *Carmen Dobre*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1 ; *Cătălina Năstase, Vlad Niculescu*, Liceul de Filologie-Istorie Nr. 1 ; *Anca Olteanu*, Liceul Pedagogic ; *Maria Petre*, Liceul Industrial Nr. 13 ; *Andreea Pleşoianu*, Liceul „Gheorghe Şincai" ; *Ileana Polovrogeanu*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" ; *Lăcia Popescu*, Liceul „Mihai Viteazul" ; *Suzana Şchiopu*, Liceul Pedagogic ; *Lidia Tudorache*, Liceul Industrial Nr. 14.

Cercul de folclor, o permanentă lecţie de patriotism

Prof. VIRGINIA BÎRLEANU
Şcoala Nr. 1, Vadu-Moldovei

Cercul culegătorilor de folclor de la Şcoala Nr. 1, Vadu-Moldovei, judeţul Suceava, a luat fiinţă cu peste două decenii în urmă. De atunci promoţii de elevi iubitori ai folclorului au cules nestemate populare din cele treisprezece sate ale comunei noastre. Astfel, elevii au adunat de la bătrîni şi de la cei tineri : balade, doine, basme, poveşti, snoave, legende, proverbe, ghicitori, strigături, zicători, urături, colinde, bocete, descîntece, obiceiuri legate de diferite momente ale anului sau de momente importante din viaţa omului.

Paralel cu culegerile de folclor, membrii cenaclului au înfiinţat şi un punct muzeal, unde au adunat obiecte ce exprimă vechi îndeletniciri ale locuitorilor din satele noastre, portul tradiţional, arta manuală, precum şi modeste descoperiri arheologice. Creaţiile folclorice sînt transcrise în caiete pe genuri şi specii. O parte din creaţiile culese au fost valorificate prin programe artistice, altele — cele mai frumoase — au fost popularizate prin radio.

Cercetînd aceste creaţii folclorice, elevii au aflat că ele au fost şi sînt izvorul de inspiraţie pentru mulţi scriitori de seamă ai neamului nostru. Activitatea cercului s-a orientat şi spre cunoaşterea acestor trainice legături dintre creaţia populară şi operele unor mari scriitori ca : V. Alecsandri, M. Eminescu, I. Creangă, M. Sadoveanu ş.a. Elevii au vizitat Casa memorială „V. Alecsandri" de la Mircești, Casa memorială „I. Creangă" de la Humuleşti şi Bojdeuca din Ţicău (Iaşi), Casa memorială „M. Eminescu" de la Ipoteşti, Casa „Pogor" (Iaşi), Casa „M. Sadoveanu" de la Vînători-Neamţ şi de la Fălticeni, Casa memorială „N. Labiş" de la Mălini, urcînd pînă la Crucea Talienilor pe Stînişoara.

Din dorinţa de a fi mai aproape de creatorii populari, de eroii operelor literare inspirate din viaţa poporului, şi de a cunoaşte mai profund calităţile sufleteşti ale românului, am iniţiat şi o altă formă de activitate — expediţia cu caracter literar-folcloric. În felul acesta, în luna august 1985, cîţiva dintre membrii cercului au pornit într-o expediţie prin care şi-au propus să reconstituie, în parte, drumurile Vitoriei Lipan din romanul *Baltagul* de M. Sadoveanu. În cursul călătoriei, ei au întîlnit pe unii dintre eroii lui Sadoveanu, avînd aceleaşi trăsături de caracter : oameni buni la suflet, primitori, sfătoşi, harnici, înţelepţi, ca de exemplu : Petru Măciucă (Tarcău), Ştefan Dascălu (Poiana-Teiului), înv. Constantin Romanescu (Dreptu) — personaj descris de M. Sadoveanu în articolul *Patriotism* ; apoi rapsodul de la Farcaşa — Mihai Lupuleasa, bătrînul nonagenar Gheorghe Mălinescu de la Sabasa, rapsodul Vasilică Viorel (Holda) sau bătrînul Vasile Chiruţa (Păltiniş), coborîtor parcă din legendele Călimanilor.

La Farcaşa, elevii s-au aflat nu numai în faţa unui cunoscător de balade, doine şi legende, ci şi în faţa unuia dintre „indivizii de excepţie", cum îi numea

Artur Gorovei [1], care este și creator de folclor, nu numai păstrător de creații populare. Aici au auzit copiii minunata *Baladă a Farcașei*, Balada Dochiei de pe Ceahlău — diferită de cea a lui Gh. Asachi, o variantă a baladei *Gruia lui Novac*, *Balada despre Florea haiducul* ș. a. La întoarcere, culegerile au fost valorificate prin referate, studiindu-se în paralel unele creații culese din comuna noastră cu cele auzite în expediție și chiar cu unele din culegerile unor scriitori. Exemple de astfel de referate: *Asemănări și deosebiri între oratia de nuntă culeasă de la Vadu-Moldovei, cea culeasă de la Poiana-Teiului și oratia din culegerea lui M. Eminescu*, realizat de Cătălin Diaconescu, cl. a VIII-a; *Haiducia are rădăcini adînci în creația folclorică de pe Valea Bistriței și a Negrei*, realizat de Ioana Varganici, cl. a VII-a; *Gruia lui Novac și calitățile morale ale poporului nostru*, realizat de Mirela Tomaz, cl. a VII-a; *Istoria zbuciumată a neamului nostru oglindită în creațiile folclorice culese*, realizat de Liliana Movileanu, cl. a VII-a.

Culegerile realizate de elevii cercului de folclor au devenit un bun al tuturor elevilor din școala noastră.

Din experiența unui cerc de creație literară

Prof. ALEXANDRU NAGY
Școala Nr. 1, Bistrița

Formarea priceperilor și deprinderilor, legarea tot mai strînsă a școlii de viață, organizarea rațională a timpului liber, stimularea aptitudinilor și înclinațiilor individuale ale elevilor impun folosirea unei game variate de activități extrașcolare.

În școala noastră a luat ființă, în urmă cu patru ani, un cerc de creație literară. Primele gînduri au fost de a contribui la adîncirea cunoștințelor dobîndite în procesul de învățămînt, la lărgirea orizontului politic, ideologic și de cultură generală al elevilor și la stimularea interesului pentru literatură, artă, frumos.

Recrutarea membrilor s-a făcut pe baza liberului consimțămînt al elevilor. În prezent, cercul numără peste 25 de membri.

Coordonarea activității cercului se realizează de către un colectiv de conducere format din elevii cei mai talentați, cu o experiență bogată și cu spirit de inițiativă. Ședințele cercului au loc bilunar. La început ne-am propus să studiem operele marilor noștri clasici, genurile și speciile literare, mijloacele de realizare artistică, elemente de prozodie. Au urmat apoi creațiile personale ale elevilor, dintre care unele erau promițătoare, altele mai puțin reușite. Elevii au fost îndrumați și ajutați pas cu pas, încurajați. S-a colaborat cu cercul literar de la Casa pionierilor și deseori au fost invitați la ședințele cercului nostru poeți și prozatori bistrițeni din cadrul Cenaclului „G. Coșbuc", care au răspuns cu amabilitate invitațiilor noastre, între care prozatorii Ion Moise, Olimpiu Nușfelean și poeții Emil Dreptate, Luca Onul, Alexandru Cristian Miloș, Ion Borșa, Ion Pintea și alții. Membri ai cenaclului au participat la primele concursuri, înregistrînd succese: la concursul „Tinere con-

[1] „Folclorul este o creație a indivizilor de excepție și nu a unei mase amorfe de indivizi."

deie"— premii pentru poezie și pentru proză, la concursul interjudețean „Pana de aur" de la Dej (1984) — două premii speciale : Daniela Trandafir, pentru poezie, și Voichița Moțoc, pentru proză. Daniela Trandafir a mai obținut o mențiune la concursul „Eroica '84", organizat de revista *Cutezătorii*, și este laureată a Festivalului național de poezie „G. Coșbuc", ediția 1985.

La etapa finală a concursului de limba și literatura română „M. Eminescu" de la Brăila, elevele Adina Gherghe și Dorina Timar au primit mențiuni. Dacă ținem seama și de faptul că membrii cercului nostru colaborează la diferite ziare și reviste literare din țară, putem afirma că mergem pe calea cea bună.

Rezultatele nu vin de la sine. Talentele trebuie căutate, descoperite, îndrumate și ajutate.

Multe dintre activitățile noastre au fost consacrate centenarului Liviu Rebreanu. Dintre acestea menționăm concursul „Cine știe cîștigă" cu tema „L. Rebreanu, prozator național și universal", cîștigat de reprezentanții clasei a VIII-a B, schimbul de experiență cu membrii cenaclului „Cuibul visurilor" din Maieru, cerc condus de inimosul profesor Sever Ursa, vizitarea caselor memoriale „L. Rebreanu", „G. Coșbuc" și „Ion Pop Reteganul", precum și a muzeului din Maieru. Toamna anului 1985 ne-a adus mari satisfacții. Membri ai cercului nostru au participat la Festivalul național de poezie „G. Coșbuc", precum și la „Zilele Liviu Rebreanu" din 22—24 noiembrie, avînd astfel prilejul să cunoască pe Ion Horea, președintele juriului, Lucian Valea, Teodor Tanco, Ioan Oarcășu, pe Ioan Alexandru, Aurel Rău, Niculae Gheran, Vasile Rebreanu.

Clipele cele mai emoționante din viața lor au fost cele din ziua de 27 noiembrie 1985, cînd au participat, la Tîrlișiua, la festivitățile consacrate centenarului nașterii ctitorului romanului românesc modern, Liviu Rebreanu, organizate de Uniunea Scriitorilor din R.S.R. Aici, ei s-au întîlnit cu Puia Florica Rebreanu, fiica scriitorului, cu Tiberiu Rebreanu, fratele scriitorului, cu Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor. Cu această ocazie, eleva Daniela Trandafir a recitat, în fața unui public numeros, poezia *Dedicație*, pe care a închinat-o marelui romancier.

În activitățile noastre sîntem sprijiniți de conducerea școlii și de organizația de pionieri.

BAIA MARE

Pe aceste meleaguri legendare maramureșene, în „liceul pentru anul 2000", așa cum a fost numit în presa locală, funcționează un cenaclu literar-artistic.

În atmosfera de tinerețe existentă aici, reușim să ne cunoaștem dincolo de ceea ce sîntem zi de zi. La cenaclu participă tineri pasionați, care prezintă creațiile lor : poezie, proză, muzică. S-au afirmat aici talente printre care se remarcă elevii : Mihaela Băbuț, Liliana Martin, Alexandrina Șimonca, Fabian Zóltán, Kaijtar Csabo, Maria Ștefu și alții.

În încheierea acestei corespondențe doresc să subliniez contribuția deosebită pe care o au directoarea liceului, prof. ing. Constanța Filip, și coordonatorul cenaclului, prof. Nicolae Weisz.

ALEXANDRINA ȘIMONCA
Liceul Industrial Nr. 5, Baia Mare

BRAȘOV

A privi spre trecut, a recunoaște valorile autentice, a străbate oglinda aburită ce ne separă de moartea unui poet rămas tînăr, nu pentru că zborul i-a fost curmat de tînăr, nu pentru că zborul i-a fost curmat de „pasărea cu clonț de rubin" la numai douăzeci și unu de ani, ci pentru că Nicolae Labiș rămîne „spiritul adîncurilor", „buzduganul unei generații", iată motivele pentru care inimile noastre s-au întors spre trecut, spre vîrsta mereu tînără a poeților.

Plecat spre a nu se mai întoarce, distanța și timpul ne apropie din ce în ce mai mult de traiectoria existenței sale și ne simțim obligați ca, în prag de iarnă blîndă, să aducem printre noi chipul de adolescent îngîndurat, pe care îl păstrăm.

Am înțeles că moartea nu înseamnă ceva ireversibil, că ea nu poate fi sfîrșitul. Am înțeles că moartea înseamnă doar un strop de rouă rămas între gene, cristal perfect prelingîndu-se din stelele stinse. Am învățat ce înseamnă o lacrimă cînd ea, cu duioșie, și-a găsit drum pe un obraz tînăr, zămislit din căldura unor ochi ce uitaseră atunci să fie ai unui poet, devenind lumini pornite spre fulgerul — stins acum — al unui mare mînuitor al condeiului.

Am învățat apoi să ne încălzim alături de flacăra amintirilor — ce e amintirea ? Jarul rămas în urma flăcării ? Să privim cum lîngă noi reînviau — aidoma personajelor de poveste — vieți trăite demult, crîmpeie de lumină astrală.

Mîinile mîngîie contururi uitate, ochii își caută drum dincolo de lumină, buzele noastre rostesc calde cuvinte, devenite șoapte, și devenim treptat liniște, învățăm să devenim tăcere, oprindu-ne pașii sfioși în fața marelui miracol, care, adus printre noi, a luat numele lui Nicolae Labiș.

Am fost în aceste zile martorii unei împrejurări deosebite, grație încărcăturii afective a momentului în care în liceul nostru profilul lui Nicolae Labiș a fost evocat de poetul brașovean Nicolae Stoie și de profesoara Margareta Labiș, sora poetului.

Am încercat un sentiment de mulțumire la gîndul că Labiș este de două ori fericit : o dată prin faptul că și-a creat, prin opera sa, premisa unei posterități ținînd de eternitate și apoi pentru că spiritul poetului din locurile care „nasc oameni" este viu întreținut prin strădania profesoarei de limba română Margareta Labiș din București.

SORINA GANCZ
Liceul de Filologie-Istorie „Unirea", Brașov

CĂLĂRAȘI

Cercul de creație al Școlii Nr. 9 din Călărași, „Gînd înaripat", își ține cu regularitate ședințele, în urma cărora trimitem cele mai izbutite încercări literare ale noastre la redacția revistei *Limba și literatura română.*

Dorim să vă informăm că am organizat o acțiune reușită, cu ocazia omagierii prozatorului Liviu Rebreanu, al cărui centenar l-am sărbătorit. Recent a avut loc ședința de cerc cu tema „Țară de dor", în cadrul căreia am discutat despre frumusețile peisajului românesc și despre realizările din anii plini de lumină ai copilăriei noastre.

Vă mulțumim pentru aprecierile poeziilor noastre pe care le-am citit cu interes și satisfacție la rubrica *Curier.*

Cercul de creație
Școala Nr. 9, Călărași

PLOIEȘTI

În suita manifestărilor organizate de catedra de limba și literatura română din Școala Nr. 3 din localitate, avînd drept scop stimularea elevilor talentați, se înscrie și prezentarea primului număr al revistei *Vocile primăverii.*

Sub îndrumarea profesoarei Violeta Cordoș, colectivul de redacție a reușit să realizeze și numărul al doilea al revistei. Concepută, scrisă și ilustrată grafic de elevi, revista a atras atenția și prin rubricile ei interesante : povestiri, reportaje, însemnări, epigrame, mărturii ale unor preocupări multilaterale și ale unei cuceritoare fantezii.

Demnă de remarcat este colaborarea fructuoasă dintre membrii cercului literar și cei ai cercului de pictură, îndrumat de profesorul Mihai Tănase.

La cîtva timp de la lansarea primului număr, colectivul de redacție și membrii cercurilor literare au participat, alături de alți colegi, la întîlnirea cu poetul Ioan Alexandru, organizată de Casa Personalului Didactic din localitate. Conținutul revistei a fost apreciat de poet.

În cadrul manifestărilor prilejuite de Anul Internațional al Tineretului, elevii și cadrele didactice de la școala noastră au participat la o activitate cultural-educativă complexă, desfășurată la Casa de Cultură a Sindicatelor. Au fost evocate pagini din creația lui Nicolae Labiș și Nichita Stănescu. Cu acest prilej, elevii : Ileana Nae, Laura Șerbănescu, Oana Bica, Ștefania Mincinoiu, Roxana Macovei și Ileana Iancu au prezentat încercările lor literare. Au fost apreciate și creațiile în proză ale elevei Nicoleta Iamandache, deținătoare a premiului I, în anul 1984, la Concursul de creație „Cupa de cristal", organizat la Bușteni. O impresie deosebită au făcut poeziile *Pace* și *Mă simt a fi* ale elevei Loredana Voinea, *Un cînt* și *Copilărie* de Miruna Vasilescu.

Activitatea cercurilor literare ale școlii contribuie la stimularea elevilor talentați, la exprimarea unor sentimente de înaltă vibrație sufletească.

Prof. CONSTANȚA ANDREI

SATU-MARE

Sînt elevă la Liceul Industrial Nr. 6 din municipiul Satu-Mare, în clasa a IX-a, profil electrotehnică. Îmi place literatura, muzica folk și mă bucur că în școala noastră, pe lîngă cercurile tehnice, desfășoară o bogată activitate și cercurile literar-artistice.

Evenimentele importante din viața literară sînt evocate de membrii cercurilor prin medalioane, simpozioane, sesiuni de referate, la care participă colegii și pro-

fesorii noștri. Astfel, cu prilejul aniversării centenarului nașterii lui Liviu Rebreanu, membrii cercului de literatură au prezentat un medalion literar și, sub îndrumarea tovarășei profesoare Angela Negreanu, în colaborare cu cercul foto din școală, au realizat un panou cu aspecte semnificative din viața și opera scriitorului. Elevii Sorina Papp, Sorina Ilieș, Monica Felber, Cristina Vereș, Miorița Lașan, îndrumați de tovarășa profesoară de limba română, au prezentat comunicări privind unele aspecte ale operei lui Liviu Rebreanu.

Elevii Simona Ștef, Flavia Costin, Maria Molnar, Gertrude Krutsch, Julieta Plop, Adriana Rozsa, Grațiela Morar au evocat în montajul literar-muzical „Eu nu mai sînt, e un cîntec tot ce sînt" memoria poetului Nicolae Labiș ; manifestarea a avut loc în decembrie 1985.

În gazeta literară *Muguri*, publicație a liceului nostru, apar cele mai reușite creații literare ale elevilor. S-au remarcat în paginile revistei elevii : Dorin Prunilă, Hildegard Krutsch, A. Kibili, Florina Dincă, Puia Cristina Dan.

În anul 1986 membrii cercurilor literare pregătesc acțiuni în vederea omagierii scriitorilor Garabet Ibrăileanu, G. Topîrceanu, Lucian Blaga și Emil Isac.

PUIA CRISTINA DAN
Liceul Industrial Nr. 6, Satu-Mare

SFÎNTU-GHEORGHE

Cu ocazia împlinirii a o sută de ani de la nașterea marelui scriitor Liviu Rebreanu, miercuri, 27 noiembrie 1985, a avut loc, în sala de festivități a Liceului Industrial Nr. 2 din Sfîntu-Gheorghe, o interesantă manifestare dedicată acestui eveniment.

A avut loc mai întîi o sesiune de referate și comunicări științifice prezentate de elevi și profesori. Lucrările au surprins aspecte dintre cele mai importante ale operei : *Rolul educativ și conștiința socială a lui Liviu Rebreanu* (prof. Maria Morogan), *Teatrul lui Liviu Rebreanu* (prof. Delia Radu), *Problema țărănească în concepția personajelor din „Răscoala"* (elev Sebestyen László), *Personajul feminin în nuvelele lui Liviu Rebreanu* (eleva Claudia Iștoc), *Condiția femeii în viziunea personajului principal din romanul „Ion"* (elevele Gabriele Alexandru și Ana-Maria Dobrița), *Nume de locuri și personaje — expresie a obiectivității stilului lui Liviu Rebreanu* (elevele Ramona Duca și Bende Maria).

Manifestarea s-a încheiat cu un concurs literar, „Recunoașteți personajul", la care au participat elevi din clasele a IX-a — a XI-a, cîștigătorul locului I fiind elevul Sebestyen László. Premiile în cărți au fost oferite de Filiala Sfîntu-Gheorghe a Societății de Științe Filologice. La această frumoasă și reușită activitate au participat numeroși elevi ai Liceului Industrial Nr. 2 și multe cadre didactice din județul Covasna. Manifestarea s-a bucurat de succes în rîndul celor ce prețuiesc opera creatorului romanului modern în literatura română.

ANA-MARIA DOBRIȚA
Liceul Industrial Nr. 2, Sfîntu-Gheorghe

SUCEAVA

Între 24 și 27 octombrie 1985, a avut loc, la Suceava, sărbătorirea a 125 ani de la ctitorirea *Liceului „Ștefan cel Mare"*. În cinstea importantului eveniment au avut loc numeroase manifestări, iar pentru a se imortaliza momentul istoric s-au bătut, la Monetăria Statului, o medalie din bronz și o insignă, s-a gravat o plachetă și s-a tipărit un număr de revistă.

Ediția specială a revistei *Jubileu 125* ilustrează, în cuvinte și imagini, cîteva ipostaze ale simțirii de neam și ale iubirii de patrie din fosta cetate de scaun a Moldovei, care a dat țării personalități ale vieții științifice, culturale și artistice, precum și numeroase promoții de buni specialiști și inimoși cetățeni. Publicația își deschide prima pagină cu un *Omagiu* semnat de Floarea Leuștean, președintele Consiliului județean al educației și învățămîntului. După un succint istoric scris de directorul școlii, dr. Rodica Alexandru, arcul peste timp este continuat de studiile cu privire la contribuția artistică și științifică a foștilor elevi : *Ciprian Porumbescu — mesager al aspirațiilor românești dintotdeauna* și *S. Fl. Marian — contribuție la dezvoltarea științei românești*, de Paul Leu, precum și de medalioanele profesorilor : Dimitrie Loghin, Ioan Ștefănescu și Ion Nimițan, nu demult plecați în lumea umbrelor.

Emoționante și pilduitoare sînt memoriile unor foști elevi, ca : academicianul Cristofor Simionescu, profesor la Institutul Politehnic din Iași, prof. dr. doc. Dimitrie Păcurariu de la Universitatea din București, conf. dr. Nicanor Mînecan de la Institutul de Medicină și Farmacie din Iași, conf. dr. Ilie Dan de la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași, scriitorul Mircea Radu Iacoban, directorul Teatrului Național „Vasile Alecsandri" din Iași, ing. dr. N. Turtureanu, directorul Combinatului de Fibre, Celuloză și Hîrtie din Suceava, ing. G. Prepeliuc, directorul Întreprinderii Electrocentrale Suceava, precum și cele ale profesorilor liceului de ieri și astăzi : Ion Nemeș, cercetător și autor de manuale școlare, Stela Rădășanu, profesoară emerită, Diogene Gafița, Rodica Șeșurschi, Mircea Ott, Gheorghe Marchitan, Iulia Leo Miza, Vasile Gheorghiță, Oltea Scutaru și Gheorghe Nesteriuc.

Gîndurile, aspirațiile elevilor anului jubiliar au fost surprinse de Dumitru Teodorescu în jurul unei mese rotunde, intitulată *Curajul de a ne asuma viitorul*. Revista, însoțită de numeroase fotografii, grafice, desene, tabele cu rezultatele obținute de elevi la olimpiadele și concursurile școlare naționale, se încheie cu un *Jurămînt* al fostului elev al liceului, Romeo Istrate.

L. P. CÂRJĂ

TUFENI, jud. Olt

Cercul literar-artistic „Mihai Eminescu" din școala noastră și-a reluat activitatea încă din primele zile ale anului școlar 1985—1986.

Prima ședință a fost închinată marelui nostru prozator Liviu Rebreanu, ctitorul romanului românesc modern, scriitorul pe care țara l-a sărbătorit la împlinirea unui veac de la naștere. Tovarășul profesor Ion Georgescu, conducătorul cercului nostru, a făcut o interesantă expunere despre manifestările consacrate centenarului Rebreanu în cadrul cursurilor de vară organizate de Societatea de Științe Filologice la Bistrița în perioada 24 august—4 septembrie 1985. S-au purtat apoi, în cadrul cercului, discuții, au fost prezentate fotografii, alte diverse materiale ilustrative, ediții deosebite ale unor volume purtînd semnătura ce azi e cunoscută în toată lumea. S-a hotărît ca următoarele două ședințe ale cercului să se desfășoare tot sub semnul lui Rebreanu, avînd următoarea tematică : viața și opera lui Liviu Rebreanu, aspecte privind copilăria, tinerețea și maturitatea scriitorului, un proces literar pe baza romanului *Ion*, o scurtă dramatizare a unui fragment din *Răscoala*, geneza romanului *Pădurea spînzuraților*, discuții asupra traducerilor cărților lui Rebreanu în foarte multe limbi străine. În încheiere, tovarășul profesor Ion Georgescu ne-a citit din creația sa lirică poezia *Centenar*, scrisă cu prilejul festivităților Rebreanu.

ANIȘOARA LUNGU
Școala Tufeni, Olt

TINERE TALENTE

DANIELA BUNEA

S-a născut la 10 decembrie 1969. Este elevă la Liceul „Gheorghe Lazăr" din Sibiu, membră a cenaclului „Lyceum". A obținut premiul I al Cenaclului de creație literară și cinematografică „Condeiele copilăriei" din Sibiu, mențiunea specială a revistei *Cutezătorii* la concursul „Eroica", premiul revistei *Luminița* la concursul „Pace pentru toți copiii".

Iubind

Tot iubind
Florile albe-feerii
Și stelele de pe cer,
Tot iubind
Roua străvezie
Și porumbeii,
Tot iubind joaca și cîntul,
Mi-am dat seama
Că în sufletul meu,
Voi rămîne, veșnic,
Copil.

DEBUT

Timpul e o sanie imensă

ANCA ENE
Liceul „Mihai Viteazul", Ploiești

Timpul e o sanie imensă,
Trasă de cai, de clepsidre,
Ce lunecă deasupra noastră,
Ningînd secunde
Și amintiri uitate-n opaițele
De la malurile cerului.

Octombrie

IRINA MARIA PĂTRAȘCU
Școala Nr. 1, Teiu, jud. Argeș

Prin soarele stins
Toamna palidă se șterge
Cu buretele vîntului.
Norii năuci aleargă
Pe cărări de cer
Și se varsă-n iarbă :
Picături de ger.

Vitraliu

ADRIANA ZOTESCU
Liceul „V. Alecsandri", Galați

Sclipiri rotunde în scoica albastră a dimineții,
Acolo unde pămîntul respiră către infinit ;
Valuri de neliniște se sparg la țărmul cerului,
Explodînd în troiene de spumă luminoasă.
Roșul și violetul se îmbrățișează cu patimă,
Încît din sărutul lor țîșnesc scîntei,
Scîntei albe, de lumină, scîntei de soare.

NICULAE GHERAN

Tînărul Rebreanu

București, Editura Albatros, 1986, 480 p.

Volumul *Tînărul Rebreanu*, apărut la Editura Albatros (lector, Ion Nistor), constituie un dar pentru numeroșii cititori aflați în pragul marilor visuri.

Cunoscutul editor al operei lui Liviu Rebreanu, Niculae Gheran, ne oferă o autentică biografie. El aduce o informație exhaustivă asupra vieții marelui scriitor, dar și o viziune critică ordonatoare, pentru că o particularitate evidentă a noului studiu este caracterul său demistificator. Istoricul literar face o demarcație netă între documentul autentic și amintirile postume. Titlul primului capitol, *Mit și adevăr*, este revelator pentru definirea poziției polemice, de principiu. G. Călinescu nu-și începea altfel *Viața lui Mihai Eminescu* din 1932.

Biograful lui Rebreanu desfășoară în fața cititorilor un adevărat spectacol: descifrează cu umor resorturile psihologice ale unor contemporani care tind să iasă din anonimat pe seama minciunii, pune față în față, ca la un tribunal al posterității, mărturisiri contradictorii, se aventurează în genealogii, descrie ca un moralist oameni, locuri și întîmplări legate de viața scriitorului. Stilul criticului este de obicei sobru și discret. Într-un singur caz autorul devine, dacă nu sentimental, cel puțin subjugat de un personaj dominator, Ludovica Diuganu, mama romancierului, figură tutelară în numeroasa ei familie.

Sînt evocați anii copilăriei lui Liviu Rebreanu, e descrisă cu minuție viața de elev, cu nenumăratele lipsuri materiale, dar și cu inegalabilele bucurii ale vîrstei. Totul însă are un sens. Istoricul literar este preocupat, în primul rînd, de formarea personalității viitorului romancier. Cîteva capitole (*Lecturi.. Consemnări. Proiecte, Primele scrieri; La Prislop*) atestă contactul tînărului Rebreanu cu operele unor titani ai literaturii universale (Shakespeare, Schiller, Hugo, Zola, Ibsen ș.a.), dar, firesc, și cu literatura și critica românească (Anton Pann, V. Alecsandri, M. Eminescu, I. Creangă, I. L. Caragiale, Brătescu-Voinești, C. Stere, G. Ibrăileanu, E. Lovinescu ș.a.).

Niculae Gheran subliniază, pe baza manuscriselor începuturilor autorului, două idei ce au jucat un rol fundamental în viața tînărului destinat, din sărăcie, carierei armelor. Întîi, caracterul *formativ* al limbii române care alimenta „în sufletul unui tînăr ca Rebreanu" „un permanent conflict între fondul popular originar, pe care îl aducea cu sine din mijlocul alor săi, și ceea ce i se inculca în orele de clasă, unde, precum se știe, se promova sistematic și o politică de deznaționalizare". Limba maternă „este semnificativă pentru procesul prin care tînărul își dobîndește conștiința de sine nu numai ca artist, ci și ca purtător de cuvînt, prin scrisul său, al poporului căruia îi aparține". Și, în al doilea rînd, „natura realistă a spiritului rebrenian" care a structurat „viziunea fundamentală generatoare a marilor sale opere de mai tîrziu".

Cartea continuă astfel, logic, nu atît pe firul cronologic, cît pe axa marilor construcții romanești de mai tîrziu, la care se fac mereu referiri, fie că se analizează încercările teatrale, nuvelele sau cronicile dramatice. Lectura este antrenantă nu numai prin caracterul de dezbatere al expunerii, cît și prin analiza, în viața tînărului Rebreanu, a sentimentului iubirii, uneori timid și stînjenitor, alteori acaparator. Iubirea este de altfel temă centrală în literatura lui Rebreanu și ea se trage din pămîntul Ardealului pe care *Ion* îl îmbrățișa ca pe o ibovnică și la care scriitorul a revenit mereu în momentele decisive ale creației sale.

STANCU ILIN

IOAN HOLBAN

Hortensia Papadat-Bengescu
București, Editura Albatros, 1985

Interesul criticii și istoriei literare contemporane pentru opera Hortensiei Papadat-Bengescu este ilustrat nu numai de numărul relativ mare de „referințe critice" (cf. paginile 264 — 268), ci și de monografiile consacrate autoarei *Concertului din muzică de Bach.*

Monografia lui Ioan Holban renunță la obișnuitele preambuluri explicative, argumente etc., realizînd în primul capitol, *Anii vieții și ai cărții*, un sugestiv excurs biografic în maniera tabelelor cronologice din colecția B.P.T. Romanele și poveștile anterioare ciclului Halippa (*Femeia în fața oglinzii*, *Balaurul*, *Sfinxul* ș.a.), care l-au entuziasmat pe G. Ibrăileanu prin analiza psihologiei feminine sînt considerate „documente sufletești" și analizate ca atare în capitolul al doilea al monografiei. Capitolul cel mai dens al cărții îl constituie *Căile obiectivării*, consacrat analizei minuțioase a cronicii familiei Halippa. *Fecioarele despletite*, *Concert din muzică de Bach* și *Drumul ascuns* mărturisesc un efort ascendent de obiectivare. Întîlnirea cu cenaclul „Sburătorul" și îndrumările lui E. Lovinescu au fost hotărîtoare în orientarea scriitoarei spre romanul obiectiv. Dacă în *Fecioarele despletite* obiectivismul este dublat de comentariul subiectiv al lui Mimi, „personajul-reflector" și „raisoneur-ul" cărții, iar în *Concert din muzică de Bach* de aprecierile binevoitoare sau răutăcioase ale autoarei, care însoțește gîndurile personajelor („căci făinăreasa [Ada Razu, n.n.] era avară, maimuțoiul de Rim, mierloiul [Lică Trubadurul, n.n.]), *Drumul ascuns* este romanul care încununează acest efort spre obiectivare al scriitoarei.

Comentariul romanului *Concert din muzică de Bach* cuprinde puncte de vedere interesante și sugestii pentru abordarea didactică a cărții. Sînt convingător reliefate parvenitismul și snobismul (ca derivat al tendinței de parvenire), constituind coordonatele fundamentale ale criticii sociale. Figura parvenitului „original" Lică Trubadurul este raportată la ascendența sa, autorul demonstrînd că, în ciuda formulei moderne de proză psihologică, scena din capitolul V (Ada Razu, Maxențiu, Lică) ne aduce în memorie intrarea lui Dinu Păturică în casa lui Andronache Tuzluc și combinația cu Chera Duduca pentru spolierea logofătului. Lică Trubadurul este în *Concert din muzică de Bach* personajul-agent, pentru că planurile acțiunii sînt concepute în funcție de reacțiile și umorile sale : menajul din casa doctorului Rim și raporturile Elenei Drăgănescu Halippa cu Marcian. Văzut ca un personaj-agent, în sensul că este mobilul acțiunii, Lică ne dă posibilitatea să distingem contrastul dintre realitatea conjugală și aspirația erotică, dintre cuplul social și visatul cuplu erotic în toate familiile înfățișate : Maxențiu, Rim, Drăgănescu.

Următorul capitol (prezentînd romanele *Rădăcini*, considerat de unii critici o continuare a cronicii de familie Halippa, *Logodnicul* și *Străina*, din care au apărut postum numai cîteva fragmente) arată că autoarea rămîne tributară ca viziune romanescă ciclului Halippa, adîncind analiza psihologică, starea sufletească și boala personajelor, unele pagini din *Logodnicul*, mai ales, transformîndu-se în lungi „fișe de observație clinică". Teatrul a fost pentru Hortensia Papadat-Bengescu „o plăcere a scrisului și a cugetării", fără să se bucure de un mare succes de public, adevărat fiind că nici regizorii nu au abordat cu îndrăzneală creatoare piesele autoarei.

ION BUZAȘI

GHEORGHE TOMOZEI

Pe urmele poetului Labiș
București, Editura Sport-Turism, 1985, 262 p.

Declarația lui Gheorghe Tomozei : „O spun (nu pentru prima oară) : n-am fost cel mai bun prieten al lui Nicolae Labiș. Nu i-am fost nici măcar *foarte* apropiat prieten" (p. 6) ne permite să atragem atenția cititorilor interesați să descifreze însemnele ascunse în acest profund cuvînt : *prietenie.*

În ceea ce mă privește, în tot ceea ce Gheorghe Tomozei a făcut în ultimii treizeci de ani pentru cel căzut pradă „păsării cu clonț de rubin" văd un simbol al prieteniei înțelese în sens superior, un exemplu convingător de prietenie clasică. Ultimele rînduri din carte, în care se condensează emotiv cuvintele similare din „deschidere", constituie o exemplară mărturie : „Urmele poetului Nicolae Labiș ? Urmele lăsate în istoria literară sînt lesne de distins. Cu cît va trece timpul, ele vor fi mai limpezi, desenate tot mai lizibil. Tot mai exact. Dar «urmele» pămînteşti ? [...] Le vom uita și poate că nu din vina noastră. Le vom drapa în prezumții (unele fatal riscate), greu, dacă nu imposibil de contracarat cu argumente logic-documentare". Și, iată, exprimată plastic, o prea mult discutată „problemă" : raportul dintre operă și personalitatea creatorului : „urmele poetului Labiș" — „dezvelite" de pasiunea unui cercetător dublat de un prieten și „prezentate" de condeiul unui scriitor cult și sensibil — oferă cititorului, la tot pasul, pretexte de meditație (găsim în aceste „urme" : viață, bucurii, război, spaimă, părinți, surori, prieteni, aripi „în zbor" și mai ales aripi „frînte", adică moarte) și înalte satisfacții spirituale.

Primele două capitole *(Însemnare asupra cărții* și *Într-o cămăruță din Sinaia)*, între care sînt intercalate ultimele versuri dictate prietenului poet Aurel Covaci : „Pasărea cu clonț de rubin / S-a răzbunat, iat-o s-a răzbunat...", cuprind mărturii și semne, realizează discret ceea ce vechii latini numeau *captatio benevolentiae* (atragerea, cîștigarea bunăvoinței ascultătorilor).

Următoarele capitole *(În poezia mea veți intra ca într-un munte* și *În Florența Moldovei și în dulce Tîrgul Ieșilor)* cuprind o suită de informații privind universul copilăriei, războiul, refugiul, primele clase de liceu ale viitorului poet („...un cap de expresie cu trăsături sculpturale, aproape feminine, luminat de forța ochilor iscoditori...").

Parcurgînd capitolul *În Bucureștii teilor*, cititorii vor avea ocazia să afle multe lucruri despre Școala de Literatură din strada Kiseleff, nr. 10, evocată cu nostalgie de unii și ironizată de alții, școală în care „buzduganul tinerei generații" — cum l-a numit Eugen Simion — a ucenicit între anii 1950 și 1952.

În fine, cel mai important capitol este *Pasărea cu clonț de rubin.* „— Încolo bine" — este răspunsul poetului („fixat în gips ca înmuiat, acoperit pînă sub bărbie...") la întrebarea cum se simte. La groapă, sora lui cea mică își întreba mama : „— Mamă, de ce nu vorbește Laie ? Unde-l duce pe Laie ?".

Penultimul capitol — expresie a „tehnicii oglinzilor" — ni-l arată pe Nicolae Labiș așa cum l-au văzut cîteva personalități, scriitori și prieteni.

Ultimul capitol *(Urmele poetului)*, cu rol de epilog, cuprinde pagini emoționante („Eu așa l-am văzut ultima oară... Așa îl văd și acum, înconjurat de zăpezi"), dar și adevărate judecăți de valoare („Labiș nu e doar o amintire, ci e chiar expresia memoriei vii, e semnul heraldic al nobleții noastre și un mare poet, de la care ne-au rămas destule piese de rezistență pentru a ilustra o filă de istorie literară").

AUGUSTIN MACARIE

Curier

Stimați prieteni ai revistei noastre, în acest număr vă veți găsi numele numai dacă ați expediat scrisorile voastre înainte de 26 ianuarie a.c.

Luminița Stroe din Mangalia : delicatețea sufletească și intensitatea trăirii sincere contracarează prezența destul de pregnantă a semnelor începutului. Temele sînt grave și generoase : dragostea de mare, nostalgia față de pămîntul dobrogean, atașamentul față de cărți, de bibliotecă, de cultură. Cea mai închegată este *Desen* : „Soarele a desenat în jurul său / copaci infiniți de lumină / și flori cu potire orbitoare ; / Și-a adunat apoi energia / și i-a poruncit să creeze / din nimicul primordial / un munte de lumină. / Apoi, Soarele a plămădit / o ființă neobișnuită / căreia i-a dat numele de / Om, / și a pus-o să guverneze / copacii infiniți de lumină / și florile cu potire halucinante". Cred că, după mai mult exercițiu, poezia cea mare nu va întîrzia să vină.

Brînduța Amalia Roșca din București : versurile tale mi-au făcut impresia că nu știi încă să selectezi cuvintele și ritmurile pentru a crea un efect unitar, susținut printr-o coerentă structură stilistică. Aceasta se învață prin exercițiu. Trebuie să știi însă niște reguli. De exemplu, *unic* și *tainic* nu rimează, pentru că tranșa sonoră comună a două cuvinte trebuie să înceapă cu vocala accentuată pentru ca ele să rimeze. Apoi, de-a lungul unei poezii ce respectă prozodia clasică, trebuie să păstrăm același picior metric și versurile să aibă aceeași măsură (număr de silabe). Cuvintele ce trezesc reacții neobișnuite (precum : „cardiacă", „dezacord", „echidistant"), care șochează, trebuie folosite numai dacă acest *șoc* își are un rol în crearea efectului general al poeziei. Cuvîntul „puditate" nu există ; se zice „pudoare". Dincolo de toate aceste observații, însă, se simte o reală înclinație către scris. Dar ai nevoie de lecturi bogate din poezia română contemporană ; Ana Blandiana, Nichita Stănescu, Ștefan Augustin Doinaș, Marin Sorescu, Petre Ghelmez, Mircea Dinescu, Virgil Mazilescu, Emil Botta — iată cîteva nume cu care poți începe.

Antonela Costea din Rădăuți, județul Suceava : mînuite de tine, cuvintele par să se materializeze, să prindă viață proprie, să se lumineze de sensuri noi. Acestea sînt semne ale unui talent viguros. Totuși, nu lipsesc locurile comune. Cireșile sînt „roșii", melodiile „au ochi albaștri" etc. Cel mai mult mi-a plăcut poezia *Vînt* : „Vîntule, vîntule ! / Mîngîie pleoapa viselor mele / Și mă leagănă printre stele / Să cînt cu ele ! // Aruncă-mi trandafiri / Și rănește-mi buzele / Să piară muzele ! // Adoarme-mă într-un nor / Și lasă-mă să mor / În albastru, cu dor !".

Adriana Zotescu din Galați : ai ușurința mlădierii versului și a alegerii cuvîntului celui mai potrivit pentru numirea ideii. Voi propune spre publicare poezia *Vitraliu*, care este foarte frumoasă, deși destul de... cuminte.

Thalia Cristescu din București : mi-a făcut plăcere să citesc cuvintele filozofului și poetului american Ralph Waldo Emerson (1803—1882) cu care îți începi scrisoarea. Îl reproduc aici pentru toți cititorii revistei noastre : „Muncește în orice oră, cu plată sau nu ; gîndește-te la muncă și nu vei fi ocolit de răsplată. Dacă munca ta e delicată sau aspră, dacă semeni grîu sau scrii poeme, să fie numai o muncă cinstită, înfăptuită din inimă și vei avea o răsplată materială și morală. Ce-ți pasă de cîte ori ești înfrînt ? Tu ești născut pentru izbîndă ! Răsplata unui lucru bine făcut este de a-l fi făcut". Poeziile trimise fac dovada unui spirit viu, inventiv, sensibil și viguros. Tehnica folosită — a fragmentelor îmbinate ca într-un mozaic — conferă versurilor o notă de modernitate și arată că citești multă poezie — cum se cuvine să facă, zilnic, fiecare poet sau iubitor al liricii — și ești familiarizată cu înnoirile ei. Sînt multe lucruri de pus la punct în versurile tale ; să amintesc numai de stridența provocată în context de sintagme ca „țurloaiele razei", „gîturi stelești", „țîțele ielelor", „hemoglobina ruginită a iepei" ; sau influența prea evidentă

a lui Nichita Stănescu (cf. poezia *Preparat* : „Din punctul de vedere al găinii / soarele era un ou / luminînd cu candoare / prin gălbenuș / omletă de giuri stelare / se făceau din el“ etc.). Am reținut poeziile *De după recoltă* și *Natură moartă cu ochi*. O citez pe a doua : „M-am sculat în lumea ochilor tăi / răcoroș uniți ca o frunză / și totul e reflux de lună. / Porțile sînt ferecate, / dar aud de aici / cum susură miraculos / viața mea. / Lacul clipește, / cu mîinile reci se deschid nuferii / și rup compasul durerii. / A fi și a nu fi, / ca o coloană infinită a verbelor“. Sînt convins că în plicul următor se va afla și poezia pentru rubrica „Debut“...

Dorina Bodea din Tecuci : cele două poezii trimise vorbesc de un suflet sensibil, melancolic. Există o anumită tensiune lirică și versul se conduce măiestrit.

Cenaclul literar al Școlii Nr. 9 din Călărași ne trimite din nou o cantitate impresionantă de versuri semnate de aceiași vechi prieteni ai revistei noastre : *Mirela Ghiliciu, Ovidiu Zainea, Daniel Bratu, Ovidiu Pavelescu, Geanina Pîrvulescu, Tudor Petronel, Iuliana Enciu, Liliana-Mihaela Alecu, Virgil Moise, Petrica Bogatu, Daniel Bratu, Mădălina Moldoveanu, Niculina Călin*. Am apreciat poeziile *Ogorul* de Mădălina Moldoveanu, *Hronic de neam* de Daniel Bratu, *Ochii patriei* de Mirela Ghiliciu, *Vreau să fiu iarnă !* și *Dragoste* de Liliana-Mihaela Alecu.

Eva Ștefania Rössler din Miercurea-Ciuc : îmi scrii : „Aș dori un răspuns sigur, concis și clar — să continui sau nu ?“ Răspunsul este da. Pentru că ai puterea să creezi lumi sau perspective noi asupra lumii, prin cuvinte. Cuvintele tale freamătă de seve, cuprind sugestii multiple, adeseori. Se simte că ai ceva de spus și că nu o poți face altfel decît prin mijloacele liricii. Desigur, cele mai multe dintre poeziile scrise pînă acum sînt căutări, avînd multe stîngăcii. Dar scriind mult și citind și mai mult, îți vei descoperi propria cale spre înalta creație. Din ciclul trimis de curînd, aș alege *Al cincilea anotimp* : „Știu de existența unui alt anotimp / Știu de existența unui nimb de nemurire / În care frigul aduce doar brumă de speranță, / Căldura — ninsori de sudoare — / Și soarele mă dezvelește de lumină / Iar mai tîrziu... / Frigul ruginește / Și inima-mi pompează anotimpul în organism“.

Semne evidente de înzestrare cu har poetic descoperim și în versurile trimise de *Anca Ene* din Ploiești, *Mariana Deaconescu* din Rădăuți, jud. Suceava, *Roxana Filip* din Ploiești, *Elisabeta Traian* din Iași, *Georgiana Cataloi* din Călărași, *Meda Petrariu* din Cluj-Napoca, *Irina Maria Pătrașcu* din Teiu, jud. Argeș, *Daniel Moșoiu* din Zalău, *Valeria Simion* din Galați, *Mircea Platon* din Iași, *Nicoleta Maftei* din Constanța, *Marcel Tristan* din Cluj-Napoca, *Adrian Silver* din Iași, *Luminița Cojocaru* din Brezoi, jud. Vîlcea, *Carmen Roșiu* din Constanța ; voi propune spre publicare unele dintre poeziile lor.

Interesante sînt și scrisorile primite de la următorii iubitori ai cuvîntului, ai cărții și ai condeiului : *Violeta Biriș* din Blaj, jud. Alba, *Renata Tudorescu* din București, *M. M.* (?) din Petru Groza, jud. Bihor, *Irina Loredana Csutak* din București, *Ruxandra Constantinescu* din Giurgiu, *Florin Dușa* din Toplița, jud. Harghita, *Mirela Cătălina Cristea* din Oltenița, *Cristina Tîlvescu* din Tîrgu-Jiu, *Marius Sonel* din Broșteni, jud. Suceava, *Lăcrămioara Mircescu* din Botoșani, *Constantin Nicolae Petrescu* din București, *Angela Aureliu* din Curtea de Argeș, *Alice Cristu* din Cîmpina, jud. Prahova, *Elena Georgiță* din Suceava, *Viorica Șerban* din Cugir, *Simona Camelia Bălțățeanu* din Strehaia, jud. Mehedinți, *Daniela-Elena Cojocar* din Rădăuți, jud. Suceava, *Monica M.* din Slatina, jud. Olt, *Georgiana Gabriela Bîldea* din Cluj-Napoca, *Carmen-Viorica Antoniu* din Galați, *Izabela Tălbăneanu* din Tulcea, *Adrian Ghilase* din Bîrlad, *Monica Marin* din Ploiești, *Monica Gheorghiu* din Bacău, *Nicoleta Iacob* din Miercurea-Ciuc, *Serenela Ghițeanu* din Ploiești, *Celina Magaru* din Iași, *Daniela Perța* din Hunedoara, *Mihaela Virginia Moscaliuc* din Rădăuți, jud. Suceava, *Mirela Iancu* din Delureni, jud. Bihor, *Gabriela Opriș* din

Sibiu, *Mariana T.* din Satu-Mare, *Elvira Mărginean* din Cluj-Napoca, *Florentin Gheorghe Sorescu* din Pitești, *Valeriu Gavriloiu* din Cîmpulung-Moldovenesc, *Izabella Málnási* din Topliţa, jud. Harghita, *Elena Covaliu* din Slobozia, *Diana-Adriana Eftode* din Cîmpina, *Iulian Boghiu* din Moinești, jud. Bacău, *Gabriela Trandafir* din Urziceni, jud. Ialomiţa, *Cati Ristoscu* din București, *Victoria Rovenţa* din Tîrgu-Jiu, *Mirel Sorin Buze* din Sighișoara, *Mirela Vlad* din Gheorghe Gheorghiu-Dej, jud. Bacău, *Mihaela Nicoleta Stoica* din Cîmpulung-Moldovenesc, jud. Suceava, *Lucica Radu* din Bîrla, jud. Argeș, *Adina Giurgiulescu* din Tîrgu-Jiu, *Lena Sotir* din Pitești, *Ion Florin Marinoiu, Alexandra Creţan* din Drobeta Turnu-Severin, *Carmen Curcan* din Suceava, *Gabriela Ionela Pătruşcă* din Prundeni, jud. Vîlcea, *Margareta Goga* din Buzău, *Iulia-Corina Trifu* din Dej, *Katia-Constanţa Gheorghe* din Armășești, jud. Ialomiţa, *Mirela Boiciuc* din Cîmpulung-Moldovenesc, *Cătălin Iulian Barbu* din București, *Romeo Mera* din Gura-Humorului, jud. Suceava, *Constanţa Bene* din Alexandria, jud. Teleorman, *Gheorghe Sava* din Huși, *Aida Ialovoi* din Craiova, *Marcel Giani Beţiu* din Lupeni, jud. Hunedoara, *Iuliu-Valentin Mărgineanu* din București, *Gabriela Mircete* și *Mirela Neamţu* din Turnu-Măgurele, jud. Teleorman, *Macrina Dăneţ* din Tulcea, *Lavinia Luiza Vîlcu* din Morunglav, jud. Olt, *Bogdana Păun* din Focșani, *Cătălin Serediuc* din Suceava, *Cătălina Năstase* din București, *Olivia de Havilland* (sic !) din Suceava, *Daniela Elena Cojocar* din Rădăuţi, *Dorina Voiculescu* din Poiana Lacului, jud. Argeș, *Dorina Titu* din Cîmpia-Turzii, *Margo Feraru* din Brăila, *Cristina-Narcisa Moroşan* din Rădăuţi, *Simona Călugăru* din București, *Ionela Ivaşcu* din Drobeta Turnu-Severin, *Marian Teodor Popescu* din Drăgășani, jud. Vîlcea, *Andrei Vulturu* din Balș, jud. Olt, *Carmen Biţire* și *Cristinel Măric* din Bacău, *Cella Roman* din Craiova, *Cecilia Sîrbu* din Moinești, *Camelia Gabriela Fetea* din București, *Mihaela Iorga* din Iași, *Marius Iordache* din Valea Stanciului, jud. Dolj, *Luminiţa Anton* din Buzău, *Gabriela Zaharia* din Botoșani, *Dragoş Tudose* din Pitești, *Ioan Găban* din Blaj, jud. Alba, *Iulia Brăescu* din Bîrlad, *Constantin Apetri* din com. Emil Bodnăraș, jud. Suceava, *Elena Victoria Dănăşel* din Tîrgu-Jiu, *Laura Bercea* din Fitod, jud. Harghita, *Amalia Diaconu Nobel* din Iași, *Nicoleta Găboreanu* din Balcani, jud. Bacău, *Petruţa Chiliment* din Ștefănești, jud. Argeș, *Corina Putină* din Bacău, *Gabriela Boghiu* din Vaslui, *Florin Ţupu* din Panci, jud. Suceava, *Sofia Cristina Grigore* din Mizil, jud. Prahova, *Carmen Gabriela Costinescu* din Iași, *Carmen Mihai* din Ploiești, *Cătălina Alionte* din Slănic, jud. Prahova, *Raul-Liviu Doreanu* din Brașov, *Irina Dima* din Pitești, *Elena Daniela Olteanu* din Buzău, *Maria Gorunescu* din Valea Iașului, jud. Argeș, *Brigitte Beke* din Cluj-Napoca, *Livia Buican* din Cornăţel, jud. Argeș, *Poliana Manoliu* din Constanţa, *Tiberiu Oancea* din Brad, jud. Hunedoara, *Violeta Vereştiuc* din Bogdănești, jud. Botoșani, *Clara Breht* din Craiova, *Anca Cotleţ* din Rădăuţi, *Nicoleta Cojocaru* din Șipote, jud. Iași, *Simona Szücs* din Timișoara, *Florentina Daniela Gherghe* și *Violeta Ștefania Gherghe* din București, *Ligia Ţibu* din Suceava, *Nora N. Pădureanu* din Tîrgu-Mureș, *Lena Sotir* din Pitești, *Monica Laura Cojoc* din București, *Robert V. P.* din Suceava. Le recomandăm lecturi cît mai bogate și mult exerciţiu.

Ne-au trimis interesante încercări în proză *Maria Paştiu* din Cugir, jud. Alba, *Geta-Tatiana Lăpuşneanu* din Certești, jud. Galați, *Andreea Adrian* din Sara, jud. Cluj, *Dorina Andrei* din Bîlteni, jud. Gorj, *Daniela Roşu* din Pitești. ... Aceeași recomândare : lecturi și multe ore la masa de scris.

Vă rog să semnaţi citeţ scrisorile, să vă scrieţi adresa în colţul din dreapta sus al primei pagini, să vă dactilografiaţi, pe cît posibil, poeziile și povestirile. Nu răspundem pe adresa personală : numai prin revistă. Materialele nepublicate nu se înapoiază.

VASILE POENARU

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

Aniversări şi comemorări în anul 1986

1 ianuarie — 50 de ani de cînd a apărut revista *Însemnări ieşene*, condusă de M. Sadoveanu, G. Topârceanu, M. Codreanu şi Gr. T. Popa.

10 martie — 50 de ani de la moartea criticului şi istoricului literar G. Ibrăileanu.

aprilie — 125 de ani de la apariţia *Revistei române*, condusă de A. I. Odobescu.

26 iunie — 50 de ani de la moartea lui C. Stere, autorul ciclului epic *În preajma revoluţiei*.

21 iulie — 100 de ani de la apariţia articolului *Către d-l Maiorescu*, publicat de C. Dobrogeanu-Gherea în *Contemporanul*.

11 august — 25 de ani de la moartea poetului şi matematicianului Ion Barbu (Dan Barbilian).

20 septembrie — 120 de ani de la naşterea poetului George Coşbuc.

14 octombrie — 75 de ani de cînd apare, la Bucureşti, din iniţiativa lui N. D. Cocea şi Al. Davila, revista *Rampa*, publicaţie de teatru, muzică, literatură, arte plastice.

19 octombrie — 25 de ani de la moartea scriitorului Mihail Sadoveanu.

19 octombrie — 100 de ani de la punerea pietrei fundamentale a clădirii Ateneului Român din Bucureşti, construit din iniţiativa lui C. Esarcu prin contribuţii benevole.

23 octombrie — 125 de ani de la înfiinţarea, la Sibiu, a Asociaţiunii Transilvane pentru Literatura Română şi Cultura Poporului Român (ASTRA), care a avut un rol însemnat în viaţa culturală şi în lupta de eliberare naţională a românilor din Transilvania.

20 decembrie — 125 de ani de la naşterea ziaristului şi scriitorului Constantin Mille.

Lei 5

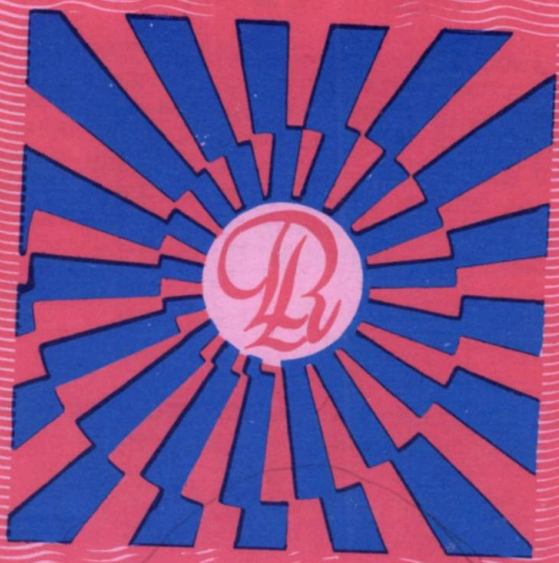

Societatea de Ştiinţe Filologice

3

1986

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

Anul XV, nr. 3 (iulie-septembrie). Bucureşti. 1986

COLEGIUL DE REDACȚIE :

GHEORGHE ANTONESCU (Slobozia), NAE ANTONESCU (Terebești, jud. Satu-Mare), CONSTANȚA BĂRBOI, ION BUZAȘI (Blaj), ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ, AUGUSTIN MACARIE, AURELIA MARINESCU, DORINA MĂRGINEANȚU (Timișoara), VIORICA NEBEL (Buzău), IULIU PĂRVU (Cluj-Napoca), NICOLAE I. NICOLAE, ILEANA OANCEA (Timișoara), TUDOR OPRIȘ, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, MARIAN PAPAHAGI (Cluj-Napoca), VASILE POENARU, STERIE RĂDOI (Iași), GEORGE ȘOVU, AL. TUDORICĂ

REDACȚIA :

MARICA ANGHELESCU, MIRCEA FRÎNCULESCU — redactori
ION HANGIU — redactor-șef

Revista LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ este editată de Societatea de Științe Filologice, cod 848 866. Redacția și administrația : Bd. Schitul Măgureanu, nr. 1, et. 3, sector V, cod 79.664, București, tel. 15.17.92, cont C.E.C. nr. 45.11.09.5, Filiala sector V, Calea Victoriei, nr. 7, București.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", București sub comanda nr. 31 858

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI
ANUL. XV, NR. 3 (IULIE — SEPTEMBRIE), BUCUREŞTI, 1986

Sumar

Gramatică, vocabular

AL. GRAUR — Limbă şi sistem gramatical 3
ELEONORA ZĂMŞA — De la gîndire la fapte de limbă 4
D. CRAŞOVEANU — Propoziţia circumstanţială concesivă 5
SERGIU DRINCU — Acordul predicatului nominal cu subiectul multiplu 10

Stil, compoziţie

ANDREI GHIDALI — Stilul comentariilor literare (II) 13
SIDONIA SIMIONESCU — Paralela : „Noaptea de decemvrie" — „Mistreţul cu colţi de argint" 16

Analize, sinteze

IOANA EM. PETRESCU — Şcoala Ardeleană (II) 19
ION DUMITRESCU — Curentele literare 22
GH. DASCĂLU — C. Negruzzi : „Alexandru Lăpuşneanul" 26

Miscellanea

B. CAZACU — B. Petriceicu-Hasdeu : „Etymologicum Magnum Romaniae" (100 de ani de la apariţia primului volum) 29
MARIA LUMINIŢA GROZA — Nicolas Boileau (1636—1711) 32
MARIA DOGARU, AURORA TEODORESCU — Nume vechi de străzi din Bucureşti şi de îndeletniciri 35
* * * Laurenţiu Duican (4 iulie 1964—29 iulie 1982) 36

Concursuri, examene

Activităţi în cadrul Festivalului Naţional „Cîntarea României". Concursul de limba şi literatura română „M. Eminescu", etapa republicană . . 38
I. HANGIU — Anul 101 al concursurilor şcolare 38

ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA — Cuvînt la ediția a XXIX-a . . . 38
Concurs de limba română pentru elevii clasei a IV-a 40
Premianții etapei finale (clasele a VI-a — a XII-a) 41

Cenacluri, reviste

ELENA ACHIM — Din activitatea cercului literar „Tinere condeie" . . . 51
IONELA LEFTER — Cercul de literatură „Luceafărul" 52
IOAN HAGĂTIȘ — Din activitatea unui cerc dramatic 52
GEORGE ȘOVU — Cronica revistelor școlare 53

De la corespondenții noștri 56

Tinere talente

AURORA STAN — Rid 59

Debut

GRAȚIELA DRĂGAN — Tăcere 59
NICOLETA PANTEA — Iarna 59
MIHAELA-LILIANA ALECU — Vreau să fiu iarnă! 59

Însemnări pe marginea cărților

G. I. TOHĂNEANU, *Dincolo de cuvînt* (Marcel Lucaciu) ; MARIN BUCĂ, *Dicționar de epitete al limbii române* (Vasile Sari) ; IULIAN NEGRILĂ, *Revoluția europeană de la 1848 reflectată în presa arădeană*. Cuvînt înainte de prof. dr. ELENA BĂRBULESCU (Georgeta Mihăilescu) ; TITU MAIORESCU, *Cugetări și aforisme*. Selecție, introducere, note și comentarii, indice tematic de SIMION GHIȚĂ (Constantin Negreanu) 60

VASILE POENARU — Curier 63

Limbă și sistem gramatical

Acad. AL. GRAUR

Limba este principalul mijloc de comunicare orală sau scrisă. Ea stă la baza gîndirii și înțelegerii între oamenii oricărei comunități lingvistice. Ca să-ți formezi o judecată, trebuie să ai cuvinte, adică nume pentru acțiuni și pentru obiecte. Omul este singura vieţuitoare care gîndește și, mulțumită limbii, a ajuns să stăpînească forțele naturii.

Există părerea conform căreia cuvintele formează singure limba. Se știe însă că numai cuvintele nu sînt suficiente pentru a comunica și nici măcar pentru a-ți forma o judecată. Pentru aceasta ai nevoie de cunoștințe gramaticale. E adevărat că, atunci cînd cineva știe despre ce e vorba, poate fi de ajuns un cuvînt ; de exemplu, cînd vezi pe cineva în mijlocul străzii în pericol de a-l călca tramvaiul, e suficient să-i strigi *tramvaiul !* cu o anumită intonație sau să mai faci un gest, și semenul tău te va înțelege. Dar un singur cuvînt în alte împrejurări este lipsit de orice semnificație ; dacă cineva nu știe cum poate ajunge la Gara de Nord, nu e suficient să-i spui *autobuzul !*, ci trebuie să-i spui *luați dumneavoastră autobuzul numărul 133,* și pentru aceasta este nevoie de gramatică.

Din ceea ce am spus pînă acum rezultă că vocabularul furnizează numai materiale pentru formularea și comunicarea gîndurilor, iar gramatica le organizează pentru a fi utile.

Gramatica limbilor nu este un dat imuabil, ci e într-o continuă evoluție. Ea nu s-a organizat o dată cu apariția cuvintelor, ci de-a lungul mileniilor. La început, era foarte complicată : declinările și conjugările erau foarte neregulate, așa încît flexiunea trebuia învățată pentru fiecare cuvînt în parte. Încă în perioada clasică a limbii grecești și latine, o mare parte dintre cuvintele care alcătuiau fondul principal al vocabularului erau neregulate, așa încît flexiunea lor trebuia învățată separat. Cîte ceva din această situație mai există pînă azi, nu numai pentru că s-a păstrat situația veche, cum e cazul cu verbul *a fi*, cu formele personale *este, sînt,* ci și pentru că, fiind foarte des folosite, cuvintele s-au uzat : așa se explică faptul că *iau* face parte din aceeași flexiune cu *luăm.*

Vocabularul se îmbogățește mereu, prin faptul că se creează noțiuni noi, care au nevoie de cuvinte noi ; de exemplu, romanilor le ajungea cuvîntul *via,* care în românește a ajuns să fie „multiplicat" : *stradă, uliță, cale, bulevard* etc. În ultimul secol mijloacele de circulație s-au înmulțit : *tren, tramvai, autobuz, troleibuz, maxitaxi* și așa mai departe, fiecare dintre ele cerînd un termen nou.

Dacă vocabularul se îmbogățește mereu cu noi cuvinte, în schimb, gramatica devine mereu mai simplă, cu ajutorul cuvintelor auxiliare : prepoziții, conjuncții, verbe auxiliare, pronume. În latină, fiecare persoană a verbului avea altă terminație ; acum, în limbile romanice, mai multe astfel de forme sînt identice, iar dacă se presupune că nu se va înțelege ce am spus, facem apel la pronumele personal : în latină, persoana a III-a singular a prezentului era *laudat,* iar a III-a plural era *laudant ;* în românește ambele forme au devenit *laudă* și putem să spunem, dacă e nevoie, *el laudă, ei laudă.* De asemenea, în latină, acuzativul era marcat printr-o

desinență diferită la singular și la plural ; în românește prepoziția *pe* satisface ambele necesități, fără să se țină seama de genul substantivelor. Aceste exemple arată că gramatica nu este împietrită, că se transformă, simplificîndu-se, cu timpul. În zadar puriștii se luptă s-o țină pe loc, căci, pe măsură ce se găsesc mijloace de exprimare mai comode, vorbitorii le acceptă pe acestea.

E adevărat că în trecut modificările erau mai ușor de generalizat prin scris, pentru că puțini oameni știau carte și de aceea se putea ajunge peste tot la normele impuse pe cale cultă. Astăzi toată lumea învață gramatica în școală și încearcă să respecte normele ; cu toate acestea, ele se modifică ; mai greu, mai lent, dar se modifică.

Un ultim exemplu : verbul *a mînca* are persoana I a prezentului indicativ *mănînc*, formă explicabilă prin istoria limbii ; unele graiuri au simplificat-o, transformînd-o în *mînc*, formă care nu ar avea nimic neregulat. Aceasta ilustrează tendința firească a gramaticii de structurare într-un sistem cît mai ordonat, mai precis și mai economic.

De la gîndire la fapte de limbă

Prof. ELEONORA ZAMȘA
Școala Nr. 199, București

Printre textele poetice de o incontestabilă valoare, a căror prezență în programele și manualele ciclului gimnazial este, fără îndoială, bine justificată, se numără cîteva care abordează tema majoră și de un profund umanism a atitudinii omului confruntat cu inexorabilul sfîrșit : *Miorița*, creație populară, *Mai am un singur dor* de M. Eminescu, *Mama* și *Vara* de G. Coșbuc.

Ne propunem să urmărim, în cele ce urmează, raportul dintre trăirea interioară a gîndului morții, și faptele de limbă prin care se materializează acest gînd.

Și de-a fi să mor, spune poetul popular, ipostaziat liric sub chipul tînărului și „mîndrului" ciobănel din balada *Miorița*, pentru care moartea este o realitate ipotetică (aceasta este nuanța semantică pe care o imprimă contextului de față conjuncția *de*), deloc certă, dar posibilă totuși (conjunctivul fiind, prin excelență, un mod al acțiunilor posibile, realizabile, iar nu reale, sigure). Acest mod de a exprima realități ipotetice este cît se poate de caracteristic exprimării orale, în care întîlnim frecvent formule ca : „*dac*-o fi *să* fie" sau „*cînd* o fi *să* fie" (cu verbul *a fi* „compus cu el însuși"). Observăm în ambele formule folosirea conjunctivului, ca și în versul citat din balada *Miorița*, iar în prima apare și conjuncția *dacă*, sinonimă cu *de*.

„*Să* mă lăsați *să* mor", spune M. Eminescu în varianta ultimă a poeziei *Mai am un singur dor*. Scris în ultima perioadă a activității literare, textul proiectează imaginea unui om a cărui viață îi oferise „puține plăceri" și „multe dureri", a unui geniu care se gîndește la moarte ca la o adevărată eliberare de zbuciumul unei existențe chinuite. Pentru Eminescu, moartea este un „singur" și ultim „dor" („dor" însemnînd aici aspirație către ceva sau, cum spune L. Blaga, „existență care în întregime se scurge spre ceva", acest „ceva" spre care se scurge existența poetului fiind trecerea în neființă, iar „ceea ce nu e nu simte dureri / Și multe dureri-s, puține plăceri"). Indicele semantic al acestei atitudini este

verbul *a lăsa*, folosit aici la o formă echivalentă cu un imperativ atenuat. Nu „lăsați-mă", ci „să mă lăsați", adică un conjunctiv cu valoare de imperativ, exprimînd nu o poruncă, ci o rugăminte. Deși dorită, moartea rămîne și pentru Eminescu o realitate posibilă, dar nu certă, fapt care nu putea fi sugerat decît prin folosirea unui conjunctiv („să mor"). Dacă urmărim variantele acestui text, ne dăm seama că Eminescu a optat pentru soluția respectivă în mod deliberat, renunțînd voit la formele indicativului („De-*oi adormi* curînd" sau „Iar cînd *voi fi* pămînt"), mod al certitudinii, al atitudinilor categorice, tranșante, care făceau notă discordantă cu contextul poetic eminescian, caracterizat prin tonuri blînde, prin armonii subtile. Preferința poetului pentru formele de conjunctiv se poate observa și în alte texte : *Lacul*, *Dorința*, *De ce nu-mi vii* ș.a.

Poet al atitudinilor ferme, al gesturilor energice, viguroase, George Coșbuc ne oferă, în cele două texte reproduse în manuale, concretizări ale gîndului morții pe măsura firii sale. „Măicuța bătrînă" care dorește să-și revadă pentru ultima oară fiul plecat departe (poezia *Mama*), percepe moartea din perspectiva certă (folosirea indicativului fiind modalitatea de sugerare a certitudinii) a unui timp bine definit : „Eu simt că *voi muri curînd*".

În poezia *Vara*, poetul, în plin tumult al vieții, se referă la propriul său sfîrșit, consimțind să-și acorde o ușoară amînare, ilustrată formal prin intercalarea unui *și* cu valoare adverbială între predicat și subiect. „*O să* mă-ngrop *și* eu" înseamnă de fapt : „voi fi îngropat, dar nu înaintea altora, ci după ei, deci nu foarte curînd". Nota de certitudine caracteristică indicativului suferă și ea o atenuare prin folosirea formei populare de viitor, construită cu conjunctivul. „O să mă-ngrop", teoretic, echivalează cu „mă voi îngropa". Și, totuși, între „voi" și „o să" există o deosebire de nuanță care arată că moartea nu este ușor de acceptat ca perspectivă a propriei noastre existențe.

Propoziția circumstanțială concesivă

D. CRAȘOVEANU
Universitatea din Timișoara

Între propozițiile secundare circumstanțiale din construcția frazei în limba română contemporană, subordonata concesivă se distinge nu numai prin frecvență, ci și, în primul rînd, printr-o serie de particularități care-i asigură identitatea sintactică și semantică. De aceea tratarea ei beneficiază de un spațiu larg în manualele școlare și în lucrările de specialitate [1].

1. În cele ce urmează vom încerca să prezentăm profilul acestei subordonate, reținînd ceea ce este esențial pentru ea și lăsînd la o parte unele fapte de detaliu. Să pornim de la cîteva exemple :

[1] Dintre acestea, amintim aici pentru cei interesați următoarele : Mioara Avram, *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente conjuncționale în limba română*, București, 1960 (p. 169—186) ; *Gramatica Academiei*, ediția a doua (vol. II), București, 1963 (în continuare : GA_2) ; V. Șerban, *Sintaxa limbii române*, *Curs practic*, ediția a doua, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1970 ; C. Dimitriu, *Gramatica explicată a limbii române. Sintaxa*, Iași, Editura Junimea, 1982 ; D. Irimia, *Structura gramaticală a limbii române. Sintaxa*, Iași, Editura Junimea, 1983 ; Th. Hristea (coordonator și autor), *Sinteze de limba română*, ediția a treia, București, Editura Albatros, 1984.

a. „Au învins, *deşi echipa n-a jucat la valoarea ei reală.*"

b. „*Cu toate că nu mă văzuse de mult,* şi-a adus aminte de mine."

c. „Nu l-am întîmpinat bucuroasă, *deşi ţineam la el.*"

d. „Nu-l înţelegeam bine, *cu toate că-mi vorbea foarte clar.*"

Privind atent exemplele, se constată că propoziţiile secundare subliniate în *a.* şi *b.* exprimă cîte un fapt (o realitate) care putea *să împiedice* realizarea acţiunii din regente, însă n-a împiedicat-o, iar propoziţiile subliniate în *c.* şi *d.* exprimă, şi ele, cîte un fapt (o realitate) care, de această dată, era de aşteptat *să determine* (să ducă la) realizarea acţiunii (de fapt, la existenţa însuşirii) din propoziţiile regente, dar n-a determinat-o. Cît priveşte elementele din regentă (pe care le-am transcris spaţiat) determinate de subordonatele respective, acestea sînt, în ordinea exemplelor de mai sus, următoarele : un verb, o locuţiune verbală, un adjectiv, un adverb. O dată făcute aceste precizări, putem formula acum definiţia subordonatei concesive : *Propoziţia circumstanţială concesivă este acea subordonată care, corespunzînd complementului circumstanţial concesiv, determină verbe, locuţiuni verbale, adjective sau adverbe şi exprimă un factor (o realitate) care ar putea (ar fi putut) să împiedice sau să determine realizarea acţiunii sau existenţa (manifestarea) unei însuşiri din regentă, dar nu reuşeşte* [2].

In funcţie de caracterul real sau ipotetic al factorului care poate (ar putea) să împiedice ori să determine desfăşurarea acţiunii (caracteristicii) din regentă, în interiorul concesivelor se constituie două tipuri distincte semantic şi gramatical : concesive *reale* (sau propriu-zise) şi concesive *ipotetice* (sau condiţionale) ; în cazul celor din prima categorie acţiunea (însuşirea) din regentă are loc cu toate că factorul exprimat prin ele există (a existat) în mod real : „Macaroanele erau gustoase, *cu toate că aveau un iz de piatră de moară*" (L. Blaga, *H.*, p. 207), în timp ce în situaţia celor din a doua categorie factorul exprimat de ele este numai ipotetic şi acţiunea (însuşirea) din regentă s-ar realiza chiar dacă acest factor ar interveni în mod real : „Suflete ! *de-ai fi chiar demon,* tu eşti sîntă prin iubire" (Eminescu, *P.*, p. 27) ; „*Chiar dacă nu te-ar fi auzit nimeni...*, eu am vrut să afli" (M. Preda, *I.*, p. 42).

2. Raportul sintactic de subordonare dintre propoziţia concesivă şi regenta ei se realizează, de obicei, prin *joncţiune*, adică prin intermediul unor elemente relaţionale (cărora li se mai spune şi jonctive sau conective). Registrul acestora este deosebit de bogat şi nuanţat, cuprinzînd :

a. numeroase conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale, dintre care unele, în speţă : *deşi, că, măcar că, chit că, fără să,* introduc concesive *reale* : „A început să-mi fie frică, *deşi nu vreau să recunosc*" (Dinu Săraru, *C.*, p. 363) ; Cîinele, *că-i cîine,* îşi ia şi el lumea-n cap după o vreme" (proverb) ; „Tînărul, *măcar că şi-a întors privirile de mai multe ori pe calea umblată,* nu a luat seama să mai vină cineva după el" (Caragiale, *apud* GA_2, II, p. 326) ; Aveam să-mi dau seama curînd că al meu [timpul] trecuse..., *chit că nu voiam să mă dau învins*" (M. Preda, *I.*, p. 255) ; Nici nu ştiu cum m-am pomenit şef, nu pentru că inginerul mă numise,

[2] Cu alte cuvinte, acţiunea (caracteristica) din regentă se manifestă *în ciuda* conţinutului *concesivei*, concesia realizîndu-se, de fapt, la nivelul regentei, aşa încît, din punct de vedere logic, aceasta ar trebui să fie considerată concesivă, iar concesiva — regentă. Mai precis, în cazul subordonatei concesive raportul realizat în plan gramatical (formal) apare inversat faţă de raportul existent în plan logic (cf. Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, ed. a 2-a, Bucureşti, 1956, p. 711).

ci fiindcă mă pricepeam, *fără să fi învățat vreodată*" (M. Preda, *I.*, p. 77—78), în timp ce altele, și anume : *de, dacă, să, chiar de, măcar de, chiar dacă, chiar să, măcar să, și dacă, și să,* sînt proprii pentru introducerea concesivelor *ipotetice* : „*Un soare de s-ar stinge-n cer,* / S-aprinde iarăși soare" (Eminescu, *P.*, p. 150) ; „*Dacă voi nu mă vreți,* eu vă vreau, și *dacă voi nu mă iubiți,* eu vă iubesc pre voi" (C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul)* ; „*Să fi tot voit cineva* să ne dea de urmă, noi negăsiți am fi rămas" (L. Blaga, *H.*, p. 162) ; „...*chiar dacă însuși* șeful *mi-ar fi fost frate,* tot ar fi trebuit să răspund la ele" [la întrebări] (M. Preda, *I.*, p. 149) ; „...așa e lumea asta și, *de-ai face* ce-ai face, rămîne cum este ea ; nu poți s-o întorci cu umărul, *măcar să te pui în ruptul capului*" (Creangă, *O.*, p.198) ; „Nu, nu trebuie să-l repeți pe Vinea. *Și dacă ai vrea,* n-ai putea. Voi sînteți cu totul deosebiți" (Al. Ivasiuc, *Păsările,* p. 323) ; „Drumul este așa de bine marcat cu indicatoare, încît *și să vrei,* nu te poți rătăci" ;

b. pronume (și adjective) nehotărîte : *oricine, oricare, orice, oricît, oricîtă, oricîți, oricîte* : „*Oricine ar fi el,* noi nu ne temem" ; „*Oricare-ar fi sfîrșitul luptei,* / Să stai luptînd, căci ești dator" (G. Coșbuc, apud GA_2, II, p. 328) ; „*Orice s-ar întîmpla,* voi să rămîneți pe poziții" ;

c. adverbul relativ *cît (de)* și adverbele nehotărîte *oricît (de), oricum, oricînd, oriunde, oriîncotro* : „...așa că a mare, *cît era de neroadă,* a băgat și ea de seamă" (Caragiale, *apud* V. Șerban, *op. cit.*, p. 283) ; „Dar oamenii au această stranie tendință spre lucrul pieziș, *oricît ar părea de necrezut*" (M. Preda, *I.*, p. 209) ; „Orice gînd ai, împărate, și *oricum vei fi sosit,* / Cît sîntem încă pe pace, eu îți zic : Bine-ai venit !" (Eminescu, *P.*, p. 120) ; „*Oriunde te-ai ascunde,* tot o să-mi cazi în mînă".

Dacă — după cum s-a văzut — conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale reclamă o grupare a lor în funcție de caracterul real sau ipotetic al concesivei introduse, celelalte elemente relaționale, menționate la *2. b.* și *2. c.*, introduc subordonate concesive din ambele tipuri, rolul distinctiv între acestea trecînd pe seama formei *modale* a verbului predicat (sau din structura predicatului), și anume : *indicativul* în concesivele reale, *optativ-condiționalul* (rar conjunctivul) în concesivele ipotetice (vezi exemplele sub *2. b.* și *2. c.*).

Privitor la conjuncția *deși* trebuie făcută precizarea că ea introduce deseori concesive *eliptice* — fie de auxiliarul morfologic al predicatului pasiv : „*Deși invitat,* el n-a venit la concert" [= *Deși a fost invitat...],* fie de verbul copulativ din structura predicatului nominal : „*Deși extrem de tînăr...,* Tudorel căpătă o maturitate a spiritului excepțională" (Călinescu, *O.*, 6, p. 254 [= *Deși era extrem de tînăr...]).*

Conjuncția *de* („chiar dacă") introduce concesive (ipotetice) al căror predicat este, de regulă, la optativ-condițional (cf. *supra,* exemplele din Eminescu). Cînd, totuși, predicatul concesivei introduse prin *de* este la indicativ, ea va apărea în cuplu — coordonată disjunctiv — cu o altă concesivă, ca în aceste versuri : „*De-o fi una, de-o fi alta... Ce e scris* și pentru noi, / Bucuroși le-om duce toate, *de e pace de-i război* (Eminescu, *P.*, p. 121), în care propoziția principală este flancată de cîte un astfel de cuplu (valoarea conjuncției *de* apropiindu-se aici de aceea a locuțiunii conjuncționale *fie că).*

3. Ca și în cazul altor subordonate circumstanțiale (consecutivă, cauzală, finală etc.), și în situația concesivei, pentru marcarea mai pregnantă a raportului ei cu regenta, se recurge deseori la utilizarea în aceasta

din urmă a unor adverbe și locuțiuni adverbiale numite *elemente corelative*. Pentru subordonata concesivă, corelativele care apar frecvent în regentă sînt : *totuși, tot, cu toate acestea (astea), și tot, și totuși, și încă* : „*D e ș i nu e decît femeie,* / E *t o t u ș i* altfel, nu știu cum" (Eminescu, *P.*, p. 171) ; „Dănilă crăpa de durere ! dar, *o r i c î t îl durea de tare,* el *t o t* își ținu inima cu dinții și zise..." (Creangă, *O.*, p. 53) ; „*C u t o a t e c ă Gonzalv nu se mulțumea cu o simplă conferință,* era *t o t u ș i* ceva..., conferința se putea transforma în catedră" (Călinescu, *O.*, 6, p. 296).

3. Cu caracter oarecum facultativ în situațiile în care concesiva „comportă" unul din conectivele specializate *(deși, cu toate că, măcar că, măcar să, chit că, chiar dacă)*, prezența termenilor corelativi în regentă devine necesară (chiar indispensabilă) atunci cînd această subordonată este introdusă printr-un element mai puțin specific ei : *că, dacă, să, cît* : „Fierul, *c ă-i fier, ș i î n c ă* ruginește" (Alecsandri, *apud* GA_2, II, p. 330) ; „Și *d a c ă glasul adorat* / *N-o spune un cuvînt,* / *T o t* înțeleg că m-ai chemat / Dincolo de mormînt" (Eminescu, *P.*, p. 187) ; „*Să mă bați, ș i t o t* nu spun" ; „...nici babele — *c î t u-s ele de prefăcute și iscoditoare — t o t* nu l-au putut face să se însoare" (Creangă, *O.*, p. 79), sau cînd nu are element introductiv, fiind juxtapusă regentei : „Privitor ca la teatru / Tu în lume să te-nchipui ; / *Joace unul și pe patru,* / *T o t u ș i* tu ghici-vei chipu-i" (Eminescu, *P.*, p. 163).

Se observă ușor, desigur, că în asemenea situații, rostul elementului corelativ (ajutat și de topică : propozițiile concesive apar aici antepuse regentei) nu mai este doar de a întări raportul concesiv, ci de a-l identifica pur și simplu, de a-l „limpezi" în ansamblul frazei. Pentru aceasta, să se compare : „*S ă nu fi știut nimic despre toate acestea,* aș fi mers" (= circumstanțială condițională) și : „*S ă nu fi știut nimic despre toate acestea, ș i t o t* aș fi mers" (circumstanțială concesivă ; cf. D. Irimia, *op. cit.*, p. 176).

4. Relația sintactică a subordonatei concesive cu regenta sa poate fi realizată și în absența elementelor relaționale menționate mai sus, adică *prin juxtapunere* (sau parataxă). Faptul acesta nu este însă posibil oricînd și în orice condiții, ci, de regulă, numai atunci :

— cînd concesiva are verbul predicat (sau din structura predicatului) la modul conjunctiv *f ă r ă* morfemul specific *să* (iar ea se află antepusă regentei) : „Tu vrei un om să te socoți, / Cu ei să te asemeni ? / Dar *piară oamenii cu toți,* / S-ar naște iarăși oameni" (Eminescu, *P.*, p. 149—150) ; „*Fie pîinea cît de rea, t o t* mai bună-n țara mea" ;

— cînd concesiva (așezată în fața regentei) are verbul predicat la modul imperativ : „Asta e situația, *t ă i a ț i-mă, o m o r î ț i-mă,* nu mai pot repara nimic" (Dinu Săraru, *C.*, p. 317) ;

— cînd concesiva are verbul predicat (sau din structura predicatului) la indicativ, dar există posibilitatea introducerii în enunț a unui jonctiv specializat pentru concesivă : „Eu, *a m, n-a m clienți acasă,* la unsprezece fix mă-ntorc din tîrg" (Caragiale, *apud* C. Dimitriu, *op. cit.*, p. 307). [Eu (chiar dacă) am, (chiar dacă) n-am clienți...] ; „O fi puțină, o fi amară — e pîine !" (Sadoveanu, *apud* V. Șerban, *op. cit.*, p. 284) [(Deși) o fi puțină, (deși) o fi amară, e (totuși) pîine] ;

— cînd în structura predicatului (compus) al concesivei (de asemenea antepusă regentei) intră verbul de modalitate *a putea* (cf. D. Irimia, *op. cit.*, p. 176), care, desemantizat aici, se apropie, valoric, de un element relațional concesiv *(chiar să, chiar dacă)* : „...*p o ț i să le spui un lucru de*

zece ori, și tot nu-l reții" (M. Preda, *I.*, p. 149) ; „*P o ț i zidi o lume-n-treagă, poți s-o sfarămi*, orice-ai spune, / Peste toate o lopată de țărînă se depune" (Eminescu, *P.*, p. 114).

După cum se poate vedea din aceste exemple, subordonata concesivă *juxtapusă* stă, în mod obișnuit, *înaintea* regentei, presupune în aceasta un *corelativ (tot, și tot, totuși)* și reclamă „o intonație deosebită, cu pauze bine reliefate" (vezi V. Șerban, *op. cit.*, p. 284), toate acestea „suplinind" absența jonctivului specific și contribuind, astfel, la identificarea raportului subordonator concesiv.

5. Cît privește topica subordonatei concesive în general, se poate spune că, exceptînd situațiile descrise la punctele *3.* și *4.*, aceasta este, în general, liberă, propoziția în discuție putînd sta atît în fața regentei sale, cît și după regentă, în funcție de coeficientul de interes pe care îl prezintă în contextul dat. (Firește, nu intră în discuție aici unele situații din discursul poetic, unde topica — nu numai a concesivei ! — este influențată de rațiuni proprii acestui stil.) Oricare ar fi, însă, poziția ei față de propoziția regentă, subordonata concesivă se desparte de aceasta prin virgulă, reflex grafic al pauzei și intonației cu care ea este rostită în comunicarea orală.

Așa cum anticipam încă în primele rînduri și cum credem că a rezultat și din cele înfățișate pînă aici, propoziția subordonată circumstanțială c o n c e s i v ă prezintă un profil c o m p l e x, cu aspecte semantice variate și implicații gramaticale (sintactice) numeroase, toate avînd importanța lor și solicitînd atenția cuvenită, atît pentru o bună descriere în plan „teoretic", cît și, mai ales, pentru o corectă identificare a ei în procesul analizelor practice.

BIBLIOGRAFIE

Lucian Blaga, *Hronicul și cîntecul vîrstelor*, Ediție îngrijită și cuvînt înainte de George Ivașcu, București, Editura Tineretului, 1965 (sigla *H.*).

G. Călinescu, *Opere*, București, Editura pentru Literatură, 1967, vol. 6 (*O.*, 6).

Ion Creangă, *Opere* (ediție bibliofilă), București, Editura Minerva, 1972 (*O*).

Eminescu, *Poezii*, Ediție (bibliofilă) îngrijită de Perpessicius. Cuvînt înainte de M. Beniuc, București, 1963 (*P*).

Marin Preda, *Intrusul*, București, Editura pentru Literatură, 1968 (*I.*).

Dinu Săraru, *Clipa*, București, Editura Eminescu, 1977 (*C*).

„Ceea ce împiedică atîția oameni, de altminteri inteligenți, de a vedea bine, de a gîndi adevărat și de a scrie frumos și ceea ce îi condamnă să rămînă totdeauna mediocri este tocmai mărginirea personalității lor la interese exclusiv individuale. Prin negura egoismului nu străbate lumina adevărului, nici căldura frumosului".

(Titu Maiorescu)

„Orice adevăr este o formulare mai clară a regulilor nestrămutate, care sînt însuși fundamentul universului, și corespunde direcțiunii veșnice a inteligenței omenești spre întinderea cunoștințelor și sporirea condițiilor binelui general."

(Titu Maiorescu)

Acordul predicatului nominal cu subiectul multiplu

SERGIU DRINCU
Universitatea din Timişoara

1. Între problemele de cultivare a limbii, un loc aparte îl ocupă acordul diferitelor părţi de propoziţie. În limba română, acordul se realizează între predicat şi subiect şi între atributul adjectival şi substantivul regent.

Dintre tipurile de acord gramatical amintite mai sus, cele mai numeroase chestiuni le ridică acordul predicatului cu subiectul. Atragem, cu acest prilej, atenţia asupra faptului că formularea corectă este „acordul predicatului cu subiectul", şi nu „acordul subiectului cu predicatul", întrucît predicatul (fiind, în enunţ, elementul nou, în raport cu subiectul, care este elementul cunoscut, de la care porneşte deci gîndirea) este cel care „se orientează" spre subiect, şi nu invers.

În acest articol ne vom referi la acordul predicatului nominal cu subiectul multiplu, dar numai în situaţiile în care numele predicativ este exprimat printr-un adjectiv şi numai cînd substantivele cu rol de subiect sînt coordonate copulativ.

2. La stabilirea acordului dintre predicatul nominal şi subiect trebuie să se ţină seama de structura predicatului nominal : verb copulativ (care reprezintă partea verbală) şi nume predicativ (care reprezintă partea nominală, în cazul nostru un adjectiv). Ca atare, problema acordului se va pune întîi pentru partea verbală, şi apoi pentru partea nominală. Verbul copulativ, ca orice verb la un mod personal, se acordă cu subiectul în *persoană* şi *număr*, adică în cele două categorii gramaticale comune verbului şi substantivului (sau substitutelor sale). Adjectivul cu funcţiune de nume predicativ se acordă şi el în număr cu subiectul, dar, întrucît face parte din clasa numelui, relaţia lui cu subiectul exprimat prin substantive va implica şi acordul în *gen* şi *caz*. (Precizăm că acordul în caz al adjectivului cu funcţiune de nume predicativ se face cu *nominativul*, aşa încît această chestiune nu va mai fi discutată în continuare.)

3. În cazul subiectului multiplu, acordul în număr atît al *verbului copulativ*, cît şi al adjectivului cu rol de *nume predicativ* se face la *plural* : Bunicul şi bunica *sînt* întotdeauna *buni* cu noi. Elevii şi elevele şcolii noastre *sînt silitori*.

Această regulă este valabilă şi pentru acordul predicatului verbal la diateza pasivă, întrucît verbele la această diateză prezintă o structură similară cu cea a predicatului nominal cu numele predicativ exprimat prin adjectiv, adică : verbul *a fi* + participiul verbului de conjugat, participiul comportîndu-se, după cum se ştie, ca un adjectiv : Mama şi tata *au fost reţinuţi* de rudele noastre pînă tîrziu.

4. Acordul în persoană prezintă trei situaţii :

a. Dacă elementele subiectului multiplu sînt la persoana a III-a, singular sau plural (incluzînd aici şi substantivele), verbul copulativ al predicatului nominal este la persoana a III-a plural. Acest tip de subiect multiplu şi, implicit, acest tip de acord sînt cele mai frecvente în vorbire : Scrisul şi cititul corect *sînt* obligatorii pentru oricare elev. Şahul şi romanele de aventuri *sînt* pasionante. Ferestrele şi uşile *sînt* deschise.

b. Dacă în cadrul subiectului multiplu apare un *pronume personal de persoana I* (singular sau plural), atunci verbul copulativ se pune la *persoana I plural*, întrucît persoana I prevalează asupra celorlaltor persoane : Eu și prietenul meu *sîntem* pasionați de sport. Și tu, și eu *vom fi* loiali.

c. Cînd subiectul multiplu este format din *pronume de persoana a II-a* (singular sau plural), și din părți de vorbire la persoana a III-a, singular sau plural (pronume sau substantive), verbul copulativ al predicatului nominal se pune la *persoana a II-a plural*, întrucît persoana a II-a are preponderență asupra persoanei a III-a : Tu și prietenul tău *sînteți* cei mai silitori din clasă. Cu alte cuvinte, persoana I (singular sau plural) prevalează asupra celorlalte două persoane, impunînd acordul la persoana I plural, iar persoana a II-a (singular sau plural) are preponderență asupra persoanei a III-a, impunînd acordul la persoana a II-a plural. Elementele subiectului multiplu care apar la persoana a III-a impun, firește, acordul cu persoana a III-a plural. Această „ierarhie" a persoanelor este valabilă și în cazul predicatului exprimat printr-un verb la diateza pasivă : Și eu, și tu *am fost* ajutați. Tu și colegul tău *ați fost* sancționați. Mama și tata *au fost* reținuți de rudele noastre.

5. Acordul în gen este mult mai complex decît cel în număr și persoană. Referindu-se, de pildă, la tipurile de acord în care subiectul multiplu este alcătuit din substantive care denumesc lucruri, *Gramatica Academiei*, vol. II, p. 109, arată : „cele mai multe dintre ele sînt greoaie și, de aceea, se evită în limba curentă". Totuși ele trebuie cunoscute, pentru a se evita numeroasele greșeli de exprimare legate de acordul predicatului cu subiectul.

Dacă luăm în considerare faptul că, sub raport formal, neutrul singular poate fi asimilat masculinului singular, iar neutrul plural, femininului plural, atunci problema acordului în gen se poate reduce la „lupta" pentru preponderență a masculinului în raport cu femininul și invers. (Într-un singur caz, această chestiune se pune pentru masculinul singular și pentru neutrul singular.)

Vom urmări în primul rînd doar comportarea masculinului față de feminin. Acest raport se realizează în două circumstanțe : *(a)* cînd substantivele cu funcțiune de subiect denumesc *ființe* și *(b)* cînd aceste substantive sînt *nume de lucruri*.

Se conturează, astfel, trei reguli referitoare la relația gramaticală masculin—feminin și o regulă privitoare la acordul masculinului singular cînd e corelat cu neutrul singular :

1. Cînd substantivele sînt *nume de ființe*, masculinul are prioritate.

2. Cînd substantivele sînt *nume de lucruri*, apar două situații :

(a) masculinul singular pierde prioritatea față de feminin, indiferent dacă acesta din urmă este la singular sau la plural ;

(b) masculinul plural își redobîndește prioritatea față de femininul singular sau plural, dar numai cînd stă lîngă predicat ; masculinul pierde din nou prioritatea în cazul în care lîngă predicat stă femininul.

3. Masculinul singular nu are prioritate față de neutrul singular.

Detaliind prima regulă, pot apărea următoarele relații :

(a) Masculin singular + feminin singular : Bunicul și bunica sînt *buni* cu nepotul lor. *(b)* Masculin plural + feminin singular : Profesorul și elevele sînt *plecați* în excursie. *(c)* Masculin plural + feminin plural : Băieții și fetele sînt *echipați* pentru ora de sport.

Neutrul singular, asimilabil formal cu masculinul, nu participă la aceste relaţii deoarece, cu puţine excepţii, el nu denumeşte fiinţe.

În cazul numelor de lucruri, *masculinul singular* pierde prioritatea faţă de feminin (singular sau plural). Aici trebuie luat în considerare şi *neutrul singular* pe care, după cum am convenit, l-am încadrat la masculinul singular. Pot aşadar apărea următoarele combinaţii :

(a) Masculin singular + feminin singular sau plural : Codrul şi cîmpia sînt *înverzite*. Codrul şi cîmpiile sînt *înverzite*. Schimbarea locului substantivelor nu produce nici o modificare a acordului : Cîmpia şi codrul *sînt înverzite*. Cîmpiile şi codrul sînt *înverzite*.

(b) Neutru singular + feminin singular sau plural : Caietul şi cartea sînt *albastre*. Caietul şi cărţile sînt *albastre*. Evident, trebuie luat în considerare, pentru motivele arătate mai înainte, la femininul plural, şi neutrul plural : Peretele şi dulapurile sînt *albe*. Caietul şi creioanele sînt *verzi*. Nici în cazul *neutrului singular* schimbarea locului substantivelor nu produce vreo modificare a acordului.

Masculinul redevine preponderent faţă de feminin numai dacă întruneşte, simultan, două condiţii : să fie la plural şi să stea mai *aproape de predicat* decît femininul. Îndepărtarea de predicat a masculinului atrage după sine preponderenţa, din nou, a femininului. (Situaţia masculinului la singular am discutat-o mai sus.) Cele două condiţii se concretizează în felul următor :

(a) *Masculinul plural* stă lîngă predicat, iar femininul (singular sau plural) stă la distanţă ; acordul se face cu masculinul : Cîmpiile şi codrii sînt *plini* de bogăţii. Uşa şi pereţii sînt *vopsiţi*.

Trebuie să ne referim aici şi la neutrul plural, identic, ca formă, cu femininul plural : Dulapurile şi pereţii sînt *albi*.

Schimbarea locului substantivelor produce însă, de data aceasta, şi schimbarea acordului : femininul va deveni preponderent. Deci :

(b) Masculinul plural stă la distanţă de predicat, iar femininul stă lîngă predicat ; acordul se face cu femininul : Codrii şi cîmpiile sînt *pline* de bogăţii. Pereţii şi uşa sînt *vopsite*. Pentru neutrul plural, aceeaşi situaţie : Pereţii şi dulapurile sînt *albe*.

Deşi ne-am aştepta ca identitatea de formă dintre masculinul singular şi neutrul singular să nu ridice probleme, în sensul că masculinul îşi va impune preponderenţa, situaţia se prezintă invers : acordul se face cu neutrul sau, altfel spus, cu forma de plural a neutrului (identică cu a femininului) : Codrul şi dealul sînt *înverzite*. Dealul şi codrul sînt *înverzite*. Schimbarea poziţiei celor două substantive nu are, după cum se vede, nici efect asupra naturii acordului.

Pentru a reţine mai uşor complicatele aspecte ale acordului în gen, recomandăm să se urmărească cu atenţie cele două elemente care apar constant în cadrul discuţiei de pînă aici : felul realităţii denumite de substantivele cu rol de subiect, adică *fiinţe* sau *lucruri*, şi *numărul*, singular sau plural, la care apare *masculinul*. (Nu trebuie să se scape din vedere asimilarea formală a neutrului cu celelalte două genuri.)

Toate problemele prezentate în ce priveşte acordul în gen sînt valabile şi pentru acordul predicatului verbal exprimat printr-un verb la diateza pasivă : Colegii şi colegele mele au fost *convocaţi* la şcoală. Codrul şi cîmpia (cîmpiile) au fost *curăţite* de dăunători. Cîmpiile şi codrii au fost *curăţaţi* de dăunători. Peretele şi tavanul au fost *vopsite* de curînd.

Stilul comentariilor literare (II)

Prof. ANDREI GHIDALI
Școala Nr. 87, București

1. Prin *adecvare stilistică* înțelegem adoptarea stilului funcțional corespunzător tipului de compunere abordat. *Stilurile funcționale* sînt variante ale limbii, stabilite după criteriul domeniului de activitate (profesională) și caracterizate de *normele stilistic-funcționale*, anumite cerințe și restricții în planul expresiei verbale. Se consideră, în general (divergențele teoretice ale specialiștilor nu-și au, aici, locul), că româna literară contemporană are patru stiluri funcționale „de bază" : *(tehnico-) științific, oficial (-administrativ), artistic și publicistic* [1]. Acestora li se subordonează variante : limbajul matematicii deosebit de cel al filozofiei, limbajul poeziei diferit de cel al prozei etc. Aplicarea normelor stilistic-funcționale în compunerile școlare impune, de exemplu, într-o lucrare cu caracter științific o exprimare concisă și clară, structuri sintactice simple, evitarea cuvintelor polisemantice, a omonimelor, a sensurilor figurate, generatoare de ambiguitate etc. iar într-un document cu destinație oficială (cerere, proces-verbal, dare de seamă) formulări stereotipe standardizate. În compunerile libere, artistice (evocări, portrete etc.) se pot utiliza, pentru a obține maximum de expresivitate, multiplele și variatele procedee ale literaturii artistice.

2. Compunerile mai frecvente sînt acelea al căror obiect este opera literară. Fie că se numesc rezumate sau caracterizări de personaje, comentarii de text sau analize literare, ele sînt, în esență, acte de analiză și de interpretare critică. Modelul lor stilistic-funcțional este *limbajul critic*, acea variantă a limbii literare care distinge, particularizează exprimarea profesorilor de limba română, a manualelor de literatură, a scrierilor de critică și de istorie literară. Limbajul critic se caracterizează prin îmbinarea, în proporție variabilă (variație determinată de personalitatea autorului, de destinatar, de specia critică etc.), a stilului științific cu stilul artistic. Componenta științifică este impusă de utilizarea terminologiei de specialitate (estetică, teorie literară etc.) și de obligația de a întemeia afirmațiile pe argumente riguroase, pe citate ilustrative etc. : „Construit pe relația uman-natural, testamentul ciobanului conține în a doua sa parte alegoria moarte-nuntă, prezentarea morții ca pe un ceremonial nupțial fiind motivată, în cîntec, de dorința ciobanului de a ascunde oițelor adevărul asupra soartei sale, de a le proteja astfel («Iar tu de omor / Să nu le spui lor»)..." [2]. Componenta artistică reflectă subiectivitatea comentatorului în aprecierea operei, năzuința lui de a sugera inefabilul, farmecul inexplicabil, de a emoționa prin expresivitatea „discursului" său. Enunțurile : „*Vara* este triumful soarelui în poezia lui Coșbuc și în

[1] După alte criterii (circumstanțele comunicării, atitudinea subiectivă a vorbitorilor), se pun în evidență și alte opoziții stilistice : limbajul oral (colocvial) — limbajul scris (livresc), stilul familiar — stilul solemn etc.

[2] Societatea de Științe Filologice din Republica Socialistă România, *Limba română în școală*, București, 1986, p. 74.

poezia românească" (G. Ibrăileanu) și „...virgulele (în opera lui M. Sadoveanu, n.n.) cîntă și ele, punctele așteaptă risipirea ecourilor" (G. Călinescu) sînt *metafore critice*, care produc nu numai revelații ideatice, ci și încîntare estetică. Unii elevi înțeleg greșit „creația critică" ; vrînd să se exprime „frumos", „colaborează" cu autorul, îl „completează" : „Trunchii copacilor vecinici ai pădurii de argint *se înalță drepți spre cerul senin al nopții ca niște stîlpi ai unei catedrale a pădurii*" (s.n.). Evident, în exemplul dat, principala consecință este denaturarea imaginii artistice eminesciene.

3. Prezentăm, în continuare, două norme stilistic-funcționale specifice limbajului critic.

(a) Rezumarea subiectului literar și caracterizarea personajelor se fac, în textele de specialitate, cu o consecvență semnificativă, la timpul prezent : „Greuceanu *se luptă* cu zmeul cel mic și cu cel mare, îi *omoară* și le *aruncă* leșurile sub pod" *(Limba română*, manual pentru clasa a V-a). Numim această normă stilistică *prezentul ficțiunii literare*, deoarece reflectă conștiința comentatorului că prezintă fapte și chipuri fictive, roade ale imaginației artistului. Spre deosebire de autorul care, urmărind să sugereze autenticitatea evenimentelor, istorisește la trecut (uneori în alternanță cu o valoare temporală expresivă — prezentul istoric) : „Deodată glasurile răzășilor, ale tuturor neamurilor lui, se ridicară, și brațe multe se întinseră spre el ca să-l îmbrățișeze. Deodată oșteanul își simți pieptul înfierbîntat de o căldură necunoscută" *(Neamul Șoimăreștilor)*, comentatorul scoate subiectul din dimensiunea temporală a realității și-l transferă într-un plan atemporal, într-un prezent permanent : „Cînd neamurile își *întind* spre el brațele ca *să-l îmbrățișeze*, oșteanul își *simte* pieptul înfierbîntat de o căldură necunoscută". Norma impune, uneori, modificarea timpului chiar și în citate (reproduceri prin definiție literale) : „În pereche cu fiica ei, baba «o *apucă* de obraz» pe fata moșneagului și-l «*umple* de bogdaprosti» pe moș" (Zoe Dumitrescu-Bușulenga [3]) ; în textul original, verbele subliniate sînt la imperfectul indicativului. Sub presiunea textului beletristic și a convingerii naive că „întîmplarea s-a petrecut mai demult", unii elevi, cu deosebire cei din clasele mai mici, povestesc la timpul trecut : „Greuceanu *s-a luptat* cu zmeii și *i-a omorît*", „Puiul cel mare *a murit* pentru că *n-a ascultat*-o pe mama sa".

Norma se referă la planul principal al rezumatului (caracterizării) ; cînd intervin evenimente anterioare rememorate ori situații posterioare anticipate, prezentului i se pot asocia trecutul (îndeosebi mai mult ca perfectul) și viitorul, rezultînd un expresiv relief temporal : „Bătrînul Dănilă, care *încercase* în tinerețe multe vaduri de amărăciune, *visează* la ce *va fi* pe plaiul dezrobit de Tudor Vladimirescu" ; „Intrat în contact cu aceste ciudate și hazlii făpturi, Harap-Alb *se contaminează* de unele ciudățenii ale lor, și de unde pînă aici *era* un personaj pozitiv, dar lipsit de haz, o dată pătruns în grup, *capătă* amprenta acestuia. Astfel *se trezesc* în el facultăți hître, pe care le *va pierde* după ce *se va despărți* de ei" (Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *loc. cit.)*.

(b) Identificarea personajelor se poate face fie prin *numele* dat de autor *(Măria Dinului, Zoe Trahanache)* sau de alte personaje *(Fefeleaga,*

[3] *Ion Creangă*, București, Editura pentru Literatură, 1963, p. 93.

madam Trahanache, Joiţica, coana Joiţica), fie printr-un *cuvînt (grup de cuvinte)* cu rol de individualizare şi de calificare („personajul principal al nuvelei", „sărmana femeie", „singurul personaj feminin al comediei lui Caragiale"). Prin utilizarea alternativă a acestor termeni, care formează o serie de sinonime limitate la contextul operei respective, se nuanţează analiza critică şi se evită repetiţiile supărătoare. Întîlnim în compuneri (şi nu doar acolo) numeroase abateri de la această normă. Recomandăm, în consecinţă, evitarea unor forme sau construcţii inexistente în textul literar : Fefeleagăi, Fefelegii, Joiţicăi (corect : Joiţichii, cum pronunţă Pristanda), coana Zoe, prea familiarele Luca (pentru moş Luca, harabagiul Humuleştilor), Zaharia (pentru „venerabilul" prezident Zaharia Trahanache), Clara (pentru Doamna Clara) etc. O eroare este confundarea ficţiunii cu realitatea, cînd se identifică personajul literar cu prototipul său (*sublocotenentul Roşu* din nuvela *O oră din august* şi combatantul Nicolae Roşu) sau cu autorul. (Naraţiunea la persoana I este un procedeu artistic menit să dea o mai pregnantă iluzie a realităţii ; dacă am considera că interlocutorul lui Niculăeş, protagonistul schiţei *Un om năcăjit*, este însuşi Sadoveanu, am fi nevoiţi să acceptăm şi ideea că marele povestitor ar fi copilărit în satul de la malul Siretului şi că ar fi avut colegă de şcoală pe Irina lui Avram, o fată foarte frumoasă şi cuminte, care-i „fermecase c-un zîmbet şi c-o privire un trecător ceas al vieţii". Cel care fură pupăza din tei şi străbate gol-puşcă Humuleştii, urmărit de dulăii megieşilor, nu este, cum spun unii elevi, Ion Creangă, ci Nică a lui Ştefan a Petrei ; distincţia se impune, chiar dacă evocarea are un caracter autobiografic.) Faptul că D. R. Popescu nu-l numeşte pe eroul nuvelei sale *Mări sub pustiuri* are o certă semnificaţie artistică : prin anonimatul său, adolescentul ilegalist dobîndeşte valoare de simbol ; „El" este Eroul Necunoscut, căzut în lupta pentru libertatea patriei. Porecla „Beethoven", pusă din admiraţie de prietena lui, este un detaliu relativ minor. În consecinţă, este nepotrivită desemnarea repetată în comentarii a protagonistului prin această poreclă, uneori cu rezultate involuntar hilare : „Beethoven aruncă podul în aer", „Beethoven îmbracă zdrenţele unei brezoaie" etc.

4. Care sînt consecinţele ignorării cerinţei de adecvare stilistică ?

(a) Adoptarea unor termeni, expresii, procedee din alte limbaje — tehnico-ştiinţific, familiar — provoacă o interferenţă a registrelor stilistice cu efecte ridicole : „În *Moriţa* ni se prezintă *portretul-robot* al frumuseţii masculine în concepţia populară", „Poema *Moriţa* circula *pe bază* orală, adică nu a fost scrisă *din motive tehnice*", „Acesta (Baiazid, n.n.) îl primeşte *cu obrăznicie* (pe Mircea cel Bătrîn, n.n.) şi-*l face în tot felul ca pe o albie de porci*".

(b) Neputinţa de a face deosebirea între normele stilistice funcţionale şi particularităţile stilistice individuale conduce la adoptarea globală, empirică, mimetică a stilului profesorului, al manualului, al criticului. Din această atitudine rezultă o exprimare lipsită de originalitate, epigonică, contradictorie (contradicţia dintre modul propriu de a gîndi şi stilul de împrumut). Stilul personal se formează prin lectură literară şi prin exerciţii de compunere.

Paralela: „Noaptea de decemvrie" — „Mistreţul cu colţi de argint"

Prof. SIDONIA SIMIONESCU
Liceul Naţional, Iaşi

Cel mai folosit procedeu de realizare a unei compoziţii avînd drept temă paralela este acela al relevării asemănărilor şi deosebirilor, precedate, evident, de o *introducere* şi urmate de o *concluzie*. Cîteva sugestii în această privinţă pot fi găsite în două articole publicate nu de mult în revista noastră [1].

În cele ce urmează ne vom referi la o posibilă paralelă între două opere literare, care se aseamănă — ambele conţin profesiuni de credinţă —, dar care se şi deosebesc, după cum vom vedea.

I. *Introducere.* De la creaţia lui Macedonski (1901) la cea a lui Doinaş (1945—1950) s-a scurs o jumătate de secol. Autorii, deşi aflaţi la o mare distanţă în timp, cu opţiuni estetice diferite (Macedonski, teoretician al simbolismului la sfîrşitul secolului trecut, dar cultivînd în primul rînd, o poezie romantică ; Doinaş, poet contemporan de factură neoclasică), se întîlnesc totuşi, în cele două plăsmuiri, prin tratarea unei mari teme a literaturii naţionale şi universale, destinul creatorului de frumos care, pornind de la mitul *Meşterului Manole*, trece prin marele poem eminescian, *Luceafărul*.

Noaptea de decemvrie ocupă un loc deosebit între nopţile macedonskiene, fiind opera în care poetul îşi precizează crezul artistic. *Mistreţul cu colţi de argint* de Ştefan Augustin Doinaş, cunoscînd etape succesive de elaborare, face parte din cele nouăsprezece balade ale volumului *Omul cu compasul* (1966) şi se integrează în cadrul eforturilor Cercului literar de la Sibiu de a revitaliza această specie.

II. *Subiect şi structură compoziţională.* Ambele creaţii se remarcă printr-o creştere tensională produsă de o prezentare gradată a faptelor, planul real fuzionînd cu cel fantastic. *Noaptea de decemvrie* se structurează în două părţi : prima parte (planul real) impune imaginea creatorului într-un context social ostil. Motivul inspiraţiei facilitează saltul în fantastic din cea de a doua parte, mai pronunţat epică, avînd ca temă mirajul cetăţii sfinte, Meka, care îl fascinează pe emir. Secvenţele acestei părţi — întîlnirea cu drumeţul „zdrenţos şi pocit", greutăţile drumului prin deşertul nesfîrşit, viziunea înşelătoare a Mekăi — culminează cu momentul în care, epuizat de efort, emirul moare.

Dacă *Noaptea de decemvrie* este un poem amplu, *Mistreţul cu colţi de argint* reprezintă „balada propriu-zisă" (după clasificarea făcută de Radu Stanca) de mică întindere, alcătuită pe baza dialogului întrerupt de pasaje narative. Poezia se deschide cu o scurtă expoziţiune : „Un prinţ din Levant îndrăgind vînătoarea / prin inimă neagră de codru trecea", anunţînd căutarea mistreţului cu colţi de argint. Desfăşurarea „acţiunii" cunoaşte cîteva momente : renunţarea la vînatul obişnuit, îndemnul de a vîna cu săgeata „de lemn", „de fier", „de foc", pe măsură ce prezenţa

[1] Ion Rotaru, *Paralela — procedeu compoziţional*, în *Limba şi literatura română*, nr. 4, 1980 ; Vasile Poenaru, *Paralela sau compoziţia „comparaţie şi contrast"*, în *Limba şi literatura română*, nr. 2, 1985.

fantasticului mistreț se face tot mai mult simțită prin elemente ca *apă, iarbă, lună,* prevestind apariția fiarei uriașe care „îl trase sălbatic prin colbul roșcat" și care îl ucide pe prinț.

În ambele poezii apar personaje simbolice în antiteză : emirul din Bagdad și drumețul „zdrențos și pocit" ; prințul din Levant și servitorii lui. Dar în balada *Mistrețul cu colți de argint* dialogul evidențiază contrastul permanent dintre cele două categorii umane, care apar în șase secvențe compoziționale, determinînd echilibrul și armonia.

III. *Situații similare : implicații în limbajul expresiv.* Atît emirul din Bagdad, cît și prințul din Levant renunță la o existență comodă, nu se mulțumesc cu ceea ce li se oferă fără luptă : „Și el e emirul și toate le are..." ; „Dar prințul trecînd zîmbitor înainte [...] lăsînd în culcuș căprioara cuminte și linxul ce rîde...". Ambele personaje sînt obsedate de o dorință devorantă : „Dar zilnic se simte furat de-o visare... / Spre Meka se duce cu gîndul mereu" ; „Veniți să vînăm în păduri nepătrunse / mistrețul cu colți de argint..." și vor alege drumul cel mai greu, vor alege lupta : „În largu-i pustia să treacă-l așteaptă / Și el naintează — și calea e dreaptă..." ; „Croindu-și cu greu prin hățișuri cărarea...". Drumul omului pocit „sub pomi șerpuiește / O tînără umbră de soare-l ferește" ; vînatul servitorilor este vînatul mic, „vînatul cu coarne, ori vulpile roșii, ori iepurii mici...". Viziunea amăgitoare a cetății sau a mistrețului potențează căutarea : „E Meka ! E Meka !... [...] Rămîne nălucă dar tot o zărește" ; „Priviți unde-și află odihnă și loc / mistrețul cu colți de argint...". Finalul dramatic curmă căutarea : „Și moare emirul sub jarul pustiei..." ; „Veni un mistreț uriaș și cu colții / îl trase sălbatic prin colbul roșcat".

IV. *Particularitățile artistice* derivă din apartenența autorilor la romantismul colorat cu numeroase elemente parnasiene și simboliste, la Macedonski, și echilibrat în înclinația neoclasică, la Doinaș. Ambele creații folosesc o tehnică retorică, accentuată puternic la Macedonski și prezentă doar cu unele elemente în balada lui Doinaș. Retorismul poemului *Noaptea de decemvrie* este determinat de folosirea numeroaselor repetiții și reluări savante (repetarea unui cuvînt, a unor cuvinte din aceeași sferă semantică, a unor versuri sau reluarea finalului strofei precedente în strofa următoare, refrenul), procedee ce măresc forța de sugestie și conferă caracter simfonic. La Doinaș, apar : repetiția imperativelor „Veniți", „Priviți", care subliniază prezența vînatului miraculos ; reluarea apelativului „Stăpîne", menit să-l cheme pe prinț la realitate, și a răspunsului „Taci", sugestiv pentru refuzul acestei realități.

În ambele poezii descrierile, pasajele epice sau dialogate sînt întrerupte de propoziții adversative : „Dar zilnic se lasă furat de-o visare..." ; „Dar el răspundea întorcîndu-se...".

La Macedonski găsim pasaje cu finalitate pur descriptivă, în care autorul dovedește o voluptate parnasiană în zugrăvirea imaginilor : culori pastelate, exuberante, în prima parte, culori violente și contrastante ce recreează o natură de-o forță copleșitoare, în a doua parte a poemului, cînd culoarea dominantă e roșul, culoarea suferinței : emirul are „În ochi o nălucă de sînge...", cadavrele „zac roșii movile", cerul e roșu : „Nainte-în lături-napoi peste tot / Oribil palpită aceeași culoare...". Predilecția pentru cromatică, pentru pietrele prețioase („Movile înalte de-argint și de aur / Și jaruri de pietre..."), pentru vraja muzicală indică orientarea simbolistă a autorului. Limbajul este dominat de metaforă, epi-

tetul apare înrudit cu metafora, definițiile poetice revin insistent, mai ales în descrierea drumului emirului.

În manieră romantică, Doinaș creează un decor de basm, încărcat de mister (apa joacă sub copaci, iarba foșnește, luna lucește, cornul sună melancolic, amurgul se lasă). Dar tendința neoclasică impune o anumită sobrietate : roșul apare doar definind vînatul comun, iar, în clipa morții, sugestivă este apariția păsării negre. Dominant este argintiul, care se extinde de la colții mistrețului, la apă, la iarbă, la lună. Metafora capătă încărcătură simbolică.

Spre deosebire de poemul *Noaptea de decemvrie*, balada *Mistrețul cu colți de argint* nu este organizată în strofe, dar rima variată conferă versului armonie și muzicalitate.

V. *Semnificații și simboluri.* Ambele creații au un caracter alegoric, impus de situații și personaje-simbol. Astfel, emirul din Bagdad este simbolul omului de geniu, însetat de absolut, capabil de sacrificiu. De remarcat nota polemică, protestul împotriva unei societăți ostile. *Viscolul, lupii* sînt simboluri pentru societatea ostilă poetului. Corespondentul emirului în balada lui Doinaș, prințul din Levant, reprezintă, de asemenea, pe cel ce „vede idei" și se jertfește senin pentru ele. Este omul superior, căci el și vînatul lui se deosebesc de comportamentul și vînatul celorlalți. La Macedonski idealul este reprezentat de Meka cerească, la Doinaș, de mistrețul cu colți de argint (absolutul, perfecțiunea). Drumul emirului din Bagdad înseamnă căutare, luptă pentru atingerea idealului. Drumul drept ales de el este sugestiv pentru neacceptarea compromisului, așa cum „hățișurile", pădurile „nepătrunse" în care se afundă prințul din Levant indică refuzul căilor bătătorite. „Vînătoarea" lui Doinaș este, de asemenea, căutare, dar și consacrare. Amintim că în mitologia românească mitul vînătorii este un mit central și animalul vînat este văzut nu numai ca obiect al vînătorii, ci și ca ființă călăuzitoare (Dragoș descoperă o altă țară, Ștefan cel Mare, călăuzit de bour, vrea să ajungă la sihastru, iar mistrețul „face semn" prințului din Levant). Dacă la Nicolae Labiș, în *Moartea căprioarei*, vînătoarea se realizează în plan real, la Doinaș, motivul capătă valențe mitice. Vînatul urmărit de prinț nu-și dezvăluie existența decît pentru acesta, pentru că numai el *îl vede*, numai el poate depăși limitele realității imediate, ca și în mitologia românească, unde vînătorul priceput este un privilegiat, un personaj deosebit (un voievod, un prinț care *va întemeia, va crea*). Procesul creației este sugerat și de elemente ca „apa" (începutul), „iarba foșnind" (mișcarea, realizarea), „luna lucind" (abstractizarea). Strălucirea argintie a apei, a ierbii, a lunii simbolizează transfigurarea realității în viziunea creatorului, în artă.

VI. *Concluzii.* Asemănările semnalate nu știrbesc cu nimic originalitatea poeziei lui Doinaș, care nu pornește de la *Noaptea de decemvrie*, ci reflectă o străveche aspirație spre frumos, spre perfecțiune, manifestată de poporul nostru din cele mai vechi timpuri (mitul *Meșterului Manole*). Ambele poezii, profesiuni de credință, exprimă cu mijloace diferite convingerea străveche în necesitatea sacrificiului, a dăruirii totale, condiție a marilor împliniri. Drumul spre marea creație, spre poezie, este anevoios, dar dorința de a-l străbate trebuie să fie ardentă. Creatorul, poetul, găsește bucurie în efortul depus, în „drum", în „vînătoare", în voluptatea creației.

Școala Ardeleană (II)

IOANA EM. PETRESCU
Universitatea din Cluj-Napoca

Doctrina Școlii Ardelene este prefigurată, într-o etapă preiluministă [1], de cîțiva cărturari și înalți clerici transilvăneni, printre care un rol de excepțională importanță l-a jucat episcopul unit Ioan Inochentie Micu Clain, care a dat o primă formulare platformei politice românești. Rolul important jucat de episcopii de la Blaj în lupta națională a românilor se explică prin sensul politic pe care ardelenii l-au dat actului, aparent religios, de unire cu biserica Romei prin crearea bisericii greco-catolice. Casa de Austria, care caută în extinderea catolicismului un factor de coeziune a unui imperiu multinațional, promite, prin Patenta împăratului Leopold din 1692, preoților și credincioșilor de rit grecesc uniți cu biserica Romei egalitate în drepturi cu preoții și credincioșii bisericii romane de rit latin. Înțelegînd că unirea cu biserica Romei e singura cale de obținere a drepturilor politice, Sinodul de la Alba Iulia o acceptă, iar Secunda leopoldină (1701) promite preoților și mirenilor uniți să fie socotiți între „stări", și nu „tolerați". Chiar dacă promisiunile Secundei leopoldine nu se vor împlini niciodată integral, românii le vor folosi ca punct de plecare în formularea revendicărilor lor politice. În anul 1744, episcopul Inochentie Micu convoacă sinodul general, transformînd o instituție religioasă într-o adunare națională a tuturor românilor, preoți și mireni, uniți și neuniți, și formulează aici un program politic, cerînd, cu argumente de ordinul dreptului natural, recunoașterea românilor ca a patra națiune politică a principatului. Deși Inochentie Micu, chemat la Viena, e reținut în exil pînă la moarte, ideile sale sînt fructificate, pe de o parte, în lupta politică directă ce culminează cu actul din 1791, Supplex Libellus Valachorum, și, pe de altă parte, în orientarea culturală a Școlii Ardelene.

Prin reprezentanții ei de primă mărime (Samuil Micu, Gh. Șincai, Petru Maior și Ion Budai-Deleanu), dar și prin contemporanii și continuatorii lor mai modești (doctorul și retoricianul Ion Molnar-Piuariu, autorii de gramatici Dimitrie Eustatievici, Radu Tempea, Paul Iorgovici, fabulistul D. Țichindeal, doctorul Vasile Pop, C. Diaconovici-Loga, Damaschin Bojîncă, poeții Ion Barac și Vasile Aaron ș.a.), cărturarii Școlii Ardelene urmăresc realizarea unui program cultural menit, pe de o parte, să-i educe pe români în spiritul Luminilor și, pe de altă parte, să le susțină cu argumente științifice (istorice, lingvistice, etnografice etc.) revendicările politice. Lucrările care marchează, cronologic, apariția Școlii Ardelene sînt *Carte de rogacioni*, tipărită la Viena, în 1779, de Samuil Micu Clain (prima carte românească scrisă cu alfabet latin) și

[1] Pentru preiluminism, cf. Dumitru Ghișe, Pompiliu Teodor, *Introducere* la antologia, în două volume, *Școala Ardeleană*, alcătuită de Florea Fugariu, București, Editura Minerva, 1983. Pentru activitatea lui Inochentie Micu, vezi lucrările citate ale lui D. Popovici și acad. D. Prodan, precum și L. Blaga, *Gîndirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea*, București, Editura Științifică, 1966.

gramatica publicată, în 1780, de S. Micu și Gh. Șincai, *Elementa linguae Daco-Romanae sive Valachicae.*

Obligați să demonstreze netemeinicia statutului de tolerați al românilor transilvăneni, reprezentanții Școlii Ardelene cultivă cu insistență studiile istorice, organizate în jurul a trei idei fundamentale : originea pur romană a românilor, continuitatea poporului român pe pământul Transilvaniei și teza contractualistă. Prima teză, care afirmă (riscant din punct de vedere științific) exterminarea dacilor, e menită să demonstreze nobletea *întregului* popor român (chiar dacă lipsit acum de o clasă nobiliară) în calitate de urmaș „pur" al nobilului popor roman, adică e menită să răspundă adversarilor în termenii dreptului feudal. Cea de a doua teză, de astă dată perfect motivată științific, e și un argument în disputele referitoare la dreptul primului ocupant. Teza contractualistă, dezvoltată în special de Gh. Șincai, prezintă așezarea maghiarilor în Transilvania în termenii unui contract social încheiat între noii veniți și aristocrația formațiunilor statale românești, contract încălcat, treptat, în secolele următoare. În ciuda unității de atitudine, scrierile istorice ale reprezentanților Școlii Ardelene diferă ca structură, metodologie și stil. În *Istoria și lucrurile și întîmplările românilor* (rămasă în manuscris), ca și în *Scurtă cunoștință a istoriei românilor* (parțial publicată în 1806)[2], Samuil Micu începe istoria românilor cu „Stricarea Troei" și întemeierea legendară a Imperiului Roman, tratînd apoi separat istoria politică a țărilor române și istoria bisericească a Ardealului. În *Hronica românilor și a mai multor neamuri,* Șincai dispune materialul cronologic, începînd cu războiul daco-roman din 86 e.n. și citează în manieră modernă, la finele fiecărui articol (an), imensa bibliografie pe care se întemeiază. Excelent polemist și scriitor de mare talent, Petru Maior concepe *Istoria pentru începutul românilor în Dachia* ca o demonstrație polemică a tezelor romanității și continuității. Budai-Deleanu e preocupat de originea popoarelor din Transilvania într-o lucrare latină, rămasă în manuscris (*De originibus populorum Transylvaniae).* În demonstrarea romanității noastre, argumentelor istorice li se vor adăuga și argumente de natură etnografică. Este ceea ce face, de pildă, juristul Damaschin Bojîncă în *Anticile romanilor,* urmărind în istoria Romei originea unor obiceiuri folclorice românești.

În plan lingvistic, corespondentul tezei istorice a romanității îl constituie teza latinității limbii române, susținută cu argumente etimologice, ortografice (propunerea de a înlocui alfabetul chirilic cu alfabetul latin și de a utiliza o ortografie etimologică) și gramaticale în lucrări propriu-zise de gramatică (S. Micu — Gh. Șincai, *Elementa linguae Daco-Romanae sive Valachicae ;* Ion Budai-Deleanu, *Fundamenta grammatices linguae romaenicae* și *Temeiurile gramaticii românești,* considerată prima gramatică modernă a limbii române etc.), în lucrări de istorie a limbii (în *Disertație pentru începutul limbii române* și în *Dialog pentru începutul limbei române între nepot și unchi,* Petru Maior afirmă că româna provine nu din latina cultă, ci din latina populară), în lucrări lexicografice (Budai-Deleanu, *Lexicon românesc-nemțesc* și începutul unui dicționar de neologisme, *Lexicon pentru cărturari ;* marea operă colectivă publicată în 1825, *Lexiconul de la Buda,* dicționar etimologic latinizant). Latinismul temperat al Școlii Ardelene va cădea însă, de la mijlocul secolului al

[2] Vezi bibliografia Școlii Ardelene în antologia lui Florea Fugariu citată mai sus.

XIX-lea, în exagerările școlii latiniste, sever cenzurate, în numele unei filozofii romantice organiciste a limbii, de scriitorii pașoptiști (V. Alecsandri, Al. Russo ș.a.) și de Titu Maiorescu. Dar în obsesia „originarului" pe care o vădește latinismul Școlii Ardelene, Lucian Blaga descoperă o atitudine filozofică specifică sfîrșitului de veac, pe care o asociază preocupării lui Goethe pentru „fenomenul originar". Astfel înțeles, latinismul vădește o „aptitudine filozofică", aplicată însă unui domeniu impropriu : „Învățații Școlii Ardelene se apropiau de anume probleme ale limbii într-un spirit «filozofic», îndrumați de aptitudini al căror cel mai potrivit domeniu de aplicare ar fi fost poate «universul» sau existența în totalitatea sa. Momentul istoric, însă, în care apăreau învățații ardeleni, condițiile social-culturale de la noi îndrumau aptitudinile lor de filozofare spre probleme relativ înguste pentru atare daruri" [3].

Cu o astfel de înzestrare filozofică, nu e de mirare că Școala Ardeleană e preocupată, în special prin S. Micu, de împămîntenirea, prin traduceri, a filozofiei iluministe. Luptînd cu problema creării unui limbaj filozofic românesc, Micu traduce și, pe alocuri, adaptează lucrările lui Fr. Chr. Baumeister, discipolul filozofului oficial al iluminismului german, Christian Wolff *(Logica ; Învățătura metafizică ; Legile firei, Etica și Politica, sau filozofia cea lucrătoare).* Budai-Deleanu creează, prin traducerea Codului civil și a Codului penal, terminologia juridică românească.

Pe lîngă manualele necesare școlilor nou înființate, un foarte bogat capitol de traduceri și lucrări originale îl reprezintă scrierile orientate spre „luminarea maselor". Ele sînt fie cărți de popularizarea științei (Gh. Șincai, *Învățătura naturei sau a firii ;* idem, *Învățătură firească spre surparea superstiției norodului,* traducere după *Fizica* lui Helmuth), fie lucrări cuprinzînd sfaturi practice (I. Molnar, *Economia stupilor ;* Gh. Șincai, *Povățuire către economia de cîmp ; Învățătură despre cultura sau lucrarea cînepei* etc.), fie scrieri cu profil educativ (V. Gergely de Csokotis, *Omul de lume ;* D. Bojîncă, *Diregătoriul bunei creștere).* În această ultimă categorie poate fi inclusă și importanta operă oratorică a lui S. Micu *(Propovedanie. La îngropăciunea oamenilor morți)* și, mai ales, a lui P. Maior *(Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morți ; Didahii, adecă învățături pentru creșterea fiilor* etc.).

În preocupările Școlii Ardelene, scrierile propriu-zis literare ocupă un loc secundar. Șincai face încercări poetice în română și latină, I. Barac și V. Aaron sînt harnici traducători și versificatori în manieră folclorică (Barac, autorul faimosului *Arghir,* e și traducătorul lui *Amlet, prințul de la Dania),* S. Micu dă o splendidă traducere a Bibliei. Unicul mare creator al Școlii Ardelene este însă Budai-Deleanu care, prin poemele sale eroi-comice (neterminata *Trei viteji* și cele două variante ale *Țiganiadei),* se înscrie printre cei mai de seamă reprezentanți ai genului din cultura europeană. Dar, chiar dacă pleacă de la ideologia Luminilor, *Țiganiada,* în care se întîlnesc elemente renascentiste, elemente baroce și prefigurări ale romantismului, depășește limitele mișcării structural apoetice a iluminismului și, aspirînd să împlinească în cultura română dezideratul poeziei „totale" (eroice și comice) pe care Aristotel i-o atribuia lui Homer (Homer din *Iliada,* dar și Homer din *Margites),* se înalță în zona, pură, a capodoperei.

[3] L. Blaga, *op. cit.,* p. 139.

Curentele literare*

ION DUMITRESCU

Curentele literare constituie una dintre categoriile estetice frecvent întîlnite în limbajul cercetătorilor. Ele reprezintă grupări largi de scriitori și opere care, dincolo de anumite deosebiri inerente, se înrudesc substanțial prin trăsături comune de ordin ideologic și artistic, prin preferința pentru o anumită tematică și prin modalități stilistice distincte. Curentele literare sînt fenomene istorice. Ca atare, apar în anumite împrejurări determinate, au o evoluție proprie în timp și spațiu, cunosc o perioadă de maximă eflorescență și apoi dispar treptat, cînd problematica din care au crescut și-a istovit semnificațiile, iar fluxul necontenit al vieții impune structuri artistice de alt tip. Caracterul istoric și, deci, trecător al curentelor, nu afectează cu nimic valoarea eternă a marilor creații produse în sînul lor. Perenitatea operelor de geniu se întemeiază pe specificul lor propriu, mai profund decît pe trăsăturile care le fac să aparțină unei formule artistice anumite, unui curent literar sau altuia.

Constituirea curentelor literare este un fenomen complex, desfășurat pe o perioadă de timp mai întinsă, de-a lungul căreia elemente ale vechilor orientări artistice persistă, alături de tendințe ale noii directive, care aspiră să se impună. De aceea, nu se poate stabili o dată precisă de constituire a unui curent, deși practica istoriei literare se referă pentru fiecare dintre ele la certe momente semnificative, care le atestă consacrarea, prin apariția fie a unei opere însemnate, fie a unui manifest, fie a unei reviste. Asemenea momente semnificative sînt pentru clasicism *Arta poetică* a lui Boileau, pentru romantismul francez prefața lui Victor Hugo la drama *Cromwell* (1827) ; pentru romantismul românesc, *Introducția* lui Mihail Kogălniceanu la *Dacia literară* (1840) ; pentru curentul parnasian apariția culegerii de versuri *Parnasul contemporan* (1866) etc. Datele acestea sînt relative, fiindcă este limpede, bunăoară, că mișcarea romantică a fost pregătită pretutindeni de ceea ce în genere se cheamă preromantism și că, dacă ne referim numai la literatura franceză, au existat înainte de drama *Cromwell* și de vestita ei prefață, socotită drept manifest al școlii romantice, opere de romantism fervent, cum sînt culegerea de versuri a lui Lamartine, *Méditations* (1820) sau cea a lui Alfred de Vigny, *Poèmes* (1822), iar pe plan programatic eseul remarcabil al lui Stendhal, *Racine et Shakespeare* (1823), în care principalele idei ale curentului sînt limpede formulate. La fel stau lucrurile și cu dispariția curentelor literare, care nu însemnează curmare bruscă la o anumită dată, ci fenomen spiritual în continuă scădere, profilat peste o anume etapă de timp.

Fiecare curent literar implică o orientare artistică proprie, rezultată dintr-o altă concepție asupra lumii, asupra vieții și societății, decît cea dominantă pînă atunci și împotriva căreia se ridică. Factorul ideologic, comunitatea de aspirații văzută în sens larg constituie, așadar, elementul unificator cel mai puternic al oricărui curent literar. Pe această bază se înalță înrudirea tematică și, ca un corolar firesc, dată fiind legătura organică dintre fond și formă, preferințele stilistice, orientarea

* Între materialele rămase de la prof. I. Dumitrescu se află și fragmentul de față.

predilectă spre anumite mijloace și procedee de expresie. Sinteza acestora reprezintă o altă trăsătură principală, unificatoare a curentelor.

Astfel, în cazul curentului de la *Dacia literară*, unitatea este adusă de crezul literar progresist al scriitorilor, de orientarea lor tematică spre istorie și folclor, de militantismul concepției asupra artei, atribute strîns legate de formula înflăcărată, caldă, a stilului lor, pe care Eminescu a evocat-o nostalgic în *Epigonii* și ale cărei excrescențe retorice Maiorescu le-a judecat sever. Tot astfel, crezul conservator junimist a adunat în jurul lui pe reprezentanții curentului, în numele unei concepții înalte asupra vieții și societății, cu corespondențe organice în proclamarea autonomiei esteticului și în profesarea unei arte de tip clasic, prin orientarea inspirației către datele generale ale conștiinței omenești și prin interesul special acordat expresiei.

Dar dacă unitatea de concepție asupra vieții și artei, înrudirile de tipuri variate constituie condiția de existență și, totodată, nota definitorie a curentelor literare, atît unitatea, cît și înrudirile trebuie văzute în chip elastic ; pe de o parte, fiindcă scriitorii sînt diferiți, iar cei mari, foarte diferiți unul de altul, iar, pe de altă parte, fiindcă curentele, ca și viața în numele căreia vorbesc, sînt un proces în continuă mișcare. Diversitatea de opinii și atitudini caracterizează, de pildă, simbolismul, unii dintre adepții lui încorporînd în versuri viguroase accente protestatare, alții, adepți ai purității artei, refugiindu-se în izolare, în atitudini singularizante. Toți simboliștii urmăresc eliberarea poeziei de fabulație și anecdotic și cultivă valorile muzicale, sugestive ale cuvîntului.

Curentele literare de largă respirație, care depășesc frontierele naționale, cum sînt : *clasicismul, romantismul, realismul, simbolismul,* cunosc o variație și în raport de condițiile specifice ale fiecărei țări intrate în orbita lor. Astfel, reluînd cele spuse anterior, romantismul românesc, ale cărui relații cu romantismul european, în primul rînd francez, sînt foarte strînse, se definește prin aceea că reprezentanții lui, participanți la revoluția de la 1848 și la marele act al Unirii din 1859, își încarcă inspirația de sensurile luptei naționale și sociale, modelînd în această direcție și tema ruinelor, care, în genere, în occident, ca parte integrantă a motivului *fortuna labilis,* constituie prilej de meditații sumbre asupra zădărniciei existenței omenești pe plan individual și istoric. În același timp, lipsind o tradiție clasică fermă, de origine cultă, față de care să se diferențieze, dar pe care să se și întemeieze, romantismul nostru a fost în mai mare măsură deschis sursei folclorice, aceasta punîndu-și o puternică amprentă asupra lui. Caracteristic este apoi pentru romantismul românesc, din cauza absenței unei orientări critice și informate, capabilă să sesizeze nuanțele și să facă disocieri, împletirea lui, în măsură mai largă decît în alte părți, cu elemente clasice și realiste.

O problemă de interes special este cea a raporturilor dintre curente și marile personalități. În această privință, trebuie subliniat de la început că, oricît de mare ar fi, să zicem, un geniu creator, el nu generează singur, în adevărata accepție a cuvîntului, un curent, ci sintetizează cu mai mare relief, prin forța de cuprindere și adîncime a intuițiilor sale, prin strălucirea expresiei, sensuri și tendințe pe care viața, în mersul ei neîntrerupt, le făcuse actuale și de care, cu resurse mai mici, năzuiseră să se apropie în același timp și alte talente. Lucrurile se întîmplă asemănător și în cazul curentelor cu răspîndire în spațiu și în timp mai restrînse, ce poartă uneori numele personalității în jurul căreia și-au cristalizat crezul, cum este în literatura noastră curentul eminescian.

Scriitorii curentului reiau, într-o atitudine adesea epigonică, lumea de gînduri şi imagini proprie operei marelui poet, dar, aşa cum a arătat Ibrăileanu în lucrarea sa închinată lui Alexandru Vlahuţă, această lume era, din cauze diverse, sociale în primul rînd, o stare colectivă a sensibilităţii româneşti. Eminescu însuşi, cu specificul concepţiei, vibraţiei şi expresiei lui, nu a apărut pe un teren gol, ci atitudinea lui de respingere îndurerată şi revoltată a stărilor de lucruri din epocă şi, pe un plan înalt filozofic, a vieţii, în genere, a fost prefigurată de antecesori de felul lui Al. Sihleanu, G. Creţeanu, N. Nicoleanu şi alţii. Istoria literară atestă că un scriitor, prin formaţia lui complexă, dirijată din adînc de impulsurile personalităţii sale şi condiţionată de împrejurările vieţii, sau se încadrează într-o directivă literară existentă, de care este înrîurit şi pe care, la rîndu-i, potrivit puterilor lui, o înrîureşte, sau încearcă, potrivit aceloraşi puteri, constituirea unei directive noi. Notoriu este, de asemenea, faptul că încadrarea marilor personalităţi în curente literare se face cu relativitatea de rigoare, formulările rigide nefiind concordante cu complexitatea evidentă a faptelor. Alecsandri evoluează între romantismul primelor sale culegeri de versuri lirice, al legendelor şi al dramei istorice *Despot Vodă*, realismul comediilor şi clasicismul cu ecouri parnasiene din *Pasteluri*. Însuşi Eminescu, unul dintre cei mai mari romantici din poezia lumii, are puternice aderenţe la clasicism, vizibile în năzuinţa lui către emoţia stăpînită şi în cultivarea perfecţiunii neînduplecate a formei. Asemenea fapte au determinat pe unii critici şi istorici literari să susţină că nu e cu putinţă încadrarea scriitorilor în anumite curente, ci numai a operelor produse de ei. Atitudinea aceasta sceptică însă nu trebuie împărtăşită, deoarece, oricît de bogată şi variată ar fi opera unui scriitor, ea cuprinde totuşi o dominantă, în raport de care, cu un coeficient de aproximaţie inerent, cercetarea îl poate situa într-un anumit curent literar.

În realitatea istorică, curentele literare nu trăiesc izolat, ci într-un sistem de largă unitate spirituală a epocii care le-a produs. Clasicismul, romantismul, realismul, simbolismul, expresionismul sînt mişcări culturale la care participă, relativ în aceeaşi vreme, întreg domeniul artelor, al filozofiei, al istoriei şi al altor discipline umaniste, uneori chiar al ştiinţei, în sînul căreia, spre a defini, fără nuanţă peiorativă, îndrăzneala anumitor concepţii şi ipoteze termenul *romantic* are o aplicaţie curentă.

Aspectul cel mai important din viaţa curentelor literare îl constituie doctrina pe care o propun, concepţia despre artă în numele căreia vorbesc. Pentru o confruntare cu natura problemelor, vom reaminti numai, într-o ochire sintetică, felul cum clasicismul, romantismul, realismul, în galeria lor vastă de eroi, au cultivat fiecare cu precădere un anumit tip uman, care, prin atributele ce-l caracterizează, contribuie la individualizarea curentului.

Primul dintre aceste tipuri umane, în ordinea apariţiei în timp, este cel al eroului clasic. Expresia lui cea mai aleasă este dată în veacul al XVII-lea francez prin ceea ce se cheamă *l'honnête homme*. Este vorba de un om echilibrat, stăpîn pe gîndul şi faptele lui, căruia problematica îi este străină, pentru că, avînd o fermă conştiinţă a datoriei, fiind raţional şi temperat, el se încadrează în familie, în viaţă, în societate. Pentru înţelegerea felului cum curentele literare îşi constituie în timp principalele lor atribute, este demn de reţinut că imaginea clasică a omului, aşa cum a propus-o clasicismul francez, din care a iradiat în toate literaturile

europene, are înaintea ei un lung istoric, ale cărui straturi principale sînt experienţa Greciei şi Romei antice, a creştinismului şi a Renaşterii.

Tipul clasic al omului este sociabil prin excelenţă, datorită îndrumării lui spre armonia facultăţilor, sub controlul raţiunii, şi, mai ales, datorită accentului pus pe valorile vieţii. Faptele se limpezesc în dinamismul lor adînc, dacă ne gîndim că literatura clasică este expresia unei societăţi consolidate, mulţumite de sine, care aspiră să dăinuiască. De aici şi rigorismul formei, cristalizat în reguli ce nu îngăduie abateri.

Romantismul, dimpotrivă, este sub ambele aspecte expresia unei nemulţumiri de viaţă, în mijlocul unei societăţi în efervescenţă, iar eroul romantic reprezentativ este dominat nu de echilibrul raţiunii, ci de convulsiile sensibilităţii. Tipic în această privinţă este eroul byronian, care s-a bucurat de o largă răspîndire în literatura europeană, inclusiv la noi, unde a înrîurit adînc pe Eminescu în anii de formaţie. Hrănit din izvoare numeroase, din Jean Jacques Rousseau, din Chateaubriand, din Schiller, din Goethe, acest erou, indiferent că se numeşte Childe Harold, Lara, Ghiaurul, Manfred sau Don Juan, este actorul unei existenţe furtunoase şi chinuite, se dăruieşte pasiunilor şi este mistuit apoi de regretul că le-a cedat, freamătă de revoltă împotriva semenilor, societăţii şi lui Dumnezeu, se refugiază în singurătate, sfîşiat de orgoliu şi de dezgustul vieţii, prosternîndu-se totuşi în faţa a două altare : iubirea ideală şi natura sălbatică, adevărată mamă în a cărei nemărginire, ca un gest de supremă afirmare, aspiră să se topească. Forma cea mai potrivită unor asemenea atitudini de viaţă este lirismul abundent, tradus în invective violente, în apostrofe scînteietoare, în strigăt de mînie, de ură ori iubire, toate cu aerul natural, liber, al unor splendide improvizaţii.

Realismul, răspunzînd altui moment din evoluţia societăţii, şi-a orientat preferinţele spre alt tip de erou literar, asupra căruia marea dezvoltare a ştiinţelor exacte şi sociale şi-a lăsat din plin urmele. Acesta nu mai este omul abstract, omul modest, desprins din contingenţe, al clasicismului, nici visătorul orgolios, inadaptabil bîntuit de melancolie fără remediu, titan sau demon, al romantismului, ci omul aievea, aşa cum seva autentică a vieţii îl face să apară şi să se dezvolte în anumite împrejurări concrete, bine determinate. Eroul literar specific al mişcării realiste este structurat sufleteşte în jurul unei pasiuni dominante, *la faculté maîtresse,* cum îi spusese critica franceză. Astfel, unul dintre cei mai reprezentativi scriitori realişti, Balzac, înfăţişînd, deopotrivă, prin operele sale, cunoaşterea şi înrîurirea vieţii sociale, urmăreşte, în vastul său ciclu de romane care constituie *Comedia umană,* cum diferitele pasiuni devin obsesie pentru protagoniştii lor, cum îi domină şi îi tiranizează, degradîndu-i ca oameni, cum îi lipsesc de bucuria vieţii şi, uneori, chiar îi ucid, antrenînd în toate cazurile, alături de ei, nefericirea celor apropiaţi şi a numeroşi alţi semeni. În vestita sa prefaţă la *Comedia umană,* Balzac a făcut precizări importante despre esenţa realismului în literatură, punînd accent particular pe necesitatea de a observa omul în relaţiile lui cu mediul şi în relaţiile lui sociale. Aceasta înseamnă, sub raportul formei, chiar pentru un scriitor ca Balzac, a cărui imaginaţie a fost prodigioasă, temperarea elanului liric în favoarea exactităţii notării. În continuare, procedeele stilistice ale realismului dau mare atenţie, în caracterizarea eroilor, felului lor de a vorbi, privit sub toate aspectele, de la vocabular pînă la sintaxă, fapt care a dus la o largă răspîndire a stilului oral şi, ca un corolar firesc, la apariţia stilului indirect liber.

În acelaşi mod pot fi privite şi celelalte laturi ale curentelor literare.

C. Negruzzi: „Alexandru Lăpușneanul"

Prof. GH. DASCĂLU
Liceul Industrial Babadag

Neîntrecută pînă astăzi, nuvela istorică *Alexandru Lăpușneanul*, apărută în nr. 1 din *Dacia literară* (1840), constituie atît prima izbîndă a speciei nuvelistice în literatura noastră, cît și, surprinzător, un model ce întruchipează perfecțiunea care, de obicei, se atinge într-un proces de creație de lungă durată.

Conflictul. Negruzzi alege din cronica lui Gr. Ureche un episod al luptei pentru domnie între Lăpușneanu, Despot și Ștefan Tomșa, și anume momentul revenirii în țară a celui dintîi.

Nuvela începe prin anunțarea unei iminente confruntări armate între Lăpușneanu și Ștefan Tomșa, dar noua „vînzare a boierilor" schimbă situația și conflictul dintre cei doi domni rivali dispare, căci Lăpușneanu își recapătă tronul fără luptă. Cum vinovați de prima cădere și de toate eșecurile lui de pînă acum sînt făcuți boierii, Lăpușneanu își îndreaptă toată ura împotriva lor.

Conflictul pretendent-domn lasă loc, astfel, conflictului domn-boieri. Noul conflict este puternic și se manifestă în pornirile pătimașe ale domnitorului împotriva boierilor, care iau diverse forme, de la imputări și amenințări, la torturi și ucideri.

Scena omorîrii lui Moțoc aduce încă un conflict, între popor și marii jefuitori, dar acesta nu se substituie celui de pînă acum.

În partea a IV-a, situația cunoaște o răsturnare romantică : tiranul devine un biet călugăr inofensiv ; scaunul domnesc este imediat transmis, prin regența soției, nevîrstnicului fiu, Bogdan ; boierii fugiți se reîntorc în țară și vin la capul muribundului. După scurt timp, se produce o nouă răsturnare romantică : setea de putere îl readuce pe Lăpușneanu în convulsiile confruntării demențiale.

Noile conflicte (Lăpușneanu — călugări și mitropolit ; Lăpușneanu — soție) servesc conflictului principal pe care-l duc la deznodămînt.

Acțiunea este violentă : confruntarea Lăpușneanu — boieri duce la „supunerea" lor (prima parte), confruntarea Lăpușneanu — soție pregătește „leacul de frică" (partea a II-a) ; confruntarea Lăpușneanu — boieri duce la omorîrea celor 47 de boieri și la liniștirea norodului prin aruncarea lui Moțoc în „brațele idrei cu multe capete" ce-l face bucăți (partea a III-a) ; încercarea de ispășire a crimelor prin călugărire, neputința revenirii la putere, otrăvirea și moartea în mîinile celor doi adversari (partea a IV-a).

Aceste evenimente dramatice, deși se petrec pe parcursul a patrucinci ani, 1564—1569, se fixează în cîteva momente distincte cu o durată ce se măsoară, fiecare, în cel mult cîteva ceasuri și se unesc strîns prin gradația confruntării, astfel încît se realizează „curgerea acțiunii" într-un timp artistic ce nu cunoaște discontinuitățile timpului real.

Momentele diferite ale *acțiunii* presupun și locuri diferite, în cvasitotalitate spații închise, „scene", pentru a asigura parcă, și prin aceasta, o maximă intensitate și concentrare : *în cortul domnesc așezat într-o dumbravă aproape de Tecuci ; în sala palatului domnesc ; în interiorul bisericii mitropolitane, în sala de ospăț a palatului domnesc ; la*

poarta curții domnești, căci manifestarea norodului are nevoie de un spațiu mai mare ; *într-o cameră din cetatea Hotinului.*

Evenimentele petrecute în timpuri și locuri diferite dau complexitate acțiunii, fără ca să se piardă unitatea ei, care constă în gradarea patimii și a cruzimii răzbunării pînă la apogeul puterii domnești și, apoi, în descrescendo, pînă la cel al neputinței, cînd raporturile dintre forțe se schimbă.

Compoziția clasică a nuvelei. Perfecțiunea nuvelei *Alexandru Lăpușneanul* este dată și de compoziția sa clasică. Înțelegînd prin compoziție (lat. *compositio*, alcătuire) organizarea într-o structură unică și semnificativă a elementelor constituente, vom încerca să prezentăm în ce constă caracterul său clasic.

De la început s-a remarcat caracterul dramatic al nuvelei. Însuși scriitorul a publicat-o sub titlul generic „Scene istorice din cronicele Moldaviei" și i-a dat forma asemănătoare în bună parte cu a unei drame în patru acte, în care replica cea mai reprezentativă din fiecare „act" devine moto.

Fiecare scenă reprezintă o explozie a conflictului, integrîndu-se crescendo sau descrescendo, motivat și armonios, în unitatea operei, dar avînd și o oarecare autonomie, căci fiecare parte are concentrarea, durata, gradația, culminația, deznodămîntul unei schițe, dar amploarea conflictuală și caracterologică de nuvelă. Unitatea celor patru mici „unități" în „marea" compoziție a nuvelei se realizează proporțional, echilibrat și, deseori, simetric.

Alt element de compoziție clasică a nuvelei este motivarea strînsă, produs al rațiunii creatoare, ce asigură acțiunii o evoluție firească, prin subtile legături între episoade : prima parte „prevestește" pe a doua prin amenințarea lui Lăpușneanu adresată boierilor că a venit vremea să se răfuiască cu ei și să curețe stupul de trîntori, iar pe a treia prin promisiunea că sabia sa nu se va mînji cu sîngele lui Moțoc ; a doua parte o deschide pe a treia prin promisiunea lui Lăpușneanu că-i va da soției sale „un leac de frică" ; a treia parte deschide pe a patra prin amenințarea lui Spancioc adresată lui Lăpușneanu, prin trimișii săi, că se vor vedea pînă a nu muri. Aceste deschideri realizează legături ce fac ca timpul real dintre părți (uneori măsurabil cu anii) să se topească într-un timp artistic continuu, iar opera sa să capete, cu fiecare nou enunț, unitate, amplificare și caracter de nuvelă.

Ținutei clasice aparțin limpezimea și lapidaritatea expresiei, caracterul aforistic al unor replici, esențializarea exprimării, simplitatea și puterea sugestivă.

Elemente romantice. Scrisă în atmosfera de renaștere națională a perioadei pașoptiste, care, în plan spiritual, duce la apariția unei atitudini romantice pozitive, nuvela *Alexandru Lăpușneanul* are, în compoziția sa, și o serie de elemente romantice.

Pe primul plan stă destinul eroului principal, ce cunoaște mari înălțări și voluptăți, minate de prăbușiri la fel de mari și chinuri mistuitoare ; el e înzestrat cu însușiri neobișnuite și antitetice, manifestate în situații excepționale, trădînd o puternică individualitate și o mare complexitate umană. În această mare figură romantică se manifestă întreaga natură umană de la fiară pînă la genialoid (cuvînt prin care-l definește G. Călinescu [1]).

[1] G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, Ediția a II-a, București, Editura Minerva, 1982, p. 216—217.

Întîmplările povestite, chiar dacă nu se depărtează mult de realitate, degajă o atmosferă romantică sumbră, stranie : capete însîngerate ţintuite pe zidurile curţii domneşti (Lăpuşneanu construind cu voluptate, ca un arhitect cu vocaţie, o piramidă din capetele boierilor ucişi) ; mulţimea înfuriată cerînd capul lui Moţoc ; ospăţul transformat într-o luptă sîngeroasă cu sfîrşit tragic ; Lăpuşneanu călugărit, otrăvit şi murind în chinuri cumplite.

De la romantici împrumută Negruzzi procedeul antitezei. Personajele sînt antitetice în natura lor şi în raport cu altele. Lăpuşneanu este aliajul tuturor antitezelor. Pus în antiteză şi cu soţia sa, Lăpuşneanu îşi reliefează caracterul diabolic, pe cînd Ruxandra, blîndă, compătimitoare, sensibilă, supusă, temătoare, îşi reliefează natura angelică (aşa cum nu prea a fost în realitate, zice N. Iorga). Moţoc este slugarnic, trădător, mîrşav, intrigant, linguşitor, laş. Spancioc şi Stroici, şi ei boieri, sînt însă iubitori de moşie, fermi în apărarea idealurilor şi duşmani neîmpăcaţi ai tiraniei.

Trăiri puternice, violente, izbucniri temperamentale, uciderі spectaculoase, patetismul unor gesturi, imaginea cetăţii Hotin „ca un mormînt de uriaş" sînt alte elemente romantice ale nuvelei.

Consacrînd nuvela în literatura noastră, capodopera lui Negruzzi, *Alexandru Lăpuşneanul*, impune în acelaşi timp un personaj memorabil, de inepuizabilă complexitate. Prozatorul armonizează cele două curente literare (clasicismul şi romantismul) într-un univers artistic ce reflectă realitatea noastră istorică, dar şi caracteristici general-umane. Aducînd primul personaj colectiv la noi, C. Negruzzi deschide drumul prozei obiective.

„... Foia noastră *(Dacia literară)* va fi un repertoriu general a literaturii românești, în carele, ca într-o oglindă, se vor vedè scriitori moldoveni, munteni, ardeleni, bănăţeni, bucovineni, fieştecarele cu ideile sale, cu limba sa, cu tipul asău... Critica va fi nepărtinitoare ; vom critica cartea, iar nu persoana [...] ; ţelul nostru este realizaţia dorinţei ca românii să aibă o limbă şi o literatură comună pentru toţi."

(M. Kogălniceanu, *Introducţie*, 1840)

B. Petriceicu-Hasdeu: „Etymologicum Magnum Romaniae"

(100 de ani de la apariția primului volum)

B. CAZACU
Universitatea din București

În 1884, Academia Română încredințează lui Bogdan Petriceicu-Hasdeu — literat, istoric, filolog, impunătoare personalitate a vieții culturale și științifice românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea — elaborarea dicționarului limbii române, pe care autorul îl va numi *Etymologicum Magnum Romaniae*, având ca subtitlu : *Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor.*

Primul volum este editat în 1886 (de fapt, întîia fasciculă a acestui volum datează din 1885) ; cele trei tomuri care alcătuiesc lucrarea, de la litera *a* la cuvîntul *bărbat*, apar între 1886 și 1895 (al patrulea, din 1898, este numai o introducere, un întins studiu istoric privind epoca primilor Basarabi, întemeietori ai Țării Românești).

La baza dicționarului stă concepția istorică asupra limbii ; cum rezultă și din subtitlu, se acordă o deosebită atenție limbii vii populare („știința limbei urmărește cu stăruință evoluțiunea vorbei... nu în individualitatea cutare sau cutare, nu în cercuri sociale restrînse, ci tocmai în popor mai presus de toate") ; neologismele, cu puține excepții, lipsesc. Conceput după un plan vast — imposibil de realizat într-o viață de om — *Etymologicum Magnum Romaniae* este rodul unei minți geniale, precum și al unei imense forțe de muncă, desfășurată timp de un deceniu, dovadă a unei impresionante erudiții și a unei avîntate imaginații romantice.

Ce aduce nou *Etymologicum Magnum Romaniae* față de cunoscutul *Lexicon de la Buda* (1825) și față de opera lui Laurian și Massim, *Dicționarul limbei române* (1876—1877), care reprezintă un eșec al direcției latiniste din fosta Academie ?

S-a remarcat caracterul *monumental* al operei lui Hasdeu ; s-a subliniat bogăția informației din diverse domenii (ilustrată printr-o uimitoare abundență a citatelor extrase din texte vechi, manuscrise și tipărituri, acte și documente, folclor, scriitori, precum și printr-un material inedit de limbă populară) ; s-a evidențiat, de asemenea, stilul atrăgător în care este redactată, talentul autorului care a urmărit să scrie — cum singur mărturisește — „o carte de lectură pentru toți fiii națiunii", care „să sădească în baierile inimii cultul raționat al graiului părintesc".

În intenția autorului, dicționarul trebuia să cuprindă tezaurul limbii întregului popor, să reprezinte o adevărată *enciclopedie* a vieții sale materiale și spirituale din trecut și prezent. În această concepție, fiecare articol din dicționar este, în fond, o adevărată monografie, care îmbrățișează cele mai diverse aspecte, împingînd cercetările asupra fiecărei unități lexicale — cum zice B. P. Hasdeu — „după putință", „pînă

la acea margine extremă", ţinta lui fiind „de a ne împărtăşi în istoria fiecărui cuvînt geneza totală a unei asociaţiuni de idei".

Ne-am opri, aici, la anumite elemente care evidenţiază caracterul modern al concepţiei celui care a formulat faimoasa teorie a „limbii în circulaţiune" şi a demonstrat rolul frecvenţei cuvintelor în determinarea „fizionomiei" romanice a limbii române.

În prezentarea diferitelor unităţi lexicale, autorul se apropie de punctul de vedere actual, în sensul că vechii metode — oarecum simpliste, consacrate în epocă —, etimologiei tradiţionale, care stabileşte numai „originea" cuvîntului, îi preferă cercetarea „biografiei" acestuia, urmărirea filiaţiei de la cea mai veche formă accesibilă pînă la starea actuală, adică precizarea „istoriei" cuvîntului. De asemenea, din multe puncte de vedere, autorul se apropie de direcţia metodei *Wörter und Sachen* („cuvinte şi lucruri") : el consideră că nu se poate face „istoria cuvintelor" fără raportare la „istoria lucrurilor", fără a o lega, deci, de activitatea concretă, umană.

Pentru îmbogăţirea materialului de care dispunea, spre a realiza această concepţie — vizînd o prezentare enciclopedică a traiului poporului — Hasdeu lansează, în 1884, o *Programă pentru adunarea datelor privitoare la limba română*, o anchetă de teren prin corespondenţă, cu un chestionar de 206 întrebări, în toate părţile locuite de români. Tematica chestionarului este complexă şi vastă ; ne mărginim să amintim o singură întrebare (94), care se referă la sfera terminologiei păstoritului, pentru a avea o idee parţială asupra acestui chestionar : „Care sînt pe acolo cuvintele privitoare la ciobănie, bunăoară felurile de locuinţă ciobănească, uneltele obişnuite de către ciobani, vorbe despre păşune, despre brînzeturi şi lăpturi cu felurile lor şi cu chipul de a le face ?".

Răspunsurile la acest chestionar sînt folosite şi astăzi la redactarea *Dicţionarului Academiei*.

Care este structura dicţionarului, tehnica redactării lui ? Autorul urmărea elaborarea unui inventar al unităţilor lexicale, pornind de la atestările din limba veche — adesea indispensabile pentru a înţelege formele din limba actuală ; el arăta modul cum sînt folosite, în epoci şi stiluri diferite, cuvintele în diverse îmbinări, contexte (un alt element care arată modernitatea concepţiei autorului : „sensul cuvîntului izolat este pururea şovăitor", afirmă Hasdeu) ; făcea, de asemenea, legături sinonimice şi antonimice, raportări la aspecte onomastice (toponimice şi antroponimice) etc., aducînd în sprijinul argumentaţiei sale numeroase citate din variate izvoare.

Am ales, pentru o scurtă exemplificare, cuvîntul *apă* ; spicuim, din cuprinsul articolului de dicţionar, cîteva date semnificative.

Cuvîntul este tratat, mai întîi, din punctul de vedere al celor două sensuri „de căpetenie" : I. franc. „eau" ; II. franc. „rivière".

Se menţionează, pentru limba veche (text omiletic din sec. al XVII-lea), cunoscuta credinţă că *apa* este unul dintre cele patru elemente ale universului („patru tocmeale... foc, văzduh, apă, pămînt") ; se enumeră apoi, sintetic, ilustrîndu-se cu citate, diferitele întrebuinţări (în îmbinări) ale cuvîntului : *apa* — în opoziţie cu pămîntul, privit ca *uscat ;* în antagonism cu *focul ;* după proveniență : *apă de ploaie, de fîntînă* etc. ; după aspect : *apă turbure, limpede ;* după gust : *apă sălcie, dulce ;* după pipăit : *apă rece, caldă ;* după întrebuinţare : *apă de baie, apă de băut ;* în întrebuinţări industriale, farmaceutice ; *apă* — ca nume de boală (la om şi la animale), ca nume de dans.

Se trece apoi la modul în care este folosit termenul *apă* (dîndu-se explicațiile necesare) în ghicitori, proverbe, locuțiuni, de ex. : *a lua apa de la moară* (în opoziție cu : *a veni apa la moară) ; apa curge, pietrele rămîn,* proverb care ar demonstra că naționalitatea română s-a format la munte, în Carpați și apoi a coborît spre șes ; *a se scălda (a fi) în apele sale ; a bate apa în piuă ; a nu avea după ce bea apă ; a se îmbăta cu apă rece ; a o scălda în două ape* „a șovăi" („locuțiune împrumutată de la spălătorese"), *tot o apă* „(de) același fel" ; *a trece prin foc și apă* „a se expune la orice primejdie" ; *cît ține ciurul apă* „mai deloc" ; *a face cuiva apă* „a-l înmormînta" ; *a lăsa gura apă ; a ști (a vorbi) ca pe apă ; a scoate apă din piatră ; apă vioară* „apă vie".

Se precizează, în continuare, cum apare termenul *apă* în datine, credințe, de ex. *locul cu apele albe* (în mitologie : „locuința zînelor"), se discută formule : *„Știma apelor, Setilă* (personajul din basmele lui Creangă), obiceiul *paparudelor,* expresia *apă neîncepută* („aqua virgo", la vechii romani) etc.

Pentru sensul „rivière" a lui *apă,* se amintește, mai întîi (dată fiind frumusețea imaginii — limba poetică), versurile populare : „Bătută-s de gînduri, / Ca vîntul de dealuri, / Ca *apa de maluri*" și, în altă ordine de idei : „Dîmboviță, *apă* dulce, / Cine bea nu se mai duce". Din credințele populare sînt citate : *apa sîmbetei* („duce la iad"), *apa dumineci* („duce la rai").

În continuare, se enumeră printre produsele industriale, farmaceutice : *apă de salcîm, apă de castraveți, apă de trandafiri, apă tare* „acid azotic".

Se menționează o varietate de dans la nuntă, arătîndu-se cînd, cum și unde *se joacă apa, apă* „dropică", însemnînd nume de boală, dar și varietate de joc la copii.

La etimologie, se indică lat. *aqua* (făcîndu-se, pentru tratamentul fonetic al grupului lat. *qu,* referirea la sarda logudoreză). Se amintește numele unui sat din Romanați, *Apele vii,* care ar fi o veche stațiune romană, *Aquae vivae* (și se citează toponimul — antonim fr. *Aigues Mortes* (*Aquae mortae).*

Discuția în legătură cu *Etymologicum Magnum Romaniae* pune în lumină numai un aspect din impresionanta activitate multilaterală a lui B. Petriceicu-Hasdeu, ilustru reprezentant al intelectualității românești din a doua jumătate a secolului trecut.

„Pentru direcția mea științifică a fost de cea mai mare însemnătate conștiința cu privire generală asupra filozofiei și cu logica, această știință așa de extrem de interesantă. Ea m-a adus să năzuiesc spre cea mai bună formulare a cugetării, spre o exprimare fără greșeli, scurtă, adevărată, spre o ferire de acele cuvinte umflate și goale, pe care tinerii sînt așa de aplecați să le întrebuințeze ; ea mi-a insuflat întîi într-adevăr iubirea pentru o direcție de gîndire de care niciodată nu mă voi despărți."

(Titu Maiorescu)

Nicolas Boileau (1636 — 1711)

Prof. MARIA LUMINIȚA GROZA
Școala Nr. 194, București

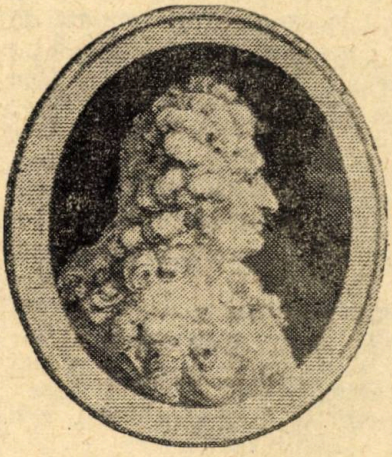

Cititorul obișnuit, amator de literatură sau specialistul avizat se pot întreba dacă evocarea personalității și operei „Legislatorului Parnasului" răspunde ambianței culturale și spirituale din pragul mileniului al treilea.

Fără îndoială că actualitatea unor principii promovate în satire (a II-a, a VII-a, a IX-a) și în epistole (a VII-a, *Sur l'utilité des ennemis (Despre folosul dușmanilor)*, dedicată lui Racine, a IX-a, *Le vrai (Adevărul)*, a V-a, *Se connaître soi-même (Cunoaște-te pe tine însuți)*, dar mai ales în opera sa capitală, poemul didactic *L'Art poétique (Arta poetică)*, rămîne neștirbită cît timp valorile morale promovate — *„la raison" (rațiunea), „le vrai" (adevărul), „le bon-sens" (bunul-simț)* și cultul valorilor antice autentice nu-și vor pierde valabilitatea și forța de atracție. Le menționăm aici pentru semnificația lor intrinsecă și determinați de momentele aniversare incluse în calendarul marilor sărbătoriri culturale UNESCO ale anului 1986, cînd se împlinesc trei sute cincizeci de ani de la naștere și două sute șaptezeci și cinci de la intrarea în nemurire a teoreticianului clasicismului francez, Nicolas Despréaux Boileau.

Scriitorul se formează și se afirmă în epoca lui Ludovic al XIV-lea, fiind contemporan și prieten cu gloriile literaturii secolului al XVII-lea, Racine, Molière, Corneille și La Fontaine, cu care colaborează, ori pe care îl sprijină, după cum e cazul, militînd pentru impunerea creației lor în contextul aprigei polemici dintre antici și moderni, cunoscută sub numele de *La querelle des anciens et des modernes.*

Teoreticianul doctrinei clasiciste ne apare astăzi ca o personalitate adînc ancorată în realitățile culturale și spirituale franceze, pe care le-a privit cu luciditate și ochi critic, exprimîndu-și deschis opiniile și atitudinile favorabile „noii direcții", conturate în viața literară prin capodoperele creatorilor mai sus-menționați.

La vremea sa, Boileau se războise cu mediocritatea și impostura în literatură, demascase autori și opere în vogă, dar fără acoperire valorică, peste care s-a așternut, cu dreptate, uitarea.

Combaterea necruțătoare a prețiozității, a burlescului *, a emfazei scrierilor unor autori la modă, care se bucurau de favoarea publicului și erau susținuți de înalți potentați ai vremii, însemna un act de clarviziune și de mare curaj, însușiri probate exemplar în *Satirele* și *Epistolele* sale. Aceste însușiri ni-l înfățișează pe Boileau în două ipostaze semnificative : poet și critic literar, cărora li se adaugă aceea de teoretician al clasicismului.

Creațiile sale prezintă o tematică diversă. Elogiind meritele corifeilor clasicismului, criticînd pe literații saloanelor la modă, Boileau

* *Burlesc* — comic excesiv, grotesc, extravagant și adesea vulgar.

oferă sugestii referitoare la procesul de creaţie, la esenţa artei, la genuri şi specii literare, pe care ulterior le va sintetiza sub forma unor principii în *Arta poetică*, apărută în 1674.

Pînă la această dată, Boileau publicase douăsprezece satire şi tot atîtea epistole, urmate de poemul eroi-comic *Le Lutrin (Strana)* în şase cînturi (patru apărute în 1674, iar ultimele două în 1683).

Satirele pot fi clasificate după criterii tematice în satire burgheze, morale, literare, păstrîndu-şi interesul şi actualitatea datorită aspectelor abordate. De exemplu, satira a IX-a, *A son esprit (Spiritului său)* pune cu claritate totală chestiunea drepturilor criticii, precum şi a datoriei acesteia. Boileau susţine că omul, poetul, trebuie să fie respectat şi înţeles, iar opera sa supusă judecăţii de valoare. În această lumină, rolul criticii este moral şi necesar.

S-a transmis printr-o tradiţie comodă şi superficială imaginea unui Boileau glacial, lipsit de sensibilitate şi căldură. Epistola *Sur l'utilité des ennemis (Despre folosul duşmanilor, 1677)*, consacrată lui Racine, dezvăluie un Boileau devotat prietenilor, sensibil la suferinţele lor vremelnice :

> În aceasta, ca în toate, cerul care ne conduce,
> Racine, face să-i strălucească profunda sa înţelepciune.
> . . . . . .
>
> Imită-mi exemplul, şi cînd o cabală,
> O cohortă de autori vani te ponegresc turbaţi,
> Profită de ura şi de grosolănia lor,
> Rîzi de larma trecătoare a ţipetelor neputincioase.
> Pustie-i ignoranţa în faţa Muzei tale.

Este o epistolă consolatoare şi fraternă, care îl înfăţişează pe Boileau ca pe un amic generos şi, în acelaşi timp, un satiric tăios.

Opera care-l reprezintă pe Boileau, reunind ipostazele personalităţii despre care aminteam mai sus, este *Arta poetică*, poem didactic în patru părţi — sinteză a doctrinei artei clasice.

Meritul lucrării nu rezidă în noutatea sau originalitatea preceptelor, ci în verva şi fermitatea cu care sînt formulate acestea, în concizia şi claritatea stilului.

În partea întîi, teoreticianul dă unele reguli generale privind arta de a scrie, evidenţiind necesitatea talentului natural, a acordului rimei cu ideea, a bunului-simţ, lăudînd claritatea şi corectitudinea exprimării.

Partea a doua este consacrată genurilor minore, secundare, egloga, elegia, oda, sonetul, epigrama, rondelul, madrigalul, înserînd şi istoricul satirei latine şi franceze.

În partea a treia, expune teoria despre imitaţia în artă, evidenţiază necesitatea ca aceasta „să placă şi să emoţioneze" (plaire et toucher), ca apoi să sintetizeze istoricul tragediei la greci şi la francezi, precum şi codul de norme specifice epopeii şi comediei *.

Capitolul final cuprinde sfaturi morale, o anecdotă despre un rău medic din Florenţa devenit arhitect bun şi se încheie cu elogiul regelui, marele său protector, al cărui istoriograf era împreună cu Racine.

* Regula celor trei unităţi (de loc, de timp şi de acţiune), specifică clasicismului, cu rădăcini încă în *Poetica* lui Aristotel, nu mai este obligatorie în teatrul romantic.

Principiile esențiale formulate uneori aforistic, în versuri memorabile, sînt următoarele :

a) *superioritatea rațiunii* — *„Aimez donc la raison"* (*Iubiți, deci, rațiunea*) ;

b) *respectarea adevărului* și cunoașterea naturii (umane).

Descartes susținea că scopul propriu al rațiunii este căutarea adevărului. Pentru Boileau și partizanii săi, conceptele *adevăr* și *frumos* s-ar afla într-un raport de sinonimie perfectă :

„Rien n'est beau que le vrai" (Numai adevărul este frumos).

Poet de factură cerebrală, Boileau a știut să observe și să noteze cu precizie aspecte ale realității exterioare. Adevărata măsură a valorii sale a dovedit-o însă în calitate de critic. A fondat genul criticii cu siguranța unui maestru, formulînd judecăți de valoare a căror valabilitate a fost confirmată de evoluția literaturii universale.

Doctrina clasicistă a dus la promovarea unei arte profunde, dar de o moralitate austeră. Fără îndoială că de mare interes pentru publicul cititor tînăr ar fi bibliografia traducerilor și în general a contactelor și influențelor creațiilor lui Boileau în spațiul cultural românesc. Este suficient să amintim numai cazul lui Grigore Alexandrescu, în opera căruia satira și epistola dețin o pondere însemnată. Poate nu este întîmplător titlul uneia dintre cele mai cunoscute : *Satiră. Duhului meu*, care trimite la *Satira* lui Boileau *A mon esprit*.

Și în creația altor scriitori din generația de la 1848 sînt prezente elemente clasiciste, care coexistă cu cele romantice, dar și observații realiste ca în nuvela *Alexandru Lăpușneanul* de C. Negruzzi.

Sînt și acestea dovezi ale unui început de „sincronizare" a literaturii române cu marea literatură europeană, în speță cu literatura franceză, aflată sub semnul clasicismului lui Boileau, din a cărui doctrină secolul „luminilor" a preluat și a adaptat la noul context elogiul pe care autorul satirelor îl aducea rațiunii ca miez și punct de plecare al operelor literare. Acest elogiu este deplin actual mai ales acum, la sfîrșit de secol, cînd valorile rațiunii și ale moralei sînt grav amenințate și puse din nou sub semnul întrebării. De aceea, mesajul lui Boileau răzbate prin timp.

La fiecare cuvînt pe care îl rostești, la fiecare faptă pe care o săvîrșești, trebuie să-ți imaginezi că este de față cineva pe care îl stimezi sau îl iubești în mod deosebit.

La fiecare cuvînt pe care îl rostești, să te gîndești și să reflectezi ; să nu te folosești niciodată de expresii vulgare, ci, dimpotrivă, să-ți însușești scrierea și exprimarea în limba literară."

(Titu Maiorescu)

Nume vechi de străzi din Bucureşti şi de îndeletniciri

Prof. MARIA DOGARU, prof. AURORA TEODORESCU
Şcoala Nr. 92, Bucureşti

Se ştie că istoria vocabularului este strîns legată de istoria societăţii ; anumite elemente lexicale, păstrate pînă astăzi, ne permit adesea să reconstituim şi să înţelegem mai bine unele aspecte din trecutul comunităţii respective.

Să ne oprim, mai întîi, la un fragment din primul roman realist al literaturii noastre, *Ciocoii vechi şi noi sau Ce naşte din pisică şoareci mănîncă* de N. Filimon :

Cei ce cunosc cum era forma oraşului Bucureşti înaintea focului de la 1847 [...], mergînd drept pe uliţa Colţei spre Sf. Gheorghe cel Nou, era pe timpii aceia o piaţă triunghiulară din care îşi luau începutul trei uliţe : una ducea spre Bărăţie, alta către hanul lui Filaret şi cea din urmă se îndrepta către pescăria veche din mahalaua Scaunelor. Cea dintîi era locuită de bogasieri, a doua de cojocari subţiri şi groşi, iar a treia, acoperită cu scînduri ca bazarele din Stambul, era locuită numai de abagii şi găitănari.

Al doilea text la care ne-am oprit este excerptat din *Introducţiunea* la *Scrisori către V. Alecsandri* de Ion Ghica :

Populaţiunea oraşelor se compunea din meseriaşi şi negustori, împărţiţi în isnafuri sau corporaţii ; croitori, cavafi, işlicari, curelari, ceaprazari, tabaci, braşoveni, gabroveni, bogasieri, lipscani şi zarafi ; fiecare corporaţie cu starostele său.

Multe dintre cuvintele întîlnite în cele două texte sînt pentru cititorii de astăzi aproape necunoscute, întrucît denumirile unor străzi sau cele ale unor îndeletniciri s-au schimbat. Pentru înţelegerea sensului acestora, este necesar să apelăm la dicţionare sau la lucrări de specialitate, ca, de exemplu : *Istoria Bucureştilor. Din cele mai vechi timpuri pînă în zilele noastre* (Bucureşti, 1966, p. 252 şi urm. ; 278 şi urm.) de C. C. Giurescu.

Cuvîntul *uliţă* înseamnă acum *stradă, bulevard*. Cele trei uliţe erau, aşadar : *Bărăţia* (bărat = călugăr sau preot catolic), hanul Filaret (hanul denumit după numele mitropolitului Filaret), mahalaua Scaunelor (*scaun* = butuc, trunchi mare de copac, pe care se tăia carnea la măcelărie ; prin extensiune, „măcelărie") ; aceste „scaune" au dat numele mahalalei, bisericii şi mai apoi al străzii (prin extensiune, s-au numit şi dughenele pescarilor „scaune") ; numele se păstrează şi astăzi în denumirea a două străzi : *Scaune* şi *Trei Scaune*. În ceea ce priveşte numele de ocupaţii, *bogasier* însemna „negustor de articole de manufactură, în special de pînzeturi fine pentru căptuşeli de haine" (⟨ *bogasiu* „stofă sau pînză fină importată din Orient", din tc. *bogasi*) ; *cojocari* „persoane care lucrau sau vindeau cojoace, pieptare, căciuli" (se mai păstrează, astăzi, denumirea unei străzi — *Cojocari*) ; *abagiu* „persoană care se ocupă cu fabricarea sau vînzarea abalei (⟨ tc. *abaci*) ; *găitănari* „fabricanţi sau negustori de găitane, adică de fire de metal sau şiret de lînă, mătase, cusute ca ornament la unele obiecte de îmbrăcăminte" (⟨ tc. *gaitan*).

Mult mai numeroase sînt denumirile de îndeletniciri (meseriaşi şi negustori) din fragmentul amintit al lui I. Ghica : *croitori ; cavafi* „pan-

tofari, cizmari, negustori de încălțăminte de calitate inferioară" (< tc. *cavaf)* ; numele se păstrează și astăzi în denumirea străzii *Cavafii Vechi* ; *işlicari* „fabricanți sau negustori de işlice, adică de căciuli de blană scumpă sau de postav, de format mare, cilindrice sau cu fundul pătrat (din alt material), purtate de domni, de boieri și uneori de soțiile lor, iar mai tîrziu de negustori, de lăutari" (< *işlic* + suf. *-ar)* ; *curelari,* ; *ceaprazari* „fabricanți sau negustori de ceaprazuri" (prin extensiune, de chipie și de alte obiecte de uniformă militară), din tc. *ciapraz* ; *tabaci* „tăbăcari, adică muncitori specialiști în tăbăcitul pieilor, argăsitori" (< tc. *tabak)* ; *brașoveni* „negustori care vindeau mărfuri de Brașov" ; *gabroveni* „persoane care făceau și vindeau cuțite" ; numele se păstrează astăzi în denumirea străzii *Gabroveni* și provine de la numele orașului *Gabrovo,* din Bulgaria ; *bogasieri* (vezi mai sus, citatul din N. Filimon) ; *lipscani* „negustori care vindeau pe piețele românești mărfuri aduse de la *Lipsca* „Leipzig", oraș în Germania. Și această denumire este păstrată astăzi în numirea cunoscutei artere comerciale *Lipscani,* din București ; *zarafi* „persoane care se îndeletniceau cu schimbul banilor (prin extensiune, „cămătari"), din tc. *sarraf* (apare astăzi, încă, numele străzii *Zarafi).*

Diversele denumiri de străzi și îndeletniciri, menționate mai sus, înfățișează aspecte ale vieții comerciale ale Bucureștilor din trecut, folosirea în texte literare contribuind la realizarea culorii locale. Pentru evocarea atmosferei epocii, alături de acestea sînt de consemnat și unele denumiri pe care le regăsim în cîteva nume pitorești de străzi, păstrate pînă în zilele noastre, de ex. *Pitar-Moș* (Pitar moșu „moș brutar"), *Băcani, Blidari, Căuzași* „participanți la revoluția de la 1848, din Țara Românească" (*„cauză"* + suf. *-aș), Făinari, Mătăsari, Orzari, Săpunari.* Ele oglindesc realități ale trecutului capitalei de astăzi a României.

Laurențiu Duican

(4 iulie 1964 — 29 iulie 1982)

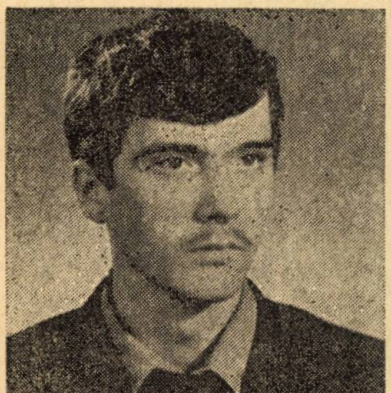

Deschizînd cartea *Risipiri* (Editura Litera, 1984) ești tulburat de frumusețea și cutezanța unui tînăr care, abia desprins de adolescență, pornise pe complicatul drum al căutărilor de sensuri. De la lecturile de anticipație, și nu numai de la acestea, Laurențiu Duican, absolvent al Liceului de Matematică-Fizică „Dr. I. Meșotă" din Brașov, făcuse deja pasul sigur spre cunoaștere, prin reușita sa, printre primii, la Facultatea de Automatică din București, avînd prilejul să afle răspunsuri la atîtea întrebări pe care le simțim ca vii răscoliri ale curiozității lui științifice, încă de la primele notații, publicate în cartea amintită.

Prefața, semnată de C. Noica, întărește convingerea unei valori : „Ce frumoasă era lumea care-și făcea încercarea în Laurențiu Duican. Era toată frumusețea posibilă a lumii de mîine, o frumusețe pe care oameni cum

stătea să fie tînărul acesta ar fi prelungit-o, poate ar fi sporit-o". Tot astfel subliniază presa braşoveană apariţia cărţii : „...răsfoind culegerea *Risipiri,* ce închide în ea frînturi de jurnal adolescentin, tulburarea evident te copleşeşte. Sînt adnotări de o vioiciune a spiritului de-a dreptul extraordinară. Laurenţiu Duican, fulgerat la nici 19 ani, avea o febrilitate a meditaţiei izbitoare, o înclinaţie remarcabilă spre aforismul viu, lăsîndu-se supus cu plăcere întrebărilor cărora le răspundea... cu alte întrebări" (E. Rădulescu, în *Drum nou,* 5 IX 1984).

Într-adevăr, acest jurnal, deşi întrerupt absurd şi nedrept de un accident stupid, prezintă profilul deosebit al unui tînăr al zilelor noastre care ar fi avut un cuvînt de spus în domeniul ales, judecînd după pasiunea dovedită în încercarea de a descifra tainele ştiinţei, dar şi pe cele ale marilor creaţii literare. „Toate cărţile vorbesc", spune el într-o adnotare, aşa cum vorbesc despre el şi volumul de poezii amintit, şi culegerea de matematică *Transformări geometrice,* în curs de apariţie la Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.

Nu putem neglija cuvintele de caldă preţuire exprimate de colegii lui de şcoală, care vor completa ediţia a doua din *Risipiri :* „La tablă era realmente sigur pe el, avea un bagaj solid de cunoştinţe, practic, la orele de curs, etala o adevărată mîndrie a specialistului. Preocupările lui Laurenţiu s-au canalizat spre matematică-fizică, dar acest lucru nu l-a împiedicat să-şi dezvolte alte laturi ale personalităţii. Ţin minte că în timpul săptămînii Festivalului de teatru mi-a vorbit de piesele văzute ; avea păreri proprii, concentrate într-o adevărată analiză critică" (Dragoş Rahotă). „Îi plăcea muzica ; ştiam că studiase vioara, dar gusta şi genurile noi. Asculta tăcut, profund sensibilizat" (Mihai Gherlan). „Îşi clădise o lume a lui, ce se oglindea în felul său aparte de a vorbi, de a se comporta. O lume adîncă, nepătrunsă de ceilalţi. Dar avea nevoie de oameni, de oameni care eram noi, şi nu uita acest lucru". „Lăsa matematica, lăsa alte preocupări şi participa la conversaţii ce nu erau deloc seci, datorită spiritului său înzestrat cu ironie şi inteligenţă ; era spontan, mereu cu gluma şi replica pe buze" (Cristina Gheorghiu). „Îi plăcea mult schiul. Am trăit momente de feerie pe pîrtie, împărţind împreună frigul şi soarele, dar şi mîncarea din rucsac, odihnindu-ne în faţa unei căni cu vin fiert" (Horaţiu Mancaş). „Eram la vîrsta zborului, cînd pluteam cu toţii uşor spre vise, spre stele. Atunci... s-a frînt ceva în noi. A urmat revolta mută, neputincioasă... Mi-e dor de tine, Laur !" (Cristina Constantinescu).

Un izvor din apropierea Pietrelor lui Solomon va vorbi de asemenea mereu : „Izvorul L.I.D.". Cuvintele lui Laurenţiu : „Uită-te la el cum se tîrăşte ! Hai, tată, să-l facem să cînte !", cuvintele acestea pe care părinţii le repetă într-un dureros ecou, încheie scurta noastră prezentare. „Izvorul L.I.D.", adunat din firul de apă ce şerpuieşte pe sub stînca golaşă a muntelui, peste care au trecut paşii acestui tînăr în avîntate excursii sau la schiat, izvorul amenajat de cei ce i-au dat viaţă durează şi va vorbi mereu de cîntecul tinereţii şi al frumuseţii lui Laurenţiu Duican.

Activităţi în cadrul Festivalului Naţional „Cîntarea României". Concursul de limba şi literatura română „M. Eminescu", etapa republicană

Anul 101 al concursurilor şcolare

I. HANGIU
Secretarul S.S.F.

La Timişoara şi la Brăila am sărbătorit anul trecut centenarul concursurilor şcolare. În acest an, etapele finale ale concursurilor naţionale de limba şi literatura română şi etapa interjudeţeană a concursurilor de limba şi literatura maghiară, limba şi literatura germană s-au desfăşurat în două oraşe cu vechi tradiţii : la Vaslui pentru elevii din gimnazii şi la Cluj-Napoca pentru cei din licee.

Urmînd exemplul Societăţii de Ştiinţe Matematice, care a organizat anul trecut concurs pentru cei mai mici matematicieni, Societatea de Ştiinţe Filologice a iniţiat în acest an un concurs experimental de limba română pentru elevii claselor a IV-a din Municipiul Bucureşti.

În numărul de faţă publicăm cuvîntul de deschidere rostit la Cluj-Napoca de preşedinta Comisiei centrale de concurs şi numele elevilor cîştigători de la cei mici din clasa a IV-a pînă la cei din ultima clasă a liceului, cu regretul că spaţiul nu ne permite să includem şi alte materiale. Precizăm că, în conformitate cu *Regulamentul concursurilor şcolare*, aprobat de M.E.I. cu nr. 29.113/1986, lucrările scrise ale elevilor din gimnazii şi licee, care au obţinut premii, se păstrează timp de doi ani în arhiva Societăţii de Ştiinţe Filologice, iar lucrările scrise nepremiate se transmit de către M.E.I. inspectoratelor şcolare judeţene.

Cuvînt la ediţia a XXIX-a

Prof. univ. dr. doc. ZOE DUMITRESCU-BUŞULENGA,
membru corespondent al Academiei R. S. România,
preşedinta Comisiei centrale de concurs

Făclia-ştafetă a olimpiadei noastre de limba şi literatura română a ajuns la Cluj-Napoca. Sîntem aici, după 29 de ani de la reluarea tradiţiei vechilor concursuri care reuneau pe vremuri „Tinerimea română". Sîntem aici în acest an jubiliar, al 65-lea, de la întemeierea nădejdilor într-o lume mai bună, sîntem în oraşul permanenţelor umaniste înfrăţite în atmosfera ce evocă atîtea amintiri de cultură mai vechi şi mai noi, unde au crescut şi s-au împlinit atîtea destine de intelectuali din toate provinciile româneşti. E un loc care leagă şi unifică în orizontul vast de cultură.

Am venit puțin mai tîrziu aici, e adevărat, dar Cluj-Napoca și înalta lui reputație au fost neîntrerupt cu noi pretutindeni. Anul trecut, la Timișoara, Cluj-Napoca a ocupat cu cinste locul al doilea în clasificarea pe județe. Apoi a dat olimpici despre care s-a vorbit și se vorbește : de la profesorul Gh. Achim, Ioana Bot, Mircea Țicudean la eleva Ariadna Rebreanu. Și aș vrea să menționez că doi olimpici clujeni au fost cei dintîi elevi-referenți ai unui manual de literatură universală : Cristina Tătaru și Cristian Balog.

Calitatea acestor tineri umaniști de talent s-a datorat însă și profesorilor care i-au pregătit și care continuă, cu modestie nobilă, dar și cu tenacitate nezdruncinată în urmărirea țelului, să-i instruiască și să-i formeze. Le mulțumim colegilor noștri, printre care azi avem prilejul de a ne afla, pentru strădania lor generoasă ce-și află răsplata în izbînzile răsunătoare ale discipolilor.

Căci, în fond, prin această legătură adîncă și cumva tainică între maestru și discipol, între profesor și elev, se constituie solidaritatea intelectuală între generații, aceea care stă la temelia culturii naționale, care-i cimentează tradiția și-i statornicește modelele.

Și mai cu seamă pentru noi, în disciplinele umaniste, formatoare de conștiințe, rolul profesorului are o importanță covîrșitoare. A cultiva limba națională, „acel întîi mare poem al unui popor", cum spunea Lucian Blaga, marele clujean, înseamnă a-i învăța pe tineri o anume gimnastică a minții care să-i poarte, ca într-o inițiere, înspre sufletul poporului, înspre ce e mai specific — „geniul național", cum îl numea Eminescu.

Cultivînd literatura, profesorul dă tînărului un prieten constant care e și rămîne cartea, îl familiarizează cu lumea de esențe a poeziei și, lucrul cel mai important, îi fixează scara marilor valori, etice și estetice, ale culturii naționale.

De aceea, în momentul intrării sale sub cupola bătrînei Academii a Republicii Socialiste România, în calitate de președinte de onoare, secretarul general al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, amintea cu emoție de scopul inițial al întemeierii supremului for de cultură al țării noastre acum un secol și mai bine, și anume scopul cultivării limbii, literaturii și istoriei naționale, recomandînd cu căldură ducerea mai departe și creșterea acestor discipline, legate indisolubil de prepășirea spirituală a patriei.

Și vouă vă revine, dragi tineri olimpici, sarcina nu ușoară în lumea modernă, dominată de tehnicism, a cultivării limbii și literaturii, a păstrării neștirbite a scării de valori umaniste care este una foarte complexă și nu mărginită, cum ar putea crede cei neavizați, numai la limbă și literatură. Se știe că umanismul pe care-l moștenim de la antichitatea greacă a strălucit prin veacuri datorită capacității sale de perpetuă renaștere și întinerire. El îmbrățișa laolaltă poezia în accepție largă și filologia, studiul limbilor și fizica, muzica și matematica. Sincretismul originar al gîndirii umaniste s-a perpetuat de la Pitagora și Platon la Leonardo da Vinci, Descartes, Pascal, Leibniz și Goethe, ca să nu numesc decît pe cîțiva din umaniștii de vîrf ai lumii, în același timp artiști, filozofi și oameni de știință. Iar la noi, în seria spiritelor enciclopedice, Eminescu a reunit atributele maxime ale universalității spiritului, ajungînd el, poetul supremelor armonii, la concluzia matematică a punerii tuturor fenomenelor și raporturilor în ecuație.

Și astăzi reluăm, într-o reînnoită tentativă, efortul reunirii laolaltă a tuturor disciplinelor intelectului și spiritului. Căci ce este oare interdisciplinaritatea care ni se impune de la sine, dinăuntrul studiilor noastre, al oricăror studii, decît revenirea treptată a științelor separate de prea stricta specializare în buchetul bogat și rodnic din care s-au desfăcut ?

De aceea nu ni se pare curios că adesea, cum s-a întîmplat în cazul olimpicilor Alexandru Baltag sau Oana Dincă, cununa competiției noastre a fost cîștigată de viitori matematicieni, fizicieni ori medici. Și ei, ca și noi, nu vor face decît să

afirme adevărul orizontului foarte vast pe care disciplinele umaniste îl deschid tuturor științelor și conștiințelor. Voi repeta — a cîta oară ? —, în scopul sintetizării valorii formative a studiului umanistic, vorba aceea celebră a lui Rabelais, marele mediç umanist : „Știința fără conștiință este ruina sufletului".

Intrăm cu bucurie și noi, astăzi, în competiția aceasta care cîștigă an de an în prestigiu și realizări. Și aducem mulțumirile noastre calde Ministerului Educației și Învățămîntului, care acordă tot mai multă atenție olimpiadelor umaniste, atenție vizibilă prin prezența astăzi și aici a tovarășei profesor Rada Mocanu, adjunct al ministrului. O rugăm să transmită tovarășului ministru Ion Teoreanu expresia gratitudinii noastre pentru participarea sa de anul trecut la olimpiada de limba și literatura română, participare care a marcat interesul deosebit față de disciplinele umaniste.

Mulțumim din partea Comisiei centrale, a profesorilor, a participanților la concurs, forurilor județene de partid și în primul rînd tovarășului prim-secretar I. Moga, care a rostit aici un cuvînt cald și expresiv, pentru tot sprijinul acordat frumoasei manifestări ce începe.

Iar colegilor din inspectorat, directorilor și profesorilor clujeni care ne-au primit pe toți ca pe niște oaspeți dragi, în condiții admirabile pentru toate vîrstele, le datorăm o recunoștință care nu se poate epuiza în cuvinte.

În încheiere, dragi olimpici, vă transmitem acum, la începutul întrecerii întru intelect, vouă, nădejdea noastră de viitor trainic, urări de strălucită izbîndă. Și îngăduiți-mi să le însoțesc simbolic de formula anticilor olimpici care porneau la întrecere în sunetele peanului, ale imnului intonat în onoarea lui Apollo, stăpînul minților luminate : *Evohe, ie, ie, pean !* Succes deplin ! Vă mulțumesc.

Concurs de limba română pentru elevii clasei a IV-a

La concursul experimental de limba română au participat, la etapa pe Municipiul București, 419 elevi, dintre care 49 au obținut premiul I (medii între 9,50 și 10), 60 premiul al II-lea (medii între 9 și 9,45), 78 premiul al III-lea (medii între 8,95 și 8,50), 117 mențiuni (medii între 8,47 și 8) ; restul, medii între 5 și 7,95.. Publicăm, în continuare, numele elevilor care au obținut premiul I, în ordinea descrescîndă a mediilor :

Ioana Andreea Șandru, Liceul Industrial Nr. 32 ; *Ruxandra Gheorghe*, Școala Nr. 156 ; *Ileana Hanganu*, Școala Nr. 197 ; *Camelia Idoraș*, Școala Nr. 157 ; *Cătălin Todorașcu*, Școala Nr. 49 ; *Corina Iliescu*, Școala Nr. 25 ; *Maria Cristina Chivu*, Școala Nr. 117 ; *Ștefan Stavnicu*, Școala Nr. 156 ; *Ionuț Grădeanu*, Școala Nr. 176 ; *Veronica Hreniuc*, Liceul Industrial Nr. 37 ; *Cristina Beșuțiu*, Școala Nr. 111 ; *Bujor Ionescu*, Școala Nr. 85 ; *Anca Urcan*, Școala Nr. 49 ; *Cristina Lup*, Școala Nr. 169 ; *Geanina Lincu*, Școala Nr. 47 ; *Adelina Iordache*, Școala Nr. 12 ; *Gabriela Tănase*, Școala Nr. 7 ; *Andreea Coseschi*, Școala Nr. 152 ; *Ioan Bobulescu*, Școala Nr. 11 ; *Andreea Crețu*, Școala Nr. 89 ; *Alina Rafailă*, Liceul „G. Enescu" ; *Mihaela Timuș*, Școala Nr. 5 ; *Anca Rădulescu*, Liceul Industrial Nr. 32 ; *Irina Georgescu*, Școala Nr. 155 ; *Carmen Ichim*, Școala Nr. 109 ; *Georgiana Dragomir*, Școala Nr. 122 ; *Monica Cristea*, Școala Nr. 89 ; *Petria Lăzărescu*, Școala Nr. 70 ; *Ana Lupulescu*, Școala Nr. 192 ; *Simona Mihale*, Școala Nr. 205 ; *Ana Maria Andrei*, Școala Nr. 93 ; *Maria Dolghin*, Școala Nr. 11 ; *Doina Iordache*, Școala Nr. 192 ; *Veronica Vasile*, Școala Nr. 66 ; *Liviu Iorgulescu*, Școala Nr. 71 ; *Andreea Gorcea*, Școala Nr. 278 ; *Andrei Iagăru*, Școala Nr. 28 ; *Andreea Popliceanu*, Liceul „G. Enescu" ; *Ciprian Stoicescu*, Școala Nr. 190 ; *Cristian Popescu*, Școala Nr. 10 ; *Ileana Pop*, Școala

Nr. 17 ; *Ionuț Bunea*, Școala Nr. 15 ; *Gabriela Miroslavici*, Școala Nr. 164 ; *Cristina Sularia*, Școala Nr. 197 ; *Mihaela Tudor*, Liceul Industrial Nr. 32 ; *Anca Maria Șandru*, Liceul Industrial Nr. 32 ; *Maria Leoacă*, Școala Nr. 280 ; *Ioana Dumitru*, Școala Nr. 5 ; *Adelina Cincu*, Școala Nr. 169

Premianții etapei finale (clasele a VI-a - a XII-a)

Limba și literatura română

CLASA A VI-A

Premiul I : *Ileana Petride*, Liceul Pedagogic, București.

Premiul II : *Laura Andrei*, Liceul „Spiru Haret", Tulcea ; *Monica Chiripuci*, Școala Nr. 1, Oltenița, jud. Călărași ; *Loredana Dragnea*, Școala Nr. 6, Târgoviște.

Premiul III : *Adina Teodoru*, Școala Nr. 49, București.

Mențiuni : *Paula Alban*, Satu Mare ; *Teodora Albu*, Buzău ; *Adela Andrei*, Cluj-Napoca ; *Andreea Gabriela Andrei*, Galați ; *Loredana Andrei*, Oltenița, jud. Călărași ; *Ana Maria Anghel*, Constanța ; *Alexandra Ardelea*, București, *Carmen Arsene*, Ploiești ; *Andreea Bako*, Sf. Gheorghe, jud. Covasna ; *Delia Cristina Balaban*, Mediaș, jud. Sibiu ; *Gabriel Baltariu*, Cluj-Napoca ; *Adriana Baltă*, Bacău ; *Ramona Bădescu*, Craiova ; *Mihaela Băicăzan*, Hațeg, jud. Hunedoara ; *Irina Bălănescu*, Piatra Neamț ; *Bruno Bejan*, Timișoara ; *Alina Gianina Boboc*, Neamț ; *Luminița Boboiu*, Gh. Gheorghiu-Dej, Bacău ; *Andreea Boldizar*, Pitești ; *Ioana Burada*, București ; *Corina Bușneaga*, Tg. Jiu ; *Magdalena Circiuneanu*, Constanța ; *Liliana Cîrlomanu*, Pitești ; *Cosmina Ciocan*, Suceava ; *Lucia Ciuhureanu*, Bacău ; *Afrodita Ciorchin*, Timișoara ; *Diana Ciocan*, Roman, jud. Neamț ; *Gabriela Călimăneanu*, Drăgășani, jud. Vîlcea ; *Magda Cocîrvei*, Bacău ; *Raluca Corcoz*, Focșani ; *Adela Cornea*, Tg. Mureș ; *Isabela Corduneanu*, Botoșani ; *Suzana Caftenia*, Piatra Neamț ; *Niade Cernica*, Suceava ; *Georgeta Chiran*, Giurgiu ; *Gabriela Croitoru*, Suceava ; *Maricica Diac*, Iași ; *Delia Drăgan*, Tulcea ; *Mihail Dumitrescu*, Constanța ; *Amelia Cosmina Dumitru*, Pitești ; *Iulia Dumitru Bogdan*, Buzău ; *Brîndușa Durbacă*, Galați ; *Doriana Evartz*, Craiova ; *Melinda Ferenczi*, Sf. Gheorghe, jud. Covasna ; *Cristina Florea*, Iași ; *Mihaela Frant*, Reșița ; *Cleopatra Gavrilă*, Sf. Gheorghe, jud. Covasna ; *Valentina Gheorghe*, Constanța ; *Monica Ghiurco*, Baia Mare ; *Ștefan Goga*, Cluj-Napoca ; *Nicolae Grigore*, Galați ; *Cristina Hanganu*, București ; *Călin Hassu*, Baia Mare ; *Adina Ionescu*, Pitești ; *Mihaela Iorga*, Galați ; *Adina Jusca*, Deva ; *Carmen Lepădatu*, Brăila ; *Monica Lică*, Caracal, jud. Olt ; *Oana Lubera*, Suceava ; *Carmen Manea*, Piatra Neamț ; *Cristina Manole*, Turnu Măgurele, jud. Teleorman ; *Dana Marian*, Brașov ; *Daniela Mărginean*, Reghin, jud. Mureș ; *Paula Mihai*, Alexandria ; *Cătălin Ionuț Militaru*, Slobozia ; *Alexandra Mitrea*, Sibiu ; *Mihaela Mladin*, Drobeta Turnu-Severin ; *Mihai Moldoveanu*, Slobozia ; *Bianca Mișneagu*, Botoșani ; *Ana Müler*, Strehaia, jud. Mehedinți ; *Narcisa Murgea*, Slatina ; *Diana Negretin*, Oradea ; *Simona Gabriela Negru*, Timișoara ; *Luminița Nifescu*, București ; *Melania Paraschiv*, Alexandria ; *Corina Pavlovici*, Craiova ; *Camelia Pătașcu*, N. Bălcescu, jud. Dolj ; *Ioana Pop*, Satu Mare ; *Andrei Popescu*, Târgoviște ; *Magdalena Pracsiu*, Vaslui ; *Veronica Profir*, București, *Cristina Pușcașu*, Suceava ; *Daniela Rusu*, Focșani ; *Mihaela Rusu*, Tg. Mureș ; *Anelize Saitz*, Rîșnov, jud. Brașov ; *Ileana Soare*, Ploiești ; *Cristian Soier*, Timișoara ; *Adina Stan*, București ; *Anca Stănescu*, Târgoviște ; *Elena Stănescu*, Pitești ; *Carla Beatrice Steinert*, Ploiești ; *Iulia Stoica* ; Adjud, jud. Vrancea ; *Lăcrămioara Stroie*, Ploiești ; *Oana Surugiu*, Giurgiu ; *Ilinca Ștefănescu-Gangă*, Brașov ; *Raluca Teodoru*, Ploiești ; *Adriana Ticale*, Boto-

şani ; *Mihaela Tomoioagă*, Moisei, jud. Maramureş ; *Flavia Tonea*, Slobozia ; *Cristina-Nicoleta Tudor*, Cîmpia-Turzii, jud. Cluj ; *Amelia Ursache*, Craiova ; *Adina Maria Vancia*, Tg. Mureş ; *Camelia Vasilescu*, Rm. Sărat, jud. Buzău ; *Gabriela Velicu Dordea*, Bucureşti ; *Florina Vîju*, Vîlcea ; *Gabriela Vlahovici*, Iaşi ; *Cătălina Voicilă*, Rîmnicu-Vîlcea ; *Simona Vrăbete*, Timişoara ; *Cleopatra Zăgreanu*, Tecuci, jud. Galaţi ; *Sorana Zbarcea*, Bucureşti ; *Levona Zigmund*, Brăila.

CLASA A VII-A

Premiul I : *Monica Dumitrescu*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", Bucureşti ; *Alina Vişan*, Şcoala Nr. 174, Bucureşti.

Premiul II : *Antoanela Haşoti*, Şcoala Nr. 28, Constanţa.

Premiul III : *Oana Purice*, Şcoala Nr. 3, Suceava.

Premii speciale : *Elena Feleagă*, Şcoala Nr. 18, Brăila ; *Mihaela Luca*, Şcoala Nr. 279, Bucureşti ; *Andreea Purenciu*, Şcoala Nr. 4, Sighişoara, jud. Mureş.

Menţiuni : *Carmen Achiţei*, Botoşani ; *Cristina Adam*, Călăraşi ; *Alina Albu*, Roman, jud. Neamţ ; *Andrada Albu*, Deva ; *Carmen Amzulescu*, Drăgăşani, jud. Vîlcea ; *Adina Andreescu*, Bucureşti ; *Alina Andronescu*, Tîrgovişte ; *Andreea Anghelescu*, Bucureşti ; *Ana Apăvăloaei*, Galaţi ; *Nicoleta Apostoiu*, Focşani ; *Cristiana Arghire*, Slobozia ; *Alina Asimionesei*, Botoşani ; *Nicoleta Badea*, Tîrgu-Jiu ; *Ileana Balasopol*, Ploieşti ; *Angelica Balta*, Arad ; *Dinu Banc*, Oradea ; *Sorina Barbu*, Mehedinţi ; *Cristiana Basu*, Suceava ; *Angelica Bălan*, Călăraşi ; *Carmen Bălan*, Ploieşti ; *Andreea Bălănescu*, Bucureşti ; *Silvia Bîrlan*, Drobeta Turnu Severin ; *Gabriela Bîrnoveanu*, Iaşi ; *Simona Bîrsete*, Piatra Neamţ ; *Daniela Blejuşcă*, Neamţ ; *Dana Buda*, Constanţa ; *Monica Bujor*, Galaţi ; *Monica Bulai*, Iaşi ; *Alina Bunea*, Reşiţa ; *Elena A. Buşoiu*, Craiova ; *Monica Buzoianu*, Suceava ; *Ioana Cârstocea*, Homorîciu, jud. Prahova ; *Viorica Celacu*, Bucureşti ; *Mirela Chijăr*, Buzău ; *Anne-Maria Chindriş*, Cluj-Napoca ; *Gabriela Chioreanu*, Ineu, jud. Arad ; Oana Ciobanu, Bîrlad, jud. Vaslui ; *Lorena Ciocea*, Ploieşti ; *Eduard Ciofu*, Vaslui ; *Corina Cioroianu*, Craiova ; *Roxana Ciuche*, Bacău ; *Sonia Cobuşceanu*, Slobozia ; *Cristian Condrat*, Sighetu-Marmaţiei, jud. Maramureş ; *Magdalena Costache*, Slatina ; *Oana Costea*, Bacău ; *Ionela-Elena Creţu*, Botoşani ; *Mirela Cristian*, Brăila ; *Lavinia Crişan*, Tîrgu Mureş ; *Elida Cune*, Craiova ; *Daneş Marian*, Rîmnicu-Vîlcea ; *Dănăilă Florentina*, Galaţi ; *Ana Dănescu*, Slatina ; *Ioana Derşidan*, Oradea ; *Ioana Devesel*, Sebeş, jud. Alba ; *Ioana Diaconescu*, Cîmpulung-Muscel, jud. Argeş ; *Horaţiu Dicher*, Mediaş, jud. Sibiu ; *Liana Donca*, Carei, jud. Satu Mare ; *Despina Dragomirescu*, Sibiu ; *Dana Drăgan*, Piteşti ; *Cătălina Drăghici*, Constanţa ; *Aurora Dumitraşcu*, Dobruşa, jud. Vîlcea ; *Loredana Dumitrescu*, Constanţa ; *Mihaela Filip*, Rîmnicu Vîlcea ; *Diana Floca*, Hunedoara ; *Anca O. Fotache*, Slobozia ; *Julieta Fruntelată*, Tulcea ; *Paula Furieru*, Timişoara ; *Mihaela Georgescu*, Bucureşti ; *Magdalena Gheorghe*, Tîrgovişte ; *Daria Ghiţă*, Craiova ; *Sonia Grigorescu*, Pucioasa, jud. Dîmboviţa ; *Monica Grupărăţelu*, Craiova ; *Adriana Hoban*, Tîrgu Jiu ; *Cristiana Hodrilă*, Iaşi ; *Lucica Huidumac*, Alexandria ; *Daniela Huţuţui*, Iaşi ; *Rodica Iacob*, Făgăraş, jud. Braşov ; *Ilona Ilea*, Bîrlad ; *Liliana Ilij*, Rădăuţi, jud. Suceava ; *Dragoş Ioan*, Iaşi ; *Dana Mihaela Ion*, Deva ; *Sanda Ioncică*, *Sibiu* ; *Andreea Ionescu*, Bucureşti ; *Delia Ioniţoiu*, Focşani ; *Ioana Jurcău*, Baia Mare ; *Claudia Lazăr*, Deva ; *Daniela Lazăr*, Tecuci, jud. Galaţi ; *Teona Lefter*, Bîrlad, jud. Vaslui ; *Letiţia Leuştean*, Suceava ; *Anca Magdaş*, Baia Mare ; *Mădălina Marcu*, Buzău ; *Delia Micu*, Tîrgu Mureş ; *Nicolaie Miron*, Bacău ; *Rodica Mocanu*, Roman, jud. Neamţ ; *Carmen Mocean*, Braşov ; *Simona Moldovan*, Livada, jud. Satu Mare ; *Beatrice Moroşan*, Rădăuţi, jud. Suceava ; *Andreea Munteanu*, Piatra Neamţ ; *Romaniţa Nagy*, Bucureşti ; *Mihaela Neacşu*, Călăraşi ; *Arleta Neşu*, Arad ; *Mihaela Nicolae*, Buzău ; *Anemaria Noje*, Cluj-Napoca ; *Dana Novac*, Timişoara ; *Alexandra Oberschi*, Bucu-

rești ; *Mihaela Oproiu*, Tîrgoviște ; *Delia Orșa*, Deva ; *Luiza Palanciuc*, Focșani ; *Elena Panaite*, Iași ; *Octavian Papuc*, Sf. Gheorghe, jud. Covasna ; *Gabriela Petică*, Buzău ; *Sorin Petrașcu*, Rădăuți, jud. Suceava ; *Andaluzia Petre*, Balș, jud. Olt ; *Laura Petrugan*, Arad ; *Clara Pîrvulescu*, Urlați, jud. Prahova ; *Claudia Pop*, Reghin, jud. Mureș ; *Ileana Monica Pop*, Cluj-Napoca ; *Monica Pop*, Cluj-Napoca ; *Marinela Popa*, Pitești ; *Roxana Popa*, Oradea ; *Octavian Popârda*, Iași ; *Cătălina Popescu*, Pitești ; *Elena Popescu*, Corabia, jud. Olt ; *Nicoleta Popescu*, București ; *Madelina Praf*, Vălenii de Munte, jud. Prahova ; *Mihaela Puiu*, Botoșani ; *Mihaela Rădneanțu*, Turnu Măgurele, jud. Teleorman ; *Gabriel Roșu*, Galați ; *Maria Sabău*, Baia Mare ; *Petru Secară*, Oradea ; *Andreea Sechei*, Timișoara ; *Veronica Sîrbu*, București ; *Ana-Maria Slănină*, Iași ; *Lucia Stan*, Pitești ; *Răzvan Stan*, Tîrgu Jiu ; *Adriana Stanciu*, Brăila ; *Cristiana Stroian*, Tîrgu Jiu ; *Carmen Stuparu*, Turnu Măgurele, jud. Teleorman ; *Oana Stupiuc*, Bacău ; *Eduard Suărășan*, Bacău ; *Ioana Szeman*, Cluj-Napoca ; *Bogdan Ștefan*, Iași ; *Claudia Ștefan*, Caracal, jud. Olt ; *Cecilia Știrbu*, Pitești ; *Laura Tamaș*, Baia Mare ; *Loredana Tarnovițchi*, Brașov ; *Mihaela Timofte*, Bacău ; *Daniela Trușcă*, Drobeta Turnu Severin ; *Adelina Tudor*, Timișoara ; *Anca Turbe*, Arad ; *Cerasela Turcoman*, Botoșani ; *Carmen Tîru*, Buzău ; *Viorel Ungureanu*, Bacău ; *Emilia Untaru*, Focșani ; *Corina Văleanu*, Sibiu ; *Diana Vit*, Timișoara ; *Daniela Voicu*, Pitești ; *Carmen Weber*, Neamț.

CLASA A VIII-A

Premiul I : *Cristina Bandol*, Școala Nr. 156, București ; *Marina-Cristina Draga*, Școala Nr. 57, București ; *Raluca Pîrvu*, Școala Nr. 152, București.

Premiul II : *Dan Dima*, Școala Nr. 12, Constanța ; *Mircea-Mihai Enache*, Școala Nr. 131, București ; *Rita Munteanu*, Școala Nr. 3, Suceava.

Premiul III : *Antoneta Bratcu*, Școala Nr. 21, Galați ; *Anca Iliescu*, Școala Buftea, Sectorul Agricol Ilfov, București ; *Oana Iorgulescu*, Școala Nr. 1, Tîrgoviște.

Menționi : *Cristina Aghierghiesei*, Iași ; *Ana-Roxana Albu*, Iași ; *Andreea Alexiu*, Craiova ; *Eduard Andrei*, Constanța ; *Andrei-Rareș Anița*, Ploiești ; *Elena-Camelia Antoche*, Bacău ; *Monica Avram*, Iași ; *Isabella Axinte*, Iași ; *Mariana Belin*, Oțelu Roșu, jud. Caraș-Severin ; *Bela Belovici*, Roman, jud. Neamț ; *Amalia Bîmbeanu*, Turnu Măgurele, jud. Teleorman ; *Mihaela Bîrsan*, Mediaș, jud. Sibiu ; *Cristina Bogdan*, Hunedoara ; *Claudia Botezatu*, Bacău ; *Andra Brucu*, Satu Mare ; *Corina Bugiac*, Bîrlad, jud. Vaslui ; *Isabela Burda*, Drăgășani, jud. Vîlcea ; *Rodica Buta*, Poiana Ilvei, jud. Bistrița-Năsăud ; *Ileana Butu*, Alexandria ; *Claudia Buzoianu*, Suceava ; *Cezarina Călugăru*, Piatra Neamț ; *Raluca Celac*, Brăila ; *Ioana Chețan*, Tîrnăveni, jud. Mureș ; *Crina V. Chiriuc*, Tîrgoviște ; *Liliana Anca Chiriițescu*, București ; *Camelia Ciobanu*, Suceava ; *Gabriela Ciomîrtan*, Botoșani ; *Anda Ciupe*, Tîrgu Mureș ; *Dănuța Cobîrzan*, Zalău ; *Mirela V. Codreanu*, Focșani ; *Lucia Cojocaru*, Focșani ; *Dana Coldea*, Baia Mare ; *Daniela Coman*, Brăila ; *Laura Constantinescu*, Ploiești ; *Ancuța Contrasiu*, Zalău ; *Valentina Coțeiu*, Beclean, jud. Bistrița-Năsăud ; *Laura Crăciun*, Tulcea ; *Corina Crăescu*, Drăgășani, jud. Vîlcea ; *Marilena I. Cristescu*, Lucieni, jud. Dîmbovița ; *Mădălina Crîngu*, Constanța ; *Adona Damian*, Reșița ; *Carmen Damian*, Rîmnicu Sărat, jud. Buzău ; *Adriana Dancu*, Mediaș, jud. Sibiu ; *Elena Iulia Darie*, Bîrlad, jud. Vaslui ; *Gina Diniță*, Gugești, jud. Vrancea ; *Loredana Dinu*, Caracal, jud. Olt ; *Felix Dobre*, Poiana Mare, jud. Dolj ; *Cătălin Dorobanțu*, Oradea ; *Lavinia Dulău*, Reșița ; *Anca Dumitru*, Bacău ; *Corina Dusceac*, Suceava ; *Simona Duvalmă*, Tîrgoviște ; *Mihaela-Dorina Enache*, Roman, jud. Neamț ; *Lorela Filip*, București ; *Alina Fîntineanu*, Timișoara ; *Nadina Forga*, Timișoara ; *Corina Frățilă*, Sibiu ; *Alina Gavriș*, Baia Mare ; *Cristi Găvănescu*, Tîrgu Jiu ; *Cosmin Georgescu*, Giurgiu ; *Doina Gheorghe*, Slobozia ; *Cristina Gherghina*, Deva ; *Codruța Ghica*, Tecuci, jud.

Galați ; *Mihaela Ghimpu*, Soveja, jud. Vrancea ; *Dana Goga*, Ineu, jud. Arad ; *Simona Grapini*, Baia Mare ; *Monica Horopciuc*, Hunedoara ; *Diana Iamnitchi*, Piatra Neamț ; *Cătălina Iftimoaia*, Fălticeni, jud. Suceava ; *Alina Iliescu*, Pitești ; *Carmen Iovan*, Craiova ; *Daniela Ivășcanu*, Cluj-Napoca ; *Mihaela Jurca*, Timișoara ; *Anelize-Diana Lașcu*, Rîmnicu Sărat, jud. Buzău ; *Lavinia-Valeria Lefterache*, Brăila ; *Angelica Lupu*, Iași ; *Daniela Lupu*, Craiova ; *Maria-Cristina Marinescu*, București ; *Dan Mazilu*, Iași ; *Lăcrămioara Mesaras*, Satu Mare ; *Mirela Mihai*, Brașov ; *Liana Militaru*, Craiova ; *Brîndușa Casandra Mircea*, București ; *Luminița Mîrza*, Roman, jud. Neamț ; *Gabriela-Anișoara Mocanu*, Mănăstirea Cașin, jud. Bacău ; *Radu Mocanu*, Bîrlad, jud. Vaslui ; *Anca Moț*, Oradea ; *Mihaela Moța*, Orăștie, jud. Hunedoara ; *Loredana Munteanu*, Satu Mare ; *Liliana Nache*, Mangalia, jud. Constanța ; *Mihaela Neacșu*, Constanța ; *Valentina Neacșu*, Urziceni, jud. Ialomița ; *Irina Nedelcu*, București ; *Ioana Negrău*, București ; *Laura Negrea*, Galați ; *Andreea Negruț*, Tîrnăveni, jud. Mureș ; *Cristina Nicu*, Slobozia ; *Mihaela Oprescu*, București ; *Cristina Pană*, București ; *Simona Pascade*, Giurgiu ; *Ioana Pastina*, Brașov ; *Andreea Păduraru*, Craiova ; *Nicoleta Pătruț*, Bacău ; *Simona Pîrvu*, Slatina ; *Melania Pleșoianu*, Roman, jud. Neamț ; *Doralina Pop*, Bistrița ; *Ioana Popa Ianopol*, București ; *Ligia Popa*, Focșani ; *Mihaela Popescu*, Buzău ; *Loredana Presecaru*, Iași ; *Cătălina Pușcașu*, Bacău ; *Adriana Radu*, Deva ; *Anca Roman*, Sîntana, jud. Arad ; *Cristina Roșu*, Sf. Gheorghe, jud. Covasna ; *Diana-Iulia Roșuleanu*, Blaj, jud. Alba ; *Milena Rotaru*, jud. Prahova ; *Mugur Roz*, Arad ; *Simona Sadici*, Piatra Neamț ; *Raluca Sahlean*, Galați ; *Dana Sclifos*, București ; *Aurica Secelean*, Dej, jud. Cluj ; *Mirela Selegean*, Sibiu ; *Adina Sima*, Pitești ; *Silvia-Diana Sîrghie*, București ; *Anca Soficu*, Întorsura Buzăului, jud. Covasna ; *Simona Solomeș*, Satu Mare ; *Despa-Andreea Stanciu*, București ; *Petronela Szima*, Sighișoara, jud. Mureș ; *Andreea-Silvia Șerban*, București ; *Corina Șerban*, Mediaș, jud. Sibiu ; *Ileana Ștefănescu*, Pitești ; *Sorin-Ovidiu Ștefănescu*, Cristești, jud. Argeș ; *Rodica Tîrcă*, Oradea ; *Ana-Maria Toma*, Botoșani ; *Silvia Tudoran*, Caracal, jud. Olt ; *Vilma Tufescu*, Galați ; *Anne-Mary Turcu*, Botoșani ; *Cătălina C. Turcu*, Vălenii de Munte, jud. Prahova ; *Mihaela Ursa*, Sîngiorz-Băi, jud. Bistrița-Năsăud ; *Mădălina Uzunov*, Constanța ; *Alina Velicescu*, Găești, jud. Dîmbovița ; *Laurențiu Vințelescu*, Slobozia ; *Violeta Vintilescu*, Brașov ; *Adela Vlaicu*, Alcea, jud. Argeș ; *Mihaela Voiasciuc*, Rădăuți, jud. Suceava ; *Alin Voicu Măceșanu*, Craiova ; *Vanessa Zigmunt*, Brăila.

Licee de filologie-istorie, pedagogice și de artă

CLASA A IX-A

Premiul I : *Monica Colț*, Liceul Pedagogic, București.

Premiul I al C.C. al U.T.C. : *Cristina Tutoveanu*, Liceul Economic, Focșani.

Premiul II : *Camelia Graur*, Liceul Economic, Focșani.

Premiul II al C.C. al U.T.C. : *Liliana Truță*, Liceul de Filologie-Istorie, Satu Mare.

Premiul III : *Hermine Cîmpean*, Liceul Industrial Nr. 2, Sf. Gheorghe, jud. Covasna.

Premiul III al C.C. al U.T.C. : *Lidia Andriescu*, Liceul Pedagogic, București.

Premii speciale : *Cristina Alexa*, Liceul Pedagogic, Bacău ; *Georgeta Pagu*, Liceul „Unirea", Brașov ; *Daniela Teodorescu*, Liceul Pedagogic, Constanța ; *Dan Ungureanu*, Liceul de Filologie-Istorie, Timișoara ; *Daiana Zanc*, Liceul de Filologie-Istorie, Cluj-Napoca.

Mențiuni : *Luminița Cocoară*, Liceul Pedagogic, Odorheiul Secuiesc, jud. Harghita ; *Irina Manciu*, Liceul de Filologie-Istorie, Timișoara.

CLASA A X-A

Premiul I : *Cosana Nicolae*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", Bucureşti.

Premiul I al C.C. al U.T.C. : *Lioara Bradu*, Liceul de Filologie-Istorie, Oradea.

Premiul II : *Ioana Moldovan*, Liceul de Filologie-Istorie Nr. 1, Bucureşti.

Premiul II al C.C. al U.T.C. : *Mariana Bărbuceanu*, Liceul de Filologie-Istorie, Craiova.

Premiul III : *Nicoleta Toma*, Liceul de Filologie-Istorie, Timişoara ; *Florentin Ţuca*, Liceul Pedagogic, Suceava.

Premiul III al C.C. al U.T.C. : *Călin Teutişan*, Liceul de Filologie-Istorie, Cluj-Napoca.

Premii speciale : *Gina Bărănescu*, Liceul Economic, Focşani ; *Daniela Hortensia Bogdan*, Liceul Pedagogic, Ploieşti ; *Marilena Butan*, Liceul „Gh. Şincai", Blaj, jud. Alba ; *Cornelia Chirchiboi*, Liceul Pedagogic, Galaţi ; *Renata Cozma*, Liceul Pedagogic, Constanţa ; *Stanca Gănescu*, Liceul Industrial Nr. 9, Baia Mare ; *Marius Hermenean*, Liceul „Unirea", Braşov ; *Teodora Mureşan*, Liceul „G. Coşbuc", Năsăud ; *Bogdan Pop-Neagota*, Liceul „C. Hogaş", Piatra Neamţ ; *Mihaela Prisăcaru*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", Bucureşti ; *Cornelia Răducu*, Liceul Industrial Nr. 6, Tîrgu Jiu ; *Graţiana Spinanţ*, Liceul Pedagogic, Timişoara ; *Iulia Gabriela Şerban*, Liceul Pedagogic, Constanţa ; *Maricica Vintilă*, Liceul de Filologie-Istorie, Gheorghe Gheorghiu-Dej, jud. Bacău.

Menţiuni : *Elena Maria Chiş*, Şimleul Silvaniei, jud. Sălaj ; *Cecilia Ciorteanu*, Slatina ; *Claudia Dolea*, Satu Mare ; *Anca Luca*, Tîrgu Mureş ; *Valentina Nistor*, Bucureşti ; *Diana Stan*, Iaşi.

CLASA A XI-A

Premiul I : *Laura Pavel*, Liceul de Filologie-Istorie, Cluj-Napoca.

Premiul I al C.C. al U.T.C. : *Anca Bradu*, Liceul de Filologie-Istorie, Oradea.

Premiul II : *Crenguţa Nicolae*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", Bucureşti.

Premiul II al C.C. al U.T.C. : *Mihaela Zamfir*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", Bucureşti.

Premiul III : *Laura Anderco*, Liceul de Filologie-Istorie, Oradea ; *Alexandra Ciocîrlie*, Liceul de Filologie-Istorie, Timişoara ; *Cristina Chiribeş*, Liceul Pedagogic, Suceava ; *Codrin Cuţitaru*, Liceul „M. Eminescu", Iaşi ; *Amalia Lovinescu*, Liceul de Filologie-Istorie, Satu Mare ; *Florentina Pascu*, Liceul de Filologie-Istorie, Craiova.

Premiul III al C.C. al U.T.C. : *Luminiţa Urs*, Liceul de Filologie-Istorie, Cluj-Napoca.

Premii speciale : *Ana Maria Cruceanu*, Liceul Economic, Focşani ; *Liliana Dumitran*, Liceul „M. Eminescu", Buzău ; *Nicoleta Ghinea*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", Bucureşti ; *Larisa Hoidrag*, Liceul Pedagogic, Botoşani ; *Dana Ionescu*, Liceul Pedagogic, Ploieşti ; *Elena Dana Lişiţă*, Liceul de Filologie-Istorie, Bacău ; *Liliana Nicorescu*, Liceul „C. Hogaş", Piatra Neamţ ; *Luminiţa Oltean*, Liceul de Matematică-Fizică, Miercurea Ciuc ; *Nicoleta Orlandea*, Liceul „Unirea", Braşov ; *Ioana Ploieşteanu*, Liceul „Al. Papiu Ilarian", Tîrgu Mureş.

Menţiuni : *Nicoleta Ciachir*, Bucureşti ; *Cristina Constantin*, Constanţa ; *Iuliana Ilie*, Drobeta Turnu Severin.

CLASA A XII-A

Premiul I : *Ioana Schipor*, Liceul de Filologie-Istorie, Cluj-Napoca.

Premiul I al C.C. al U.T.C. : *Liliana Drăgan*, Liceul Pedagogic „Spiru Haret", Buzău.

Premiul II : *Tania Leonte*, Liceul Pedagogic, Suceava.

Premiul II al C.C. al U.T.C. : *Simona Catrina*, Liceul de Filologie-Istorie „M. Eminescu", Buzău.

Premiul III : *Carmen Ion*, Liceul Economic, Focșani.

Premiul III al C.C. al U.T.C. : *Diana Botescu*, Liceul de Filologie-Istorie, Craiova.

Premii speciale : *Anca Aladgem*, Liceul de Filologie-Istorie, Oradea ; *Silvia Ofelia Barbu*, Liceul Economic, Focșani ; *Gabriela Barnea*, Liceul Pedagogic, Ploiești ; *Dorina Bulz*, Liceul de Filologie-Istorie, Șimleul Silvaniei, jud. Sălaj ; *Corina Chelaru*, Liceul Pedagogic, București ; *Diana Coman*, Liceul de Filologie-Istorie, Timișoara ; *Rosana Dana Daia*, Liceul Industrial Nr. 2, Sf. Gheorghe, jud. Covasna ; *Georgeta Drăghici*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", București ; *Nicoleta Elcu*, Liceul Pedagogic, Botoșani ; *Ildico Falup*, Liceul de Filologie-Istorie, Satu Mare ; *Camelia Eugenia Fețeanu*, Liceul Pedagogic, Constanța ; *Gabriela Gherasim*, Liceul Pedagogic, Suceava ; *Gabriela Hoja*, Liceul Industrial Nr. 9, Baia Mare ; *Mircea Itul*, Liceul „Unirea", Brașov ; *Ioana Lazăr*, Liceul „O. Goga", Sibiu ; *Lavinia Lazăr*, Liceul de Matematică-Fizică, Reșița ; *Daniela Ileana Lumezianu*, Liceul Pedagogic, Constanța ; *Elena Matei*, Liceul Industrial Nr. 9, Baia Mare ; *Viorel Moțoc*, Liceul „O. Goga", Sibiu ; *Mircea Naidin*, Liceul de Filologie-Istorie, Cluj-Napoca ; *Simona Natea*, Liceul „Al. Papiu Ilarian", Tîrgu Mureș ; *Cătălina Năstase*, Liceul de Filologie-Istorie Nr. 1, București ; *Vlad Niculescu*, Liceul de Filologie-Istorie Nr. 1, București ; *Cristina Oboroceanu*, Liceul „M. Eminescu", Iași ; *Anca Olteanu*, Liceul Pedagogic, București ; *Daniela Oprescu*, Liceul de Filologie-Istorie, Craiova ; *Corneliu Panaite*, Liceul Pedagogic, Galați ; *Liliana Perescu*, Liceul Industrial Nr. 6, Tîrgu Jiu ; *Ileana Petrică*, Liceul de Filologie-Istorie, Craiova ; *Ileana Polovrăgeanu*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", București ; *Mirela Pop*, Liceul Industrial Nr. 9, Baia Mare ; *Adela Popescu*, Liceul Pedagogic, Deva ; *Alina Riviș*, Liceul Industrial Nr. 13, Arad ; *Suzana Șchiopu*, Liceul Pedagogic, București ; *Mirela Ștefan*, Liceul Pedagogic, Constanța ; *Anca Știrbu*, Liceul „M. Eminescu", Iași ; *Mioara Todosin*, Liceul Pedagogic, Deva.

Mențiuni : *Georgeta Jurma*, Caransebeș ; *Oana Lazăr*, Iași ; *Daniela Manolescu*, Drobeta Turnu Severin.

Licee industriale, de matematică-fizică și alte profiluri

CLASA A IX-A

Premiul I : *Gabriela Fruntelată*, Liceul „N. Bălcescu", București.

Premiul I al C.C. al U.T.C. : *Anca Lepădatu*, Liceul „Unirea", Turnu Măgurele.

Premiul II : *Ioana Fruntelată*, Liceul „N. Bălcescu", București.

Premiul II al C.C. al U.T.C. : *Daniela Șerban*, Liceul „B. P. Hasdeu", Buzău.

Premiul III : *Carmen Pătrașcu*, „Liceul „C. D. Loga", Timișoara.

Premiul III al C.C. al U.T.C. : *Andreea Deciu*, Liceul „N. Bălcescu", București.

Premii speciale : *Roxana Albuț*, Liceul „E. Gojdu", Oradea ; *Iulia Brăescu*, Liceul „Gh. Roșca Codreanu", Bîrlad ; *Adriana Bulibașa*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1, Pitești ; *Oana Chivu*, Liceul „V. Alecsandri", Galați ; *Diana Cismaru*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova ; *Cornelia Coadă*, Liceul „Traian", Drobeta Turnu Severin ; *Laura Cristogel*, Liceul „Emil Racoviță", Iași ; *Simona Croitoru*, Liceul Industrial Nr. 8, Brașov ; *Gabriela Dobre*, Liceul „I. Slavici", Arad ; *Constanța Eminovici*, Liceul Industrial Nr. 2, Tecuci ; *Simona Filip*, Liceul „N. Bălcescu", Brăila ; *Irina Gheorghe*, Liceul „Al. Sahia", Oltenița, jud. Călărași ; *Marius Hrubariu* Liceul „A. T. Laurian", Botoșani ; *Laura Iosifescu*, Liceul „Spiru Haret", Tulcea ; *Laura Meșină*, Liceul „Al. I. Cuza", Focșani ; *Alexandra Mihu*, Liceul „Gh. Lazăr", Sibiu ; *Laura Moisa*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1, Cluj-Napoca : *Gabriela Niță*, Liceul „Al. Sahia", Oltenița, jud. Călărași ; *Ioana Nițulescu*, Liceul Industrial Nr. 7, Rîmnicu Vîlcea ; *Mihaela Oprea*, Liceul „I. Văcărescu", Tîrgoviște ; *Marina Păunescu*, Liceul de Filologie-Istorie, Satu Mare ; *Daniela Romașcu*, Liceul

Industrial Nr. 6, Piatra Neamț ; *Irina Sonea*, Liceul „G. Bacovia", Bacău ; *Bianca Stanciu*, Liceul de Matematică-Fizică, Reșița ; *Andreea Stegaru*, Liceul „Spiru Haret", Tulcea ; *Alina Șuta*, Liceul Sanitar, Timișoara ; *Daniela Șuteu*, Liceul „O. Goga", Sibiu ; *Carla Tompea*, Liceul „C. Negruzzi", Iași ; *Sanda Ureche*, Liceul „A. T. Laurian", Botoșani ; *Amalia Vlad*, Liceul „N. Bălcescu", Pitești.

Menționi : *Liliana Alexa*, București ; *Doinița Andor*, Oradea ; *Adela Apostol*, Roșiorii de Vede, jud. Teleorman ; *Maria Barbură*, Arad ; *Sanda Bădă*, Brad, jud. Hunedoara ; *Daniela Burdea*, Cluj-Napoca ; *Sînziana Mureșan*, Suceava ; *Cristina Neagu*, Caransebeș, jud. Caraș Severin.

CLASA A X-A

Premiul I : *Dorina Bodea*, Liceul Industrial Nr. 1, Tecuci.

Premiul I al C.C. al U.T.C. : *Luminița Mardari*, Liceul „Z. Golescu", Pitești.

Premiul II : *Florentina Jurca*, Liceul Sanitar, Timișoara ; *Alina Popovici*, Liceul „L. Pătrășcanu", Bacău.

Premiul II al C.C. al U.T.C. : *Ioana Popescu*, Liceul „N. Bălcescu", București.

Premiul III : *Ionica Neagu*, Liceul Sanitar, Pitești.

Premiul III al C.C. al U.T.C. : *Cosmin Chița*, Liceul Industrial Brad, jud. Hunedoara.

Premii speciale : *Luminița Androne*, Liceul „Al. I. Cuza", Focșani ; *Patricia I. Ciobanu*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova ; *Ligia Colan*, Liceul „E. Racoviță", Cluj-Napoca ; *Monica Conta*, Liceul Economic, Arad ; *Antonela Costea*, Liceul „E. Hurmuzachi", Rădăuți, jud. Suceava ; *Sorana Anamaria Darabană*, Liceul „Gh. Roșca Codreanu", Bîrlad, jud. Vaslui ; *Daniel Dumitru Dănilă*, Liceul „A. T. Laurian", Botoșani ; *Laura Gafițeanu*, Liceul „Petru Rareș", Piatra Neamț ; *Iulia Hașdeu*, Liceul „A. Șaguna", Brașov ; *Ana Hărăpescu*, Liceul „N. Bălcescu", Brăila ; *Diana Oana Ilinca*, Liceul Industrial Nr. 36, București ; *Ana Lăbuș*, Liceul Sanitar, Iași ; *Liana Simona Mureșan*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova ; *Gabriela Noian*, Liceul Sanitar, Sibiu ; *Tamara Oțet*, Liceul Industrial, Jibou, jud. Sălaj ; *Camelia Păsat*, Liceul Sanitar, Hunedoara ; *Mihaela Popescu*, Liceul „I. Văcărescu", Tîrgoviște ; *Adina Radu*, Liceul Sanitar, București ; *Oana Savin*, Liceul „I. Văcărescu", Tîrgoviște ; *Andra Sîrghi*, Liceul „Z. Golescu", Pitești ; *Daniela Sora*, Liceul Economic Nr. 2, București ; *Ana Maria Stan*, Liceul Industrial Nr. 3, Medgidia, jud. Constanța ; *Laura Sterian*, Liceul „N. Bălcescu", Brăila ; *Ana Stoicea*, Liceul Industrial Nr. 7, Rîmnicu Vîlcea ; *Diana Tihu*, Liceul Industrial, Corabia, jud. Olt ; *Leontina Tompea*, Liceul „C. D. Loga", Timișoara ; *Carmen Țalapin*, Liceul de Matematică-Fizică, Sfîntu Gheorghe, jud. Covasna ; *Gabriela Vulcu*, Liceul „Al. Papiu Ilarian", Tîrgu Mureș ; *Adriana Zotescu*, Liceul „V. Alecsandri", Galați.

Menționi : *Doina Baci*, Tîrgu Mureș ; *Elena Blănaru*, Fălticeni, jud. Suceava ; *Dana Boitor*, Reșița ; *Camelia Cocîrlea*, Ploiești ; *Loredana Filip*, Ploiești ; *Laura Floarea*, Pitești ; *Diana Ilonca*, Cluj-Napoca ; *Simona Lörincz*, Toplița, jud. Harghita ; *Mihaela Mihalachi*, Iași ; *Aida Nuță*, Brașov ; *Laura Rusu*, Rîmnicu Vîlcea ; *Doinița Safta*, Alexandria ; *Luminița Săvulescu*, Buzău ; *Mirela Smolinski*, Botoșani ; *Monica Stoica*, Călărași ; *Cristina Șerban*, Giurgiu ; *Anca Zvîrjinski*, București.

CLASA A XI-A

Premiul I : *Daniela Otu*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1, Timișoara.

Premiul I al C.C. al U.T.C. : *Liliana Badea*, Liceul Sanitar, Timișoara.

Premiul II : *Angelica Lambru*, Liceul „Mircea cel Bătrîn", Constanța.

Premiul II al C.C. al U.T.C. : *Iordanca Irimescu*, Liceul „I. Văcărescu", Tîrgoviște.

Premiul III : *Lăcrămioara Mărcan*, Liceul Industrial Nr. 3, Tîrgu Mureș.

Premiul III al C.C. al U.T.C. : *Irina Vespan*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova.

Premii speciale : *Adriana Almășan*, Liceul Industrial Nr. 1, Tîrgu Mureș ; *Irina Bobulescu*, Liceul „C. Negruzzi", Iași ; *Raluca Buzdugan*, Liceul „T. Vladimirescu", București ; *Ileana Comănescu*, Liceul Industrial Nr. 7, Rîmnicu Vîlcea ; *Liliana Cruceru*, Liceul Industrial Nr. 4, Pitești ; *Mihaela Daniilescu*, Liceul „Gh. Murgoci", Brăila ; *Liana Dârjan*, Liceul „Gh. Șincai", Baia Mare ; *Elena Fleșeriu*, Liceul „Gh. Lazăr", Sibiu ; *Oana Ghilezan*, Liceul „Mihai Viteazul", București ; *Laura Hanganu*, Liceul Industrial Nr. 4, Ploiești ; *Carmen Huluță*, Liceul „G. Bacovia", Bacău ; *Victor Iosif Iancu*, Liceul „Gh. Șincai", Baia Mare ; *Maria Mănescu*, Liceul „Mihai Viteazul", Ploiești ; *Valentin Mitea*, Liceul Sanitar, Galați ; *Daniela Nicolae*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3, București, *Fevronia Novac*, Liceul „N. Bălcescu", Pitești ; *Gabriela Popescu*, Liceul „Unirea", Turnu Măgurele, jud. Teleorman ; *Ioana Cristina Stănescu*, Liceul „N. Bălcescu" Cluj-Napoca ; *Mihaela Streinu*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova ; *Carmen Tătărășanu*, Liceul Industrial Nr. 5, Bacău ; *Lăcrămioara Visterneanu*, Liceul „Spiru Haret". Tulcea ; *Teodora Weinberger*, Liceul „M. Eminescu", Satu Mare.

Mențiuni : *Mircea Bătănoiu*, București ; *Gabriela Chiriac*, Botoșani ; *Manuela Chiș*, Zalău ; *Bianca Costache*, Slobozia ; *Mihaela Furdui*, Cugir, jud. Alba ; *Cătălina Ibănescu*, Piatra Neamț ; *Angela Irimia*, Arad ; *Camelia Mocuța*, Zalău ; *Gilic Raicu*, Ploiești.

CLASA A XII-A

Premiul I : *Otilia Dragomir*, Liceul Industrial Adjud, jud. Vrancea.

Premiul I al C.C. al U.T.C. : *Sebastian Drăgulănescu*, Liceul „C. Negruzzi", Iași.

Premiul II : *Mona Mirela Mănescu*, Liceul „M. Eminescu", Constanța.

Premiul II al C.C. al U.T.C. : *Irina Andone*, Liceul de Informatică, Iași.

Premiul III : *Simona Botean*, Liceul Industrial Beclean, jud. Bistrița-Năsăud ; *Ioana Rebreanu*, Liceul de Filologie-Istorie, Satu Mare ; *Cristina Urda*, Liceul Industrial, Vișeu, jud. Maramureș.

Premiul III al C.C. al U.T.C. : *Dorin Prunilă*, Liceul Industrial Nr. 6, Satu Mare.

Premii speciale : *Mihaela Artimon*, Liceul Sanitar, Sibiu ; *Cristian Bădiliță*, Liceul „A. T. Laurian", Botoșani ; *Oana Bărbulescu*, Liceul de Matematică-Fizică, Slobozia ; *Simona Constantinovici*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1, Timișoara ; *Aurel Costea*, Liceul „Dr. Petru Groza", Odorheiu-Secuiesc, jud. Harghita ; *Nineta Dragomir ;* Liceul „V. Alecsandri", Galați ; *Rodica Dulf*, Liceul „Gh. Șincai", Baia Mare ; *Carmen Dumitriu*, Liceul Industrial Nr. 3, Suceava ; *Gabriela Georgescu*, Liceul Sanitar, Pitești ; *Mihaela Herciu*, Liceul Industrial Nr. 4, Suceava ; *Atena Kander*, Liceul „Spiru Haret", Tulcea ; *Mihaela Karpoș*, Liceul de Matematică-Fizică, Petroșani, jud. Hunedoara ; *Cristina Lerch*, Liceul de Matematică-Fizică, Reșița ; *Liliana Mendrea*, Liceul Industrial Nr. 1, Timișoara ; *Nicoleta Micu*, Liceul „C. Hogaș", Piatra Neamț ; *Daniela Moraru*, Liceul „Gh. Lazăr", Sibiu ; *Gabriela Petria*, Liceul Industrial Nr. 8, Rîmnicu Vîlcea ; *Antonela Pogăcean*, Liceul „E. Gojdu", Oradea ; *Lucia Popescu*, Liceul „Mihai Viteazul", București ; *Margareta Răduță*, Liceul Sanitar, Brăila ; *Laura Savu*, Liceul Industrial Nr. 9, Arad ; *Georgeta Săpătoru*, Liceul „G. Bacovia", Bacău ; *Rodica Șerban*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova ; *Laurențiu Ștefan*, Liceul „Mihai Viteazul", Ploiești ; *Cristina Tohăneanu*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova ; *Lidia Tudorache*, Liceul Industrial Nr. 14, București.

Mențiuni : *Anca Denisa Alecu*, Slobozia ; *Gabriela Budacă*, Piatra Neamț ; *Cristina Bucoveanu*, Slobozia ; *Carmen Dobre*, București ; *Virginia Fetinca*, Năsăud ; *Monica Georgescu*, Turnu-Măgurele, jud. Teleorman ; *Carmen Gunea*, Bacău ; *Cristina Miron*, Giurgiu ; *Gilda Popescu*, Tîrgu Mureș ; *Edit Szanto*, Bistrița ; *Crin Teodorescu*, Zalău.

CLASA A IX-A

Premiul I : *Bálint Ildikó Márta*, Liceul de Matematică-Fizică, Zalău.

Premiul I al C.C. al U.T.C. și premiu special : *Szilágyi Zoltán*, Liceul de Matematică-Fizică, Zalău.

Premiul II și premiu special : *Hajdó Angéla*, Liceul Pedagogic, Odorheiul Secuiesc, jud. Harghita.

Premiul II al C.C. al U.T.C. și premiu special : *Tompa Andrea*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3, Cluj-Napoca.

Premiul III și premiu special : *Györgyjakab Edit*, Liceul Industrial Nr. 2, Sf. Gheorghe, jud. Covasna.

Premiul III al C.C. al U.T.C. și premiu special : *Gálfalvi Agnes*. Liceul „Bolyai F.", Tîrgu Mureș.

Premii speciale : *György Eva*, Liceul „Al. Papiu Ilarian", Tîrgu Mureș ; *György Melinda*, Liceul „Gh. Șincai", Baia Mare.

Mențiune : *Simó Zsófia*, Arad.

CLASA A X-A

Premiul I : *Juhász Tünde*, Liceul Industrial Nr. 3, Miercurea Ciuc.

Premiul I al C.C. al U.T.C. și premiu special : *Sylveszter Zoltán*, Liceul de Matematică-Fizică, Sf. Gheorghe, jud. Covasna.

Premiul II și premiu special : *Pavel Mónika*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 2, Timișoara.

Premiul II al C.C. al U.T.C. și premiu special : *Nagy Emese*, Liceul „Bolyai F.", Tîrgu Mureș.

Premiul III : *Könczei Ilma*, Liceul de Artă, Cluj-Napoca.

Premiul III al C.C. al U.T.C. : *Lázár Erika*, Liceul Industrial Nr. 5, Satu Mare.

Premiu special : *Varga Erzsébet*, Liceul Industrial Nr. 5, Oradea.

Mențiuni : *Kozma Emese*, Cluj-Napoca ; *László Annamária*, Miercurea Ciuc ; *Tóth Gabriella*, Tîrgu Mureș.

CLASA A XI-A

Premiul I : *Moldovan Rokk Melinda*, Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca.

Premiul I al C.C. al U.T.C. : *Kovács Réka*, Liceul „Al. Papiu Ilarian", Tîrgu Mureș.

Premiul II și premiu special : *Gálfalvi Hanga*, Liceul „Bolyai F.", Tîrgu Mureș.

Premiul II al C.C. al U.T.C. și premiu special : *Kerekes Izabella*, Liceul de Matematică-Fizică, Miercurea Ciuc.

Premiul III și premiu special : *Markó Attila Gábor*, Liceul „Unirea", Brașov.

Premiul III al C.C. al U.T.C. : *Dobes Hajnal*, Liceul „Gh. Șincai", Baia Mare.

Premii speciale : *Antal Margit*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 2, Timișoara ; *Foris Katalin*, Liceul Industrial Nr. 2, Sf. Gheorghe, jud. Covasna ; *Ilona Ioan*, Liceul Industrial Nr. 2, Arad ; *Szabó Levente*, Liceul „Dragoș Vodă", Sighetul Marmației, jud. Maramureș ; *Szilágyi Judit*, Liceul de Matematică-Fizică, Zalău ; *Szigeti Annamária*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3, Cluj-Napoca ; *Zilai Erzsébet*, Liceul Industrial Nr. 2, Sf. Gheorghe, jud. Covasna.

CLASA A XII-A

Premiul I și premiu special : *Bodrogi Enikö*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3, Cluj-Napoca.

Premiul I al C.C. al U.T.C. și premiu special : *Kisgyörgy Réka*. Liceul Industrial Nr. 2, Sf. Gheorghe, jud. Covasna.

Premiul II : *Török Dalma Mónika*, Liceul de Matematică-Fizică, Miercurea-Ciuc.

Premiul II al C.C. al U.T.C. și premiu special : *Páll Klári*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 2, Timișoara.

Premiul III : *Borbély Melinda*, Liceul Pedagogic, Odorheiul Secuiesc, jud. Harghita.

Premiul III al C.C. al U.T.C. : *Szemák Attila Pál*, Liceul Industrial Nr. 4, Satu Mare.

Premiu special : *Feischmidt Margit*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3, Cluj-Napoca.

Premiu special și mențiune : *Kálmán Katalin*, Liceul Agroindustrial, Miercurea Nirajului, jud. Mureș.

Limba și literatura germană

CLASA A IX-A

Premiul I și Premiul I al C.C. al U.T.C. : *Arnika Hamsea*, Liceul „J. Honterus", Brașov.

Premiul II și Premiul II al C.C. al U.T.C. : *Dieter Müller*, Liceul Industrial Nr. 34, București.

Premiul III și Premiul III al C.C. al U.T.C. : *Robert Socol*, Liceul „N. Lenau", Timișoara.

Mențiuni : *Rosette Günther*, Sibiu ; *Anna-Maria Reinholz*, Timișoara.

CLASA A X-A

Premiul I și Premiul I al C.C. al U.T.C. : *Kurt Markel*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1, Sibiu.

Premiul II și Premiul II al C.C. al U.T.C. : *Bettina Serba*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1, Sibiu.

Premiul III și Premiul III al C.C. al U.T.C. : *Tudor Bîrsan*, Liceul Industrial Nr. 34, București.

Mențiuni : *Cristian Patko*, Cluj-Napoca ; *Mariane Probsdorfer*, Sebeș, jud. Alba.

CLASA A XI-A

Premiul I și Premiul I al C.C. al U.T.C. : *Adrian Andreica*, Liceul „N. Lenau", Timișoara.

Premiul II și Premiul II al C.C. al U.T.C. : *Johannes Schuster*, Liceul „J. Honterus", Brașov.

Premiul III și Premiul III al C.C. al U.T.C. : *Hans Peter Boltres*, Liceul „J. Honterus", Brașov.

Mențiuni : *Dana Dăescu*, Timișoara ; *Karin Decker*, Timișoara ; *Marianne Iacob*, Sibiu ; *Gerhard Müller*, București ; *Raluca Popa*, București ; *Eva Maria Salvanu*, Cluj-Napoca.

CLASA A XII-A

Premiul I și Premiul I al C.C. al U.T.C. : *Bärbel Schuller*, Liceul „J. Honterus", Brașov.

Premiul II și Premiul II al C.C. al U.T.C. : *Heinz Hugo Lahni*, Liceul „J. Haltrich", Sighișoara, jud. Mureș.

Premiul III și Premiul III al C.C. al U.T.C. : *Hans Peter Artz*, Liceul „J. Haltrich", Sighișoara, jud. Mureș.

Mențiuni : *Gabriele Bauer*, Brașov ; *Andreea Luca*, București.

Din activitatea cercului literar „Tinere condeie"

Prof. ELENA ACHIM
Școala Nr. 84, București

La Școala Nr. 84 din București funcționează de cîțiva ani un cerc literar și de creație, în cadrul căruia activează circa douăzeci de elevi. Ședințele se țin bilunar, în școală, în localul Bibliotecii „Ion Minulescu", ori al Bibliotecii „Mihail Sadoveanu".

Venind din proprie inițiativă, elevii devin autori, își aleg tema, o tratează liber, iar la întîlnirea următoare o comentează într-un dialog viu.

Profesorul coordonator nu face decît să creeze un climat favorabil acestor „mici creatori", care reușesc să aibă opinii spontane și spirit critic. Rolul de creator sau de critic e luat în serios ; aprecierile sînt sincere, obiective.

Printre altele, am dezbătut tema anotimpurilor. Cea mai bună lucrare a fost considerată compoziția în proză : *Aventura unui fulg de nea* a elevei Georgeta Pîrvu din clasa a VI-a A. Au avut succes și subiecte alese din universul copilăriei, de pildă, jocul preferat, cum ar fi *Fotbalul e viața mea* de Dan Geicu.

În cadrul Festivalului Național „Cîntarea României", ediția 1984—1985, poezia *Pacea lumii* de Carla Vîrtopeanu, din clasa a VII-a C, a luat premiul al doilea pe sector.

S-a creat tradiția ca anual, în colaborare cu Biblioteca „Ion Minulescu", să avem două-trei întîlniri cu scriitori și actori. Astfel ne-au fost oaspeți scriitorii : D. Almaș, G. Zarafu, D. Mazilu, Ion Manta, Ion Dianu, G. Scripcă și actorii Paul Nadolski și Manea Enache.

Concursul anual „Te cînt partid — iubit părinte!" pune în evidență un mare număr de compoziții proprii, cele mai reușite dintre ele primind distincții ca : *El ne e alesul!*—premiul I — A. Peribiceanu, clasa a VI-a B. *Pentru țară* — premiul al II-lea, Nicușor Bănică, clasa a VI-a C : *Copilărie* — premiul al III-lea, Ximena Szabo, clasa a VII-a B.

La inițiativa Bibliotecii Tineretului, am sărbătorit împreună zilele de 24 Ianuarie și 1 Iunie în sala Muzeului „Th. Aman".

În noiembrie 1985, la aniversarea Bibliotecii „Mihail Sadoveanu", a fost apreciată lucrarea în proză *Universul copilăriei în opera lui M. Sadoveanu* de Valentina Gheorghe din clasa a VI-a C, iar Școala Nr. 84, a primit diploma pentru cea mai bună colaborare cu biblioteca.

Ședința cercului literar din februarie 1986, cu tema *Ei ne-au netezit calea* a fost ținută la Muzeul Literaturii Române, în sala rezervată publicațiilor din perioada interbelică.

Aceste activități se dovedesc eficiente. De aceea, ne-am propus ca în timpul vacanței de vară să organizăm dezbateri la Vălenii de Munte *(Nicolae Iorga — istoric și scriitor)* și la Ipotești *(Mihai Eminescu — poet universal)*.

Cercul de literatură „Luceafărul"

Prof. IONELA LEFTER
Școala Nr. 16, Pitești

În anul 1978 a luat ființă, la Școala Generală Nr. 16 din Pitești, cercul de literatură „Luceafărul". Membrii acestuia „au muiat pana în cerneala inspirației, și au așternut pe hîrtie jocuri de porumbei albi, flori dalbe de cireș, contururile caselor de granit ale păcii". Am citat cîteva cuvinte prin care cei mici își doresc ocrotită copilăria de pericolele ce amenință omenirea.

Prin poezie, preocuparea predilectă a cercului de literatură, fiecare membru a înțeles că slova românească e fior, e viață, e frumosul însuși. Avînd drept deviză versurile poetului Nichita Stănescu : „Îmi învățam cuvintele să iubească / le arătam inima / și nu mă lăsam pînă cînd silabele lor / nu începeau să bată", ne-am străduit să descifrăm cît mai multe taine ale scrisului. Mulțumim, pe această cale, revistei *Limba și literatura română*, care ne-a încurajat începutul prin publicarea poeziei *Ploaia, soarele, copiii* (1981), prima manifestare publică a cenaclului, și prin aprecieri ca acestea : „unele dintre versurile trimise de fiecare dintre dumneavoastră par a indica faptul că vă îndreptați spre poezia adevărată". Cît de mult au contat asemenea cuvinte pentru noi !

De atunci succesele au venit unele după altele, în chip firesc : trei diplome la concursul „Copiii se adresează copiilor", organizat sub egida UNESCO ; premiul întîi la concursul „Tinere condeie" ; grupajele de versuri *Ție-ți mulțumim, partid !* apărute în revistele *Cutezătorii* și *Junimea*, patru legitimații de „Corespondent special" al revistei *Cutezătorii*.

Paralel cu activitatea de creație, pe ordinea de zi a ședințelor de lucru s-au mai înscris și alte teme : *Doina populară* (comunicare) ; *Țară carpatină, țară dunăreană, țară pontică, țară !* (discuții pe marginea unor excursii literare) ; *Legătura permanentă cu biblioteca* (activități în colaborare cu biblioteca școlii și cu bibliotecarii din orașul nostru) ; *Moment poetic* (întîlnire cu scriitori argeșeni).

Prin astfel de activități dorim ca și în viitor cercul nostru de literatură să reprezinte o necontenită căutare a frumosului artistic, iar cei ce se vor afirma în lumea scrisului să mărturisească, asemenea scriitorului Ștefan Augustin Doinaș : „Sînt un scriitor care datorez extrem de mult primului cenaclu literar".

Din activitatea unui cerc dramatic

Prof. IOAN HĂGĂȚIȘ
Liceul Industrial Nr. 3, Miercurea-Ciuc

Cercul dramatic al elevilor din Liceul Industrial Nr. 3 din Miercurea-Ciuc a fost inițiat cu un deceniu și jumătate în urmă de către profesorul Gheorghe Afloarei. De atunci și pînă astăzi activitatea depusă a fost susținută.

Activitatea cercului a fost reorganizată în martie 1984, înființîndu-se trei secții : interpretare, istorie a teatrului și creație.

Secția de istorie a teatrului își propune să le ofere elevilor cunoștințe despre originile acestei arte și despre dezvoltarea ei în țara noastră, urmărindu-se îmbogățirea culturii generale a elevilor, trezirea interesului lor pentru arta scenică.

Dacă secția de creație nu a dat rezultate deosebite pînă acum, cu toate strădaniile elevei Ana Zerkula, în schimb secția de interpretare a adus cele mai

multe satisfacții membrilor. Într-un an și jumătate s-au montat cinci spectacole, dramatizate după opere literare : *Mihnea-Vodă cel Rău* de Alexandru Odobescu, cu ocazia sărbătoririi centenarului scriitorului, *Un pedagog de școală nouă* de I. L. Caragiale, dramatizările după *Șarpele Aliodor* de V. Voiculescu și *Craii de Curtea-Veche* de Mateiu Caragiale, ambele la împlinirea a 100 de ani de la nașterea autorilor și *Boul și viteii* de I. Băieșu, ultima — pregătită în vederea participării la Festivalul Național „Cîntarea României". Au fost prezentate cincisprezece spectacole cu această piesă, atît în Miercurea-Ciuc, cît și în alte localități.

Activitatea cercului a fost răsplătită în anul precedent cu premiul al III-lea la faza republicană a Festivalului Național „Cîntarea României". S-au remarcat în arta interpretativă : Anda Moldovan, Mihaela Bălănescu, Adrian Mirea, Marian Dodu, Adrian Ștefan și Robert Bomher.

Din octombrie 1985 se lucrează intens în vederea participării la viitoarea ediție a Festivalului Național „Cîntarea României", cu dorința fiecăruia de a se autodepăși.

Cronica revistelor școlare

Prof. GEORGE ȘOVU
Inspectoratul Școlar al Municipiului București

Anul 1985 a fost bogat în recolte literare, el însumînd efortul școlilor generale și al liceelor din patria noastră de a se prezenta cît mai bine la a V-a Ediție a Festivalului Național „Cîntarea României", a cărei fază republicană s-a desfășurat în luna iunie 1985, reunind peste 1500 de talente din Capitală și din toate județele țării. Premiile și mențiunile acordate pionierilor (108) și liceenilor (42) au răsplătit o activitate vie a cenaclurilor școlare, dintre care unele s-au evidențiat în mod deosebit prin numărul mare de lauri cuceriți, cum ar fi Cenaclul Casei Pionierilor din Bîrlad și cel din Guranda (Botoșani) sau Cenaclul „Săgetătorul" al liceelor din București. Era și firesc deci ca tradiționalele antologii ale elevilor să consemneze acest eveniment.

Cea de a XV-a ediție a culegerii *Excelsior*, editată de C.C. al U.T.C. și redactată de poetul Florin Iaru, el însuși „lansat", pe cînd era elev, de această antologie, aduce două inovații : o copertă elegantă, modernă, și publicarea palmaresului fazei naționale a Concursului „Tinere condeie".

În rest, antologia își păstrează linia și stilul de concepție al celor mai multe ediții, caracterizate printr-un *Cuvînt înainte* și printr-o organizare tematică a materialului poetic în jurul unor titluri semnificative *(Nume-al dragostei de țară — Ceaușescu, Letopiseț de sfîntă libertate, Noi pacea ocroti-vom, cu tinerețea noastră, Așteptarea curcubeului, Mereu uniți, avînd partidu-n frunte și-o patrie, spre culmi, de înălțat)*. Pentru laureați s-a rezervat un capitol special — *Destin de poet*. Cîteva nume consacrate de palmares ni se par de bun augur pentru literatura de mîine. E vorba de poeții : *Matei Marinescu* din București, care se remarcă prin unitatea, profunzimea și originalitatea viziunii, ca și prin inflexiunile stilistice tulburătoare și *Florin Mureșanu* din Baia Mare, excelent mai ales în lirica patriotică, unde are siguranță, forță și culoare, și de prozatoarea *Dana Augustin*, care, la 16 ani, denotă o profunzime psihologică și o finețe stilistică anunțînd maturizarea. Alături de aceste valori incontestabile ale concursului, am reținut talente certe precum poeții : *Adrian Darabană* — Bacău, *Cornel Stîngă* — Buzău, *Dan Titiu* — Dărăbani, *Al. Mogoșanu* — Craiova, *Carmina Hașieganu* și *Raluca Sălișneanu* — București, *Sergiu Nicolae Vintilă* — Hunedoara, iar dintre prozatori, *Adriana Caranfil* — Focșani, *Cătălin Logofătu* — București (un mic maestru al S.F-ului).

Evidențiem această nouă ediție pentru două lucruri ce ni se par caracteristice : lirica patriotică, plină de sinceritate, frăgezime și autenticitate, ca și introducerea, pentru prima dată, în antologie, a prozei.

Săgetătorul, apărută în același an cu *Excelsiorul*, din aceeași inițiativă a inimosului și neobositului profesor-scriitor Tudor Opriș, și aflată acum la aceeași ediție, este o culegere reprezentativă a liceenilor Capitalei. Ea și-a putut permite, în spațiul său grafic generos, să ofere loc, în mod egal, poeziei, prozei, teatrului și, datorită criteriului de grupare pe autori, să înfățișeze mai amplu și mai edificator creațiile laureaților la faza municipală și națională. În această antologie, tehnoredactată cu gust, sînt cuprinse producții ale unor laureați ai ediției a V-a a Festivalului Național „Cîntarea României", precum *Raluca Sălișteanu, Carmina Hașieganu, Matei Marinescu* și ai ediției a IV-a, precum : *Mircea Loteanu, Adriana Lefter, Radu Constantin, Iulia Voina* ș.a. De asemenea, în *Săgetătorul* am putut citi piesa de teatru a elevului Radu Popescu, laureată cu premiul I pe țară, o valoroasă mostră de teatru juvenil și de orizont spiritual al generației. Omogenă, selectînd creații sensibil egale din punct de vedere valoric, antologia *Săgetătorul* poate sta alături de cele mai bune culegeri din România. Alături de nume care încep să circule în presa literară, se aliniază speranțe certe ca : *Dana Augustin, Claudia Secară, Cătălin Logofătu, Roxana Stancu, Simona Ivan, Bogdan Rădulescu, Felicia Iancu, Denise Nicolae, Nadia Șomlea, Radu Popescu* ș.a. Urăm *Săgetătorului*, care își va serba, în curînd, două decenii de la înființare, noi și strălucite succese !

Și Consiliul Național al Pionierilor și Șoimilor Patriei, care a creat o tradiție din editarea antologiei de versuri și proză scrise de pionierii laureați la Concursul „Tinere condeie", și al cărei titlu (spre deosebire de al antologiilor liceale) variază de la an la an, a strîns într-o frumoasă culegere, întocmită și prefațată de profesorul Tudor Opriș și bogat ilustrată de pictorul Dumitru Ristea, creațiile laureate la ultima ediție a Festivalului „Cîntarea României". *Pace pentru planeta albastră* (titlul antologiei) este o reconfortantă culegere care se citește cu plăcere, ea oferind imaginea panoramică, de o mare puritate și forță plastică, a sufletului copilăriei, care strînge laolaltă bucuriile întîlnirii cu natura, adînca și nestrămutata dragoste de patrie și istorie, sentimentul de răspundere față de apărarea celui mai prețios, dar și a celui mai amenințat bun al omenirii — *pacea*.

Selecția, făcută cu o necesară înțelegere a vîrstei și cu o cunoaștere a caracteristicilor psihologice și estetice ale creației pionierești, ne pune în fața unor mici bijuterii lirice (și chiar epice) care evidențiază, prin însăși evoluția scrisului la copil, creșterea, notabilă, a nivelului de cultură și de receptare a achizițiilor artei moderne într-un sistem de învățămînt în care se urmărește dezvoltarea multilaterală a personalității și potențarea creativității de orice gen a copiilor.

Alături de cîțiva pionieri din București, ale căror nume vor fi amintite în altă parte a cronicii, s-au evidențiat, printr-un gingaș timbru liric, *Ramona Anghel* din Ploiești, *Vanessa Zigmund* din Brăila, *Gabriela Boghiu* din Bîrlad, *Ioana Lupea* din Moreni, *Daniela Pîrîu* din Iași, *Narcisa Truță* din Galați, *Elisaveta Simona Stănoiu* din Țicleni-Gorj, *Cristina Gavrilescu* din Iași, *Ruxandra Stănică* din Bușteni, *Andreea Maria Tănase* din Tîrgoviște, *Monica Salvan* din Năsăud ș.a. De un real interes pentru istoricii literaturii scrise de copii sînt versurile „Selenarilor" din Guranda (Botoșani) — care încearcă să dea o replică prozei S.F., creînd o poezie a „Cosmosului", plină de fantezie —, precum și demonstrația metaforică, de o originalitate izbitoare a „Cireșarilor" din Bîrlad. Autori ai unor „viziuni" a sentimentului în maniera lui Nichita Stănescu, *Denisa Grădinaru, Carmen Iancu, Daniela Brașoveanu, Daniela Dobrea, Corina Barbu, Liana Negoe, Paula Bîrlea* se întrec în a izvodi miracole de cuvinte. Nu mai puțin încîntătoare sînt *Întîmplările din alte zări* (schițe științifico-fantastice) semnate de unele talente demne de reținut ca *Mihaela Popescu* din Tîrgoviște, *Mihaela Avrămuț* din Iași, *Romică Mosorescu* din Strehaia, *Anca Vintilescu* din Tîrnăveni și alții.

Cu prilejul împlinirii a 35 de ani de la înființarea primului cenaclu literar pionieresc, Casa Centrală a Pionierilor din București a editat antologia *Mlădițe literare* (copertă și grafică semnate de eleva Ana Claudia Tănase), a cărei prefață trece în revistă istoricul acestui cenaclu. Prof. dr. Tudor Opriș, cel ce a pus temelii, în 1950, acestui cenaclu și prof. Margareta Vlad, care îl conduce din anul 1969, au făcut selecția unui bogat material liric al ultimelor promoții de tinere condeie, grupîndu-l în nouă capitole, dintre care reținem : *Lumina fermecată numită România, În pridvorul istoriei, E timpul copiilor-flori, Șotron printre anotimpuri, Jocuri, Alerg spre linia orizontului.*

Antologia scoate în evidență frumoasa și utila muncă de șlefuire artistică împlinită în laboratorul cenaclului pionieresc, unde activează încă talente promițătoare ca *Justina Bandol, Oana Șerban, Margarita Aldea, Lidia Radu, Diana Ilica, Diana Nicolau, Dragoș Stamate, Andreea Mirescu, Carmen Vîlceanu, Ruxandra Constantinescu, Eleonora Dumitru* și de unde și-au luat recent zborul absolvenți încărcați de laurii concursului „Tinere condeie", precum *Maria Stănescu, Daniela Ionescu, Junona Tutunea, Mihaela Andronoaia, Olga Naşca,* trecuți la cenaclul municipal „Săgetătorul".

De pe cuprinsul țării poșta ne-a adus cîteva publicații școlare pe care ne grăbim să le consemnăm. Din Craiova ne-a sosit numărul 3, 1985 al revistei *Pandurul*, publicație a elevilor Liceului Militar „Tudor Vladimirescu", coordonată de prof. Ion N. Dincă, revistă care continuă tradiția publicațiilor *Cultura, Flamuri, Gînduri noi*, editate de această binecunoscută instituție de învățămînt între 1932 și 1948. Avînd în centrul atenției educația politico-ideologică și patriotică în care sînt crescute mlădițele armatei noastre, precum și cultivarea tradițiilor eroice, revista cuprinde, în afara editorialelor politice, o serie de articole legate de specificul vieții militare. Ne bucură accentul pus de revistă pe cultivarea dragostei pentru limbă și literatură în rîndul viitorilor ofițeri, concretizat în prezentarea amplă a activității cenaclului „Vasile Cîrlova", care „lansează" și un nume nou : elevul sergent Laurențiu Dodocioiu, și în articole consacrate centenarului lui G. Dem. Teodorescu și operei lui Mateiu I. Caragiale. Alte pagini sînt consacrate cercului de franceză, disciplinelor științifice (matematică, fizică, chimie), iar copertile 3 și 4 cuprind un „Mozaic", epigrame și caricaturi (unele din ele reușite).

O frumoasă activitate literară desfășoară membrii cenaclului „Cireșarii", al Casei Pionierilor și Șoimilor Patriei din Bîrlad. Revista „cireșarilor", coordonată de profesorul Cristian Simionescu, al cărei prim număr a apărut în 1983, este un excelent mijloc de popularizare a talentelor. Din ultimul număr primit (nr. 5, 1986) ne reținem atenția talente pionierești cum sînt : Corina Barbu, Paula Berlea, Liana Negrea, Melania Chițiga, Marcela Moraru ș.a., prezente și în palmaresul național al concursului „Tinere condeie" din 1985.

Cu prilejul Concursului de limba și literatura română „Mihai Eminescu", a cărui etapă republicană s-a desfășurat în acest an la Vaslui, Inspectoratul Școlar al județului a publicat o elegantă plachetă, *Mlădițe vasluiene*, care cuprinde versuri închinate patriei, partidului, păcii, conducătorului iubit al țării și epocii de aur pe care a deschis-o, unele dintre aceste creații fiind deosebit de izbutite, de pildă, cele semnate de Irina Pricop, Rita Baranga, Maria Tănase, Carmen Iancu ș.a.

Cercul de limba și literatura română de la Liceul Sanitar din Hunedoara scoate o revistă cu apariție lunară, intitulată *ABC*. Numărul 9 (martie 1986) care ne-a parvenit, consacrat Zilei Internaționale a Femeii, mai cuprinde, în afara editorialului închinat acestui eveniment, o relatare din tabăra de la Izvorul Mureșului, fragmente din lucrarea de cerc : *Sadoveanu și lumea „Baltagului"*, un mic eseu pe marginea citatului shakespearian „Mai presus de toate / Fii ție însuți credincios", precum și o pagină de caricaturi sub genericul „Carnaval". Mica publicație e o inițiativă frumoasă pe care o dorim îmbogățită și cu unele creații personale valoroase. Succes !

DE LA CORESPONDENȚII NOȘTRI

BLAJ

O importantă manifestare științifică și cultural-artistică, o sărbătoare a școlii noastre a avut loc în ziua de 17 mai 1986, în cadrul „Zilelor culturii", prilejuită de „Ziua Liceului Pedagogic «Gheorghe Șincai»", liceu ce împlinește 232 de ani de existență.

În fața unui numeros public — profesori, elevi, părinți — în sala Casei Orășenești de Cultură au rostit alocuțiuni tovarășii : Dionisie Heljoni, prim-secretar al Comitetului Orășenesc al P.C.R. Blaj, primarul orașului, Constanța Decean, inspector general al Inspectoratului Școlar Județean Alba. De un interes deosebit s-au bucurat comunicările *Literatura și tineretul* și *Cultura umanistă a viitorilor învățători*, prezentate de Ion Nistor, redactor la Editura Albatros și, respectiv, Mircea Iorgulescu, redactor la revista *România literară*. Au urmat apoi comunicările *Învățarea școlară, un univers deschis*, de lector univ. dr. Ioan Neacșu de la Universitatea din București, și *Perfecționarea — deziderat major al epocii contemporane*, de conf. univ. dr. Ion T. Radu, inspector general în Ministerul Educației și Învățământului, care a precizat sarcinile ce revin liceelor pedagogice în perfecționarea educatoarelor și învățătorilor, sarcini desprinse din documentele Congresului al XIII-lea al P.C.R. și din documentele Congresului Științei și Învățământului. Activitatea s-a desfășurat apoi pe trei secțiuni : Secțiunea I : Științe umaniste, Secțiunea a II-a : Științe exacte ; Secțiunea a III-a : Pedagogie, psihologie, metodică.

În incinta liceului a fost organizată expoziția cu material didactic realizat de elevii de la profilul pedagogic.

NICOLETA COMȘA
Liceul Pedagogic „Gh. Șincai", Blaj

*

Acolo unde se împletesc Tîrnavele, acolo unde Cîmpia Libertății domnește străjuită de busturile luptătorilor de la 1848, acolo, în Blajul cu iz de cronici pe buze, un tei bătrîn, cu coroana rotundă ca luceafărul născut seara, îngînă versuri. Dacă în amurg, cînd soarele adoarme obosit, te oprești sub cupola-i de frunze, auzi șoptindu-se : „Sara pe deal buciumul sună cu jale, / Turmele-l urc, stele le scapără-n cale...". Atunci îți aduci aminte de niște codri adînci și de „un tînăr care vorbea de ei, / Întrebîndu-i de ce se tot leagănă fără vînt ? / Acest tînăr cu ochi mari, / Cît istoria noastră, / Trecea bătut de gînduri / Din cartea cirilică în cartea vieții, / Tot numărînd plopii luminii, ai dreptății, ai iubirii, / Care îi ieșeau mereu fără soț". Acest tînăr era Mihai Eminescu.

Pe malul lacului Chezeteu, unul din locurile îndrăgite în timpul popasului la Blaj, tînărul poet petrecea ore întregi în meditație și reverie, privind lacul încărcat cu nuferi galbeni, lebedele, păsări care cîntau triluri venite parcă din alte sfere. Pe atunci lacul era mai mare, acum nu mai sînt nici lebede, vrăbiile și-au mutat cuiburile în altă parte, dar priveliștea este aceeași și merită să fie văzută mai ales seara, sub razele luceafărului.

Spun biografii că Eminescu, elevul peregrin, strîngea în jurul său lumea școlarilor și a adulților povestind fapte de cultură aflate din bogatele lui lecturi. Pînă tîrziu, cînd piața s-a transformat în parcul ce se vede astăzi, întîlnirile foștilor absolvenți din Blaj erau aureolate de amintirea tînărului poet.

Au trecut de atunci 120 de ani, totul s-a schimbat, dar teiul lui Eminescu murmură mereu poeziile celui pe care l-a adăpostit sub coroana lui.

Și, totuși, „Au mai existat și niște tei, / Și cei doi îndrăgostiți / Care știau să le troienească toată floarea / Într-un sărut. / Și niște păsări ori niște nouri / Care tot colindau pe deasupra lor / Ca lungi și mișcătoare șesuri. / Și pentru că toate acestea / Trebuiau să poarte un nume, / Un singur nume, / Li s-a spus / Eminescu".

DELIA ISAILĂ
Liceul Pedagogic „Gh. Șincai", Blaj

NĂMĂIEȘTI, jud. Argeș

Cădeau fulgi de zăpadă sau petale de ghiocei, realizînd decorul primăverii lui Topîrceanu în satul Nămăiești, cînd noi, elevii Școlii Generale Nămăiești, jud. Argeș, sărbătoream, la Casa Memorială „George Topîrceanu", 100 de ani de la nașterea poetului, printr-o manifestare culturală, condusă cu dăruire de profesorul nostru de limba română, Carol Dobrescu.

În ziua nașterii poetului, 21 martie, glasurile noastre au vibrat la amintirea trecerii poetului prin Nămăiești, unde părinții s-au stabilit definitiv în anul 1905. Și ne mîndrim cu afirmația lui George Topîrceanu, care considera satul nostru ca satul lui natal. Ne mîndrim că decorul locurilor noastre a constituit primul filon de inspirație poetică, mărturie fiind caietul lui de versuri din anul 1906. Și ne mîndrim că la Nămăiești au trăit sora poetului și fiul lui.

Și cu aceeași dragoste de oameni și locuri îi invităm pe elevii școlilor din țară să viziteze satul Nămăiești, Casa Memorială „George Topîrceanu", unde ghidul muzeului, o fostă elevă a școlii noastre, Mioara Boteanu, prezintă exponatele din muzeu.

Așteptăm cu nerăbdare ziua sărbătoririi centenarului nașterii lui G. Topîrceanu de către Societatea de Științe Filologice la Cîmpulung-Muscel și la Nămăiești.

IONELA LĂZĂROIU
Școala Generală Nămăiești, jud. Argeș

RĂDĂUȚI

Rădăuți, oraș în plină dezvoltare, își înalță tot mai sus chipul său strălucitor. Noi, elevii Liceului „Eudoxiu Hurmuzachi", membri ai cercului literar „Muguri", ne mîndrim că în acest liceu au învățat Dragoș Vicol, Iulian Vesper, Vasile Andru, George Muntean, scriitori și critici, iubitori ai limbii și literaturii române.

La prima ședință a cercului nostru din acest an școlar au participat cîțiva tineri și tinere între care: Cecilia Bohrincean, mai veche membră, care a fost aleasă președintă a cercului, Simona Cozoriuc, Cristina-Teodora Popescu, Daniela-Elena Cojocar, Mirela Ureche, Liliana Lavric și Angela Popescu. Profesorul nostru, Luca Bejenaru, ne-a vorbit despre apariția revistei școlare *Muguri*, despre o emoționantă întîlnire cu Dragoș Vicol, care a vizitat nu de mult liceul nostru. A fost, trebuie să recunosc, o zi de neuitat...

Invităm pe colegii noștri din alte licee ale țării să viziteze orașul din Țara de Sus, frumosul Rădăuți și, în special, Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi". Le adresăm invitația de a coresponda cu membrii cercului „Muguri".

DANIELA-ELENA COJOCAR
Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi", Rădăuți

RÎMNICU-VÎLCEA

Cenaclul literar-artistic „Lira" de la Liceul Industrial Nr. 3 își desfășoară activitatea sub semnul pasiunii care îi caracterizează pe toți cei ce, depășind cadrul strict al obligațiilor profesionale, înțeleg să-și valorifice sub această formă energia și talentul.

Tovarășul profesor Mihai Mustățea concepe, alături de noi, cenaclul literar ca pe o școală de pregătire patriotică și estetică. Activitatea este orientată în direcția stimulării în mai mare măsură a interesului pentru cultivarea și valorificarea aptitudinilor artistice ale elevilor, pentru viața cultural-artistică din liceul nostru.

Ședințele au loc de două ori pe lună. Cenaclul reunește forțele artistice și inimile sub semnul metaforei și al luminii. Sîntem mereu prezenți în viața artistică a liceului.

Motivele de atracție sînt multiple : setea de cultură și schimbul pasionat și liber de idei, atmosfera fiind de seninătate intelectuală. Activitatea cenaclului nostru a devenit, de la o ședință la alta, de la un an la altul, tot mai apreciată în rîndul elevilor, pentru că prin calitatea dezbaterilor răspunde preocupărilor vîrstei lor. Climatul de lucru este intim, dar exigent ; elevii vin să-și deschidă sufletul, să se relaxeze. Sînt create condiții eficiente de cultivare a gustului estetic și de stimulare a încercărilor de creație originală.

Manifestările, cu un conținut divers, au polarizat interesul elevilor liceului dornici de a cunoaște și de a se afirma spiritual. Animați de dorința de perfecționare continuă a activității lor, conducătorii cenaclului speră să găsească și în viitor forme de activitate cît mai instructive, educative și agreabile, pentru a întreține aceeași atmosferă de entuziastă și tinerească participare.

Un cenaclu literar ideal trebuie să realizeze, în mod firesc, și una din formele exemplare ale solidarității umane — prietenia : o prietenie lucidă și gravă, plină de delicatețe, izvorînd din prețuirea valorilor.

ADRIANA BUTOLLO
Liceul Industrial Nr. 3 Rîmnicu-Vîlcea

TECUCI

Înscris ca un eveniment important în viața liceului nostru, în ziua de 20 februarie a.c. a avut loc un schimb de experiență la limba și literatura română, la nivel național. Concretizat în lecții deschise, referate și activități de cenaclu, acesta a marcat o nouă treaptă în perfecționarea activității noastre.

Manifestarea a fost onorată de prezența unor invitați de seamă, din rîndul cărora amintim pe prof. dr. Constanța Bărboi, director adjunct în M.E.I., Emilia Andronache, secretar cu probleme ideologice la Comitetul Județean de Partid Galați, Ortansa Grecu, prim-secretar al Comitetului Municipal de Partid Tecuci, Ion Bodnariuc, secretar al Comitetului Municipal de Partid Tecuci, I. Felea, inspector general-adjunct al Inspectoratului Școlar Județean Galați, N. Vulpe, inspector la Inspectoratul Școlar al Municipiului București, inspectori și șefi de comisii metodice din diferite județe ale țării.

Tema *Tudor Arghezi — poet național și universal* a constituit obiectul unei lecții deschise, în cadrul căreia au fost subliniate puternica personalitate a scriitorului, influența liricii sale asupra întregii literaturi a vremii. Elevii au participat activ la oră, demonstrînd cunoștințe temeinice și o deplină familiarizare cu universul complex al creației argheziene. Inimile acestora au vibrat de bucurie cînd, la sfîrșitul orei, împreună cu dascălul lor, profesorul I. Diaconiță, au primit felicitări din partea unora dintre invitați.

Activitatea a fost continuată apoi la Țigănești, unde cenaclul literar „Ștefan Petică" a dezbătut, în prezența oaspeților, tema intitulată *Costache Conachi — viața și activitatea literară*. Au participat elevii Valeriu Isac, Claudia Balotă, Iulia Agavriloaie, Dorina Bodea. Au fost prezentate creații proprii ce vor fi incluse în numărul următor al revistei liceului nostru. Muzica folk a dat un farmec în plus cuvîntului expresiv.

DORINA BODEA
Liceul Industrial Nr. 1, Tecuci

TINERE TALENTE

AURORA STAN

S-a născut în anul 1968 în comuna Dumbrăveni, județul Vrancea. A absolvit în acest an școlar clasa a XII-a la Liceul Economic, Focșani. A debutat în *Revista noastră* de la Focșani.

Rid

Părul toamnei prelins tăcut pe pietre
și singurătatea bătîndu-mi în geam
cu priviri albe de ploaie
sînt perdele ale unei inimi
îngălbenite de soare.
Frunze de ceară se topesc ;
pe la ureche vîjîie sonate,
răsfrîngeri de vară.
Toamnă, toamnă, toamnă...

DEBUT

Tăcere

GRAȚIELA DRĂGAN
Școala Fundulea, jud. Călărași

Înotînd în curcubeu
Am simțit cum se topesc vorbele
Și se preling pe ochiul mort
Al întunericului.
Am simțit
Cum sloiuri de cuarț
M-au închis în candelabrul tăcerii
Și m-au condamnat
Să visez
Peregrinînd printre meandrele
timpului.

Iarna

NICOLETA PANTEA
Școala Nr. 9, Călărași

E pasărea albă îmbrăcată în lumină
Rotindu-se ușor peste plaiuri cărunte.
Se-așează încet pe aburul geamului
nostru
Pe ploapele mele, pe umeri, pe frunte.

Se-așterne adăpostindu-și trupul
șters
Ars de pulberea îndepărtatelor stele.
În adînc ne bucură mari germinații
Cînd se-mbracă-n purități Carpații.

Vreau să fiu iarnă!

MIHAELA-LILIANA ALECU
Școala Nr. 9, Călărași

Aș vrea iarnă să fiu
Stăpînă peste plaiul mioritic
Amorțit de frig.
Și stăpînă peste bucurii !
Vreau să țes petale vii de astre
Și să sărut țara maică
Cu fulgi mari și împliniri !
Vreau să fiu iarnă
Să-mi desfac crinii albi
Peste codru, peste ape și munți !
Vreau să fiu iarnă
Să mîngîi pămîntul cu solii de
pace,
Fluturi de beteală și lumină !

G. I. TOHĂNEANU

Dincolo de cuvînt

București, Editura Științifică și Enciclopedică, 264 p.

Structurată pe trei ample capitole, *Stilistică generală*, *Stilistica autorilor* și *Versificație* — fiecare divizate în diverse subcapitole, lucrarea de față readuce sub ochii cititorului una din relațiile esențiale : relația dintre scriitor și cuvînt. Creatorul se află totdeauna în fața unei dileme. El trebuie să aleagă din „materialul lingvistic" secvența semantică, „singurul cuvînt" care să-i asigure veridicitatea ideii elaborate. Relația „este una dramatică : a alege înseamnă, implicit, a renunța, iar cuvintele «sacrificate» nu o dată se răzbună !". Cuvîntul devine sisific ; „expresiile" lui rămîn variantele... Pentru că nimeni altul decît poetul nu suferă mai mult, nu trăiește cu aceeași intensitate sentimentul amar al neputinței cuvîntului.

Cu aproape două veacuri în urmă Budai-Deleanu observa că „Neajungerea limbii cu totul mă desmîntă". Sub un cer care avea să se năruie, Eminescu căuta „...cuvîntul / Ce exprimă adevărul...". La rîndul lui, Blaga se întreba : „unde și cînd găsi-voi singurul cuvînt / în cercul nopții să te-ncînt ?". Iată numai cîțiva dintre poeții care au simțit acut acest „fapt de limbaj".

Primul capitol, consacrat *Stilisticii generale*, desprinde din textele literare semnificația recurgerii la sinonime. Sinonimele — consemnează autorul — au adesea o „funcție intensificatoare", scriitorii urmărind să sporească, mereu, „încărcătura afectivă a comunicării". „Nu-ți rămîne decît să alegi : / valiza sau scrisul...", spune Mircea Goga. Dacă de mult timp artiștii cuvîntului au preferat „scrisul", totuși, nu toți au rezistat „ispitei naturalismului lingvistic". A zice lucrurilor „pe nume" — e de părere G. I. Tohăneanu — nu înseamnă a fi „realist"...

Interesante — cel puțin — sînt paginile referitoare la „punerea în pagină a textului poetic". Se condamnă anumite ediții care răpesc „spațiul alb" din cadrul unor poezii sau chiar își permit, uneori, să le restructureze în întregime. Spațiul imaculat are o semnificație deosebită. El sugerează tăcerea. Menirea lui e importantă de vreme ce poezia se oferă tot mai mult unei lecturi vizuale.

Cel de al doilea capitol, dedicat stilisticii unor autori — Budai-Deleanu, Eminescu, Arghezi, Voiculescu, Labiș și Blaga — dezvăluie un lingvist mai puțin „sec", un lingvist care „face literatură", reușind să treacă ușor peste „fenomenele gramaticale", dăruindu-ne deseori întinse pasaje de o nebănuită savoare. Mă refer la paginile consacrate lui *Ulise* (Blaga), poemului arghezian *Dacica* sau „sentimentului universalității ritmului" specific poetului de la Mălini.

Ultimul capitol semnalează, pe bună dreptate, faptul că la noi problema versificației nu s-a bucurat de atenția necesară. S-a publicat prea puțin în acest sens. G. I. Tohăneanu vine cu propria-i contribuție și distinge un „ritm dominant" ce caracterizează „organizarea metrică a operei respective considerată în ansamblu", un „ritm secund" ce admite „substituiri" în structurile iambului și ale troheului — ambii caracteristici poeziei noastre.

Clausula, „organizarea ritmică, pe ultima porțiune a întinderii lor, a unităților sintactice majore — fraze, perioade, alineate" —, conferă operei lui Sadoveanu, scriitor stăpînit de „necesitatea de a da ritm povestirii", o armonie sublimă.

Se poate citi printre rînduri o predilecție aparte pentru detaliu, pentru explicit. Strălucitul „mănunchi" de studii reprezintă dovada „marii treceri" spre un alt tărîm. E vorba de tărîmul unde adevărații „cuceritori" ai limbii rămîn numai acei inși care pot vedea... „dincolo de cuvînt".

MARCEL LUCACIU

MARIN BUCĂ

Dicționar de epitete al limbii române

București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985, 354 p.

Recent, Marin Bucă, de la Universitatea din Timișoara, a publicat un *Dicționar de epitete al limbii române*, excelent îndrumar pentru fixarea cunoștințelor despre limba română.

În prefață, autorul precizează că și-a propus să prezinte „numai epitetul substantivului exprimat prin adjective", motivîndu-și opțiunea prin aceea că „epitetul adjectival al substantivului are cea mai largă răspîndire" (p. 5). „Epitetul — afirmă el — exprimă însușirile estetice ale obiectelor desemnate de substantivele respective (de ex. : «lună galbenă», «lună argintie», «cer albastru») sau impresia pe care acestea o produc asupra sensibilității scriitorului, modul cum ele sînt percepute și apreciate în plan psihologic («lună gînditoare», «lună visătoare», «cer trist»)". Ele pot fi *evocative* și *apreciative*.

Din punctul de vedere al realității pe care o exprimă, epitetele se mai clasifică în *fizice* și *morale*. Autorul deosebește : (a) epitete fizice pentru termeni care redau realități fizice : „lac *albastru*", „ochi *mari*", „noapte *întunecoasă*" ; (b) epitete fizice pentru termeni care arată realități morale : „dragoste *fierbinte*", „ură *adîncă*", „amintire *dulce*" ; (c) epitete morale pentru termeni care prezintă realități fizice : „lună *tăcută*", „soare *prietenos*", „natură *veselă*" ; (d) epitete morale pentru termeni care exprimă realități morale : „soartă *tristă*", „ură *feroce*", „suflet *blînd*".

Se precizează în continuare că epitetul „poate avea sensul foarte apropiat de cel al determinatului său (*epitetul pleonastic*) : „soare *strălucitor*", „lumină *orbitoare*" ; „bucurie *voioasă*". O altă informație privește „raporturile existente între sfera epitetului și cea a elementului determinat...". În acest caz avem a face cu *epitetul generalizator (ornant)* : „zăpadă *albă*", „munte *înalt*", „cer *senin*" și *individualizator* (individual, *particularizator*) : „față *veselă*", „dragoste *păgînă*", „hohot *sălbatic*" (p. 6—8). „Epitetele pot fi folosite singure cu denumirea de *epitet simplu* («arbore falnic», «dragoste nemărginită») sau în grupuri de două, trei sau mai multe — *lanț de epitete* sau *epitet multiplu* («ochi *adînci* și *triști*», «aer *curat*, proaspăt și rece»)".

„Selectarea acestor substantive din citate s-a făcut în funcție de capacitatea lor de a atrage în mod deosebit epitete", pentru a se evidenția „bogăția de nuanțe ale epitetelor limbii române". Autorul grupează 621 de epitete în jurul substantivului *ochi*, cel mai bine reprezentat în dicționar (p. 202). Îi urmează cuvintele *privire* (p. 235) cu 498 de epitete, *glas* (p. 124) cu 467 de epitete, *rîs* cu 356 de epitete, *voce, suris, viață, zîmbet, fire, gînd, lumină, noapte, copil* etc. Ne-am fi așteptat să întîlnim mai multe epitete grupate în jurul cuvîntului *dor* (117 epitete) ; este însă mai bogat, în această privință, substantivul *dorință* (237 de epitete).

Interesante epitete sînt legate de cuvîntul *țară*, care, așa cum știm și simțim, este a noastră, a celor ce dăinuim prin „secoli" pe meleagurile sale. Ea este înzestrată cu bogate și sugestive determinări : *binecuvîntată, bogată, demnă, dezvoltată, dulce, frumoasă, glorioasă, independentă, iubită, întinsă, înfloritoare, legendară, liberă, minunată, mîndră, ospitalieră, părintească, puternică, sfîntă, slobodă, tînără, uriașă, veche, vrednică, vitează*, ca să enumerăm doar cîteva din cele 104 epitete ce o însoțesc.

Întîlnim în dicționar (p. 301) consemnarea lui Alexandru Vlahuță care, slujindu-se de un lanț de epitete, arată gîndul românilor dintotdeauna, înfăptuit pentru țară de marele voievod : „în jilțul acesta a stat viteazul Mihai, pe cînd în mintea lui cutezătoare se împînzea un vis măreț — *o țară întinsă, puternică și glorioasă*, toată suflarea românească subt un sceptru" (Alexandru Vlahuță, *Scrieri alese*, București, E.P.L., 1963—1964, p. 281—282).

Țara noastră are un *popor* pe măsura măreției sale, care întrunește alese calități încorporate în frumoase epitete, dintre care amintim : *ager, blînd, brav, bun,*

cinstit, fericit, generos, glorios, harnic, înțelept, înzestrat, liber, mîndru, nemuritor, ospitalier, pașnic, puternic, sănătos, suveran, talentat, tînăr, vechi, viguros, vrednic. Sînt numai cîteva din cele 61 de epitete selectate, ce aparțin substantivului *popor.*

Cred că din lipsă de spațiu nu au fost incluse în dicționar substantivele *istorie, patrie, glie, vatră, plai,* cuvinte cu multiple valențe educative.

Dicționarul de epitete al limbii române alcătuit de Marin Bucă, merituoasă lucrare lexicografică, rod al unei munci competente și pline de dăruire profesională, constituie un prețios instrument pentru toți cei care vor studia epitetul românesc. Cu folos poate fi consultat de elevi și studenți, precum și de profesorii de limba română în strădania, mereu actuală, de dezvăluire a bogăției limbii noastre naționale, de cultivare a înaltelor sale virtuți.

VASILE SARI

IULIAN NEGRILĂ
Revoluția europeană de la 1848 reflectată în presa arădeană
Cuvînt înainte de prof. dr. ELENA BĂRBULESCU. București, Editura Politică, 1985, 248 p.

Printre cărțile apărute la sfîrșitul anului trecut la Editura Politică se numără și acest volum. Importanța cărții este subliniată de prof. dr. Elena Bărbulescu în *Cuvîntul înainte :* „Documentele, care, de fapt, oglindesc cu minuție istorică pregătirea, desfășurarea și urmările revoluției pașoptiste, sînt desprinse din presa unui străvechi colț de țară românesc și sînt urmărite și clasificate, după aproape un veac și jumătate, de conștiința unui comunist român" (p. 7).

Lucrarea cuprinde trei capitole. Primul capitol, intitulat *Concepția președintelui României, Nicolae Ceaușescu, privind revoluția burghezo-democratică de la 1848 din țările române,* face dovada unei analize științifice a evenimentelor, cartea lui Iulian Negrilă punînd în evidență documente și mărturii puțin cunoscute, care vin să întregească imaginea anului revoluționar pașoptist. Ne referim mai ales la textul *Cronologia evenimentelor de la 1848,* elaborat pe baza consemnărilor aproape zilnice privitoare la mersul revoluției în Europa (Viena, Budapesta, Praga, Berlin, Varșovia, Roma etc.), cunoscute de autor din *Tribuna poporului (Tribuna)* condusă de Ion Russu-Șirianu.

Capitolul al doilea — *Momente semnificative din revoluția de la 1848* — se referă la *Bătălia de la Ocna, Arderea Zlatnei, Lupta de la Mărișel, Pustiirea Aiudului, O scrisoare de la 1848, Înainte de catastrofă, Românii arădeni în revoluția de la 1848.* Articolele aparțin lui Nicolae Cristea, Ion Russu-Șirianu, August Treboniu Laurian, Aaron Florian, Gherasim Rat, Vasile Lucaci, Ioan Slavici, D. Sturza, Al. Vaida-Voievod etc.

Ultimul capitol al cărții, *Sărbătorirea revoluției burghezo-democratice de la 1848,* prezintă figurile luminoase ale revoluționarilor români (Avram Iancu, Nicolae Bălcescu, Eftimie Murgu etc.), rolul și locul acestei revoluții în istoria noastră națională, importanța ei atît pe plan intern, cît și extern.

GEORGETA MIHĂILESCU

TITU MAIORESCU
Cugetări și aforisme
Selecție, introducere, note și comentarii, indice tematic de SIMION GHIȚĂ
București, Editura Albatros, 1986, 198 p.

Personalitate de seamă a culturii românești, unul din fondatorii Societății literare și culturale Junimea, animatorul, ideologul și criticul literar al revistei *Convorbiri literare,* Titu Maiorescu a cultivat genul aforistic fie prin publicarea unor culegeri, fie prin încorporarea în cadrul studiilor și articolelor sale a numeroase cugetări.

Recenta culegere de *Cugetări și aforisme* apărută în colecția „Cogito" a Editurii Albatros sub îngrijirea unui cunoscut cercetător al operei maioresciene, Simion Ghiță, însumează 366 de texte extrase din 52 de scrieri, unele încă inedite, aflate în manuscris. Culegerea propriu-zisă este precedată de un documentat studiu referitor la cugetările și aforismele în gîndirea filozofică a lui Titu Maiorescu, deoarece valoarea principală a

acestora este de ordin filozofic : ele „plasează ființa umană pe coordonate filozofice, vizînd locul omului în lume, aspirațiile și idealurile lui, precum și valorile spirituale absolute : bine, adevăr și frumos" (p. 15).

Textele abordează o problematică foarte bogată, fiind grupate în 16 teme. Deschiderea spre ideal, îndemnuri la activitate constructivă și creatoare, critica amînării acțiunii sînt ideile care străbat cugetările privind *înțelepciunea în viață*. În *om și umanism* aflăm că omul trebuie cunoscut nu după vorbele, ci după faptele lui ; omul nu este, ci devine. Aceste opinii sînt întregite prin textele referitoare la *conștiință, psihic, creație și vocație, ideal*. Titu Maiorescu subliniază rolul deosebit de important al *școlii*, care „sădește și înrădăcinează din prima copilărie și în mod special ideile care formează apoi cultura comună a unei națiuni", iar *educația* „trebuie să dezvolte în om conștiința despre bunuri și idei mai presus de individ...". *Prietenia* este o relație bazată pe stimă și afecțiune. În ceea ce privește *religia și divinitatea, moartea și nemurirea* se remarcă ateismul maiorescian, constructiv și umanist. De fapt, umanismul său este evident și în cugetările despre *filozofie și știință*. În definirea *adevărului* își dau concursul : logica, metafizica, etica (adevărul uman) și estetica (adevărul artistic). Concepția sa despre *cultură, civilizație, artă, literatură* și *limbă* rezultă din capitolele consacrate acestor teme. Un ultim capitol, intitulat *Varia*, cuprinde aforisme și cugetări ce n-au putut fi încadrate într-una din categoriile anterioare.

Numeroase și bogate *note și comentarii*, la care se adaugă un necesar *indice tematic*, completează această culegere.

În încheiere, trebuie să precizăm că majoritatea cugetărilor datează din tinerețe, cînd evoluția sa intelectuală și profesională a fost de-a dreptul spectaculoasă (la 15 ani începe *Insemnările zilnice* ; la 19 ani își susține doctoratul în filozofie ; la 20 de ani obține licența în drept ; la 22 de ani devine profesor universitar ; la 23 de ani e numit decan și rector ; la 27 de ani e ales academician). Acest moment al vieții conferă cugetărilor o mare valoare educativă. „Citindu-le, tineretul de azi va găsi în ele un adevărat laborator intelectual și va asista la procesul autoconstruirii unei personalități" (p. 27).

CONSTANTIN NEGREANU

Curier

Stimați prieteni, dacă veți fi trimis scrisorile voastre înainte de 1 iunie 1986 aveți toate șansele să vă găsiți numele în paginile de față.

Cristina Magorca din Rădăuți : pentru o elevă din clasa a VI-a, versurile pe care le scrii sînt uimitoare. Ai puterea de a crea metafore vii și de a lega ideile poetice într-un întreg. Ai simțul limbii și al muzicii cuvintelor. Trebuie însă să-ți îmbogățești lecturile și cu cărți de poezie modernă. Mai trimite.

Carla Elvira Gelenszki, din Sighetul Marmației : „Primăvara astăzi e o găleată de miresme" ; „Un vis s-a dezlipit încet / și pleoape de lumină / Au tremurat peste ape — / Orchestră fără instrumente" — iată versuri ce creează o atmosferă misterioasă, atrăgătoare. Nu toate însă au aceeași forță de sugestie. Mai mult exercițiu !

Aurora Nica din Cîmpina : poezii de notație, cu suflu scurt, uneori convingătoare : „Cînd aș fi început să vorbesc / s-a rupt tăcerea / și-ar fi trebuit să simți / — sînt cîntec". Îmbogățește-ți gama de procedee stilistice.

Marcel Lucaciu din Cluj-Napoca : atmosferă sumbră cu presimțiri negre, în versuri cam forțate, ironice. N-ar trebui să-ți lărgești puțin aria tematică și să te iei mai în serios ?

Cenaclul „Debuturi" al Casei Pionierilor și Șoimilor Patriei din Medgidia, județul Constanța : foarte frumoase sînt unele versuri semnate de *Indira Suliman* (clasa

a VII-a), mai ales în poeziile *Geneza mării* și *Noapte uimită*. Și celelalte poezii, semnate de *Alina Radu* (clasa a VIII-a), *Raluca Ioniță*, *Cristina Mocanu*, *Mihaela Moleavin*, *Cristina Mosescu*, *Elena Musteța* (toate în clasa a IV-a), *Ruxandra Petre* (clasa a VI-a), *Tudor Paraschiv Dragoș*, denotă sensibilitate și dragoste de literatură.

Violeta Elena Stogrea din Rădăuți : fiecare poezie oglindește dorința ta de autodefinire, de descifrare a tainelor creației și ale devenirii. O frumoasă ipostază de început, un — cum însăți spui — „suspin de orgă neînțeles". Așteptăm creațiile viitoare.

Grațiela Drăgan din Fundulea, județul Călărași : o simțire poetică matură, exprimată în versuri surprinzător de sigure pentru o elevă în clasa a VIII-a. Voi propune spre publicare poezia *Tăcere*.

Cenaclul literar al Școlii Nr. 9 din Călărași este din nou prezent prin poeziile semnate de *Geanina Pîrvulescu*, *Dorina Gheorghe*, *Ovidiu Pavelescu*, *Ovidiu Zainea*, *Cerasela Lascu*, *Adina Datcu*, *Mirel Iosif*, *Mirela Horea*, *Nicoleta Pantea*, *Georgiana Cataloi*, *Carmen Gheorghe*, *Mădălina Moldoveanu*, *Elena Veronica Gheorghe*, *Iuliana Enciu*, *Gheorghe Bocioagă*, *Petronel Tudor*, *Mihaela Peicu*, *Mirela Ghiliciu*, *Florinela Mavrodin*, *Gabriel Duță*, *Iulia Vasile*, *Diana Constantin*, *Magda Grama*, *Daniel Bratu*, *Ilona Mihai*, *Adriana Herea*, *Florin Dumbravă*, *Mihaela-Liliana Alecu*. Activitatea acestui cenaclu este într-adevăr foarte intensă și demnă de toată lauda. Îl felicităm pe profesorul care se apropie cu atîta căldură, înțelegere și dăruire de acești copii foarte sensibili cu suflete de aur. Progresul valoric al versurilor este vizibil de la o perioadă la alta. Voi propune cîteva dintre poezii spre publicare la rubrica „Debut".

Daniela Stoian din Slobozia : o nestăvilită energie se simte pulsînd în versurile tale, gata să se transforme poetic..., însă „minunea" acestei transformări se petrece rar și oarecum de la sine, nu ca urmare a unui proces creator condus de tine ca poetă. Încă puțină concentrare și adîncire a tensiunii lirice — și atunci vom putea publica din versurile tale. Păstrează legătura cu noi.

Aurora Stan din Focșani : versuri frumoase, dense, marcînd o perioadă de maturizare. Vom publica poezia „Rid".

Ilarion Marian din București : deși semnele „clasice" ale începutului îți marchează fiecare poem, se poate constata ușor că ai o reală înclinație spre metaforă, spre lirism. Remarcăm poeziile *Tîrziu*, *Alegere* și *Interior*. Ține-ne la curent cu ce vei scrie în continuare.

Talent și sensibilitate denotă și versurile trimise de *Lorena Mesaroș* din Arad, *Ioana Bodrea* din Cluj-Napoca, *Cecilia Sîrbu* din Moinești, *Emil Hangan* din Alba Iulia, *Mihaela Ungureanu* din Iași, membrii cenaclului de la Școala din Bogdănești, jud. Botoșani (*Mihaela Ciobanu*, *Ștefana Gavril*, *Ștefania Cușuleanu*, *Elena Rotaru*, *Cristina Baltag*, *Dumitrel Rusu*, *Mirela Nani*, *Mariana Lungu*), *Dragoș Cuzuc* din Negrești, jud. Vaslui, *Dana Munteanu* din București, *Aurelian Pavelescu* din București, *Mircea Văcariu* din Timișoara, *Alina Maria Cotfas* și *Alin Cornel Cotfas* din Moinești, *Ovidiu Liviu Dascălu* din Văratec, jud. Neamț, *Elena Maria Domnari* din com. Emil Bodnăraș, jud. Suceava, *Aida Ialovoi* din Craiova, *Cătălina Alionte* din Slănic-Groșani, jud. Prahova, *Carmen Bitire* din Bacău, *Iuliana Buican* din Cornățel, jud. Argeș, *Mirela Tiparu* din Drobeta Turnu-Severin, *Tiberiu Oancea* din Brad, jud. Hunedoara, *Corina Grozea*, *Cristina I.* din București, *Mioara Stoian* din Galați, *Ema Pîrvulescu* din Cîmpina, *Vasile Andrei* din Țăndărei, *Ramona Iordache* din Balș, *Florentina Ioniță* din Tutova, jud. Vaslui, *Simona Noaghiul* din Suceava, *Alexandru Mugur Marcu* din Constanța, *Adriana Angelica*

Oprea din Slobozia, *Brigitte Beke* din Cluj-Napoca, *Mihaela Tomiuc* din Hunedoara, *Anca Mareş* din Tîrgovişte.

Mici germeni de lirism se pot descoperi şi în versurile trimise de *Tincuţa Horonceanu, Gabriela Manolache, Luminiţa Lupaşcu* din Pîrjol, jud. Bacău, *Marian Niţă* din Caracal, *Maria Cazacu* din Segarcea, jud. Dolj, *Gabriela Ivanovici* din Huşi, *Mariana Deaconescu* din Rădăuţi, *Cristina Jinga* din Tîrgovişte, *Gabriela Boghiu* din Vaslui, *Ana Aurelia Niţă* din Giurgiu, *Daniela Păun* din Piatra-Olt, *Manuela Drăghici* din Timişoara, *Cecilia Pop* din Curtea de Argeş, *Sabin Gherman* din Zau de Cîmpie, jud. Mureş, *Gheorghe Sava* din Huşi, *Mircea Platon* din Iaşi, *Aurel Mihai* din Breaza, *Daria Maza* din Urziceni, *Carmen Codreanu* din Odobeşti, *Rodicuţa Barbălată* din Timişoara, *Laurenţiu Sorin Cătană* din Cuci, jud. Mureş, *Denisa Emici* din Tulcea, *Iuliana Apopii* din Rîmnicu-Vîlcea, *Camelia Schinteie* din Timişoara, *Violeta Vereştiuc* din Bogdăneşti, jud. Botoşani, *Angelica Aureliu* din Curtea de Argeş, *Luiza Belţic* din Iaşi, *Cătălin Nichita* din Craiova, *Ion Florin Marinoiu* din Sadu, jud. Gorj, *Eugen Gavriloni* din Craiova, *Ştefana G.* din Sighetul Marmaţiei, *Claudia Daniela Pitulice* din Constanţa, *Liliana Ungureanu* din Deva, *Oana Cernea* din Galaţi, *Anca Nagy* din Bacău, *Nicoleta Turcuşescu, Valentina Velişcu* din Brăila, *Claudia Bandol* din Bucureşti, *Lili Leonte* din Botoşani, *Adina Mihaela Balincă* din Galaţi, *Oana Soficu* din Braşov, *Mădălina Catană* din Galaţi, *Elena Victoria Dămăşel* din Tîrgu-Jiu, *Camelia Luchiacenco* din Galaţi, *Alina Velicescu* din Găieşti, *Marian Rădulescu* din Craiova, *Cristiana Apostol* din Teişani, jud. Prahova, *Al Faray* (?) din Bîrlad, *Iuliana Alexandru* din Slatina, *Robert Radu Oprescu* din Cornăţel, jud. Argeş, *Serenela Ghiţeanu* din Ploieşti, *Gina Huiban* din Focşani, *Alina Universeleanu* (!) din Iaşi, *Elena G. Mateescu* din Curpeni, jud. Gorj, *Mona T.* din Suceava, *Melia Teodorescu* din Ploieşti, *Ligia Mihaela Tibu* din Suceava, *Adriana Voicu* din Turnu-Măgurele, *Viruţa Burciu* din Volovăţ, jud. Suceava, *Aurelia Şchiopu* din Tîrgu-Jiu, *Lucia Ponor* din Brăila, *Elena Laza* din Cernavodă, *Adrian C. Şerban* din Urşi, jud. Olt, *Oana Cernea* din Galaţi, *Mirela Bejenariu* din Suceava, *Daniela Elena Cojocar* din Rădăuţi, *Ana Morar* din Găieşti, *D.G.* din Bacău, *Anele Rotavici* din Tîrgu-Jiu, *Aurel Bostan* din Dărmăneşti, jud. Bacău, *Nicoleta Cătălina Vrînceanu* din Gh. Gheorghiu-Dej, *Florentina Violeta Neamţu* din Moineşti, *Maria Pleşa* din Polovragi, jud. Gorj, *Georgeta Siretean* din com. Emil Bodnăraş, jud. Suceava, *Serfil Demirgean* din Constanţa, *Doina Zibileanu* din Tulcea, *Cristina Bădică* din Constanţa, *Cătălina Cristea* din Olteniţa, *Claudia Sîrb* din Hunedoara, *Tankó Gizella* din Bistriţa, *Mihai Silion* din Huşi, *Mirela Boiciuc* din Baia, jud. Suceava, *Mihaela Balica* din Pietrosul, *Mihaela Iovianu* din Constanţa, *Monica Moraru* din Vaslui, *Ovidiu Catrina* din Creţeni, *Laura Bixade* din Comăneşti, jud. Bacău, *Orhideea Laura Rus* din Zimandu-Nou, jud. Arad, *Eugenia Iamandei* din Nehoiu, jud. Buzău, *Cristina Coca Mănditţă* din Balş, *Angela Barbu* din Galaţi, *Florin Puiu* din Suceava, *Bălăucă Laurenţiu* din Craiova, *Carmen Parfene* din Bacău, *Ioan Siberiu Romeo Mera* din Gura Humorului, jud. Suceava, *Ion Sorin Gîngu* din Melineşti, jud. Dolj, *Adrian Roman* din Tîrgu-Mureş, *Cristian Ciofu* din Fălticeni, *Valeriu Petrof* din Brăila.

Ne-au trimis meritorii încercări în proză *Ştefan Vlad* din Ploieşti, *Ana Maria Rusescu* din Mangalia, *Laura Giurgiu* din Constanţa, *Mirela Valmihai* din Galaţi, *Lăcrămioara Visterneanu* din Tulcea, *Vasilica Venera Botezatu* din Stănişeşti, jud. Bacău, *Diana Tolomei* din Ploieşti.

Vă rog să vă semnaţi citeţ scrisorile şi să arătaţi la ce şcoală sînteţi şi care vă este adresa corectă. Încercaţi să trimiteţi lucrările dactilografiate. Nu răspundem pe adresa personală : numai prin revistă. Materialele nepublicate nu se înapoiază.

VASILE POENARU

SOCIETATEA DE ŞTIINŢE FILOLOGICE DIN R. S. ROMÂNIA
Bd. Schitul Măgureanu, nr. 1, sector V, cod. 79 664, Bucureşti, tel. 15.17.92

ÎN ATENŢIA PROFESORILOR ŞI A ELEVILOR

Pentru a contribui la perfecţionarea învăţământului filologic de toate gradele, S.S.F. va edita în anul 1987 :

1. *Limba şi literatura română* (4 numere, 20 de lei abonamentul), revistă pentru elevi şi profesori ;

2. *Limbă şi literatură* (4 volume, 60 de lei abonamentul), culegere de articole pentru profesori ;

3. *Limbile moderne în şcoală* (2 volume, 35 de lei abonamentul), culegere de articole (unele în limbile engleză, franceză, germană şi rusă) pentru profesori ;

4. *Buletinul S.S.F. pe anul 1987* (1 vol.) ; se difuzează gratuit membrilor S.S.F. şi profesorilor titulari de comandă care realizează abonamente colective la S.S.F.

Anunţăm abonaţii revistei noastre că în curînd apare *Dicţionarul presei literare româneşti* (1790—1982) de I. Hangiu, lucrare utilă procesului instructiv-educativ (60 de lei exemplarul).

Comenzile (abonamente colective) — de la 20 de abonamente la revista *Limba şi literatura română* şi cel puţin 5 abonamente la culegeri — se difuzează de către S.S.F. direct abonaţilor. Se consideră abonaţi pentru anul 1987 profesorii care vor trimite (expedia), pînă la 31 decembrie 1986, cv. publicaţiilor dorite prin mandat poştal sau aviz de creditare în contul S.S.F. nr. 45.11.09.5, la C.E.C., Filiala sector 5, Calea Victoriei nr. 7, Bucureşti, şi cîte o *fişă de comandă pentru fiecare titlu de publicaţie*, conform modelului de mai jos, într-un singur plic închis pe adresa S.S.F.

Comenzile pentru *Dicţionarul presei literare româneşti* pot fi achitate prin mandat poştal, aviz de creditare sau virament în contul S.S.F. menţionat mai sus.

Abonamentele individuale la revista elevilor şi la culegerile pentru profesori se fac numai prin factorii poştali, conform *Catalogului presei.*

Model

FIŞĂ DE COMANDĂ

Subsemnatul(a) _____ instituţia (şcoala, liceul) _____ din _____ am expediat prin mandat poştal sau aviz de creditare nr. _____ suma de _____ lei, reprezentînd cv. abonamentelor pentru anul 1987. (Se completează titlul publicaţiei şi numărul abonamentelor.) _____

Abonamentele (volumele) se trimit la adresa (se completează cu majuscule adresa ; orice schimbare de adresă se comunică în scris S.S.F.).

_____

_____

Data _____ Semnătura _____

LEI 5

Societatea de Ştiinţe Filologice

4

1986

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

Anul XV, nr. 4 (octombrie-decembrie), Bucureşti, 1986

COLEGIUL DE REDACȚIE :

GHEORGHE ANTONESCU (Slobozia), NAE ANTONESCU (Terebești, jud. Satu-Mare), CONSTANȚA BĂRBOI, ION BUZAȘI (Blaj), ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ, AUGUSTIN MACARIE, AURELIA MARINESCU, DORINA MĂRGINEANȚU (Timișoara), VIORICA NEBEL (Buzău), IULIU PĂRVU (Cluj-Napoca), NICOLAE I. NICOLAE, ILEANA OANCEA (Timișoara), TUDOR OPRIȘ, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, MARIAN PAPAHAGI (Cluj-Napoca), VASILE POENARU, STERIE RĂDOI (Iași), GEORGE ȘOVU, AL. TUDORICĂ

REDACȚIA :

MARICA ANGHELESCU, MIRCEA FRÎNCULESCU — redactori
ION HANGIU — redactor-șef

Revista LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ este editată de Societatea de Științe Filologice, cod 848 866. Redacția și administrația : Bd. Schitul Măgureanu, nr. 1, et. 3, sector V, cod 79.664, București, tel. 15.17.92, cont C.E.C. nr. 45.11.09.5, Filiala sector V, Calea Victoriei, nr. 7, București.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", București sub comanda nr. 61 968

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI
ANUL XV, NR. 4 (OCTOMBRIE — DECEMBRIE), BUCUREȘTI, 1986

Sumar

Gramatică, vocabular

MIOARA AVRAM — Repetarea sau nerepetarea prepozițiilor în coordonare 3
RODICA PURNICHE — Cîteva observații cu privire la predicatul nominal 6
LILIANA IONESCU-RUXĂNDOIU — Cuvinte autohtone în limba română 9
LIVIU GROZA — Categorii de arhaisme (II) 11
NARCISA FORĂSCU — Sens denotativ, sens conotativ 13

Stil, compoziție

PAUL MAGHERU — Clasificarea figurilor de stil 16
MIHAELA PLEȘA-ANGHELESCU — Valori stilistice ale timpului viitor 19
MARICA PIETREANU — Fapte de limbă și stil în formule de salut . . 21
NICOLAE MECU — Portretul lui Ștefan cel Mare la Gr. Ureche și B. Șt. Delavrancea 24

Analize, sinteze

PAUL CORNEA — „Dacia literară" și importanța sa în literatura română (I) 27
GEORGETA ANTONESCU — V. Alecsandri : „Deșteptarea României" . . 29
VIORICA AVRĂMUȚ — G. Bacovia : „Plumb" 31
GH. LAZĂRESCU — G. Călinescu : „Enigma Otiliei" 34

Miscellanea

ION DODU BĂLAN — G. Coșbuc și M. Eminescu 37
VASILE NETEA — „Astra" — 125 de ani de la înființare 40
VASILE POENARU — W. Shakespeare : „Regele Lear" 42

Convorbiri cu scriitorii

„Scriind pentru mine, m-am pomenit dintr-o dată cu foarte mulți cititori" (Interviu cu poetul Marin Sorescu, realizat de Gabriel Stănescu) . . 46

Cenacluri, reviste

IOAN ANDRĂU — Cercul de creație „M. Eminescu" 51
MARIA DOGARU — La izvoarele „Mioriței" 52
GEORGE ȘOVU — Cronica revistelor școlare 53

De la corespondenții noștri 55

Tinere talente

LAURENȚIU DODOCIOIU — Însemnul iubirii 57

Debut

MONA TANASICIUC — Amurg de vară 58
CLAUDIA ORĂȘELU — Noapte la cîmp 58
MUGUREL GROȘU — Lacrima luminii 58
GABRIELA GOGA — Cuvintele mele 58

Însemnări pe marginea cărților

GH. BULGĂR, *Cultură și limbaj* (Paula Isac) ; AL. HANȚĂ, *Idei și forme literare pînă la Titu Maiorescu* (Dumitru Anghel) ; *Din presa literară românească (1918—1944)*, ediție îngrijită, prefață și note de EUGEN MARINESCU (Petre Gheorghe Bîrlea) 59

VASILE POENARU — Curier 62

Repetarea sau nerepetarea prepoziţiilor în coordonare

MIOARA AVRAM
Institutul de Lingvistică, Bucureşti

Printre problemele de corectitudine a exprimării puse de coordonarea părţilor de propoziţie şi a propoziţiilor, una dintre cele mai importante, cu numeroase aspecte, se referă la *repetarea* sau *nerepetarea unor elemente comune :* de obicei cuvinte ajutătoare *(prepoziţii, articole, adverbe din structura gradelor de comparaţie, negaţia* şi *pronumele reflexiv la infinitive în propoziţie,* respectiv *conjuncţii subordonatoare, pronume şi adverbe relative, negaţia* şi *pronumele reflexiv al predicatului, verbele auxiliare sau cele copulative din structura predicatului în frază),* dar şi cuvinte autosemantice sau construcţii din însăşi structura semantică a termenilor coordonaţi *(termeni identici introduşi de două sau mai multe prepoziţii, propoziţii identice introduse de două sau mai multe elemente subordonatoare, nume predicative legate de două sau mai multe verbe copulative).* Nerepetarea elementelor comune este permisă, ca mijloc de economie, cu anumite limite. Condiţia principală este ca această economie să nu se facă în dauna clarităţii, să nu ducă deci la construcţii ambigue.

Pe lîngă această condiţie generală, valabilă pentru toate tipurile de cuvinte la care s-ar putea pune problema nerepetării, fiecare tip are anumite condiţii sau restricţii mai mult sau mai puţin speciale, de ordin gramatical, semantic, frazeologic sau stilistic. Un factor de care trebuie să se ţină seama la majoritatea construcţiilor este deosebirea dintre limba vorbită şi cea scrisă : limba vorbită permite mai multe omisiuni decît limba scrisă, nu numai în virtutea opoziţiei dintre ele în ce priveşte caracterul mai îngrijit şi riguros al exprimării scrise faţă de caracterul mai neglijent şi mai liber al exprimării orale, ci şi pentru că în aspectul vorbit al limbii intonaţia şi accentul sintactic ajută la eliminarea a numeroase echivocuri pe care le prezintă unele construcţii orale notate aidoma în scris ; în redactarea unui text care urmează să fie citit de altcineva trebuie avut în vedere faptul că el ar putea fi citit — şi înţeles ! — într-un fel diferit de intenţia autorului şi de aceea trebuie evitate prin orice mijloace, chiar prin repetiţii aparent redundante, construcţiile omonime generatoare de confuzii.

La coordonarea unor părţi de propoziţie construite cu aceeaşi prepoziţie, aceasta trebuie repetată, în principiu, înaintea fiecărui termen coordonat, pentru a i se preciza funcţia sintactică. Există totuşi numeroase situaţii în care omiterea prepoziţiei în coordonare este permisă, alături de altele în care omisiunea este nerecomandabilă.

Unde este limita dintre corect şi greşit ? Cînd este obligatorie repetarea şi cînd este ea doar facultativă ? Iată cîteva construcţii cu prepoziţia *de,* la care problema repetării sau a nerepetării se pune cel mai

acut, dat fiind că această prepoziție este foarte frecventă (deține locul întîi la frecvență între toate cuvintele limbii noastre), avînd și multe întrebuințări (servește la construirea a diverse părți de propoziție și exprimă adesea diverse valori și nuanțe în cadrul aceleiași funcții sintactice, de exemplu la atribut sau la complementul indirect).

Condițiile gramaticale care impun repetarea prepoziției sînt următoarele :

— exprimarea raportului de coordonare prin anumite conjuncții sau locuțiuni conjuncționale *(ci, ca și, precum și)* și mai ales prin elemente corelative sau perechi *(și... și, nici... nici, fie... fie, ori... ori, sau... sau, atît... cît și, nu numai... ci și)* : se spune numai *Nu mă tem de dușmani, ci de prieteni ; obiecte realizate de uteciști, precum și de pionieri ;* de asemenea numai *Va fi citită atît de elevi, cît și de studenți, Nu va fi citită nici de elevi, nici de studenți* sau *Va fi citită și de elevi, și de studenți.* Ultimul exemplu (în care cei doi *și* cumulează valoarea de conjuncție și valoarea de adverb) permite o variantă fără repetare, dar cu alt sens și cu alte valori morfologice și altă accentuare la cei doi *și* (primul adverb, al doilea conjuncție) : *Va fi citită și de elevi și studenți* — eventual cu adaosul : *și de profesori ;*

— exprimarea diverselor părți de propoziție prin alte părți de vorbire decît substantive (de exemplu, pronume sau adverbe) : se poate spune *Mi-e milă de Ion și Maria* sau *de tata și mama, de femei și copii,* dar numai *de el și de ea* (nu *de el și ea) ;* tot astfel, se spune numai *elevii de aici și de acolo* (nu *de aici și acolo) ;*

— intercalarea unor părți de propoziție, mai ales adverbe, între elementul coordonator și partea de propoziție coordonată : de exemplu, *Mi-e milă de Ion și mai ales de Maria ; obiecte de argint și chiar de aur.*

Situații mai subtile se întîlnesc la coordonarea cu conjuncțiile *ori* și *sau* plasate numai între termenii coordonați (nu și înaintea celui dintîi), la care repetarea sau nerepetarea prepoziției depinde de înțeles, mai exact de felul raportului de coordonare. Cînd prin aceste conjuncții se realizează o coordonare disjunctivă propriu-zisă (la care termenii coordonați sînt noțiuni prezentate ca excluzîndu-se una pe alta) repetarea prepoziției este obligatorie : *Ai un ceas de aur sau de argint ?* Cînd *sau* și *ori* au un sens disjunctiv slab, apropiat de coordonarea copulativă sau constituind ceea ce unii numesc coordonarea alternativă, repetarea este facultativă (dar recomandabilă) : *Un ceas de aur sau (de) argint nu se împrumută.*

Condițiile gramaticale care permit (fără a impune) nerepetarea prepoziției pot fi rezumate în formula : construcții care nu sînt pasibile de o dublă interpretare a părții de propoziție rămase fără prepoziție. Astfel, se poate spune *Ei erau proprietari de case și (de) terenuri arabile, Particip la cursuri de informare și (de) documentare,* dar nu și *Am constatat un număr mic de rebuturi și absențe* (unde nerepetarea lui *de* la *absențe* poate duce la interpretarea acestui substantiv drept complement direct — coordonat cu *un număr* — în loc de atribut coordonat cu *de rebuturi)* sau *înconjurat de straturi cu flori și garduri vii* (unde substantivul *garduri* poate fi interpretat ca atribut al lui *straturi — cu flori și (cu) garduri vii* — în loc de complement al lui *înconjurat — de straturi... și (de) garduri vii —).*

Uneori există indicii formale sau semantice ale raportării termenilor coordonați la același determinat sau la același determinant. Indiciile formale sînt furnizate îndeosebi de articole ; de exemplu : *mulțumiți de*

economiile și (de) inovațiile realizate (articularea substantivului *economiile* nu se justifică decît prin integrarea în ansamblul construcției cu cele două substantive coordonate care au un atribut adjectival comun), *cursurile de informare și (de) documentare ale Societății de Științe Filologice* (articolul *ale* indică raportarea la *cursurile* și, implicit, faptul că *documentare* este un atribut al acestuia, pe același plan cu *de informare*). Față de *I-am dat pahare de apă, de vin și de țuică* varianta cu nerepetarea prepoziției *(I-am dat pahare de apă, vin și țuică)* este mai puțin clară, pentru că — măcar teoretic — substantivele *vin* și *țuică* pot fi înțelese nu numai ca determinante (atribute) ale substantivului *pahare*, ci și ca determinante (complemente directe) ale verbului *am dat : I-am dat pahare (de apă), vin și țuică*, de aceea într-o propoziție de acest fel este preferabilă repetarea prepoziției ; confuzia nu se produce însă — din motive semantice — cu un verb ca *a sparge (A spart pahare de apă, (de) vin și (de) țuică)*. Într-o propoziție ca *Îmi plac paharele de apă, vin și țuică* diferența de articulare a substantivelor și construcția specifică verbului *a plăcea* exclud orice echivoc, întrucît substantivele nearticulate *vin* și *țuică* nu pot fi interpretate drept coordonate cu subiectul articulat *paharele*, deci omiterea prepoziției la atributele coordonate devine posibilă.

Se pot cita numeroase construcții în care repetarea sau nerepetarea prepoziției *de* duce la deosebiri de înțeles, mai mari sau mai mici. Un tip frecvent și relativ simplu îl constituie coordonarea a două adjective (sau adverbe) în construcții echivalente cu superlativul absolut : cînd adverbul care redă ideea de superlativ este exprimat o singură dată, numai repetarea prepoziției *de* asigură subînțelegerea acestei mărci anterioare și, implicit, valoarea de superlativ a adjectivului (sau adverbului) coordonat cu primul termen legat prin *de* (de exemplu, *Ea este extrem de inteligentă și de muncitoare)* ; dacă nu se repetă prepoziția *(extrem de inteligentă și muncitoare)*, al doilea adjectiv (sau adverb) poate fi înțeles — fără ajutorul intonației din limba vorbită — ca fiind la gradul pozitiv.

În construcții în care nu se produc confuzii în privința funcției sintactice, opțiunea pentru repetarea sau nerepetarea prepoziției poate fi determinată și de o distincție semantică între termeni asociați și disociați sau, altfel spus, între noțiuni care formează o unitate și noțiuni care trebuie considerate separat : construcțiile fără repetarea prepoziției conduc spre ideea de unitate, pe cînd repetarea prepoziției contribuie la conceperea separată a noțiunilor exprimate de termenii coordonați. De exemplu, construcții ca *bijuterii de aur și argint* sau *rochii de lînă și bumbac*, cu nerepetarea prepoziției *de*, sînt de natură să sugereze prezența amestecată a materiilor menționate *(aur și argint*, respectiv *lînă și bumbac)* la aceleași *bijuterii* sau *rochii*, în timp ce corespondentele lor cu repetarea prepoziției, *bijuterii de aur și de argint* sau *rochii de lînă și de bumbac* exprimă existența a cîte două categorii de bijuterii (unele de aur și altele de argint) și de rochii (unele de lînă, altele de bumbac) ; la fel în cazul îmbinărilor *studii de limbă și stil* sau *exerciții de ortografie și ortoepie* (fiecare studiu sau exercițiu vizează ambele domenii) față de *studii de limbă și de stil* sau *exerciții de ortografie și de ortoepie* (pentru gruparea a două categorii de studii sau de exerciții aparținînd unor domenii înrudite, dar diferite). Necesitatea de a se sublinia ideea de unitate explică preferința pentru construcțiile fără repetarea prepoziției în diverse formule-clișee din limba contemporană : *ansamblu de cîntece și dansuri, oameni de știință și cultură, comisii de îndrumare și control, cursuri de informare și documentare, popoare iubitoare de pace și libertate*. Nuanțe

asemănătoare în privința distincției între unitate și nonunitate se pot găsi și la exemple ca *obiecte realizate de uteciști și (de) pionieri. Mi-e milă de Ion și (de) Maria*, precum și în situații în care avem a face cu coordonarea unor părți de propoziție introduse prin locuțiuni prepoziționale alcătuite cu prepoziția de : *Afară de Ion și (de) Maria nu mi-a mai telefonat nimeni.*

Numeroase unități frazeologice reprezintă construcții coordonate (prin joncțiune sau, mai ales, prin juxtapunere) fixate cu repetarea prepoziției : *de fapt și de drept ; (legat) de mîini și de picioare ; de bine, de rău ; de ici, de colo ; de ieri, de alaltăieri ; de silă, de milă ; de voie, de nevoie.*

Limba actuală manifestă o puternică tendință spre extinderea fenomenului de nerepetare a prepoziției *de* (ca și a altor prepoziții) în situațiile în care prezența ei este facultativă și chiar în cele în care prezența sau absența ei antrenează anumite nuanțe deosebitoare. Măsura în care această tendință poate fi acceptată trebuie judecată de la caz la caz, în funcție de diverși factori.

Cîteva observații cu privire la predicatul nominal

Prof. RODICA PURNICHE
Liceul Agroindustrial Călărași

În analizele sintactico-morfologice efectuate de elevii care se pregătesc pentru proba de verificare a cunoștințelor pentru admiterea în treapta întîi de liceu și la facultate, una dintre dificultățile frecvente o constituie predicatul nominal, cu consecințe la nivelul frazei (propoziția subordonată predicativă). Dificultățile apar atunci cînd e vorba de verbe copulative în afara celor „consacrate" (de tipul *a fi, a deveni, a ajunge* etc.) și sînt create de texte în care autorii au recurs, în vederea unui grad mai înalt de expresivitate, fie la elemente lexicale specifice limbii populare, fie la elemente specifice limbii vorbite — deci la acele forme ale limbii care, în actul comunicării, par să se abată de la normele de corectitudine.

I. O primă problemă care ne stă în atenție vizează verbele cu înțeles de sine stătător (deci predicativ), care primesc, în unele contexte, un înțeles copulativ. De exemplu :

ex. 1 *(a)* El crede că este deștept.
devine *(b)* El se crede deștept.
ex. 2 *(a)* El simte că este bolnav.
devine *(b)* El se simte bolnav.
ex. 3 *(a)* El își închipuie că este poet.
devine *(b)* El se închipuie poet.
ex. 4 *(a)* El arată că e nepăsător.
devine *(b)* El se arată nepăsător.

După cum se poate observa, în exemplele *(a)* avem o propoziție principală cu o subordonată completivă directă, al cărei predicat nominal

se exprimă în majoritatea cazurilor, dacă nu totdeauna, prin copulativul „a fi" (și un nume predicativ). Faptul că în toate limbile există o grabă a enunțării nu mai constituie o noutate. Această grabă favorizează condensarea mesajului, în sensul că vorbitorii încearcă să exprime o cantitate de informație cît mai mare printr-un număr cît mai redus de cuvinte. Este cazul exemplelor de mai sus, unde propoziția subordonată aproape că dispare sintactic, dar își face simțită prezența din punct de vedere semantic. Totuși, ea supraviețuiește sintactic doar prin numele predicativ al predicatului nominal (de ex. : *deștept, bolnav, poet, nepăsător)* ; semantic, însă, verbul propoziției principale, alături de înțelesul său predicativ, își însușește și un înțeles copulativ. Putem considera că în limba română există la un moment dat și alte verbe copulative în afara celor consacrate. Datorită acestei situații, fără a proveni dintr-un model gramatical identic cu cel discutat aici, un număr (chiar dacă restrîns) de verbe pot contribui la realizarea predicatului nominal ; de ex. : El se dă mare. Mă găsesc încă tînăr. Mă (și) văd student.

II. Ne referim, în continuare, la numele predicativ exprimat prin pronume și adverbe interogativ-relative. Să recapitulăm succint aceste clase de cuvinte, în legătură cu rolul lor sintactic în propoziție și cu prezența lor în frază :

(a) ambele sînt elemente de legătură și contribuie la realizarea raporturilor de subordonare (nu indicăm aici apariția lor în toate tipurile de subordonate) ; de ex. :

El știe { cine vine azi. / ce s-a vorbit la ședință.

Am aflat { unde s-a dus tata. / cum îl cheamă.

(b) funcționează în limbă ca substitute, cu funcții sintactice bine definite în propozițiile subordonate pe care le introduc ; de ex. : în construcția tip frază „Am aflat unde s-a dus tata", la nivelul subordonatei completive directe „unde" nu e doar un element de relație, ci are și funcția sintactică de complement circumstanțial de loc, substituind un adverb de loc (de ex. : *acolo, sus, acasă)* ; putem considera construcția ca fiind echivalentă ca sens cu „Am aflat că tata s-a dus acasă", fără ca raporturile de subordonare să se schimbe și fără ca înțelesul să sufere vreo modificare esențială ; același lucru se întîmplă și pentru primul exemplu, unde „cine" are funcția de subiect.

(c) pronumele și adverbele interogativ-relative apar frecvent în propoziții principale interogative și au funcții sintactice distincte : de ex. : Cine lipsește astăzi ? (Astăzi lipsește Popescu ; „cine" e subiect). Cum scrie creionul ? (Creionul scrie urît ; „cum" e complement circumstanțial de mod) ;

(d) pronumele și adverbele interogativ-relative aparțin predicatului nominal în construcții în care au funcție de nume predicativ pe lîngă un verb copulativ din propozițiile subordonate ; de ex. : „Toate-s praf... Lumea-i cum este..." (M. Eminescu, *Epigonii).*

Propoziția a doua este, desigur, o subordonată predicativă cerută de verbul copulativ „-i" *(a fi)* din regentă și este introdusă prin adverbul interogativ-relativ „cum". La nivelul subordonatei, însă, „cum" intră în componența predicatului nominal, fiind numele predicativ al verbului

„este" *(a fi)*. Funcția lui se stabilește foarte ușor dacă scoatem subordonata în afara textului : de ex. : „Lumea (subiect subînțeles) este rea". La fel vom proceda și în exemplul următor : „Dar să te porți de-acum tare bine, să nu mai fiu ceea ce-am fost pentru tine" (I. Creangă, *Amintiri*).

Eliminînd din text propoziția „ceea ce-am fost pentru tine" și știind că pronumele înlocuiește o formă nominală, obținem „pentru tine am fost un bătăuș" (de exemplu). Observăm deci că predicatul propoziției subordonate predicative este un predicat nominal, exprimat prin numele predicativ „ceea ce" și verbul copulativ „am fost" (le-am indicat în ordinea apariției lor în text).

Să analizăm propoziția nr. 3 din exemplul : „...și, cînd îl întrebi de unde-i, își dă căciula pe spate..." (Al. Vlahuță, *România pitorească*, p. 87). O analiză grăbită ar duce la concluzia că e o propoziție alcătuită din elementul de relație „de unde-" și verbul copulativ „-i" *(a fi)*, deci o propoziție eliptică de numele predicativ. Dar în limba vorbită întîlnim următoarea situație : „De unde este el ?" (De unde-i el ?). Presupunem un răspuns : „El este din Vrancea" (El este vrîncean). Dacă folosim deci procedeul de mai sus (scoatem propoziția în afara textului, o exprimăm în forma ei interogativă și-i opunem perechea afirmativă) observăm că „de unde-" ține locul numelui predicativ ; așadar, în propoziția nr.3, în afara faptului că introduce subordonata completivă directă, „de unde-" are funcția sintactică de nume predicativ. Această propoziție conține un predicat nominal exprimat în întregime și nu unul limitat doar la verbul copulativ „-i" (adică incomplet).

Dominația străină nu a reușit să înăbușe setea de libertate a poporului, să stingă puternica sa dorință de unitate. Greutățile și suferințele nu făceau decît să aprindă și mai puternic flacăra luptei pentru închegarea națiunii, să întărească sentimentul patriotismului, al demnității naționale. Ideile comunității naționale au însuflețit poporul, i-au înzecit forțele de luptă pentru apărarea și propășirea patriei.

NICOLAE CEAUȘESCU

Libertatea trebuie înțeleasă în complexitatea ei dialectică, ce înglobează atît interesele individului, cît și interesele colectivității sociale. Altfel se transformă în anarhie. Libertate înseamnă a înțelege necesitățile societății și a acționa în sensul intereselor societății, ale națiunii tale. Aceasta înseamnă să fii cu adevărat liber.

NICOLAE CEAUȘESCU

Cuvinte autohtone în limba română

LILIANA IONESCU-RUXĂNDOIU
Universitatea din București

1. La începutul secolului al XVIII-lea, în celebra sa lucrare *Descrierea Moldovei,* Dimitrie Cantemir spunea : „Osebit mai trebuie să se ia aminte că în graiul moldovenilor se găsesc vorbe rămase pesemne din graiul cel vechi al dacilor, fiindcă ele nu se cunosc nici în graiul latinesc și nici în graiurile noroadelor megieșe", punînd pentru prima dată problema păstrării în română a unor cuvinte anterioare cuceririi romane.

Peste mai bine de un secol și jumătate, alt erudit român, B. P. Hasdeu, inițiia, prin contribuțiile sale publicate în revista *Columna lui Traian* și, mai ales, prin studiul *Strat și substrat,* care deschide volumul al III-lea din *Etymologicum Magnum Romaniae,* cercetarea sistematică a elementelor dace din limba noastră, după ce, în 1860, combătuse cu argumente convingătoare ideea exterminării populației autohtone de către cuceritorii romani, într-un articol polemic, intitulat semnificativ *Perit-au dacii ?*

În ultimele decenii ale secolului nostru, se constată o intensificare a preocupărilor pentru delimitarea după criterii științifice a fondului preroman al românei, în conexiune cu problemele originii limbii române și ale continuității daco-romane pe teritoriile românești de astăzi. Pot fi menționate lucrările lui I. I. Russu : *Limba traco-dacilor* (ed. I, 1959 ; ed. a II-a, 1967), *Elemente autohtone în limba română. Substratul comun româno-albanez* (1970), *Etnogeneza românilor. Fondul autohton traco-dacic și componenta latino-romanică* (1981), sau cartea lui Ariton Vraciu, *Limba daco-geților* (1980), în care perspectiva discuției este, mai degrabă, aceea a indo-europenisticii —, precum și studiul lui Grigore Brâncuș, *Vocabularul autohton al limbii române* (1983), redactat din punctul de vedere al specialistului în domeniul limbii române.

2. Cuvintele autohtone reprezintă stratul cel mai vechi al vocabularului limbii române, atestînd existența milenară a unei populații numeroase, cu o cultură și civilizație specifice, în aria carpato-dunăreană. Faptul că sînt singurele care au suferit un tratament fonetic similar cu acela al cuvintelor latine constituie o dovadă certă a vechimii și a poziției lor solide în structura românei și, în același timp, o trăsătură distinctivă în raport cu toate celelalte împrumuturi. De asemenea, deși — după ultimele cercetări — nu depășesc cifra de 150, dintre care numai 90 sînt neîndoielnice, cuvintele traco-dace ocupă, în cadrul vocabularului fundamental al limbii române, un loc comparabil cu acela al cuvintelor latine, atît ca proporție relativă, cît și ca frecvență, circulație și capacitate de derivare.

Sînt termeni din limbajul curent, general cunoscuți și răspîndiți, referitori la om : vîrste *(copil, moș),* părți ale corpului *(buză, ceafă, grumaz, gușă),* vestimentație tradițională *(brîu, căciulă),* așezări, locuință *(cătun, gard, vatră),* instrumente, unelte *(fluier, cursă, grapă),* ocupații — mai ales termeni pastorali *(brînză, urdă, țarc),* termeni referitori la configurația cadrului natural *(baltă, groapă, mal, măgură, pîrîu),* la regnul animal *(barză, cioară, pupăză, rață, cioc, măgar, mînz, țap),* la regnul vegetal *(copac, brad, mazăre, mărar, strugure, sîmbure, mugur, ghimpe, țeapă),*

la forme de existență a materiei *(abur, scrum)*. Alături de substantive, sînt unele adjective, adverbe și verbe uzuale *(mare, gata, a se bucura, a băga)*.

Dovadă a înrădăcinării lor puternice în limbă și, prin aceasta, a vechimii lor, sînt numeroasele locuțiuni, zicători și proverbe care le conțin, colorînd exprimarea noastră de zi cu zi : *a sta ca pe ghimpi, a avea un ghimpe la inimă, a da în gropi, a fi cu un picior în groapă, cine sapă groapa altuia cade el singur într-însa, a-i crăpa buza după ceva, a-și linge buzele, a rămîne cu buzele umflate, ce e-n gușă și-n căpușă, a băga la cap, a băga în răcori pe cineva, a-și băga în plug cu cineva, a se băga pe sub pielea cuiva* etc.

Aceeași semnificație o are și productivitatea ridicată a majorității cuvintelor autohtone, multe dintre ele reprezentînd formații vechi, derivate cu sufixe și prefixe latine. Iată, ca ilustrare, derivatele cîtorva cuvinte : de la *copil : copilă, copilandru, copilaș, copilăresc, copilărie, a copilări, copilăros ;* de la *moș : moșneag, moașă, a moși, a moșteni, moșie, strămoș ;* de la *fărîmă : a fărîma, a sfărîma, fărîmitură, fărîmiță, fărîmicios, fărîmițat, fărîmițare* etc.

3. Avînd, ca și fondul latin moștenit, un profund caracter popular, cuvintele autohtone au oferit literaturii noastre, de-a lungul timpului, un material prețios, dotat cu o forță de evocare specifică. Capacitatea creatoare a marilor noștri scriitori le-a investit cu noi semnificații și posibilități expresive.

Abur — și derivatele lui — a căpătat încă din epoca pașoptistă o funcție descriptivă, care valorifică virtualitățile sale sugestive. Îl întîlnim în pastelurile lui V. Alecsandri, într-un tablou primăvăratic : „Cîmpia scoate *aburi*“ *(Sfîrșitul iernii)* sau în tablouri matinale : „*Aburii* ușori ai nopții ca fantasme se ridică“ *(Malul Siretului)*, „Balta-n *aburi* se ascunde sub un văl misterios“ *(Balta)*. Și Al. Odobescu, în *Pseudokynegetikos*, evocă „dealurile dobrogene, tivite cu *aburoasa* cordea a Dunării“, așa cum i s-au înfățișat de pe culmea Bisocii.

Vatră apare la M. Eminescu, în *Călin (file din poveste)*, atît cu sensul propriu : „Se coceau pe *vatra* sură două turte de cenușă“, cît și cu încărcătura poetică inedită conferită de comparația în care este integrat : „Pe un deal răsare luna, ca o *vatră* de jăratec“. La T. Arghezi, termenul devine un simbol al permanenței etnice, ca în *Testament :* „Am luat cenușa morților din *vatră* / Și am făcut-o Dumnezeu de piatră“, sau în *Belșug :* „El, singuratic, duce către cer / Brazda pornită-n țară de la *vatră*“.

Derivate ale substantivului *moș* apar la M. Eminescu, în *Scrisoarea III ;* mai întîi, în scena confruntării dintre Mircea și Baiazid : „Și purtat de biruință să mă-mpiedic de-un *moșneag ?* / — De-un *moșneag*, da, împărate, căci *moșneagul* ce privești / Nu e om de rînd...“, apoi în cunoscuta declarație a lui Mircea : „N-avem oști, dară iubirea de *moșie* e un zid“ — în care *moșie* are sensul vechi de „patrie“ — și în final, în îndemnul resemnat care încheie antiteza dintre trecutul de glorie și prezentul din vremea poetului : „Dar lăsați măcar *strămoșii* ca să doarmă-n colb de cronici“. În vocabularul poeziei lui T. Arghezi, cuvintele din această familie servesc pentru a sublinia forța indestructibilă a legăturii cu pămîntul patriei : „Vîntule, îmi cunosc neamurile și *strămoșii* după miros“ *(Bărăganul)*, „Voi creșteți, dragii mei, sănătoși / [...] Cum am apucat din *moși-strămoși*“ *(De-a v-ați ascuns)*, „Noi *moștenim* acest tărîm / De la măritul împărat din

Rîm" *(Noi moştenim)*, „O să-ţi spui... Mă frămînt pe *moşie*. / Cît mi-e de dragă nimeni n-o să ştie" *(Cîntec din frunză)*, „Am colindat *moşia-n* lung şi-n lat / Şi-am scoborît din leat în leat" *(Mă uit la flori)*.

Departe de a fi „curiozităţi" de la periferia vocabularului românesc, cuvintele autohtone reprezintă un fond esenţial pentru structura limbii noastre, atestînd prezenţa unor constante de gîndire, preocupări şi mentalitate ale celor care le folosesc.

Categorii de arhaisme (II)

Prof. LIVIU GROZA
Şcoala Nr. 5, Curtea de Argeş

În prima parte a acestui articol (vezi nr. 2/1986), am prezentat problema *arhaismelor lexicale*, adică a cuvintelor care nu se mai folosesc în limba de astăzi. În cele ce urmează, ne vom referi la *arhaismele fonetice* (cuvinte care au avut în trecut altă formă fonetică), precum şi la cele *gramaticale (morfologice, sintactice) şi semantice*.

Se numesc *arhaisme fonetice* cuvintele care au avut în trecut altă formă fonetică, păstrată în textele tipărite. În operele unor scriitori din secolul trecut, Grigore Alexandrescu, Costache Negruzzi, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Ion Ghica ş.a., în basme şi în poezii populare, apar numeroase forme fonetice vechi — deci arhaisme fonetice — ale unor cuvinte destul de răspîndite în limba actuală : *a împle* („De dorul lui şi inima / Şi sufletu-i se împle", Mihai Eminescu, *Poezii*, Bucureşti, Editura Minerva, 1971, p. 142), forma mai veche a verbului *a umple ; a îmbla* („— Dar ce îmbli, împărate, să afli ?", P. Ispirescu, *Legendele sau basmele românilor*, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1968, p. 3), astăzi *a umbla ; a oborî* („Fiecare împuşcătură obora cîte unul din vrăjmaşi", C. Negruzzi, *Alexandru Lăpuşneanul*, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1969, p. 112), forma mai veche a verbului *a doborî ; dobă* („Nu se auzea nici surlă, nici dobă", *ibidem*, p. 108), forma veche a substantivului *tobă ; pasere* („Eu, atunci, haţ ! de sumanul moşneagului să-mi plătească paserea", I. Creangă, *Opere*, Bucureşti, Editura Minerva, 1972, p. 250), forma veche a substantivului *pasăre ; a priimi* („Trebuie înainte-i să mergi cu sfială / Priimit în casă dacă vrei să fii", Gr. Alexandrescu, *Versuri şi proză*, Bucureşti, Editura Tineretului, 1967, p. 182), forma mai veche, ieşită din uz, a verbului *a primi*. La acestea se pot adăuga încă alte multe exemple, care pot fi culese cu uşurinţă din paginile autorilor citaţi : *călămare*, „călimară" ; *a derege* „a drege" ; *jac* „jaf" ; *hitlean* „viclean" ; *a lăcui* „a locui" ; *samă* „seamă" ; *a se sumeţi* „a se semeţi" etc.

Arhaismele fonetice sînt apropiate de formele pe care le aveau cuvintele respective în latină sau în limbile din care au fost împrumutate. În acest sens să se compare arhaismele fonetice *a împle* şi *pasere* cu etimonul din latină *implere* şi *paser*, *dobă* şi *samă* cu cel din limba maghiară *dob* şi *szam*, *a priimi* cu cuvîntul din limba slavă veche *prije^{n}ti*, *priimo^{n}* etc. În trecerea de la latină la limba română, precum şi în cursul evoluţiei acesteia, cuvintele latineşti sau împrumutate din alte limbi au suferit diverse transformări fonetice. Din această cauză, numeroase cuvinte au o formă fonetică veche, ieşită astăzi din uz, deci arhaică, foarte

apropiată de cea a cuvîntului de origine, şi o formă nouă, care circulă în limba actuală, datorată tocmai acestor modificări fonetice.

Arhaismele gramaticale sînt forme gramaticale sau îmbinări sintactice care astăzi nu se mai folosesc. Arhaismele gramaticale pot fi morfologice sau sintactice.

Din categoria *arhaismelor morfologice* fac parte :

(a) cuvinte cu plurale vechi în *-e* sau *-uri* : *gure* („Cuvîntul pentru totdeauna [...] ieşi din gurele lor", Gr. Alexandrescu, *op. cit.*, p. 241) ; *roate*, păstrat numai în expresia *a pune beţe în roate* ; *portreturi* („Aţi făcut nişte frumoase portreturi despre soţiile dv.", C. Negruzzi, *op. cit.*, p. 60) ; *pretexturi* („— Găseşti pretexturi ca să mă părăseşti", *ibidem*, p. 18) ; *roduri* („Rădăcina învăţăturii este amară, dulci sînt însă rodurile sale", *ibidem*, p. 12) ; *staturi* („Mai demult era nevoie a se cumpăra cai din staturile vecine", *ibidem*, p. 30) etc. ;

(b) substantive care aveau în trecut un alt gen decît astăzi :

— substantive masculine sau neutre, devenite astăzi feminine : *un color* („Printre garoafe albe, de multe ori creşte cîte una de alt color", *ibidem*, p. 36) ; *un fantom* („Nu uitaţi că [...] se va pune fantomul acelei ce s-a ucis", *ibidem*, p. 43) ; *un metod* („Am învăţat a ceti, fără lesniciosul metod al abecedarului", *ibidem*, p. 14) ; *un orchestru* („... un glas ce răsuna ca piculina între instrumentele unui orchestru", *ibidem*, p. 30) etc.

— substantive feminine, devenite astăzi masculine sau neutre : *o nervă* („Fraze barbare care-ţi mînîncă vremea şi-ţi irită nervele", *ibidem*, p. 192) ; *o rolă* („Ascultam cu mirare pre omul acesta, ce a jucat o rolă însemnată în patria sa", *ibidem*, p. 197) etc.

(c) Unele forme verbale : *el stimă* („— Ştiu că el te stimă", *ibidem*, p. 42), prezentul indicativului verbului *a stima* ; *viind* („Într-o zi viind de la şcoală l-am găsit cu o carte in folio dinainte", *ibidem*, p. 7), gerunziul verbului *a veni* ; *a se birui* („Carol, însă, biruindu-se, căzu puterea ce sprijinea pe Stanislav", *ibidem*, p. 116), forma reflexivă a verbului *a birui*, ieşită azi din uz ; *văzum* („M-a fermecat cu vreo scînteie / Din clipa-n care ne văzum ?", M. Eminescu, *op. cit.*, p. 181), forma veche de perfect simplu a verbului *a vedea* etc.

Din categoria *arhaismelor sintactice* pot fi amintite : articolul genitival neacordat („Cîte suspine au înăduşit groasele ziduri *a* turnului !", *ibidem*, p. 198) ; construcţia sintactică cu dativul adnominal („Trebuie să ştiţi, feţii mei, că eu sînt fecior vestitului Strîmbă-Lemne", *ibidem*, p. 109) ; construcţia cu prepoziţia *de* echivalentă cu un genitiv în limba de astăzi, păstrată în titlul unor publicaţii din secolul trecut, *Curierul de Iaşi*, *Gazeta de Transilvania* etc.

Arhaismele semantice sînt cuvinte sau expresii care astăzi nu se mai folosesc cu înţelesul pe care îl aveau în trecut. Un cuvînt cum este *parolă*, pe care îl folosim astăzi cu înţelesul de „consemn, cuvînt folosit de militari pentru a se recunoaşte", avea în trecut sensul de „cuvînt, vorbă de onoare", aşa cum reiese din exemplul următor : „I-am promis pe parolă de onoare că nu-l mai întreb nimic", I. L. Caragiale, *Opere alese*, vol. II, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1972, p. 186. Nici cuvîntul *prezent* nu mai este folosit cu sensul de „cadou", aşa cum apare la numeroşi scriitori din secolul trecut : „Margareta îi dă voie să priimească prezentul", C. Negruzzi, *op. cit.*, p. 47. Desigur, pot fi date în acest sens numeroase alte exemple : *adeverinţă* („Ş-au purces în gios spre Poltava, pen Ţara Căzăcească, avînd adeverinţă c-ar vini şi turcii şi tătarii la dînsul...",

I. Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, Bucureşti, Editura Minerva, 1975, p. 165), cu sensul vechi de „încredinţare, făgăduială, asigurare" ; *carte* („Şi Duca-Vodă au triimis pe Gheorghiţă Ciudin sărdarul de au prinsu pe Lupul slugerul cu acea carte vicleană", *ibidem*, p. 63 ; „De din vale de Rovine / Grăim, Doamnă, către tine / Nu din gură, ci din carte / Că ne eşti aşa departe", M. Eminescu, *op. cit.*, p. 128), cu înţelesul vechi de „scrisoare" ; *limbă* („Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vreo limbă...", *ibidem*, p. 123), cu sensul învechit de „popor" ; *a avea cuvînt* („Ai cuvînt, oamenii aceştii s-au purtat vitejeşte", C. Negruzzi, *op. cit.*, p. 113), cu sensul, azi dispărut, de „motiv, dreptate" ; *a se cuceri* („Nu va zice lumea că o cetate s-a arătat dinaintea lui Sobieţki fără a i se cuceri ?", *ibidem*, p. 109), cu înţelesul, azi dispărut, de „a se preda, a se închina" etc.

Identificarea arhaismelor din operele literare trebuie făcută în raport cu epoca în care autorul respectiv a trăit, dar şi cu intenţiile sale artistice. Majoritatea arhaismelor din opera lui Nicolae Filimon sau Costache Negruzzi sînt arhaisme pentru limba de astăzi, dar nu şi pentru limba din prima jumătate a secolului trecut cînd cuvinte ca : *agie*, *anafora*, *polcovnic*, *ipochimen* etc. erau întrebuinţate destul de frecvent. Alţi scriitori au folosit în operele lor arhaisme cu vădite intenţii artistice, în special pentru a evoca atmosfera trecutului, pentru a sugera „culoarea locală". Aşa a procedat, de exemplu, Alexandru Odobescu în cunoscutele sale nuvele istorice *Mihnea-Vodă cel Rău* şi *Doamna Chiajna*, scrise, după propria mărturisire, într-o limbă „care era încă întrebuinţată şi preţuită pe vremea copilăriei mele". Şi în opera lui Mihail Sadoveanu, mai ales în romanele sale istorice, sînt frecvente arhaismele cu funcţie evocatoare, ceea ce demonstrează că autorul era un bun cunoscător al limbii române nu numai din zilele noastre, ci şi din trecut.

Alt raport există între arhaisme şi regionalisme, în sensul că în unele graiuri se conservă încă numeroase cuvinte care în limba literară nu au fost admise. În graiul crişean se mai păstrează cuvintele *arină*, cu înţelesul de „nisip", *nămaie*, cu sensul de „vită măruntă", *păcurar*, cu înţelesul de „cioban", cuvinte care pentru uzul limbii de astăzi sînt arhaisme. Pronunţarea *pasere* pentru *pasăre* este arhaică, dar poate fi întîlnită şi astăzi în graiul moldovean. Mihail Sadoveanu a folosit în opera sa numai forma *pasere*, considerînd-o specific moldovenească.

Sens denotativ, sens conotativ

NARCISA FORĂSCU
Universitatea din Bucureşti

Cuvintele pe care vorbitorii le folosesc pentru a comunica între ei au o formă lingvistică, adică sînt alcătuite dintr-un şir de sunete, asociat unui sens sau mai multora. De exemplu, cuvîntul *ac* are următoarele înţelesuri : 1. *mică ustensilă de oţel, prevăzută cu un orificiu prin care se trece un fir, care serveşte la cusut*, 2. *indicator la unele instrumente de măsură sau în medicină*, 3. *macaz*, 4. *organ de apărare şi atac al unor animale, în formă de ghimpe sau de vîrf ascuţit*, 5. *frunză îngustă şi ascuţită caracteristică coniferelor*, 6. *înţepătură* etc. Această calitate a

cuvintelor de a avea mai multe înțelesuri poartă numele de polisemie. Nu toate sensurile unui cuvînt polisemantic sînt la fel. Ele se disting în funcție de diverse criterii : de vechime, de locul mai important sau mai puțin important pe care un sens îl ocupă în conștiința vorbitorilor, de caracterul propriu sau figurat etc.

Altă posibilitate de a diferenția înțelesurile cuvîntului privește *modul* în care acestea reflectă realitatea exterioară. În principiu, orice cuvînt al limbii trimite la un obiect (concret sau abstract) din realitate, pe care îl denumește în mod global. De pildă, *cuvertură* înseamnă *„învelitoare, cu care se acoperă o masă, un pat, sau se învelește cineva (cînd doarme)"*, *vulpe* denumește un *„mamifer carnivor, sălbatic, de mărimea unui cîine, cu blana roșcată, cu coada lungă și stufoasă, cu urechile ascuțite și cu botul îngust" (Vulpes vulpes).* În exemplele citate, cuvintele denumesc în mod direct obiectele. Această relație directă care se stabilește între cuvînt și obiectul desemnat poartă numele de *denotație*, iar sensurile respective sînt *sensuri denotative.* Din punctul de vedere al denotației, animalul denumit prin cuvîntul *vulpe* nu este nici șiret, nici hoț, ci are doar caracteristicile descrise mai sus. Cînd aplicăm acest cuvînt unei persoane, nu afirmăm că aceasta este realmente un *„animal carnivor, sălbatic..."* etc., ci avem în vedere numai atribute ale acestuia : fie șiretenia, fie hoția, fie culoarea părului. Acestea sînt însușiri ale animalului pe care le evocă în mintea noastră cuvîntul *vulpe* folosit cu valoarea sa *conotativă.* Conotația presupune deci o relație indirectă între cuvînt și obiectul desemnat. Cuvîntul sugerează ceva prin intermediul unor însușiri ale obiectului, de exemplu, șiretenia. În acest caz el are un *sens conotativ.* Valoarea conotativă a cuvintelor are la bază o asociație de idei pe care vorbitorul o stabilește fie pe baza experienței sale anterioare, fie pe baza imaginației. Așa stau lucrurile, de exemplu, cînd folosim cuvîntul *cîine* pentru a sugera *„fidelitatea"* sau *vrăjitoare* pentru *„urîțenia fizică".*

Prin urmare, denotația și conotația sînt valori ale cuvîntului bazate fiecare pe o altă modalitate de a reflecta realitatea : *sensul denotativ* trimite direct la obiectul pe care îl denumește, iar *sensul conotativ* sugerează ceva în plus prin evocarea unor însușiri ale obiectului.

Din cele discutate mai sus rezultă două observații :

(a) orice cuvînt are un singur sens denotativ și numai unul. Chiar la cuvintele care denumesc mai multe obiecte concrete, sensurile secundare, care s-au generalizat și par a fi denotative, sînt de fapt tot niște conotații a căror expresivitate s-a pierdut prin frecventa folosire. De exemplu, la substantivul *ac* discutat mai sus, sensurile *„indicator de cadran la unele instrumente de măsură"* și *„organ de apărare și atac al unor animale"* provin tot de la sensul denotativ, evocînd fie *forma* obiectului denumit de acesta, fie însușirea de *a înțepa.*

Cuvintele care au numai sens denotativ sînt monosemantice, ca de pildă *hepatită „denumire generică dată afecțiunilor inflamatorii de natură virotică, microbiană sau toxică ale ficatului"* sau *hent „atingere nereglementară a mingii cu mîna de către un jucător".*

Pe lîngă sensul denotativ, cuvintele pot avea sau nu (un) sens(uri) conotativ(e) ;

(b) orice sens conotativ se explică printr-o deplasare de la cel denotativ, chiar dacă legătura nu este întotdeauna evidentă.

Valoarea denotativă sau (mai ales) conotativă a unui cuvînt se pune în evidență numai într-un context. Prin elementele pe care le conține, acesta dirijează înțelegerea unui termen într-un fel sau altul. De exemplu, în propoziția *Își împletise o coroniță din m l ă d i ț e verzi de salcie*, cuvîntul *mlădiță*, pus în legătură cu *a împleti* și cu determinanții *verzi* și *de salcie* nu poate fi înțeles decît cu sensul său denotativ : *„ramură tînără, subțire și flexibilă"*. În versurile următoare însă :

Pe pîrîu de rouă
Plimbă-mi-se plimbă
Tînără *mlădiță*
Prin rouă desculță.
(Folclor),

același cuvînt apare în combinație cu verbul *a se plimba* și cu adjectivul *desculță*, ambele specifice unei persoane. În aceste condiții, termenul nu mai poate fi înțeles ca în primul caz, ci denumește o *„tînără fată subțire și mlădioasă"*. Alt exemplu este substantivul *icoană* din versurile :

Din vîrsta fericirii fără minte
Icoane dragi mi-apar mereu nainte.
De lume răzlețită și sfioasă
În ramă de salcîm zăresc o casă.
(P. Cerna, *Mamă*, *Limba română*, cl. a V-a, p. 242).

În sens denotativ *icoană* înseamnă *„imagine pictată, reprezentînd scene cu temă religioasă, care servește ca obiect de cult"*. Prezența în context a determinantului temporal *din vîrsta fericirii* și a construcției *mi-apar nainte*, ca și a altor elemente, cum ar fi *casă*, exclude această interpretare. Termenul are aici, prin deplasare, o valoare conotativă : *„imagine scumpă, sacră (revenită în memorie)"*.

Deși, în principiu, este adevărat că într-un context se selectează și se precizează sensul unui cuvînt, se poate admite că există și contexte în care ambele interpretări sînt posibile. În acest caz, textul se caracterizează prin ambiguitate. Cînd ambiguitatea nu este o simplă greșeală, ea se datorește intenției vorbitorului de a obține un efect stilistic și devine o normă specială, caracteristică mai ales textului poetic. De exemplu, în :

Nilul mișcă valuri *blonde* pe cîmpii cuprinși de maur,
Peste el cerul d-Egipet desfăcut în foc și aur,
Pe-a lui maluri gălbii, șese, stuful crește din adînc
(M. Eminescu, *Egipetul*),

adjectivul *blond* realizează o valoare aparte. El este înțeles atît în sens denotativ ca *„galben"*, dar, totodată, este aplicat aici unui obiect neînsuflețit, *valuri*, deși în limbajul obișnuit se folosește numai cu referire la persoane. Valoarea conotativă este asigurată de transferul termenului de la animate la inanimate. Efectul stilistic obținut este evident, deoarece, dacă am înlocui în text pe *blond* cu *galben*, expresivitatea s-ar pierde. În versurile citate, atît valoarea denotativă, cît și cea conotativă coexistă.

Înțelegerea mecanismului de deplasare a sensului de la denotativ spre conotativ permite decodarea corectă a valorii unui cuvînt cu deosebire în textul literar (dar nu numai).

Clasificarea figurilor de stil

PAUL MAGHERU
Institutul de Învățămînt Superior, Oradea

Discuții fără sfîrșit s-au purtat și se poartă cu privire la definirea și clasificarea figurilor. Pentru simplificarea lucrurilor, se impune de la început o delimitare necesară între *figură* și *trop*, noțiuni cvasisinonime care adesea se confundă. *Figura* (corespondentul latin și romanic al cuvîntului grecesc *schema* — figură, statură, atitudine luată în timpul vorbirii) numește orice schimbare sau modificare a limbii în scopuri expresive, pe cînd *tropul* (de la gr. *tropos* — întoarcere, răsucire, conversiune) antrenează numai modificări de sens. Figura este față de trop ceea ce este genul față de specie, adică o noțiune mai generală care o include și pe cea de trop, a modificărilor semantice. Orice trop este implicit o figură, dar nu orice figură este în același timp și trop. Condiția suplimentară a tropului este să producă modificări de sens.

Cea mai veche categorisire a figurilor, cunoscută și transmisă de Cicero *(figurae sententiarum* și *figurae verborum)*, îi aparține lui Teofrast [1]. Clasificarea antică în *figuri ale gîndirii* sau *de cugetare* și *figuri de cuvînt*, abandonată un timp, va fi reluată într-o viziune filozofică și logică mai rafinată de către retoricile moderne. *Figurile de gîndire* (comparația, alegoria, personificarea, hiperbola, litota, eufemismul) se produc în minte sau imaginație fără modificări în substanța expresiei. Schimbările au loc numai în modul de a explica sau a parafraza o idee prin grupuri de cuvinte, propoziții sau fraze. Dacă spunem cuiva că este deștept într-o situație care nu justifică afirmația, am realizat o figură de gîndire, în speță o ironie, fiindcă între ceea ce spunem și ceea ce lăsăm să se înțeleagă există o contradicție cu efecte ironice. Cu aceleași cuvinte cu care aducem un elogiu, în situații determinate, putem realiza o satiră sau un reproș. Cînd, într-o exprimare poetică, numim cămila *corabie a pustiului* sau Imperiul Otoman *semilună*, am construit două *figuri de cuvinte*, o metaforă și, respectiv, o metonimie, care au drept rezultat modificări în materialul cuvintelor.

Retoricile clasice păstrează clasificarea antică privitoare la genurile, speciile, numărul și ierarhizarea figurilor. Un tratat din epoca luminilor, *Despre tropi* al lui Du Marsais, eludînd figurile de gîndire, rezervate retoricilor, distinge patru categorii de figuri de cuvinte, din care, de fapt, numai o categorie, a patra, îl interesează pe autor și formează obiectul cărții sale :

[1] *Tratatul despre stil al lui Demetrios*, traducere, introducere, comentar de C. Balmuș, Iași, 1943.

(1) *figurile de dicțiune* privesc materialul cuvîntului, adică schimbările la nivelul literei sau silabei, în interiorul cuvîntului (sincopa, aliterațiile etc.) ;

(2) *figurile de construcție* se referă la construcția gramaticală (elipsa, pleonasmul, silepsa, hiperbatul, anastrofa, paranteza, anacolutul) ;

(3) *figurile de cuvinte care își păstrează semnificația proprie* (și, din acest motiv, nu țin de subiectul lui Du Marsais) : repetiția, sinonimia, onomatopeea, paronomasia etc.) ;

(4) figurile de cuvinte numite *tropi*, prin care cuvintele capătă semnificații deosebite de semnificația lor proprie. Principalii tropi analizați de Du Marsais sînt : metafora, alegoria, aluzia, ironia, sarcasmul, catacreza, hiperbola, sinecdoca, metonimia, eufemismul [2]. Recunoaștem în această categorisire criteriul lingvistic, după domeniul limbii în care se produce figura : fonetic, sintactic, semantic. De altfel denumirile însele sînt preluate de la autorii de gramatici.

Pierre Fontanier, fondatorul retoricii moderne, ne oferă într-un manual destinat studiului figurilor limbajului o clasificare stufoasă, în multe privințe în contradicție cu Du Marsais. El distinge trei mari clase de figuri : tropii într-un singur cuvînt (propriu-zișî), *figuri de semnificație*, tropii în mai multe cuvinte (impropriu denumiți astfel, non-tropii), *figuri de expresie* și *figurile de gîndire* [3]. La Pierre Fontanier tropii apar într-o clasă diferită de figurile de cuvînt, iar figurile de cuvînt și de gîndire se subîmpart în clase după schema :

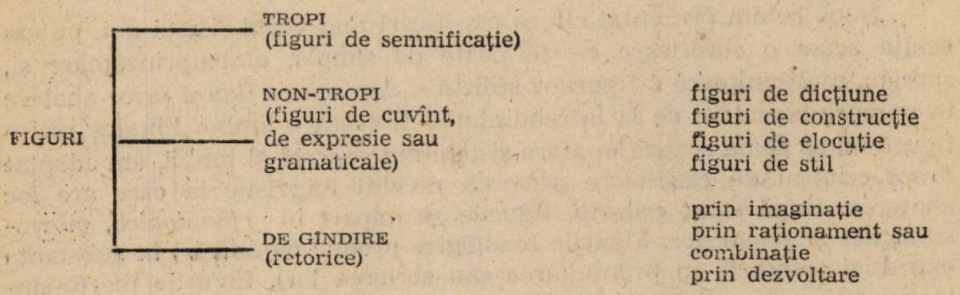

Materia de bază a cărții lui Fontanier o formează tropii propriu-zișî, tropii într-un singur cuvînt sau de semnificație. Tropii apar fie din necesitate, realizați prin extensiuni, pentru a suplini absența din limbă a unor cuvinte necesare exprimării unei idei, fie prin alegere sau figură, pentru a prezenta ideile sub forma unor imagini vii, mai expresive decît propriul lor semn. Tropii într-un singur cuvînt se datorează unei relații care se stabilește între prima idee care însoțește cuvîntul și noua idee care se adaugă acesteia, cu alte cuvinte între sensul primitiv sau propriu și sensul figurat, derivat sau tropologic. Vor exista tot atîtea modalități diferite de apariție a tropilor cîte relații diferite pot exista între idei. Cele mai obișnuite relații între idei se pot reduce la trei : *de corespon-*

[2] Du Marsais, *Despre tropi*, București, Editura Univers, 1981.
[3] Pierre Fontanier, *Figurile limbajului*, București, Editura Univers, 1977.

denţă sau de corelaţie (metonimia), *de conexiune* (sinecdoca), *de asemănare* (metafora). Preocupări de clasificare a figurilor de stil, tributare retoricilor antice, întîlnim şi la retoricienii români [4].

Orice neconformare a gîndirii sau a expresiei cu întrebuinţarea firească a limbii este numită de cercetătorii moderni, în spiritul retoricilor antice, *figură*. Figurile sînt generate de cîteva operaţii substanţiale, care modifică substanţa însăşi a unităţilor asupra cărora acţionează (prin suprimare, adjoncţie, suprimare-adjoncţie) şi relaţionale, care modifică doar relaţiile poziţionale care există între aceste unităţi (prin permutare), operaţii fundamentale corespunzătoare celor patru categorii de transformare sesizate de Dionis din Halicarnas şi sistematizate de Quintilian : *adiectio, detractio, imutatio, transmutatio.*

Teoria literară modernă clasifică figurile, în speţă tropii, după raportul de compatibilitate logică sau analogică ce se stabileşte între termenii reuniţi în aceeaşi imagine, în figuri ale contiguităţii şi ale analogiei [5]. Baza clasificării figurilor semantice sau a tropilor se găseşte la Aristotel. Definind metafora, teoreticianul antic scria că aceasta este „trecerea asupra unui obiect a numelui altui obiect fie de la gen la speţă, fie de la speţă la speţă, fie prin analogie" [6]. Transferul semantic de la gen la speţă sau de la speţă la speţă, bazat pe relaţii logice între termeni învecinaţi, contigui, generează figuri de tip metonimic. Transferul prin analogie caracterizează figurile de tip metaforic. Pentru ca tabloul să fie complet, la figurile analogiei şi contiguităţii trebuie să adăugăm figurile de tip antitetic, bazate pe relaţii antinomice între termeni.

După ce am prezentat cîteva clasificări mai vechi şi mai noi, putem schiţa acum o clasificare cît se poate de simplă, atotcuprinzătoare şi, sperăm, mulţumitoare a figurilor stilistice. Am numit *figură* orice abatere în scopuri expresive de la întrebuinţarea firească a limbii. Fiindcă nici o figură nu se poate realiza în afara sistemului general al limbii, am adoptat drept criteriu de clasificare generală nivelul lingvistic la care are loc abaterea. După acest criteriu, figurile se împart în : *fonologice, morfosintactice* şi *semantice.* Figurile fonologice produc modificări în substanţa expresiei (sunetele în pronunţarea sau scrierea lor). Figurile morfo-sintactice ating forma expresiei şi privesc construcţia gramaticală la nivel morfologic şi sintactic. Figurile semantice (sau tropii), antrenînd modificări de sens, sînt mai complexe şi privesc atît substanţa conţinutului, cît şi forma conţinutului. La rîndul lor, figurile semantice sau tropii se împart în figuri ale analogiei, contiguităţii şi contradicţiei. Mulţimea şi varietatea greu de stăpînit a celor mai obişnuite figuri de stil ar putea fi cuprinsă într-un tablou general, cu următoarea înfăţişare :

---

[4] Vezi antologia de *Retorică românească* (Bucureşti, Editura Minerva, 1980) şi Dimitrie Gusti, *Ritorică pentru tinerimea studioasă* (Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984), ambele editate de Mircea Frînculescu ; *Mică enciclopedie a figurilor de stil* (Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1975), întocmită de Gh. N. Dragomirescu ş.a.

[5] R. Wellek, A. Warren, *Teoria literaturii*, Bucureşti, Editura pentru Literatură Universală, 1967.

[6] Aristotel, *Poetica*, Bucureşti, Editura Academiei, 1965, p. 82.

FIGURI					
FONOLOGICE		MORFO-SINTACTICE	SEMANTICE (TROPII)		
Fonetice	Grafice		Analogie	Contiguitate	Contradicție
Aliterația Asonanța Sincopa Afereza Apocopa Proteza	Scrierea cu majusculă la început de vers. Dispunerea tipografică a textului în paragrafe, versuri, strofe etc.	Valoarea stilistică a părților de vorbire. Repetiția Enumerația Polisindetul Elipsa Asindetul Silepsul Anacolutul Inversiunea Hiperbatul Invocația retorică Apostrofa Interogația retorică	Epitetul Comparația Metafora Catacreza Personificarea Hiperbola Litota Alegoria Simbolul	Metonimia Sinecdoca Antonomaza	Antiteza Ironia Antifraza Eufemismul

Clasificarea propusă nu exclude posibilitatea altor ordonări, îmbunătățiri sau completări. În cadrul figurilor generale de stil putem include, de exemplu, ca procedee artistice, ritmul, rima sau versul, care sînt tot o abatere, primele de la întrebuințarea simplă, obișnuită și firească a limbii, iar versul de la exprimarea artistică în proză. Clasificarea noastră exprimă doar un punct de vedere ca oricare altul, menit să introducă ordine și sistem într-un domeniu atît de frămîntat și controversat ca acela al figurilor de stil.

Valori stilistice ale timpului viitor

Prof. MIHAELA PLEȘA-ANGHELESCU
Școala Nr. 110, București

Viitorul exprimă o acțiune posterioară în raport cu momentul comunicării. Acțiunea văzută în viitor nu poate fi o acțiune reală, ci dorită, imaginată, gîndită de subiectul vorbitor ca certă sau numai posibilă. Prin funcția stilistică, viitorul este mai apropiat de modul condițional-optativ [1].

O particularitate legată de structura morfologică a viitorului este faptul că prezintă trei paradigme paralele, dintre care ultima, de proveniență populară :

voi		am să merg	oi	
vei		ai să mergi	ăi, oi	
va	merge	are să meargă	a, o	merge
vom		avem să mergem	om	
veți		aveți să mergeți	oți	
vor		au să meargă	or.	

[1] Tudor Vianu, *Opere*, vol. 4, București, Editura Minerva, 1975, p. 432.

Distribuția stilistică a acestor trei paradigme este bine fixată : prima e caracteristică exprimării scrise, celelalte două apar frecvent în exprimarea orală. Semnificativă din punctul de vedere al incompatibilității semantice a viitorului cu modul indicativ este cea de a doua paradigmă : ea e formată cu ajutorul modului conjunctiv, mod al acțiunii posibile.

În relație cu un alt verb, timpul viitor poate exprima un raport (a) de *anterioritate* : (1) *După ce vei termina ce ți-ai propus, vom putea sta de vorbă* ; (b) de *simultaneitate* : (2) *Nu vei mai fi îngrijorat cînd vei auzi ce-ți spun* ; (c) de *posterioritate* ; (3) *Presupuneam că te vei supăra.* Această ultimă valoare temporală nu poate fi exprimată decît dacă verbul din regentă este la unul dintre formele timpului trecut (de obicei, imperfect sau perfect compus). Faptul este de multe ori evident atunci cînd, printr-o propoziție principală incidentă, reproducem un dialog : (4) — *N-am știut că va veni așa de repede, zise el.*

Viitorul apare folosit de obicei în locul prezentului. Cel ce recurge la o asemenea exprimare o face din nevoia de a evita formularea unei cerințe sub formă directă. Solicitantul încearcă deci să deplaseze acțiunea de a solicita spre viitor : (5) *Am să te rog să vorbești mai încet.* Pentru acest motiv o asemenea utilizare a viitorului este denumită *viitorul modestiei* sau *al politeței.*

Posibilitatea de a învesti viitorul cu variate nuanțe afective creează acestui timp capacitatea de a-și dezvolta un spectru larg de valori modale și aspectuale.

În anumite contexte, viitorul are semnificație de *imperativ.* În enunțul : (6) *Vei rămîne aici pînă ce îți voi spune eu să pleci,* verbul la viitor satisface condiția unui imperativ (imperativul „clasic" fiind în fond o formă modală cu perspectivă către viitor, deoarece presupune satisfacerea unei acțiuni *ulterioare* comenzii sau rugăminții).

Altă semnificație modală o întîlnim în exemple de tipul următor : (7) *S-o descurca el în vreun fel.* Asemenea contexte exprimă gradul de probabilitate presupus de vorbitor în realizarea unei acțiuni, și semnul unei astfel de evaluări este faptul că enunțuri ca (7) admit combinarea cu adverbul *probabil* : (7 a) *Probabil s-o descurca el în vreun fel.* O valoare modală derivată, dar cu o semnificație contrară e ilustrată de următorul exemplu : (8) *Oi ajunge eu acolo.* Un asemenea context, folosit în circumstanțe extralingvistice adecvate, poate să sugereze nu probabilitatea, ci siguranța că evenimentul va avea loc. Această valoare poate fi scoasă în relief prin adverbe precum : *desigur, sigur, firește, precis, cert* sau prin locuțiuni exprimînd siguranța : (9) *Oi face eu ce-oi face și-oi ajunge acolo.*

O valoare modală a viitorului este și cea ipotetică. Ea poate fi exprimată *condițional* : *„De mă voi scula pre mulți am să popesc și eu..."* (C. Negruzzi) sau *concesiv* : (10) Nu voi renunța la această idee chiar dacă *voi avea* de suferit.

Valoarea ipotetică exprimată condițional și cea condițional-concesivă e dată de semnificația conjuncției care însoțește verbul la viitor.

Alte caracteristici stilistice ale timpului viitor sînt : a) posibilitatea de a prezenta acțiunea verbului ca fiind neîncheiată și b) capacitatea de a exprima o acțiune repetabilă. Prima derivă din faptul că acțiunea exprimată nu e o acțiune propriu-zisă, ci e *proiectul* unei acțiuni. Pentru acest motiv acțiunea nu ar putea fi socotită încheiată. Cea de a doua poate fi observată numai în anumite contexte. Ea decurge mai ales din

combinațiile viitorului cu sintagme adverbiale : (12) *V e i v e n i la mine de cîte ori voi avea nevoie.*

Viitorul nu este un timp al narațiunii literare. Cînd este totuși folosit, el aparține în exclusivitate planului personajelor, și nu planului autorului. Absența sa din povestire, ca timp narativ, se explică prin faptul că întotdeauna povestitorul pretinde a prezenta întîmplări deja petrecute sau în curs de a se petrece. Or, viitorul nu creează o asemenea perspectivă.

Ca timp al intenției, al proiectului sau al posibilității unei acțiuni, viitorul este însă un timp adecvat poeziei lirice. Exploatarea resurselor sale în această direcție produce remarcabile efecte expresive. În *Floare albastră* întregul ceremonial erotic, prezentat ca și cum s-ar desfășura în realitate, e descris în registrul viitorului :

Și mi-*i spune*-atunci povești
Și minciuni cu-a ta guriță,
Eu, pe-un fir de romaniță,
Voi cerca de mă iubești.

Și de-a soarelui căldură
Voi fi roșie ca mărul
Mi-*oi desface* de-aur părul
Să-ți astup cu dînsul gura.

Iar în *Luceafărul*, dorința lui Cătălin de a rămîne împreună cu fata de împărat este exprimată în același registru temporal :

Căci amîndoi *vom fi cuminți*
Vom fi voioși și *teferi*
Vei pierde dorul de părinți
Și visul de luceferi.

Viitorul nu-i folosește lui Eminescu numai pentru a prezenta asemenea momente. În *Scrisoarea I* o parte importantă a poemului e construită pe baza acestui timp, permițîndu-i astfel poetului să-și dezlănțuie ironia și sarcasmul :

Astfel încăput pe mîna a oricărui, te *va drege,*
Rele-*or zice* că sunt toate cîte *nu vor înțelege...*
Dar afară de acestea, *vor căta* vieții tale
Să-i găsească pete multe, răutăți și mici scandale — [...]
Toate micile mizerii unui suflet chinuit
Mult mai mult îi *vor atrage* decît tot ce ai gîndit.

În poezia lui Eminescu, este semnificativă utilizarea sistematică a viitorului pentru „evocarea" întîlnirii de dragoste.

Fapte de limbă și stil în formule de salut

MARICA PIETREANU
Editura Științifică și Enciclopedică

Formula de salut este în primul rînd o formă convențională de exprimare verbală a politeții. Ea are o structură fixă, cuprinzînd elemente lexicale și gramaticale a căror funcție este aceea de a exprima relațiile dintre vorbitori în situația adresării salutului.

Avînd rolul unui apel îndreptat spre destinatar, formula de salut este foarte adesea însoțită de termeni și interjecții de adresare. Termenii de adresare sînt substantive proprii sau comune în vocativ sau în nominativ cu valoare de vocativ : *bună ziua, tovarășe profesor ; salut, Radu ;*

să trăiești, nea Ionescu ; la revedere, Ioana ; bine-ai venit, unchiule ; rămîi cu bine, iubito ; noroc, amice.

Trebuie reținut că termenii de adresare sînt utilizați ținîndu-se seama de relațiile dintre vorbitori și mai ales de statutul socioprofesional al persoanei pe care o salutăm.

În formulele de salut uzuale și îndeosebi în cele din vorbirea populară, semnalăm frecvența imperativului și a conjunctivului cu valoare de imperativ : *rămîneți cu bine ; să umblați sănătoși ; să ne-ntîlnim sănătoși ; să auzim de bine ; bună să-ți fie inima* etc.

În scrisori, conjunctivul și imperativul apar în formulele de încheiere : *primiți distinse (cordiale) salutări ; sărută-i pe copii ; transmite sărutări de mîini soției tale* etc.

În această formă de salut epistolar predomină funcția expresivă a limbii : verbul se folosește uneori la pers. a III-a, nu la pers. I : *te îmbrățișează sora ta, Maria,* evidențiindu-se astfel relația afectivă dintre emițător și destinatar.

În formule de salut populare pe care le întîlnim și în textele literare apare frecvent pluralul modestiei.

— „Bună dimineața, moșule, și noroc bun, strigai eu de departe către moșneag.

— *Mulțămim* d-voastră, domnișorule ! răspunse el". (C. Hogaș, *Pe drumuri de munte).*

— „Noroc bun. Dumneata ești moș Onișor ?

— *Mulțămim* domniilor voastre. Eu sînt", (M. Sadoveanu, *Frații Jderi).*

— „Bună vreme, măi băiete ! — *Mulțămim,* voinic străin". (M. Eminescu, *Călin. File din poveste).*

În unele formule de salut se folosește pronumele de politețe, mai ales în răspunsul la salutul de întîlnire. Prin ele se exprimă atitudinea politicoasă față de cel care e salutat, mai cu seamă atunci cînd este un necunoscut sau o persoană mai mare ca vîrstă ori ca statut socioprofesional. De altfel, și în formula *vă salut* (față de : *te salut)* folosirea pronumelui personal în acuzativ este impusă de gradul de politețe.

Un fapt caracteristic formulelor de salut este *elipsa,* îndeosebi a predicatului (care se subînțelege). Cauza elipsei verbului din majoritatea formulelor de salut o constituie, pe de o parte, necesitatea unei comunicări directe, concise (vezi chiar : *bună ziua,* care înseamnă de fapt : *îți doresc ca ziua să-ți fie bună),* iar pe de altă parte, tipul de politețe, contextul în care se folosește salutul. De exemplu, elipsa în formulele *bună* (‹*bună ziua* sau *bună dimineața), neața* (‹*bună dimineața)* se explică atît prin gradul de politețe familiară, cît și prin factori de ordin afectiv. La formulele respective recurgem cînd salutăm un cunoscut apropiat (prieten, coleg, rudă), cînd sîntem grăbiți.

Alt fapt interesant, caracteristic formulelor de salut, este *repetiția.* Auzim frecvent saluturi repetate, ca : *vă salut, vă salut ; la revedere, la revedere ; să trăiești, să trăiești* sau unele în care și adresarea și răspunsul la salut sînt identice : *s-auzim de bine ; să ne vedem cu bine.*

O repetiție semantică parțială întîlnim în formule de tipul *bine-ai venit sănătos ; bine te-am găsit sănătos* ori *rămîneți sănătoși ; umblați sănătoși.* Asemenea repetiții nu au valoare stilistică, ci reprezintă fapte de oralitate frecvente în comunicarea orală.

Alteori, pentru a se evita totuşi repetiţia, se recurge la un procedeu cu valoare stilistică, şi anume la acumularea de formule lingvistice diferite. Cel care pleacă poate spune, de exemplu, la despărţire mai multe formule : *multă sănătate, toate cele bune.*

Astfel de acumulări sînt folosite îndeosebi la petreceri, în momente de bucurie şi veselie, cînd auzim formule de salut şi de urare ca : *hai noroc şi sănătate ; să trăieşti ; să trăim cu toţii* sau (glumeţ) *să trăim că trebuim ; cînd ne-o fi mai rău să ne fie ca acum* ş.a. Prin acest procedeu se reduce din stereotipia şi banalitatea salutului verbal, sporindu-se astfel expresivitatea lui, dîndu-se totodată prilejul vorbitorilor să-şi exprime mai nuanţat stările afective.

Şi pentru că am amintit de afectivitate, trebuie să menţionăm şi rolul pe care îl au intonaţia, accentul şi ritmul, care sînt puternic influenţate de afectivitate. Prin efectul afectivităţii asupra ritmului se explică anumite modificări fonetice ca dispariţia unor cuvinte sau sunete din formulele de salut : *neaţa (‹ bună dimineaţa), ’nă ziua (‹ bună ziua), salt (‹ salut), saltare (‹ salutare), sărt* (sau *săru) mîna (‹ sărut mîna).*

Intonaţia şi accentul pot reda starea sufletească şi atitudinea pe care o au vorbitorii cînd rostesc formulele de salut. De exemplu, cînd vrem să atragem atenţia interlocutorului, pronunţăm mai lung unele vocale din formula de salut : *bună ziiua, bună seaara, vă saluut ;* iar cînd sîntem grăbiţi sau nu acordăm importanţă persoanei care ne-a salutat, pronunţăm repede formula de salut chiar dacă o repetăm : *neaţa, neaţa ; salut, salut ; să trăieşti, să trăieşti.*

Amintim aici şi situaţia frecventă în vorbirea elevilor (îndeosebi a celor mici) care, atunci cînd sînt în grup, lungesc mult rostirea salutului adresat profesorilor, ajungînd uneori aproape „să cînte“ formula respectivă ! În schimb, militarii cînd salută în grup (la comandă) un superior sau o persoană oficială, pronunţă salutul *să trăiţi !* într-un ritm foarte rapid şi uşor sacadat. Dacă în primul caz intervine un accent afectiv, de intensitate, în al doilea caz acest accent lipseşte, adresarea reverenţioasă oficială nefiind influenţată de afectivitate.

Factorii de natură psihologică, afectiv-emoţională care apar în comportamentul vorbitorilor cînd se salută pot fi mai bine sesizaţi dacă analizăm dialogul care se înfiripă cînd are loc un schimb de saluturi.

O caracteristică a dialogului în asemenea situaţii o constituie faptul că el are un „prolog“ şi un „epilog“. Prologul este etapa în care se spune formula de salut iniţial, însoţită sau nu de termenii de adresare şi de diferite expresii interogative. Unele dintre acestea deschid direct conversaţia, schimbul de replici : *ce (mai) faci ? cum te lauzi ? ce se mai aude ? ce mai e nou ?* etc. Altele însă au rolul de a identifica persoana salutată (puţin sau deloc cunoscută), de a afla informaţii despre ea : *cine eşti, flăcăule ? cum te cheamă ? ce vînt te-aduce pe la noi ? încotro mergi ?* etc.

Etapa numită „epilog“ este faza finală a conversaţiei şi se produce înaintea adresării formulei de salut, care se spune la despărţire. Cel care pleacă întrerupe conversaţia şi se scuză oarecum spunînd : *ei, trebuie să plec, sînt cam grăbit, îmi pare rău, sper să ne mai vedem, lasă că mai vorbim altădată* sau : *atunci, pe curînd, pe mîine* etc.

Urmează formulele de despărţire care închid dialogul, dar prin care, cum am văzut, vorbitorii îşi doresc să se revadă *(la bună vedere, să să fim sănătoşi* etc.).

În concluzie, putem spune că formulele de salut, chiar dacă au aspectul unor clișee lingvistice, „împietrite" într-o anume structură, pot primi din partea vorbitorilor diverse întrebuințări. Ele sînt foarte adesea colorate de afectivitate, care diminuează caracterul lor convențional.

Portretul lui Ștefan cel Mare la Gr. Ureche și B. Șt. Delavrancea

NICOLAE MECU
Institutul de Teorie și Istorie Literară „G. Călinescu", București

Figura lui Ștefan cel Mare constituie o veritabilă temă a literaturii române, de la creația populară și scrierile cronicarilor pînă la opere dintre cele mai reprezentative ale literaturii moderne și contemporane [1]. Motivul pentru care ea a fost „selectată" în mod constant a fost, desigur, idealul de libertate și independență națională în slujba căruia gloriosul voievod a pus energia și înțelepciunea sa organizatorică, politică, militară. În tradiția îndelungată a tratării acestei teme, Gr. Ureche și Delavrancea ilustrează două momente semnificative, a căror punere în paralel ne poate duce la relevarea unor aspecte mai greu de sesizat prin analiza izolată a *Letopisețului* și, respectiv, a dramei *Apus de soare*. A compara aceste scrieri atît de depărtate în timp și atît de deosebite ca gen, înseamnă a așeza față în față două personalități, epoci, mentalități istorice și estetice și a ne da seama de constantele și variabilele temei de care ne ocupăm. Vom urmări componentele portretului lui Ștefan (în primul rînd pe cele caracterologice), dar și modalitățile prin care acestea sînt puse în lumină.

Trebuie observat de la bun început că, atît în cronica lui Ureche, cît și în trilogia istorică a lui Delavrancea, Ștefan cel Mare ocupă o poziție centrală. La ambii autori, portretul este moral, amănuntele fizice nu apar decît spre a pune în evidență, adesea prin contrast, trăsăturile de temperament și caracter. La cronicarul moldovean, chintesența acestora apare în celebrul portret final din ampla secțiune consacrată domnitorului (cap. *De moartea lui Ștefan-Vodă cel Bun*), dar, așa cum s-a observat [2], componentele sale pot fi identificate pe tot parcursul narațiunii, care e un „inventar" de fapte ce justifică aprecierile finale. Portretul fizic e aproape inexistent. Detaliul corporal („om nu mare de stat") are mai degrabă o convergență morală, voind a sugera că, deși mic de statură, Ștefan e un uriaș prin faptele sale. La Delavrancea, contrastul dintre trup (îmbătrînit, bolnav, pieritor) și spirit (mereu viu și energic, urcînd în istorie ca un „soare") devine, evident, suportul conflictului piesei, dar referirile la înfățișarea concretă a eroului nu fac decît să potențeze forța lui morală, ajunsă la apogeu. Scena cea mai semnificativă în acest sens este aceea în care Ștefan se ridică de pe patul morții spre a-i pedepsi pe cei trei boieri potrivnici voinței lui și pe care, fapt important, îi face să înghețe tocmai prin autoritatea sa morală : „Cine a zis că sunt bătrîn și bolnav ?... Pe Ulea l-am măsurat cu privirea... Murise înainte d-a-l izbi !...".

[1] Devenirea acestei teme a fost urmărită de Tudor Vianu în studiul *Ștefan cel Mare în literatură*, în vol. *Studii de literatură română*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1965, p. 610—626.

[2] Eugen Negrici, *Narațiunea în cronicile lui Gr. Ureche și Miron Costin*, București, Editura Minerva, 1972, cap. *Portretizări*, p. 118—125.

La Gr. Ureche, pe parcursul naraţiunii, ca şi în partea finală a portretului, predomină aprecierile pozitive şi adesea admirative, nu însă fără unele rezerve. Domnul e intrepid, veşnic activ, iscusit în lupte, imprevizibil în faţa duşmanilor, necapitulînd în faţa insuccesului, pe care îl întoarce în victorie, e un „părinte" al Moldovei, pe care o menţine liberă 47 de ani, aducîndu-i „mult bine şi multă apărătură". Dar omul este aprig, cu accese colerice : „mînios şi de grabă a vărsa sînge nevinovat ; de multe ori la ospeţe omorîia fără giudeţ", bănuit de lăcomie : „Într-aceea vreme întră zavistie între Ştefan-Vodă şi între Radul-Vodă, domnul muntenescu, pre obiceaiul firii omeneşti : de ce are, de aceea pohteşte mai mult să aibă, că nu-i sosi lui Ştefan-Vodă ale sale să le ţie şi să le sprijinească, ci, de lăcomie, ce nu era a lui încă vrea să cuprinză". Altădată, Ştefan e „un leu gata spre vînat". Ureche priveşte astfel de lucruri ca un moralist, Delavrancea le caută raţiunea politică, de stat. Deosebirea e de esenţă, şi ea ţine de viziunea istorică a două epoci distincte, ca şi de informaţia pe care se bazează cele două scrieri. Beneficiind de achiziţiile ştiinţei istorice şi în primul rînd de valoroasa *Istorie a lui Ştefan cel Mare* (1904) a lui N. Iorga[3], Delavrancea înţelege că asemenea incursiuni sau „scurtarea" cîte unui boier erau dictate de necesităţi politice stringente : securitatea statului şi a tronului, fortificarea puterii centrale, încurajarea răzăşimii (care devine principalul reazem al domnului) — toate acestea în vederea întăririi economice a ţării şi a ridicării capacităţii ei de apărare. Însă cu toţi „bemolii" puşi de cronicar la cheia naraţiunii sale, interpretarea rămîne, cum anticipam, predominant admirativă, străbătută de ideea *unicităţii* lui Ştefan : „Nimea [= nimenea] den domni, nici mai nainte, nici după aceea l-au agiunsu". La începutul naraţiunii, domnul este numit „cel Bun", pentru ca în final să devină „sveti" [= sfîntul]. Astfel, portretul final surprinde cu fineţe fenomenul de apoteozare a lui Ştefan, încă din timpul vieţii. La Delavrancea, acest fenomen stă în centrul piesei. Asistăm de la începutul ei la o adevărată trecere din timpul profan (al caducităţii) în cel sacru (etern). Abundă, în dramă, denominaţii precum : „*leul* Moldovei", „*zmeul* bătrîn", „*sfîntul*", voinţa domnului e de nezăgăzuit precum „*apele Ceahlăului cînd se umflă primăvara*", culminînd cu apelativul „*Ăl-de-sus*" şi cu emblematica figură prezentă încă în titlul piesei : „*soare*". Totul converge spre imaginea de fabulos şi sacru, subliniată şi de indicaţiile scenice ale dramaturgului (în timpul tiradei sale finale se dezlănţuie o ploaie grozavă, cu tunete şi fulgere). Cronicarul subliniază unicitatea domnului dispărut şi prin evocarea unor fenomene naturale neobişnuite şi premonitorii : „Fost-au mai nainte de moartea lui Ştefan-Vodă, întru acelaşi anu, *iarnă grea şi geroasă, cît n-au fost aşa niciodinioară* [= niciodată]" (s. n.). Desigur, asemenea notaţii pot fi motivate prin mentalitatea epocii, dar nu-i mai puţin adevărat că, situate îndată după secvenţa apoteotică a portretului („sveti Ştefan-Vodă"), ele se încarcă de o expresivitate şi o semnificaţie particulare.

[3] Marele istoric spune, între altele : „...Ştefan cel Mare n-a fost un scornitor de războaie. Niciodată el n-a căutat un duşman, niciodată n-a avut o toană sîngeroasă, cheful unei mari vînători de oameni. [...] În alte vremuri el ar fi fost un bun păstor de oameni, un împărat cu iubire şi credinţă, ţesînd firele de aur ale unor zile paşnice, în mijlocul mulţămirilor ce s-ar fi înălţat pretutindeni spre bunătatea lui. Dar, bătută de valurile tuturor furtunilor, ţara avea nevoie de un paznic neadormit. Şi el fu acela, omul viteaz, dar nu crunt, pe care-l cereau vremurile" (*Istoria lui Ştefan cel Mare*, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1966, p. 64).

În viziunea lui Delavrancea, calitatea cardinală a lui Ștefan, prin care se explică perenitatea domniei și a tot ce a făptuit memorabil, este aceea de a fi înțeles voința țării și de a fi lucrat în sensul ei : „Și cum vru Moldova, așa vrui și eu". Detaliată în dramă, această idee-pivot este sugerată în cronică : „Iar pre Ștefan-Vodă l-au îngropat *țara cu multă jale și plîngere [...]. Atîta jale era, de plîngea toți, ca după un părinte al său,* că cunoștea toți că s-au scăpat [= au pierdut] *de mult bine și de multă apărătură*" (s.n.).

O deosebire importantă dintre cele două portrete stă în complexitate. În cronică, Ștefan apare în primul rînd în ipostaza de conducător militar, apoi de om politic și prea puțin ca om pur și simplu. Fiind în mod esențial istorie, cronica surprinde laturile „oficiale" ale personalității, fără a-și permite „invenția" privind psihologia particulară a omului, invenție pe care o operă de imaginație, de ficțiune, și-o îngăduie, prin statutul său. În *Apus de soare*, Ștefan apare nu numai ca domnitor, dar și ca om, în ipostazele lui familiale, colocviale etc. În interpretarea lui Delavrancea, voievodul vădește suavități și frăgezimi nebănuite, contrastînd cu solemnitatea și grandoarea hieratică a omului politic și a conducătorului militar (să ne amintim de discuțiile sale cu Doamna, apoi cu Oana și Rareș). El mînuiește cu subtilitate arta sugestiei, a vorbirii aluzive, e un spirit al nuanțelor și un om învățat, dovedind o mare clarviziune politică la nivel european (a se vedea în acest sens evocarea demersurilor sale pe lîngă principii străini).

Fiind de genuri diferite, era firesc ca operele în discuție să uzeze de mijloace portretistice diferite. În timp ce cronica folosește stilul indirect, în piesă domnitorul e caracterizat atît prin propriile-i replici, cît și prin replicile celorlalte personaje, care nu apar decît spre a spune ceva despre Ștefan, singurul personaj al dramei, toate celelalte nefiind decît oglinzi în care se reflectă fațetele personalității complexe a protagonistului. Pe de altă parte, diferențele de stil țin de diferențele dintre clasic și romantic : lapidar, eliptic chiar, simplu și măsurat în cronică ; amplu, patetic, încărcat, grandilocvent în dramă — dar de o grandilocvență nesupărătoare, dimpotrivă, foarte potrivită aici, în acord cu personalitatea neobișnuită a lui Ștefan.

Toți oamenii mari s-au format înaintea academiilor sau independent de ele. Homer și Fidias, Sofocle și Apelles, Vergiliu și Vitruviu, Ariosto și Michelangelo nu aparțineau nici unei academii ; Tasso n-a primit decît criticile nedrepte ale (Academiei) Crusca, iar Newton nu datorează Academiei Regale din Londra descoperirile sale în optică, în gravitație, în calculul integral și în cronologie. La ce pot servi atunci academiile ? La întreținerea focului pe care marile genii l-au aprins.

VOLTAIRE

Într-un suflet mare, totul este mare, iar într-un suflet mediocru, totul este mediocru ; prietenia, ca și toate celelalte.

PASCAL

Nu cere de la pîriu explicarea mării, nici de la colină explicarea muntelui. În înțelesul celor mari se cuprinde înțelesul celor mici, dar niciodată dimpotrivă.

TITU MAIORESCU

„Dacia literară" și importanța sa în literatura română (I)

PAUL CORNEA
Universitatea din București

Apariția *Daciei literare*, la 1840, e un eveniment de importanță decisivă pentru cultura noastră din secolul trecut. Revista condusă de M. Kogălniceanu are, în același timp, semnificația unui sfîrșit și a unui început de epocă : ea anunță sfîrșitul unei perioade de pionierat și căutări febrile, în care însă bunele intenții nu erau totdeauna servite de criterii limpezi, și începutul alteia, de largă desfășurare a talentelor în jurul unui program întocmit cu luciditate și spirit critic, promovînd hotărît directiva națională drept temelie a noii culturi.

La *Dacia literară*, suspendată după numai trei numere, și la urmașele sale — *Propășirea*, apărută în 1844, și *România literară* din 1855. — se vor afirma principalii scriitori ai vremii, cei pe care istoriografia literară românească îi cuprinde sub denumirea generică de „pașoptiști" : M. Kogălniceanu, C. Negruzzi, V. Alecsandri, Alecu Russo, Gr. Alexandrescu, I. Ghica, N. Bălcescu, D. Bolintineanu ș.a. Ei alcătuiesc laolaltă o grupare omogenă prin vîrstă, formație și aspirații. Foarte tineri, cei mai mulți avînd între 20 și 25 de ani, energici, întreprinzători, însuflețiți de un patriotism fierbinte, educați în spiritul ideilor înaintate ale vremii, pașoptiștii vor ocupa rapid poziții centrale în viața culturală, imprimînd literaturii noastre un curs nou, o dezvoltare accelerată și din cele mai rodnice. Acești tineri nu mai trăiesc sub semnul reminiscențelor școlii grecești, ca Ion Heliade Rădulescu, și nici al amintirilor arcadice, ca Gh. Asachi, ci sub imperiul mișcării de deșteptare a naționalităților și al romantismului liberal. Ei nu se mai limitează, ca predecesorii direcți, la o propagandă în spirit iluminist și nici nu amestecă eclectic materiile, obiectivele și influențele. Își dau seama că pentru a-și smulge patria dintr-o înapoiere nemeritată, lupta culturală trebuie îmbinată cu cea politică, activitatea de creație cu construcția unui cadru instituțional modern. Cunoscînd riscurile pe care și le asumă și dificultățile pe care le au de întîmpinat, știu să evalueze corect șansele de izbîndă, să se adapteze inteligent împrejurărilor, să recurgă la schimbări tactice fără a face compromisuri cu principiile. E o generație care unește în chip exemplar un idealism avîntat, luînd la un Nicolae Bălcescu forma vizionarismului profetic, cu un simț nuanțat al circumstanțelor și un spirit practic de o remarcabilă cumințenie. Acest acord între *a voi* și *a putea*, între sensibilitate și rațiune, între ideal și real e semnul distinctiv al pașoptismului, în genere, și al orientării preconizate la *Dacia literară*, în mod special.

Articolul-program al *Daciei*, elaborat de M. Kogălniceanu, a fost însușit de toți scriitorii generației de la 1840 drept o profesie de credință proprie. Kogălniceanu începe prin a elogia meritele predecesorilor, ale lui Heliade, Asachi și Barițiu, ctitorii *Curierului românesc*, *Albinei românești* și *Foii pentru minte, inimă și literatură* — „*cele mai bune foi ce*

avem astăzi". El sugera, însă, și cele două laturi negative ale publicațiilor amintite : faptul că acordă prea puțină atenție problemelor de literatură, prin urmare, că nu antrenează spiritele în sfera culturii și a dezbaterii de idei ; pe de altă parte, că suferă de o „coloră locală" prea pronunțată, cu alte vorbe, că sînt mai mult provinciale decît românești. *Dacia* își propunea să meargă mai departe pe drumul deschis, dar asumîndu-și, în mod ferm, dubla sarcină de a se îndeletnici „numai" cu literatura națională și de a publica „producțiile românești, fie din orice parte a Daciei", cu condiția să fie „bune".

Punctul central al programului lui Kogălniceanu îl constituie afirmarea hotărîtă a directivei naționale și populare în literatură. Dacă Heliade cuprinsese în aceeași încurajare generoasă creația originală și traducerile, bucurîndu-se că se scrie românește și se îmbogățesc tipăriturile în limba națională, *Dacia* pune capăt nesiguranței criteriilor. Ea proclamă că originalitatea națională este *„însușirea cea mai prețioasă a unei literaturi"* și condamnă sever înmulțirea imitațiilor și a traducerilor, deoarece ele *„s-au făcut la noi o manie primejdioasă, pentru că omoară în noi duhul național"*. Cu toată aparența exclusivistă, punctul acesta nu trebuie interpretat drept o condamnare a politicii de asimilare a culturii europene. După cum va explica tot în coloanele *Daciei*, într-un număr ulterior, Kogălniceanu era împotriva abuzurilor, nu a principiului însuși, combătea superficialitatea și maimuțărirea Apusului, nu preluarea cărților și a ideilor folositoare.

Redactorul adresează scriitorilor celebrul apel de a se inspira din realitatea autohtonă : *„Istoria noastră are destule fapte eroice, frumoasele noastre țări sînt destul de mari, obiceiurile noastre destul de pitorești și de poetice, pentru ca să putem găsi și la noi sujeturi de scris, fără să avem pentru aceasta trebuință să ne împrumutăm de la alte nații"*. Deși, în aceste rînduri, nu e utilizat cuvîntul „folclor", Kogălniceanu avea în vedere, printre sursele de inspirație, și creația populară. Trebuie notat că, îndreptînd atenția spre mediul local, spre aspectele particulare și specifice ale realității românești, *Dacia* deschidea perspectiva unei literaturi întemeiate pe observație, cultivînd „adevărul" și „naturalul" — îndrumare binevenită într-un climat de sentimentalism romantic excesiv.

Articolul introductiv la *Dacia literară* are și marea însemnătate că pregătește unitatea politică a națiunii. El precizează într-o formă concisă că revista va lupta pentru ca *„românii să aibă o limbă și o literatură comună pentru toți"*. În fine, legitimează necesitatea spiritului critic, dîndu-se a înțelege că faza aprobărilor binevoitoare și a indulgenței tactice se încheiase. În operația necesară de a discerne binele de rău, se făgăduiau criterii obiective și o corectitudine exemplară : *„Critica noastră va fi nepărtinitoare ; vom critica cartea, iar nu persoana. Vrășmași ai arbitrarului, nu vom fi arbitrari în judecățile noastre literare"*.

Acest program, admirabil prin adecvarea la nevoile imediate și de durată ale culturii românești, reluat la *Propășirea* și apoi la *România literară*, străbate ca un fir roșu prin întreaga ideologie literară a vremii. Ecoul său extraordinar dovedește că, departe de a concretiza o inițiativă izolată, el nu făcea decît să dea glas unei stări de spirit destul de generale. Într-adevăr, făcînd din specificul național resortul viu al noii culturi, Kogălniceanu și prietenii săi au marele merit de a fi pus în program o idee care plutea în aer, dar nu-și găsise încă o expresie clară, metodică și pregnantă.

Oricît de binevenite, dacă recomandările *Daciei literare* ar fi rămas în stadiul programatic, fără ca exemple palpabile și convingătoare să le demonstreze rodnicia, e probabil că influența lor ar fi fost sensibil mai redusă, iar faza găsirii de sine a literaturii moderne ar fi întîrziat cu unul sau mai multe decenii. E, însă, o mare șansă că strălucita generație pașoptistă, care a știut să evalueze atît de lucid calea înfăptuirii Unirii și a cuceririi independenței naționale, a dat din rîndurile ei nu numai constructori plini de elan și nu numai luptători de baricadă, ci și scriitori de netăgăduit talent. Îndemnurile au putut fi, astfel, traduse în fapt, ideile s-au încorporat în opere, iar programul *Daciei* a constituit, într-un moment de răspîntie a culturii noastre moderne, cînd totul trebuia urnit din loc, însăși temelia eforturilor creatoare.

V. Alecsandri: „Deșteptarea României"

GEORGETA ANTONESCU
Universitatea din Cluj-Napoca

Compusă în februarie sau, mai probabil, în martie 1848, cu puțin timp înainte de izbucnirea mișcării revoluționare din Moldova, poezia a avut mai întîi titlul *Către români* și a fost tipărită pe foi volante și în revista *Foaie pentru minte, inimă și literatură* de la Brașov, în numărul 21, din 24 mai 1848. Autorul i-a dat titlul sub care e cunoscută actualmente în 1863, cînd o include printre *Mărgăritărele*, în ediția a doua a volumului *Doine și lăcrimioare*.

Izvorîtă din însuflețirea care a condus la încercarea de transformare revoluționară a situației social-politice a Moldovei în primăvara anului 1848 și menită să stîrnească și să susțină entuziasmul viitorilor participanți la mișcare, *Deșteptarea României* are o vădită structură retorică și utilizează vocabularul caracteristic al ideologiei românești pașoptiste. Termenii acestuia sînt mai puțin concreți, și, socialmente vorbind, mai puțin radicali decît cei folosiți de ideologii și poeții munteni din aceeași epocă (*Marșul libertății* al lui Ion Catina, compus tot atunci, îndeamnă direct la luptă împotriva boierilor și a rînduielilor feudale), dar nu sînt mai puțin reprezentativi. Cuvîntul-cheie, cuvîntul cel mai frecvent utilizat în poezia lui Alecsandri, este cel de *libertate*, pe care îl întîlnim de cinci ori, în poziții privilegiate, atît în partea argumentativă a discursului poetic, cît și în concluzia sa. Alături de el, precizîndu-i sau, poate, mai curînd, rotunjindu-i sensurile, întîlnim cuvinte și expresii cum ar fi „a lumei deșteptare", „timp reformator", „dezrobire", „obștesc" (și el, în mod semnificativ, de trei ori repetat în strofa a cincea), „înviere", „falnic viitor", precum și, de pe acum, expresia directă a idealului *unirii*, prezentă în ultimele trei strofe sub forma unor sintagme ca : „sculați frați de-același nume", „timpul de frăție", „Peste Molna, peste Milcov, peste Prut, peste Carpați", „cu toți mînile vă dați", „Copii de-același sînge", „cu toții într-o unire". *Libertatea* (într-o concepție încă destul de vagă și de generală, poate însă tocmai de aceea capabilă să ralieze pături sociale largi și destul de eterogene) și *unirea* (de data aceasta cu gîndul limpede al legării într-o singură entitate a celor trei provincii istorice) sînt pietrele unghiulare ale ideologiei și acțiunii pașoptiste și ele alcătuiesc și noțiunile-pivot ale poeziei lui Alecsandri.

În fața lor, și definind starea prezentă, pe care revoluția trebuia s-o modifice, stau *tirania* crudă (exercitată de „străini" și de „stăpîni" nepăsători de binele poporului, numind, deci, cauza externă a suferințelor acestuia) și *orbirea* (tradusă în „adormire", „nemișcare", „letargie", prin care se manifestă neputința sau, mai precis, necunoașterea propriei puteri, care devine cauza interiorizată a acelorași suferințe).

Întregul discurs poetic al lui Alecsandri ținteşte la răsturnarea echilibrului de forțe între aceste noțiuni, care denumesc realități social-politice și psihologice deopotrivă, și în acest sens este orientată construcția *Deșteptării României*. În prima sa versiune, titlul are deja o semnificație exhortativă (de îndemn), cuprinzînd ideea de adresare directă ce se materializează apoi, de-a lungul întregului text, prin folosirea persoanei a doua (plural sau singular, după cum cei vizați sînt „românii" sau „poporul român") și a verbelor la imperativ. Cele zece strofe ale poeziei sînt dispuse simetric, mai întîi în două perechi, prima retoric-interogativă, a doua exclamativă, apoi în două grupe de cîte trei strofe caracterizate prin aceeași succesiune întrebare — îndemn (ultima strofă a poeziei are și un pronunțat caracter apoftegmatic, de sentință lapidară, care rezumă un adevăr general-uman, imposibil de pus la îndoială sau de contrazis).

În acord cu această structură și cu scopurile sale fundamentale, poezia este bazată pe un sistem imagistic simplu și limpede, axat pe antiteză (contrastul între „nemișcare" și „deșteptare", între somnul și veghea conștiinței, între împăcare cu starea de subordonare și răzvrătirea în fața nedreptății) și utilizînd din belșug repetiția. Această ultimă figură de stil este prezentă în aproape toate strofele. Unele formulări par aproape pleonastice („Voi ce stați în adormire, voi ce stați în nemișcare", sau „inima voastră ce tresare și ce bate"), dar sînt determinate cu siguranță nu numai de necesități de măsură a versului (împlinirea celor 15 sau 16 silabe ale versurilor lungi impune uneori diluarea frazei), ci și de un fel de inerție a expresiei : fraza o dată „lansată", din cauza încărcăturii afective pe care o presupune, nu se poate opri după epuizarea strictă a sensului, ci se prelungește prin intermediul reluării în altă formă a ideii. Redundanța oratorică este un fenomen general, ușor de observat în toate epocile. Repetiția îmbracă alteori în *Deșteptarea României* forma anaforei (în strofele a cincea, a șasea, a noua și a zecea), ritmînd în acest fel ideea și făcînd-o memorabilă, sau devine nucleul unui adevărat „joc de cuvinte", întemeiat în același timp și pe antiteză, cu efecte persuasive certe (în finalul poeziei : „Fericit, măreț acela care... / Pentru Patria sa *moare* / *Nemurire* moștenind", s.n.).

Pentru a face mai convingătoare cuvintele sale, poetul apelează și la personificare, transformînd ideea de libertate și de dreptate într-un „glas", „Ce pătrunde și răzbate / Orice suflet omenesc", imaginîndu-și „cruda, oarba tiranie" ca un stăpîn nemilos ce „înjugă" popoarele „la caru-i de trufie" (există aici, în germene, o alegorie a tiraniei), sau gîndindu-se la patrie (cum va face, mai tîrziu, autorul *Cîntării României*) ca la o „mamă" înrobită care își așteaptă feciorii viteji, porniți să o elibereze.

Epitetele folosite de Alecsandri sînt, la prima vedere, puține și relativ banale, în orice caz familiare retoricii jurnalistice pașoptiste, ca și poeziei cu tematică social-politică și patriotică a acestei perioade *(mîndru, falnic, triumfător* sau *crud, orb, nevrednic)* ; ele nu sensibilizează ideea, ci o împodobesc (aparțin toate speciei epitetelor ornante, a căror utilizare se învăța din manualele de retorică ale vremii), dar o fac întru totul în

spiritul concepției întregului, se subordonează, deci, aceleiași structuri antitetice și apar firesc sub pana poetului-agitator.

Tocmai această deplină adecvare a mijloacelor expresive la scopurile pentru care a fost scrisă poezia i-a asigurat eficacitatea în epocă și viabilitatea în fața cititorilor actuali. Contribuie la aceasta și binecunoscuta ușurință de versificație a lui Alecsandri, care reușește să mențină de-a lungul a zece strofe o structură prozodică nu foarte comodă : strofa de cinci versuri, primele trei de 16/15/16 silabe, ultimele două de 8/7 silabe, cu rime feminine în versurile 1 și 3 și masculine în versurile 2, 4, și 5, ultimele două versuri, prin scurtimea relativă și rima oxitonă căzînd de fiecare dată ca o concluzie cu neputință de tăgăduit sau un îndemn căruia cititorul nu i se poate sustrage. Acest tip de strofă fusese utilizat și de Vasile Cîrlova în *Marșul (Oștirii române)*, cu rezultate similare.

Efectul poeziei lui Alecsandri în epocă a fost considerabil. Autorul însuși o definise într-o scrisoare autobiografică către Ubicini drept o *Marseillaise* care „înflăcărase spiritele" de la 1848. În numărul următor al *Foii pentru minte, inimă și literatură* apare celebrul *Un răsunet* al poetului ardelean Andrei Mureșanu („Deșteaptă-te române..."). Ecouri ale poeziei *Deșteptarea României* regăsim în versurile lui C. D. Aricescu *(Marșul libertății)*, Al. Sihleanu *(La Patrie, Ce e mai dulce-n lume)*, G. Crețeanu *(Primăvara, O noapte în Carpați)* și chiar în *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie ?* de M. Eminescu.

Pentru toate aceste motive, *Deșteptarea României* rămîne nu numai una dintre piesele cele mai reprezentative ale liricii patriotice și revoluționare a lui V. Alecsandri (alături de *Hora Unirii*, care își are rădăcinile tot într-un text redactat în timpul revoluției de la 1848), ci și una dintre poeziile fundamentale ale întregii generații, sintetizîndu-i atît idealurile, cît și mijloacele expresive specifice.

G. Bacovia: „Plumb"

Prof. VIORICA AVRĂMUȚ
Liceul Național, Iași

Nu întîmplător poezia *Plumb* *, așezată în deschiderea volumului cu același titlu din 1916, sintetizează motive și mijloace de expresie, stări poetice și viziuni definitorii pentru lirica bacoviană. Această concentrare maximă explică, într-o oarecare măsură, impresia de lirism criptic pe care o lasă poezia la o primă lectură. În realitate, nu e vorba aici de o încifrare simbolică, ci de o anume deconcertare a cititorului în fața profunzimii enigmatice a unei poezii aparent de o rară simplitate. *Plumb* este exemplară pentru sensul special al „simplității" bacoviene, o simplitate formală savantă, rafinată, rod al decantărilor lirice succesive, al esențializării. Poetul „plumbului" obligă la o speculație ideatică asupra esențelor, ca impresioniștii. De aici, aparența de poet monocord semnalată de E. Lovinescu.

* Inspirată de un eveniment din 1900 al biografiei interioare a poetului, cum își amintește Agatha Grigorescu-Bacovia, poezia *Plumb* este terminată în 1902 și publicată pentru prima oară în revista condusă de I. M. Rașcu, *Versuri*, Iași, anul I, nr. 2, 1 oct., 1911, sub semnătura George Andonie, ulterior fiind inclusă în volumul îngrijit de Ion Pillat ș.a., *Plumb*, Tipografia Flacăra, 1916, volum premiat în 1923 de Ministerul Artelor.

Simetria celor două strofe ale poeziei, corespondența sintagmelor în care cea mai mică variație produce surpriza invită la o lectură paralelă a versurilor, căci semnificațiile poetice emană din ansamblu, din sinteza stărilor poetice comunicate. Citită independent, prima strofă ar oferi doar un obișnuit tablou funerar simbolist, schițat cu mijloace desprinse din recuzita imagistică simbolistă :

Dormeau adînc sicriele de plumb,
Și flori de plumb și funerar vestmînt —
Stam singur în cavou... și era vînt...
Și scîrțîiau coroanele de plumb.

Strofa a doua însă, prin minime schimbări, dezvăluie profunzimi lirice neașteptate. *Cadrul fizic* schițat în prima parte devine acum *proiecție metafizică*, grație tocmai acestor mici „trădări" ale simetriei :

Dormea *întors amorul meu* de plumb
Pe flori de plumb, *și-am început să-l strig* —
Stam singur *lîngă mort... și era frig...*
Și-i *atîrnau aripele* de plumb. (s.n.)

Straniul se insinuează treptat, începînd cu detaliul enigmatic : „dormea întors amorul meu", ca într-un tablou în care perspectiva inițial normală, naturală a lucrurilor se răstoarnă prin revelația unui amănunt insolit. De ce dormea „întors" amorul ? Un singur răspuns, o singură „cheie" ar spulbera enigma. Or, esența poeziei bacoviene constă în această *deschidere* de semnificații sub *aparența închiderii* formale. Este, și acesta, un atribut al situării poetului în modernitate, din perspectiva propusă de Hugo Friedrich : „Apropiată de exprimarea eliptică e polivalența lexicală sau sintactică, o altă caracteristică a liricii moderne" (*Structura liricii moderne*, București, Editura pentru Literatură Universală, 1969, p. 164).

Așadar, amorul „întors" pare un simplu detaliu, dar este un *detaliu generativ*, care schimbă perspectiva de ansamblu asupra tabloului, imaginea-cheie care deschide calea spre înțelegerea semnificațiilor întregului discurs liric. Astfel că aparenta banalitate a versurilor, care păreau o preluare manieristă a șabloanelor simboliste, se încarcă de neașteptate sensuri grave. Prin detaliul generativ, banalitatea devine *insignifianță elocventă*. În acest sens, poezia *Plumb* e tipică pentru clarificarea substanței intime a lirismului bacovian. Sursele acestuia trebuie căutate tocmai în atitudinea poetului față de canoanele simboliste. Dincolo de motivele, atitudinile, sugestiile și sinesteziile simboliste, sensibilitatea poetului caută perspectiva din care să se exprime în registrul grav, profund al meditației încordate în fața universului și a legilor sale.

Poezia *Plumb* nu este o simplă abordare a motivului morții, ci exprimă și obsesia bacoviană a sfîrșitului. Spațiul închis al cavoului, cu „sicrie de plumb", „flori de plumb", „coroane de plumb", „funerar vestmînt", devine un apăsător decor *artificial*, în contrast cu *naturalul* sfîrșitului fizic al ființei. Presiunea artificialului, pe care poetul o percepea în societate și în viață, în general, se extinde și asupra morții, ca în sugestiva imagine din *Panoramă* : „În racle de sticlă — prințese / Oftau, în dantele, mecanic". Sentimentul morții nu se exteriorizează la Bacovia în decorul *funebru*, ca la simboliștii minori, nici în previziunile *funeste* ale „poeților decadenți" francezi (Verlaine, Rimbaud, Laforgue, Rollinat), ci devine *stare de spirit intensificată* pînă la viziunea ce modelează exteriorul. Prin

această potențare și proiecție cosmică a trăirilor eului, Bacovia depășește cadrele simbolismului.

Prezentă și în *Plumb*, convertirea Erosului în Thanatos, asocierea eroticii cu moartea reprezintă o viziune bacoviană definitorie. Adeseori, strania transfigurare se produce sub efluviile muzicale : „Clavirul catafalc părea și nu clavir..." *(Marș funebru)*. În *Plumb* însă, poetul nu apelează la simple sugestii muzicale, nu vizează muzicalitatea exterioară, ca în experimentele macedonskiene inspirate de instrumentalismul lui René Ghil. El aspiră să ajungă prin muzica interioară, a ideilor, la inefabil, la metafizic : „Urmărind muzicalul, simbolismul tindea, pe urmele lui Baudelaire, să intre în metafizic, în structura ocultă a inefabilului, adică să facă poezie de cunoaștere" [1].

În prima strofă, repetarea în toate rimele *(plumb — plumb ; vestmînt — vînt)* a vocalelor închise *î* și *u*, cu posibilități de articulare prelungită, susține partitura eufonică a vîntului. În receptacolul reprezentat de cavou, suflul vîntului și sunetul coroanelor de plumb amplifică reverberația sinistră. Diftongii descrescători *ou* și *au (dormeau, cavou, scîrțîiau)*, terminați în același *u* prelung, onomatopeic, sugerează aceleași valori acustice în consonanță cu depresiunea sufletească. În strofa a doua, poetul va defini pe deplin sensul singurătății : „stam singur în cavou", într-un decor artificial construit de om, devine „stam singur lîngă mort". Tensiunea solitudinii crește, ducînd la desperare ; crisparea eului ajunge la paroxism și cere eliberarea prin strigăt. Așa că visului sumbru impresionist de la început îi urmează revolta expresionistă : strigătul.

Eufonic, senzațiile auditive din primele versuri *(u, î, au, ou)* sînt întrerupte brusc de vocala acută *i (strig, frig)*. Monotonia melodică este punctată de sincopă, sunetul acut *i* sfîșie melopeea depresivă, ca un accent atonal marcînd efortul eliberării. Versul final revine însă la același lamento, încărcat cu noi valori dramatice *(Și-i atîrnau aripele de plumb)*, căci strigătul rămîne fără efect. Suferința poetului nu-și găsește ecou, este destinată a se consuma în limitele eului, sens al incomunicabilului surprins și de Eminescu : „De plînge Demiurgos, doar el aude plînsu-și".

Ciclul trăirilor sufletești din poezia *Plumb* este, de fapt, specific pentru definirea stării poetice bacoviene. Aceasta e marcată de parcurgerea obsesivă a etapelor descrise : *însingurare* (proces voluntar) — *solitudine* (damnare) — *recluziune* (spațiu închis) — *crispare* (tentativa de eliberare) — *desperare* (tragism) — *însingurare* ș.a.m.d. Sub apăsarea de plumb a singurătății, ființa alienată în căutarea esenței sale se plasează pe o orbită existențială închisă. Poetul reia acest ciclu închis, monoton, cu obstinație, nutrind convingerea că nu se poate salva decît prin poezie, ca singur remediu împotriva alienării prin pozitivism și artificialitate.

Din punct de vedere cromatic, poetul care se declara obsedat de „un subiect de culoare" și care a încercat să obțină sugestii din cultivarea impresionistă a unor pete de culoare (galben, violet, verde crud) ori din alternanța altora (alb / negru, alb / roșu) realizează în *Plumb* o esențializare și o sinteză. Plumbul evocă o sinteză (culoarea gri), dar el sugerează și o senzație complexă de apăsare, de zbor oprit *(Și-i atîrnau aripele de plumb)*. Semnificativ, Bacovia nu a ales bronzul durabil și statuar al clasicilor, nici metalul dur turnat în spadă ori ruginind în ruine al romanticilor și nici metalele prețioase, strălucitoare, care fascinau pe

[1] G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, Fundația pentru Literatură și Artă, 1941, p. 608.

parnasieni. Plumbul, metalul-speranță al alchimiștilor, devine la Bacovia simbolul *dezolării*, fiind plumbul aripilor. Metalul supus oxidării, degradării semnifică simbolic desperarea, desemnează sensul *depresiv* al trăirii poetice. Cultivarea originală a acestui simbol central în poezia *Plumb* indică și sensul esențializării lirice la Bacovia.

Poezia *Plumb* relevă înțelesul particular al artei bacoviene : apelul la arsenalul de motive și tehnici simboliste, la modelele „poeților blestemați" *(Și Poe și Baudelaire și Rollinat)* rămîne doar un reper exterior, demn de a fi luat în considerație numai pentru a măsura distanța ce-l separă pe poetul nevrozelor de tradiția constituită.

G. Călinescu: „Enigma Otiliei"

Prof. dr. GH. LĂZĂRESCU
Liceul „N. Bălcescu", București

Apariția romanului *Enigma Otiliei* în 1938 releva o nouă ipostază a personalității creatoare a lui George Călinescu, afirmat pînă atunci în domeniul criticii (prin colaborări la *Universul literar, Viața literară, Sburătorul, Gîndirea, Adevărul literar și artistic),* al istoriei literare (prin monografiile *Viața lui Mihai Eminescu* și *Opera lui Mihai Eminescu)* și în cel al poeziei (volumul de versuri apărut în 1937).

Scriitorul publicase în 1933 romanul *Cartea nunții,* predominant liric, un poem al dragostei juvenile, considerat drept exercițiu „în vederea unei plănuite opere epice". Cu *Enigma Otiliei,* G. Călinescu se înscrie, valoric, printre marii romancieri ai literaturii române interbelice, aducînd o tonalitate epică distinctă în ansamblul de mare efervescență înnoitoare a momentului.

În articolele despre roman din anii '30, G. Călinescu se delimitase de experiențele unor romancieri contemporani (Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu) și de influențele proustiene, militînd pentru romanul obiectiv și, dintr-o perspectivă clasicistă, pentru tipologie și caracterologie.

Adept al legăturii romanului cu viața modernă, susținînd deci inspirația din mediul urban, G. Călinescu afirma în 1933 că, sub raportul formulei epice, nu modelul lui Proust este necesar pentru romanul românesc, ci acela tolstoian și balzacian : „Tipul firesc de roman românesc este deocamdată acela obiectiv" [1]. Acest roman, credea Călinescu, trebuie să fie interesat de cazurile individuale în măsura în care ele se transfigurează artistic în tipuri : „Psihologia unui individ n-a devenit artisticește interesantă decît cînd a intrat într-un tip" [2]. Criticul își manifesta astfel, o dată mai mult, adeziunea constantă la clasicismul care, prin opera lui Molière sau La Bruyère — ca să nu dăm decît aceste două exemple —, era preocupat de caractere : *avarul, ipocritul, impostorul, mizantropul* etc. Pe Balzac, G. Călinescu îl recepta din aceeași perspectivă clasicistă : „Totul este fundamental la Balzac, orice individ înfățișează un caracter. Numai scena pe care eroii joacă poartă notele epocii" [3].

Transpunînd aceste deziderate în creația literară, G. Călinescu realizează în *Enigma Otiliei* personaje-caractere, în sensul că ilustrează cîte o trăsătură etern-umană (avarul, arivistul) fără să le facă schematice,

[1] G. Călinescu, *Ulysse,* București, Editura pentru Literatură, 1967, p. 433.
[2] *Ibidem,* p. 438.
[3] *Ibidem,* p. 442.

ci conferindu-le întreaga bogăție de caracteristici ale individualului, ale vieții. De asemenea, mediul nu este un simplu adaos decorativ, ci se află într-o profundă osmoză cu personajele.

Autorul reușește să recreeze atmosfera societății bucureștene de la începutul secolului. Data și locul desfășurării acțiunii, ca și trăsăturile principalelor personaje sînt fixate, cu precizie balzaciană, din primele pagini ale cărții : „Într-o seară de la începutul lui iulie 1909, cu puțin înainte de orele zece, un tînăr de vreo optsprezece ani, îmbrăcat în uniformă de licean, intra în strada Antim, venind dinspre strada Sfinții Apostoli [...]". Romancierul, omniscient, știind, adică, de la început totul despre personajele sale, ni-l prezintă pe acest tînăr : „Se numea Felix Sima și sosise cu o oră mai înainte în București venind din Iași, unde fusese elev în clasa a VIII-a a Liceului internat. Sfîrșise liceul, trecînd și examenul de capacitate, și acum venea în București la tutorele său, Costache Giurgiuveanu". În casa acestuia din urmă, Felix va întîlni, în chiar seara sosirii, pe cei care vor juca un rol important în viața lui : Otilia, Pascalopol, Aglae, Simion, Aurica.

Romancierul urmărește două planuri, care se împletesc pe întreaga durată a acțiunii : *cel erotic*, urmărind educația sentimentală a lui Felix, dragostea lui pentru Otilia, sfîrșită neașteptat prin plecarea acesteia, și *planul social*, avînd în centru goana clanului Tulea după moștenirea lui Costache Giurgiuveanu.

Romanul trebuia să se intituleze inițial *Părinții Otiliei*, pentru a pune în evidență calitatea de orfană a acesteia și tendințele celorlalte personaje de a se erija în protectorii ei. În forma în care a apărut cu titlul *Enigma Otiliei*, la sugestia editorului, din considerente comerciale, cititorii pot descifra sensul din comportamentul Otiliei : deși fata pare a-l iubi pe Felix, ea îl părăsește totuși spre a se căsători cu Pascalopol, abandonat la rîndul său mai tîrziu. S-a spus că enigma Otiliei este însăși enigma feminității. Plină de viață, într-o permanentă mișcare în care trece cu grație, dar și cu superficialitate, de la o preocupare la alta, capabilă de „gîngășii neprevăzute" și amestecînd „o seriozitate rece, blazată, cu cele mai teribile copilării", Otilia (al cărei nume revine și în poezia călinesciană) a fost marcată din copilărie de statutul ei de orfană și, în ciuda dragostei paterne a lui Costache Giurgiuveanu, de invidia și răutățile familiei Tulea. Dorința fetei este, mai ales după moartea tutorelui ei, de a evada din acest mediu meschin, de a trăi o viață lipsită de griji. Pe Felix îl iubește, dar nu simte în el protectorul de care are nevoie și își dă seama că dorința ei de trăire plenară, accentuată de perspectiva trecerii rapide a tinereții, ar contraveni țelului profund al tînărului : acela de a deveni om de știință : „Singura noastră formă de inteligență, mai mult de instinct, e să nu pierdem cei cîțiva ani de existență, vreo zece ani cel mult. [...] Succesul nostru în viață e o chestiune de viteză, iubite Felix". Într-adevăr, cînd, cîțiva ani mai tîrziu, Pascalopol, întîlnit întîmplător în tren, îi arată o fotografie, Felix n-o mai recunoaște în ea pe Otilia : „Femeia era frumoasă, cu linii fine, dar nu era Otilia, nu era fata nebunatică. Un aer de platitudine feminină stingea totul. Avusese dreptate fata : «noi nu trăim decît cinci-șase ani !»".

Planul social urmărește problema unei moșteniri vînate de oameni fără scrupule, motiv frecvent în proza realistă a secolului al XIX-lea, de exemplu în *Vărul Pons* de Balzac sau în *Război și pace* de Tolstoi (agitația din jurul testamentului lăsat de tatăl lui Pierre Bezuhov). Posesor

al unei mari averi obținute prin mijloace pe care Felix le descoperă treptat cu uimire, Costache Giurgiuveanu este un avar care trăiește într-o casă dărăpănată, ia bani de la Felix și este „mirat ca de o ipoteză absurdă" de ideea de a restitui banii care i-au fost dați din greșeală de către Pascalopol. Fizionomia și mediul în care trăiește îl caracterizează, la modul balzacian, pe Costache Giurgiuveanu. Ca și Balzac, în *Eugénie Grandet*, G. Călinescu este interesat de avar în ipostaza lui paternă ; moș Costache este umanizat de dragostea pentru Otilia, care totuși nu-l poate hotărî să renunțe la bani, punîndu-și în practică intenția de a-i trece pe numele ei, și moștenirea intră în mîna lui Stănică. Acesta, avocat fără procese, este tipul arivistului, al omului dornic de căpătuială cu orice preț. Curios, insistent, amestecîndu-se în viața altora, prezent peste tot, suplinind sentimentele autentice prin grandilocvență, Stănică Rațiu este un exemplar supus observației de moralist a scriitorului : „În fond, el era un sentimental cu instincte casnice, bucuros de a se vedea înconjurat de o numeroasă familie. Din păcate, sentimentalismul lui familial se complica cu o mare lăcomie de a-și face o situație prin familie, de a moșteni, de a căpăta". S-a spus, pe bună dreptate, că Stănică este un demagog al ideii de familie, de paternitate ; personajul exploatează aceste teme pentru a obține bani de la Pascalopol sau pentru a stoarce compătimirea generală. Dar după ce se îmbogățește prădîndu-l pe Costache Giurgiuveanu, o părăsește pe Olimpia, de zestrea căreia sperase pînă atunci să profite, și se căsătorește cu Georgeta, de care se folosește în ascensiunea socială.

Orientarea clasicistă nu este însă exclusivă în romanul călinescian. Dacă moș Costache și Stănică Rațiu ilustrau caractere, membrii „clanului Tulea" relevă o înclinație spre monstruos pe care clasiciștii o respingeau. Totuși, întîlnim și în acest caz alte tipuri : Aglae este „baba absolută", de o răutate totală, contrabalansată doar de dragostea pentru copiii ei, pe care îi exaltă în detrimentul Otiliei și al lui Felix ; Aurica este fata bătrînă, avînd drept unică preocupare măritișul : În schimb, Titi și mai cu seamă Simion sînt cazuri patologice în observarea cărora moralistul se unește cu clinicianul.

Pascalopol este un personaj construit cu mare artă din nuanțe : omul fin, matur, elegant, de o discreție și o politețe desăvîrșite, nutrește pentru Otilia o iubire în care el însuși nu poate deosebi dragostea paternă de sentimentul erotic. Faptul că nu vrea să stea în calea fericirii Otiliei, retrăgîndu-se atunci cînd simte nepotrivirea de vîrstă, este încă o dovadă a acestei iubiri, în stare de sacrificiu pentru ființa adorată.

În romanul călinescian, mediul participă la existența personajelor, fiind îndelung impregnat de personalitatea celor care îl populează ; reprezentative sînt în acest sens casa lui Costache Giurgiuveanu sau interiorul lui Pascalopol. Mediul urban este părăsit o singură dată, pentru a se relata călătoria celor doi tineri la moșia lui Pascalopol. Descrierea Bărăganului, făcută cu acest prilej, relevă un scriitor sensibil la grandios, la plastica hiperbolică a spațiilor nemărginite.

Prin pregnanța tipurilor conturate cu acuitatea moralistului și finețea observatorului interesat de multiplicitatea realului și de nuanțele individualului, prin puternica evocare a mediului bucureștean de la începutul secolului, *Enigma Otiliei* se înscrie printre operele de întîia mărime ale romanului românesc obiectiv din perioada interbelică și de totdeauna.

G. Coşbuc şi M. Eminescu

ION DODU BĂLAN
Universitatea din Bucureşti

O condiţie esenţială a unui artist, pe care îl simţim actual şi reprezentativ pentru specificul unui popor, este capacitatea lui de a ne da senzaţia că vine de demult şi de departe, de la începutul vremurilor şi din largul celor patru puncte cardinale, că a fost contemporan cu povestea reală şi închipuită a întregii umanităţi, dar că are adînci rădăcini în timpul şi spaţiul istoric al neamului său. Aşa îl simţim pe Eminescu, aşa pe Coşbuc, căci, deşi după calendar s-au împlinit, la 20 septembrie 1986, un secol şi două decenii de la naşterea poetului de la Hordou, cititorul are sentimentul că cel ce a scris volumele *Balade şi idile* (1893), *Fire de tort* (1896), *Ziarul unui pierde-vară* (1902) şi *Cîntece de vitejie* (1904) s-a ivit o dată cu lumea, sau cel puţin o dată cu poporul român, al cărui sol spiritual este, ca poet naţional, şi a cărui viaţă a oglindit-o cu o neîntrecută originalitate, căci, aşa cum pertinent observa Petru Poantă, la el „originalitatea depăşeşte valoarea estetică“ [1].

Această originalitate constă în prospeţimea şi vigoarea vechimii, poetul dăsînd impresia a fi înţeleptul sfetnic din *Moartea lui Fulger*:

„Bătrîn ca vremea, stîlp rămas,
Născut cu lumea într-un ceas,
El parcă-i viul parastas
Al altor vremi“.

Există lucruri cărora trecerea vremii le dă strălucire — obiectelor de aur, de pildă — şi tărie plăcută, tonică, precum vinului. Aşa e creaţia adevărată, aşa e şi poezia lui G. Coşbuc. El lasă impresia că se confundă cu însăşi ideea de poezie, ale cărei izvoare pulsează în adîncurile vieţii, cînd clocotind de durere şi revoltă *(Noi vrem pămînt, Doina, Spînzuraţi-l, de-i mişel)*, cînd fremătînd de dragoste şi bucuria de a trăi *(Nunta Zamfirei, La pîrîu, Duşmancele, La oglindă, Rea de plată)*, cînd elegiac, zbuciumat, dramatic şi tragic, ca în *Mama, Fata morarului, O scrisoare de la Muselim Selo, Rugămintea din urmă, Moartea lui Fulger, Nebuna* sau în prea puţin cunoscutul poem *Ideal*, un fel de *Luceafăr* feminin, pentru care „feminitatea“ de pe Terra ar merita să-i înalţe un monument poetului de la Hordou şi să-i păstreze o stimă veşnică. Aici Hyperionul, fiinţa consecventă cu sineşi, care respectă dragostea şi cuvîntul dat, fiinţa tragică, este femeia, Coşbuc înscriindu-se cu poemul său într-o sugestivă şi binevenită replică la Hyperionul eminescian. De altfel, în multe privinţe Coşbuc se află în această situaţie care-l face să reprezinte un moment nou, distinct şi semnificativ în evoluţia liricii româneşti. Natura părea că-i hărăzise la aceasta şi iată de ce :

În iunie 1889, murea într-un spital din Bucureşti, măcinat de boală şi de mizerie, Mihai Eminescu, personalitatea cea mai profundă, mai complexă şi mai impunătoare din întreaga literatură română, poetul naţional şi, tocmai de aceea, cel mai universal dintre toţi cei care au

[1] Vezi *Poezia lui George Coşbuc*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979.

scris în limba *Mioriței*. Eminescu face parte din acea categorie de scriitori care vin din adîncurile istoriei unui popor, proiectînd, cu forța geniului, clipa trecătoare în veșnicie, întruchipînd în scrisul său trăsăturile cele mai caracteristice ale spiritualității românești.

Eminescu a fost sinteza strălucită a valorilor folclorice, lingvistice și literare din trecutul nostru și pentru mulți el părea să fi epuizat întregul registru sufletesc al poporului român. Astfel, o serie de poeți, mai slab dotați, socoteau că nu le rămîne decît să-l imite. Unele talente autentice din epoca posteminesciană au înțeles, însă, că opera lui Eminescu, reprezentînd o sinteză, este în același timp un punct înalt de pornire.

Înzestrat cu geniu, Eminescu a intuit, în scurta și tragica sa viață, numeroase teme poetice, esențiale pentru viața poporului nostru, a descifrat direcțiile fundamentale de dezvoltare ale poeziei românești, dar n-a avut răgazul să parcurgă totul pînă la capăt. Murise prea devreme, în 1889, sau chiar și mai devreme, dacă ne gîndim că viața lui spirituală se întunecase cu șase ani mai înainte. Ceea ce începuse el și nu terminase se cerea continuat de alții, pe măsura puterilor fiecăruia. Există în structura intimă a naturii anume legi ale compensației. Un popor talentat și sensibil nu putea rămîne fără un cîntăreț reprezentativ, autentic. În același an, 1889, un nume nou, puțin cunoscut și cu rezonanțe cam aspre, venea de peste munți, din Transilvania. Era George Coșbuc, cel care trimitea spre republicare, din Sibiu, *Convorbirilor literare* de la București poemul *Nunta Zamfirei*, apărut cu cîteva luni mai devreme în *Tribuna* lui Ioan Slavici.

Nunta Zamfirei a răscolit profund și a inundat ca o lumină solară sufletul cititorilor. Semnificația poeziei lui Coșbuc pentru reînnoirea liricii românești a fost subliniată la timpul său de Nicolae Iorga[2]:

Acum cincisprezece ani, cînd nici nu putea să mai fie vorba de o influență a lui Vasile Alecsandri, și cînd aceia care pretindeau că sînt în curentul poetic al lui Eminescu nu dădeau alta decît sarbădă, din ce în ce mai sarbădă repetiție a cîntărilor durerosului maestru, se află deodată în România noastră, unde și cei mai mititei din poețel și poețoi ajungeau repede la o oarecare reputație cu ajutorul... manufacturilor de gazete, se află deci că există în Ardeal un om cu numele George Coșbuc, care face poezii fără tipăruri. Adică el le făcea de mult, dintr-o mare nevoie intimă a sufletului său, care nu învățase poezia la nimeni — dar nu fusese încă descoperit [...]. Prin nu știu ce întîmplare, *Convorbirile literare* dădură de urma lui Coșbuc, sau el dădu de urma lor. *Nunta Zamfirei* apăru, și nuntașii de-acolo aduseră la o mare petrecere a minții pe tot publicul înțelegător de literatură. Mai avem un adevărat poet, și, ceea ce e și mai important, mai avem o adevărată poezie.

Poezia lui Coșbuc aducea, în lînceda atmosferă convențională a epigonilor lui Eminescu, un suflet proaspăt de viață curată, un univers nou, luminat de un puternic optimism. Prin nota sănătoasă, senină, personală a poeziei sale, prin abordarea celor mai acute teme sociale și prin cîntarea, cu o excepțională forță artistică, a naturii și istoriei patriei, George Coșbuc salvează poezia românească dintr-o criză epigonică și se impune ca o puternică personalitate artistică. Pe bună dreptate, scria Liviu Rebreanu în *Gazeta Bistriței* (an. VI, 1 sept. 1926):

...Coșbuc a făcut o revoluție în poezia românească. El a introdus pe țăranii noștri în poezie, țărani adevărați cu păcate și calități mari, cu dureri și bucurii, oameni întregi. Pînă la el în poezia românească țăranul era fantoșă de operetă sau martir

[2] Vezi *O luptă literară*, articole din *Sămănătorul*, vol. II, iulie 1905 — aprilie 1906, Vălenii de Munte, 1916, p. 105.

de melodramă. Coşbuc l-a cîntat întîia oară aşa cum este. Venind cu sufletul plin şi neprihănit, a dat o întorsătură nouă versului poeziei româneşti. Sănătatea exuberantă din versurile lui a oprit valul de mordibeţe sentimentală în care căzură epigonii lui Eminescu.

Coşbuc continua original, nu epigonic, temele senine, atitudinea tonică din versul eminescian, dezvolta uneori embrioanele epice din lirica marelui poet cu o inventivitate atît de pronunţată, încît se impune distinct într-o ipostază inedită, ca un moment nou, marcant, în evoluţia poeziei româneşti. O dovadă concludentă găsim încă la C. Dobrogeanu-Gherea în studiul *Poetul ţărănimii*, într-o comparaţie între balada lui Coşbuc *Crăiasa zînelor* şi *Luceafărul* lui Eminescu :

Crăiasa zînelor are oarecare asemănare cu *Luceafărul* lui Eminescu şi chiar pare a fi inspirată de acesta din urmă. E o asemănare în tema generală : victoria iubirii sexuale, firești asupra visurilor platonice de luceferi la Eminescu, asupra nemuririi ideale în *Crăiasa zînelor*. La Coşbuc e o temă asemănătoare cu tema biblică : căderea primei femei, a Evei, prin gustarea din pomul oprit. E de asemenea o asemănare între dezvoltarea iubirii la fiica de împărat şi crăiasa zînelor şi acelaşi sentiment la „*Cătălin*, copil viclean de casă", şi *fata de împărat*, şi chiar lungimea versurilor şi ritmul e acelaşi. Dar şi această asemănare arată că Coşbuc e un adevărat poet, care nu imitează, ci-şi răsfrînge în creaţiile sale propria personalitate poetică, şi deosebirea caracteristică între sensul şi tonul psihic al acestor două poezii arată deosebirea caracteristică între cei doi poeţi. La Eminescu e mai multă gingăşie, idealitate, umor iubitor în descrierea iubirii ; la Coşbuc e mai mult simţămînt real de dragoste, de voluptate" [3].

Temele dramatice şi chiar tragice sînt prezentate şi la Coşbuc în aceeaşi proporţie ca la Eminescu, dacă nu într-un număr mai mare. Dacă la Eminescu asemenea teme sînt tratate din perspectiva filozofiei culte, la Coşbuc sînt văzute, cel mai adesea, dintr-un unghi popular, dintr-o viziune rurală şi adeseori folclorică. Durerea în poezia lui Coşbuc e autentică, precum e autentică voioşia şi sănătatea sufletească. Chiar dacă George Coşbuc n-ar fi scris poezii mai sprinţare, mai şăgalnice, ca : *Spinul*, *Scara*, *Iarna pe uliţă*, *Sub patrafir*, *La pîrîu* etc., ci numai elegii şi cîntece de jale ca : *Doina*, *Mama* şi acel excepţional poem tragic, *Ideal*, pe nedrept ignorat, el tot s-ar fi deosebit fundamental de pesimiştii post-eminescieni, căci durerea din versurile sale are o explicaţie socială, e durerea reală a poporului exploatat, e dorul şi jalea firească a celor mulţi, care ştiu, însă, a face haz de necaz şi a-şi duce cu demnitate poverile sufleteşti.

Cîntecul lui Coşbuc — cîntec al unui poet patriot şi militant — e smuls din însuşi sufletul poporului, după cum mărturiseşte în poezia *Poetul*, apărută în primul număr al revistei *Flacăra* din 1911 :

Sînt suflet în sufletul neamului meu
Şi-i cînt bucuria şi-amarul —
În ranele tale durutul sînt eu,
Şi-otrava deodată cu tine o beu
Cînd soarta-ţi întinde păharul.

Meritul cel mai de seamă al poeziei sale este *autenticitatea*, datorată legăturii indestructibile cu viaţa poporului, cu tradiţiile şi cu trecutul său istoric, cu aspiraţiile celor obidiţi şi cu natura, în sensul cel mai profund şi mai complex.

[3] Vezi *Studii critice*, III, Ed. I, Bucureşti, 1897, p. 263—264.

„Astra" – 125 de ani de la înființare

VASILE NETEA

S-au scurs 125 de ani de la întemeierea „Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român", numită prescurtat „Astra".

După cum se știe, de șase decenii (de la înființare, în octombrie 1861, pînă la unirea Transilvaniei cu România la 1 Decembrie 1918), „Astra" a fost cea mai puternică și mai activă societate. Ea a urmărit în primul rînd cultivarea limbii și a literaturii române, a științei și a culturii românești, dar s-a preocupat și de ridicarea economică a țărănimii ; era o societate economică și culturală organizată din inițiativa unor personalități ale revoluției de la 1848 : Andrei Șaguna, George Barițiu, Timotei Cipariu, Avram Iancu, Andrei Mureșianu ș.a.

„Astra" a avut un larg program cultural. Sediul ei a fost în orașul Sibiu, de unde și-a răspîndit „luminile" în toate ținuturile din Transilvania și Banat, înființînd cercuri culturale, biblioteci, muzee și avînd o însemnată contribuție la ridicarea economică a țărănimii.

Întîiul ei președinte a fost Andrei Șaguna, după care au urmat marii învățați și luptători pentru drepturile românilor : Vasile Pop, George Barițiu, Timotei Cipariu, Ioan Micu Moldovanu, Alexandru Mocioni, I. Sterca Șuluțiu, Andrei Bârseanu, Vasile Goldiș ș.a. Au fost secretari ai „Astrei", între alții, Corneliu Diaconoviciu, Octavian Goga, Octavian C. Tăslăuanu, Horia Petra Petrescu. Dintre realizările „Astrei" amintim marea bibliotecă de la Sibiu, muzeul etnografic din același oraș, precum și înființarea a numeroase cercuri culturale destinate ridicării culturale și economice a tuturor satelor transilvănene. În jurul „Astrei" s-au adunat aproape toți intelectualii transilvăneni.

Începînd cu anul 1868 „Astra" s-a organizat în despărțăminte județene. Adunările ei generale, care se țineau în fiecare an în alt oraș, erau adevărate parlamente culturale la care se dezbăteau cu competență cele mai însemnate probleme ale timpului. Cu prilejul acestor adunări generale se organizau și diferite serbări, expoziții și alte manifestări. Prima adunare generală a avut loc la Brașov în anul 1862, la care s-a organizat și o expoziție de industrie casnică și artă populară. La această expoziție a participat scriitorul Alexandru Odobescu, care întors acasă, la București, a publicat un entuziast articol în *Revista română pentru științe, litere și arte*. Odobescu a pus în evidență caracterul unitar al industriei și artei populare românești, precum și unele posibilități de organizare și de afirmare a economiei și culturii naționale.

„Astra" a urmărit permanent strîngerea legăturilor între românii de pe ambele versante ale Carpaților. Ca membri de onoare ai asociațiunii au figurat, pe lîngă românii ardeleni stabiliți la București, Iași și în alte orașe transcarpatine — Simion Bărnuțiu, Ioan Maiorescu, A. Treboniu Laurian, Aron Pumnul, Aaron Florian —, și numeroși oameni de cultură și oameni politici din România, ca M. Kogălniceanu, C. A. Rosetti, Petrache Poenaru ș.a., care sprijineau din toate puterile viața națională a românilor din Transilvania. În același timp, „Astra" a întreținut intense legături cu Academia Română, cu Liga Culturală și cu alte insti-

tuţii. Principalul mijloc de propagandă culturală desfăşurată de „Astra" l-au constituit cartea şi publicaţiile sale. În 1868 s-a înfiinţat la Braşov sub conducerea lui George Bariţiu revista *Transilvania,* care a fost una dintre valoroasele periodice româneşti. În 1907 a apărut la Sibiu sub auspiciile „Astrei" revista *Ţara noastră,* condusă de Octavian Goga, care avea să se intereseze de viaţa românilor de pretutindeni. Revista de la Sibiu a acordat o atenţie deosebită răscoalelor ţărăneşti de la 1907 din România. Pentru publicarea unui articol referitor la răscoale, autorul, profesorul Ioan Lupaş, a fost condamnat la închisoare. Spre a veni în ajutorul ţărănimii, „Astra" a înfiinţat colecţia intitulată *Biblioteca poporală a Asociaţiunii,* în care se tipăreau cărţi populare cu caracter literar şi economic. Prin această colecţie au pătruns în Transilvania poveştile lui Ion Creangă, poeziile populare ale lui V. Alecsandri, basmele lui Petre Ispirescu şi numeroase alte scrieri clasice româneşti. În Biblioteca „Astrei" a apărut seria de povestiri din viaţa ţăranilor români scrise de Ion Pop Reteganul cu substanţiale prefeţe semnate de Octavian Goga, Octavian C. Tăslăuanu şi Horia Petra Petrescu. În această colecţie a apărut şi excelenta lucrare a profesorului Ioan Lupaş, *Trecutul neamului nostru.*

Una dintre cele mai importante realizări ale „Astrei" o constituie editarea *Enciclopediei române,* operă în trei volume (Sibiu, 1898 — 1900), la care au colaborat peste 170 de oameni de ştiinţă şi cultură din toate provinciile româneşti. Coordonată de secretarul asociaţiunii, dr. Corneliu Diaconoviciu, prima *Enciclopedie română* şi-a propus să ofere „publicului cetitor român" o oglindă fidelă a stărilor poporului, în toate ţările locuite de români" şi să-l ţină la curent „cu progresul culturii universale" [1].

La împlinirea a 125 de ani de la întemeierea „Astrei" se cuvine să reamintim că la adunarea generală pentru sărbătorirea unei jumătăţi de secol, care a avut loc la Blaj în 1911, au participat Nicolae Iorga, I. L. Caragiale, George Coşbuc, Şt. O. Iosif, Octavian Goga, Aurel Vlaicu şi alţi oameni de ştiinţă şi cultură reprezentînd toate provinciile româneşti. Cu acest prilej, Aurel Vlaicu a zburat cu un avion construit de el deasupra Cîmpiei Libertăţii, întărind astfel convingerea celor prezenţi în puterea de creaţie a poporului român şi în dorinţa de libertate şi de unitate naţională.

...toată averea mea mişcătoare şi nemişcătoare să treacă în folosul naţiunii pentru ajutoriu la înfiinţarea unei *academii de drepturi;* tare crezînd că luptătorii cu arma legii vor putea scoate drepturile naţiunii mele.

AVRAM IANCU

...nu vor trece multe zeci de ani şi naţiunea română va fi regenerată şi întinerită în puterile sale intelectuale, industriale şi materiale, pentru că naţiunea este setoasă după cultură şi luminare...

ANDREI ŞAGUNA

De la început Asociaţia a fost a lui Şaguna, şi a lui Şuluţiu, şi a sibienilor şi a blăjenilor... şi aceasta alcătuieşte însuşirea ei de căpetenie şi cea mai scumpă... Unde dezbină legea uneşte cartea, lumina...

NICOLAE IORGA

[1] *Enciclopedia română,* tom. I, Sibiu, 1898, p. I.

W. Shakespeare: „Regele Lear"

VASILE POENARU

Hamlet, Macbeth, Othello și *Regele Lear* reprezintă cele mai înalte culmi ale creației lui William Shakespeare și totodată ale literaturii universale. În *Regele Lear* tensiunea dramatică, forța de pătrundere, puterea de a exprima în cea mai desăvîrșită formă orizonturi fără margini ale durerii umane sînt atît de profunde și de răscolitoare, încît receptivitatea noastră cu greu le poate face față.

Acțiunea piesei se desfășoară pe două planuri paralele. Pe de o parte, sîntem martori ai zbuciumului regelui Lear, care, bătrîn fiind, se hotărăște să-și împartă regatul între cele trei fiice ale lui : Goneril, soția ducelui de Albany, Regan, soția ducelui de Cornwall, și Cordelia, pe care o peteau ducele de Burgundy și regele Franței. În același timp, contele de Gloucester se lasă manipulat de bastardul Edmund în defavoarea lui Edgar, fiul lui Gloucester și fratele vitreg al lui Edmund. Ambele evenimente au consecințe dezastruoase atît pentru cei direct implicați în ele, cît și pentru cei din jurul lor, generînd un total haos politic, social și mai ales moral.

Să urmărim îndeaproape cîteva aspecte mai importante ale firului epic. Regele Lear se lasă condus în alegerea lui de afecțiunea pe care fiecare dintre fiicele sale o poartă pentru el. Șubred criteriu, pentru că Lear nu are cum să distingă între minciună și realitate ; el ia prefăcătoria și flateria lui Goneril și Regan drept probe de iubire care le îndreptățesc pe acestea la cîte o jumătate de țară, în timp ce pe Cordelia o dezmoștenește și o alungă numai pentru că ea, dezgustată de minciunile lingușitoare ale surorilor și la fel de încăpățînată ca și tatăl ei în acțiunile sale, declară tăios că dragostea ei pentru Lear izvorăște din datoria filială și nu o poate întrece pe cea pe care o va datora soțului ei :

Stăpîne bun, tu m-ai făcut ce sînt
Și m-ai crescut cu drag. Îndatorată-s,
În schimb, să mă supun, să te iubesc.
Surorile-mi de ce s-au măritat,
Cînd zic că te iubesc numai pe tine ?
Eu cînd m-oi mărita voi ști acelui
Ce mă va lua să-i dăruiesc o dată
Cu jumătatea grijii datorate
Și din iubirea mea o jumătate.
Ca dînsele eu nu-mi voi lua bărbat,
Iubindu-l doar pe tata. [1]

[1] Citatele sînt extrase din versiunea românească datorată lui Mihnea Gheorghiu, publicată în volumul William Shakespeare, *Teatru*, București, Editura pentru Literatură Universală, 1964.

Regele rămîne surd și neînduplecat la laudele pe care Cordelia le primește de la regele Franței, care o ia de soție chiar și fără zestre („Ea însăși e-un tezaur", spune el), după ce ducele de Burgundia renunțase la căsătorie. Mai mult, însuși glasul rațiunii — reprezentat de credinciosul și înțeleptul conte de Kent — nu poate ajunge la înțelegerea regelui ofensat de cuvintele fiicei mai mici : Lear îl exilează și pe Kent, care îndrăznise să-i arate că greșește.

Din acest moment, acțiunea capătă un ritm extrem de alert. La scurt timp, Lear se vede alungat din casa ambelor fiice „iubitoare", părăsit de toți slujitorii, cu excepția lui Kent — deghizat — și a bufonului. Pierzîndu-și mințile în timpul unei furtuni pustiitoare, Lear ajunge pentru un timp în compania unui pretins cerșetor nebun — Edgar, care, sub o astfel de mască, încerca să scape de mînia nejustificată a tatălui său. Ducele de Gloucester caută să-l ajute pe bătrînul rege, și e suspectat de complicitate cu trupele franceze care tocmai debarcaseră în Anglia pentru a-l reinstaura pe Lear pe tronul Angliei. Trădat de Edmund, Gloucester ajunge în mîinile lui Cornwall, care îi scoate ochii — act de o cruzime atît de mare, încît unul dintre slujitori nu poate suporta și îl rănește mortal pe făptaș. Întîmplarea face ca, în timp ce Lear era trimis la Dover pentru a fi încredințat Cordeliei, ducele de Gloucester este condus de propriul lui fiu, pretinsul cerșetor nebun Edgar, tot către Dover, locul unde Gloucester voia să se sinucidă aruncîndu-se de pe o stîncă. Edgar dejoacă planurile lui Gloucester, făcîndu-l să creadă că s-ar fi aruncat de la mare înălțime, dar că forțele divine nu au vrut să-i ia viața. Între timp, Goneril și Regan se îndrăgostesc amîndouă de Edmund — fapt ce face ca Goneril s-o otrăvească pe Regan și apoi să se sinucidă. Forțele engleze, conduse de Albany și Edmund, îi învinge pe francezi, iar Lear și Cordelia sînt luați prizonieri. Din ordinul lui Edmund, Cordelia este spînzurată. Lear nu poate supraviețui durerii — sau poate bucuriei pe care i-o pricinuiește o clipă iluzia că totuși Cordelia ar mai da semne de viață. Gloucester murise și el tot pentru că „sărmana-i inimă zdrobită / N-a mai putut să sufere vîltoarea / Acestei sfîșieri dintre durere / Și bucurie", atunci cînd Edgar îi destăinuie că el însuși îl însoțise tot timpul pînă atunci.

Fapta mișelească a lui Edmund este demascată de Edgar, care îl și răpune pe Edmund în duel. În final, Albany, care nu o susține pe Goneril în cruda ei comportare față de Lear, preia tronul.

Acest complex de întîmplări are în contextul piesei o forță de convingere uimitoare. Veridicitatea evenimentelor este asigurată de comportamentul tuturor personajelor importante, atît de bine susținut de trăsăturile lor de caracter, încît orice reacție — de mînie, teamă, încredere prostească, neîncredere sau orgoliu — nu putea avea loc decît așa cum este prezentată ea în piesă. Regele Lear, obișnuit o viață întreagă să i se îndeplinească orice capriciu, înconjurat de lingușitori, alături de care se aflau numai cîțiva oameni de nădejde (Kent, Gloucester, Edgar — și poate și Albany) ajunsese incapabil să discearnă între iluzie și realitate, între minciună și adevăr, între faptele cu consecințe pozitive și cele cu urmări grave. De altminteri, prin Lear, Shakespeare pledează pentru

ideea că omul trebuie să facă mereu efortul de a deosebi esența de aparență, de a înțelege că în toate există o profundă legătură între formă și fond și că o confuzie de planuri produce o răsturnare dezastruoasă a scării de valori, morale în primul rînd, dînd posibilitatea forțelor răului să scape de sub control și să se manifeste în toată plenitudinea lor. Lear dorește să aibă autoritate regală (să-și păstreze atributele regale și o suită de slujitori), dar nu și responsabilitatea regatului (care urma să revină fiicelor și ginerilor săi) ; se încrede în cuvintele măgulitoare, în retorica de curte, dar nu înțelege adevărul simplu, neîmpodobit, rostit de cea mai iubită fiică a lui, Cordelia ; declară că o iubește pe Cordelia, dar nu încearcă să-și domolească nici o clipă mînia pentru a încerca să se apropie de ea și să-i înțeleagă punctul de vedere : ceea ce nu-i satisface orgoliul i se pare odios și demn de pedeapsă. De aici, acel fatal eșec de comunicare între singura fiică iubitoare și propriul ei tată.

Cordelia poartă și ea o parte din vină pentru această incomunicabilitate, pentru că în discuția cu tatăl ei nu-și poate înfrîna orgoliul, deși știa ce reacții pot stîrni cuvintele ei, ce-i drept adevărate, dar în context dure, și cunoștea la fel de bine și cît de „mare" este în realitate dragostea filială a surorilor ei. Desigur, însă, Cordelia nu face decît să rămînă credincioasă propriilor trăsături de caracter, moștenite de la tatăl ei ; ea e la fel de orgolioasă și de încăpățînată ca și Lear. Dincolo de aceasta, Cordelia devine în cuprinsul piesei, alături de Edgar, un simbol deplin al dragostei și respectului pe care un copil le datorează părinților săi. Dăruirea de sine, puritatea și profunzimea sentimentelor ei față de Lear, puterea de a-i reda lui Lear sănătatea psihică și încrederea în iubire, în oameni, faptul că nu-i reproșează nici o clipă nimic tatălui ei — toate acestea o pun pe Cordelia în cea mai frumoasă lumină.

Orbirea lui Lear este subliniată de orbirea la propriu a lui Gloucester. Așa cum Lear devine înțelept abia în momentele de nebunie, Gloucester reușește să „vadă" numai după gestul oribil al lui Cornwall. Credul și împăciuitor din fire, incapabil să-i dăruiască și lui Edmund o parte din dragostea lui față de Edgar, Gloucester, cu toată generozitatea și bunele sale intenții, cade victimă propriilor sale trăsături de caracter. Înțelepciunea vine și la el, ca și la Lear, prea tîrziu :

Eu nu mai am ce drum să cat pe lume,
Nici ochii de folos nu mi-ar mai fi,
Călcat-am strîmb și cînd aveam vedere ;
Așa-i, mereu, pe bine cînd te bizui :
Nenorocirea ochii ți-i deschide ;
Dovada e de față. Scumpe Edgar,
Cum revărsat-am ura mea prostească
Asupra ta, fiu drag ! O, de-aș putea
Obrazul să-ți alint, mi s-ar părea
Că mi-am recăpătat lumina.

E greu de găsit o mai puternică și mai convingătoare alegorie a puterii de autoiluzionare cu care este înzestrată ființa umană — și care este de altminteri demascată și condamnată în tot cuprinsul piesei — decît scena în care Gloucester este făcut să creadă că s-a aruncat de pe o stîncă înaltă, dar zeii nu i-au primit sufletul, „condamnîndu-l" să trăiască în continuare. De fapt, Edgar îl împiedică să-și îndeplinească gîndul. Dar forța cuvintelor prin care el îi descrie bietului părinte orb cît de adîncă e rîpa în care se aruncă e atît de mare, încît Gloucester nu s-a putut nici o clipă gîndi că de fapt nu s-a aruncat în gol.

Nici personajele din celălalt plan nu pierd vreo clipă legătura cu realitatea, acțiunile lor, deși condamnabile, fiind mereu verosimile. Edmund acționează fără nici un scrupul, dar simțim de îndată că în spatele faptelor sale se ascunde o profundă nevoie de a-și afirma identitatea, de a scăpa de eticheta de bastard. Goneril și Regan nu devin peste noapte crude și neloiale. Din cuvintele schimbate între ele, știm încă de la început că au o părere foarte proastă despre tatăl lor, că îl disprețuiesc și că se simt frustrate de Cordelia ; simt deci nevoia unei compensații, la fel ca și Edgar. Toate aceste trăsături negative sînt ținute sub control atîta timp cît forma și fondul sînt încă în armonie, cît sentimentele sînt încă controlate de rațiune și de legile morale. Cînd aceste frîne dispar însă, prin acțiunea nesocotită a bătrînului rege și prin credulitatea lui Gloucester, toate gîndurile ascunse devin tot atîtea surse de distrugere. O distrugere care nu mai cunoaște margini și care, inevitabil, se transformă în autodistrugere, nu înainte însă de a afecta totul în drumul lor, de a împinge durerea umană dincolo de orice limită. Impresia durabilă, răscolitoare, produsă de *Regele Lear* se datorează tocmai puterii de a da expresie în cel mai înalt grad durerii umane și de a stîrni convingerea că nu există limită peste care omul rău intenționat să nu poată trece. Un apel la rațiune și umanitate, pe care îl găsim astăzi mai vibrant, mai realist și mai necesar ca oricînd.

Sufletul face bogăția trupului. Așa cum soarele strălucește prin norii cei mai întunecați, cinstea iese la iveală prin cel mai sărac veșmînt.

Nu există moștenire mai prețioasă decît cinstea.

Concizia este sufletul rațiunii, iar divagațiile îi înfloresc marginile, exteriorul.

SHAKESPEARE

Dramele lui Shakespeare și comediile lui Molière se vor putea reprezenta și peste mii de ani și vor fi ascultate cu același viu interes, căci pasiunile omenești vor rămîne în veci aceleași.

M. EMINESCU

„Scriind pentru mine, m-am pomenit dintr-o dată cu foarte mulți cititori"

Interviu cu poetul Marin Sorescu

— Ați debutat contrar obiceiului — ca să zic așa — cu un volum de parodii, *Singur printre poeți*. Cărțile de poezie originală pe care le-ați publicat ulterior au venit să confirme cu tărie vocația dumneavoastră literară. Ceva mai tîrziu au apărut și piesele de teatru, eseurile, romanul, publicistica, traducerile etc. Cu alte cuvinte, ați „atacat" toate genurile literare. S-ar putea spune că ați debutat nu o dată, ci de mai multe ori. Însuși Tudor Arghezi considera că scriitorul debutează succesiv, cu fiecare nouă carte scrisă. Ce semnificație au pentru dvs. deci aceste debuturi — să le spunem — în lanț ?

— Am debutat, într-adevăr, de mai multe ori, ultima dată în critică, anul trecut, cu... *un pian*. Atrag atenția că pianul *urcă*, nu coboară pe scări ! Este o datorie elementară de a ne înnoi, de a încerca mereu frisonul primei apariții. Asta nu înseamnă risipire, pentru că universul, atunci cînd există, rămîne neschimbat.

— În genere, un autor se justifică din interiorul și din perspectiva intrinsecă a operei sale. Personal, credeți că acesta este singurul argument viabil al scriitorului contemporan ?

— Schimbările ce se produc în opera scriitorului nu pot fi comandate nici chiar de el însuși, ci trebuie să se nască firesc după legea formării norilor deasupra unei cîmpii încinse. Sînt obsesii care guvernează inspirația, trăiri puternice care îți impun genul lor.

— Vă întreb atunci dacă dialogul are menirea de a facilita înțelegerea sensului și a semnificației operei literare.

— Dialogul este oricum necesar. Dialogăm în primul rînd cu noi toată ziua, chiar și în vis. Sînt un bun partener al interlocutorului meu din vis. Uit însă ce am spus și numai poezia își mai aduce aminte din cînd în cînd de cîte un crîmpei. A nu se confunda dialogul cu flecăreala ! Avem nevoie de pintenii întrebărilor celor mai grave, care să ne sîcîie, să ne dea avînt (pintenii sînt în general pentru avînt), să nu ne lase să dormim ; care să ne țină, în general, într-o stare de *nestare*.

— „Scriu pentru mine. Sînt singurul public al gîndurilor", afirmați în postfața la *Tinerețea lui Don Quijote*. Se poate trage de aici concluzia că aventura creației este un act singular, consumat în singurătate ?

— Paradoxal este că, scriind pentru mine, m-am pomenit dintr-o dată cu foarte mulți cititori. O mulțime de semeni ai mei, prin urmare. N-am renunțat nici acum la acest criteriu al adevărului, singurul cu care un scriitor poate să se verifice. Da, scrisul este un gest singular și nici nu s-ar putea altfel, este orgoliul suprem al subiectivității, dar menirea lui este de a fi devorat de public.

— Sînt momente cînd vă simțiți chiar singur printre poeți ?

— Sigur că orgoliul meu, la început, a fost de a fi *diferit*. Am rămas diferit, deși îmi place să cred că nu mai sînt singur sau nu în aceeași măsură ca în momentul debutului.

— Sînteți un autor mult gustat de publicul cititor, mai ales de cel tînăr. Inventivitate ideatică, simplitate a rostirii poetice, sinceritate dezarmantă... sînt tot atîtea atribute care conferă originalitate poeziei lui Marin Sorescu. Aș îndrăzni chiar să afirm că unele din poeziile semnate de dvs. ar putea rivaliza la capitolul popularitate — păstrînd desigur proporțiile și rămînînd în perimetrul nostru cultural — cu acel faimos *If (Dacă)* al lui Rudyard Kipling, poemul care a înregistrat pînă acum cel mai mare succes. V-aș întreba care este prețul pe care îl plătește un autor popularității ?

— Artiștii visează cu toții o maximă răspîndire, recunoașterea unanimă. A fi pe gustul publicului nu îți scade cu nimic din valoarea pe care o ai, ci poate însemna o notă foarte bună pentru public. Chaplin a făcut să lesine sălile de cinematograf încă de la primele apariții și asta nu i-a știrbit nimic din valoare. Se pot da de altfel multe nume de mari poeți care au trăit într-un fericit dialog cu contemporanii lor. Cei care nu au audiență își fac o virtute din a fi absconși, „rafinați", neînțeleși. Și în această categorie se pot întîlni desigur genii. Popularitatea, ca și lipsa de popularitate, nu înseamnă în sine nimic. Important este talentul. Este absolut obligatoriu ca el să existe.

— Apariția volumelor de versuri intitulate *La lilieci* a provocat un moment de derută în rîndul criticii literare datorită manierei inedite pe care ați folosit-o. S-au ridicat chiar voci care refuzau să considere aceste cărți ca aparținînd sferei poeziei. Ce loc le acordați în contextul întregii opere poetice ?

— Era și firesc ca această carte să stîrnească unele nedumeriri. Depinde, apoi, și cine se nedumirește ! Ea propunea o nouă formulă de lirism. Cu timpul, modalitatea a început să fie acceptată. Țin mult la acest ciclu, care mi-a permis recuperarea pentru poezie a unui univers românesc aproape abandonat de poeți : lumea satului. Am format din colectivitate un eu liric, sau eul meu liric s-a dilatat pînă la includerea a o mulțime de euri. Cele trei cărți pot fi luate și ca niște documente sociale, lingvistice, etnografice : fapte de viață și de moarte. Sînt acolo două veacuri de singurătate.

— Conduceți de cîțiva ani buni o revistă cu notorietate, *Ramuri*, în paginile căreia desfășurați o activitate publicistică demnă de interes. Ce satisfacții imediate și de perspectivă oferă unui poet publicistica ?

— Ca să nu greșești, e bine să nu publici deloc. Dar pentru că temperamental sînt mai iute, mă pomenesc amestecat în fel de fel de „lucrări și zile". N-am nimic împotriva publicisticii, dovadă că o și practic. Nu așa pe deșelate, cum o fac unii confrați cu mai multă chemare. Datorez revistei *Ramuri* impulsul de a fi prezent în critica literară. Apoi,

multe interviuri din *Tratatul de inspirație* le-am publicat acolo. Cel mai mare publicist al nostru rămîne Eminescu și semnificația imediată și de perspectivă a publicisticii cred că trebuie extrasă din activitatea marelui poet. Nu poți trece prin viață fugind doar după rime, sau după lipsa de rime. Aș mai da cîteva exemple de publiciști pasionați : N. Iorga, Camil Petrescu. O școală necesară, oricum.

— Cel puțin doi dintre colaboratorii apropiați ai *Ramurilor* au debutat sau au publicat pe cînd erau elevi în paginile revistei care găzduiește interviul de față. Este vorba de Gabriel Chifu și Patrel Berceanu, autori ai cîtorva cărți de poezie în momentul de față. Într-un fel, le-ați girat, dacă nu debutul imediat, debutul pe termen lung, ca să revin la sintagma arghezian invocată anterior...

— Am o foarte bună părere despre amîndoi. Sînt capabili de o frumoasă evoluție.

— Credeți în necesitatea unui mecenat în materie de poezie ?

— Toți simțim în momentul lansării, și nu numai atunci, nevoia unui climat stimulator. Trebuie să existe cîmpuri magnetice spre care să graviteze talentul. Nu disprețuiesc formele organizate de receptare : cenaclurile literare. Foarte importante sînt personalitățile dispuse să fie perpetuu amestecate în procesul foarte lent de formare a tinerilor scriitori. Este și aceasta o pasiune, cum ar fi colecționarea de timbre rare. Cunosc cîțiva inși care de mulți ani umblă după un cap de zimbru. Capetele de zimbru nu apar într-un cenaclu sau într-o redacție oricînd. Trebuie, oricum, să fim optimiști. Și dacă emisiunile vechi s-au epuizat, să contăm pe emisiunile noi.

— Cineva spunea că importantă în depistarea unui talent este intuiția. Cel ce descoperă se află în ipostaza ciinelui de vînătoare care adulmecă în aer nu vînatul, ci semnele, uneori greu vizibile ale talentului. Asta nu înseamnă că ar trebui să vă transformați peste noapte în vînător de talente. Ce ați vrea să găsiți în textele pe care presupun că le primiți aproape zilnic la redacție ?

— Multe aș vrea eu, dar trebuie să fim realiști. Mărturisesc totuși că sînt un cititor blînd al celor care încep și un entuziast atunci cînd descopăr promisiuni. Știu din experiență că foarte multe talente se pot pierde dacă nu au noroc. Talentul este ceva foarte rar (contrar opiniei că el s-ar găsi pe toate drumurile) și trebuie ocrotit. Din contactul meu aproape permanent cu cele mai tinere promoții am ajuns la concluzia că a crescut nivelul mediu al versurilor de debut. Foarte mulți cred că se pot opri aici. Această prejudecată trebuie înlăturată. E nevoie de multă răbdare și de o blîndă intransigență în lansări.

— Sînteți un dramaturg jucat cu succes pe scenele din țară și din străinătate. Eșafodajul de esență parabolică și demitizantă și alegoriile pe care se structurează de obicei acțiunea pieselor dvs. mă face să cred că poezia a constituit totuși impulsul hotărîtor al deplasării centrului de interes spre creația dramatică. Ați putea stabili o relație de echivalență între poezie și dramaturgie ?

— Un scriitor ar trebui să înceapă cu toate genurile o dată. Am început totuși, cu poezia, de aici am ajuns la teatru pe calea cea mai scurtă, aceea a monologului. Apoi am încercat să mă îndepărtez de poezie și să scriu piese nelirice ținînd seama de specificul genului, care nu e numai confesiune, ci presupune mișcare, dramatism, concentrare. În general, practic fiecare gen literar, respectîndu-i legile. Romanul *Trei*

dinți din față nu pare scris de un poet. Este proză proză. La fel *A treia țeapă*, care nu e nici poezie, nici roman, nici eseu. E teatru teatru. Am pornit într-adevăr de la poezie, repet, dar pe parcurs am încercat să intru — de bine, de rău — în pielea unui autor nou. Cînd mi-e dor de poezie, n-am decît să scriu poezie. Ceea ce și fac foarte adesea.

— Vă simțiți solidar cu generația dvs. ? Ce momente mai importante rețineți din perioada începuturilor dvs. literare ?

— Sînt foarte apropiat de Generația '60. O consider încă port-drapelul poeziei. E generația care a avut de învins cele mai multe obstacole și a rezolvat, într-un mod fericit, problema tradiției și a inovației. Cred că fiecare carte a reprezentanților acestei generații a însemnat o etapă. Un fenomen care cred că nu se va mai putea repeta prea curînd.

— Cum se debuta prin 1960 ? Prin comparație cu acea perioadă, care credeți că sînt astăzi șansele (ori neșansele) de a debuta editorial ?

Se debuta greu, chiar foarte greu. Prima mea carte a stat vreo patru ani numai la editură. La început era foarte problematică apariția ei. Debutau mai puțini, dar după aceea erau primiți cu mai multă încredere, cu mai multă căldură. Era nevoie de autori. Colecția „Luceafărul" a însemnat mult pentru fiecare dintre noi. Acum, în ciuda aparențelor, se publică mai ușor, revistele sînt pline de nume noi care se anulează între ele săptămînă de săptămînă.

— Pentru a ne menține totuși în cîmpul de gravitație al poeziei, care ar fi marea șansă de a supraviețui a acesteia în viitorul nu prea îndepărtat, în anul 2000 spre exemplu ?

— Dacă o să reziste scoarța pămîntului, o să reziste și poezia !

— „Viața e plină de greșeli inadmisibile", mărturisiți în *Tinerețea lui Don Quijote*. Pe care din ele nu le-ați mai repeta ?

— Le-am uitat pe cele vechi, să fiu cu ochii în patru la cele noi.

— Ați participat la cîteva festivaluri internaționale de poezie (Mexic, Marrakech, Madrid) și colocvii internaționale de poezie (Berlin, Genova), avînd șansa să vă întîlniți cu mari poeți contemporani. Poezia dvs. a fost tradusă și publicată în străinătate. Ați fost distins cu cîteva premii literare de prestigiu. Ați stîrnit astfel curiozitatea, admirația sau poate — de ce nu ? — invidia colegilor de breaslă și nu numai a lor. Cu ce sentiment ați participat la aceste manifestări care omagiază poezia ?

— Am avut ocazia să călătoresc mult. Desigur, e mai comod să stai acasă, să fii clasic și să nu te cunoască nimeni. Călătoriile sînt îngrozitor de obositoare, trăiești în tensiune, renunți la tabieturi, vorbești altă limbă. Ele sînt însă necesare pentru un scriitor, cel puțin tot atît de necesare cît sînt alergările Maricicăi Puică pe stadioanele internaționale. Există concepția greșită că poți cîștiga întreceri culturale fără să te prezinți la ele și că Europa și mapamondul sînt datoare să te descopere numai pe hartă. Americanii, deși s-ar crede că nu mai au atîta nevoie de publicitate, cheltuiesc foarte mult pentru acțiuni culturale în lume, sovieticii la fel, acum, și chinezii. Cu atît mai mult națiunile mici. Ele trebuie să depună eforturi înzecite pentru a se prezenta onorabil la acest concert al valorilor. Cu aceste convingeri călătoresc, încredințat că limba română și cultura română merită orice efort ; și că fiecare dintre noi este dator să onoreze țara, climatul în care s-a format. Voi scrie probabil odată o carte de călătorii.

— De la Platon încoace și chiar înaintea lui (Socrate) lumea a resimțit cu acuitate nevoia dialogului. Dumneavoastră înșivă ați mărturisit într-un *Tratat de inspirație*, apărut anul trecut la editura Scrisul Românesc, că adresați interlocutorilor, personalități ale literelor din întreaga lume, „întrebările cele mai neprotocolare pentru a obține răspunsurile cele mai sincere și mai dure". Care dintre poeții pe care i-ați cunoscut și intervievat v-a produs cea mai puternică impresie și de ce ?

— Borges, pentru extraordinara sa capacitate de a se concentra în vorbire, de a găsi unghiuri noi și de a fi în același timp distant și apropiat. Unul dintre cei mai mari scriitori ai acestui secol !

— Alături de aceste interviuri, a doua secțiune a *Tratatului...* cuprinde o selecție reprezentativă din poezia care se scrie astăzi în lume. O astfel de antologie trebuie să constituie în primul rînd o chestiune de opțiune din partea celui care o alcătuiește sau un act cultural în sine ?

— Desigur, nu traduci decît ce crezi că are o semnificație oarecare, sau ceva de care te simți legat într-un fel. Pentru ilustrarea *Tratatului...* am vrut să fac și o demonstrație : am ales cît mai multe din direcțiile lirice contemporane. Iubitorii de poezie cunosc destul de fragmentar tabloul liric contemporan. Am încercat să ofer astfel o oglindă cît mai fidelă, cît mai cuprinzătoare a poeziei, așa cum se scrie astăzi în lume.

— Tot aici, în Addenda *Tratatului...* ați avut chiar ideea de a vorbi despre poezie ca despre o „vînătoare de vînat" și despre inspirație ca despre „o boală extrem de complexă". Într-o modalitate sau alta, în interviuri revine des întrebarea privind o definiție posibilă a inspirației ca stare poetică. Inversînd acum rolurile, vă întreb ce importanță acordați experienței poetice în materie de inspirație ?

— Inspirația este la fel de științifică ca și algebra. Nu poți să te așezi la masă să faci algebră. Sau dacă desenezi niște cercuri pe nisip și mai vine și un soldat și te omoară nu înseamnă că ești Arhimede. În spatele cuvîntului „inspirație" stă o îndelungată activitate de studiu, de inițiere, de tatonări și, aș zice, un lanț întreg de eșecuri. Inspirația e aceea care transformă eșecul în victorie. Este faza de salt. Ca să sari trebuie să te fi antrenat îndelung și să fi năzuit mereu spre înalt.

— Cred că nu greșesc prea mult dacă afirm că, după binecunoscuta *Panoramă a poeziei contemporane* a lui A. E. Baconsky, cultura noastră s-a „căftănit" — cum ar spune Ion Barbu — cu o altă „oglindă concretă a poeziei vii, așa cum se scrie astăzi în lume" (caracterizarea vă aparține). Cu ce gînd ați dat tiparului această carte unică în felul ei ?

— Cu sentimentul împlinirii unei datorii.

— Cunoscînd ce se scrie și mai ales cum se scrie la ora actuală poezie în lume v-aș întreba la ce altitudine valorică și la ce cotă de interes pentru străinătate ați situa poezia română contemporană ?

— Cred că este o poezie bună care merită să fie cunoscută, mai ales că a trezit multe curiozități, datorită unor poeți care au reușit să pătrundă în circuitul mondial. Apreciez capacitatea poeziei române contemporane de a se ridica în același timp la o înaltă măiestrie și de a nu fi desprinsă de respirația vieții vii, concrete, cu un simț acut al timpului și al spațiului. Am discutat cu mulți poeți, cu mari critici literari care și-au manifestat interesul pentru poezia română, pentru cultura noastră. Am propus traducătorilor titluri și autori pe care îi consider importanți. Există un moment bun al liricii românești. Și am speranța că generațiile cele mai tinere vor ști să păstreze viu interesul pentru acest tezaur național.

Interviu realizat de GABRIEL STĂNESCU

Cercul de creație „M. Eminescu"

Prof. IOAN ANDRĂU
Școala Nr. 2, Cluj-Napoca

Membrii Cercului de creație au efectuat în prima zi a vacanței mari din acest an o excursie în județul Bistrița-Năsăud. Au călătorit pe cărările de poveste ale lui Coșbuc ce-și deschideau cu mai bine de un veac în urmă porțile spre codrii vrăjiți, în fața unui copil fermecat de dor și izvoare, de răcoare și freamăt de crînguri, de zborul înalt al păsărilor și gîzelor, au reconstituit cu emoție drumul tînărului Coșbuc, au retrăit emoția încercată de Coșbuc, au simțit gustul bucuriei cu care el colinda meleagurile străbătute de apa Sălăuței.

La casele memoriale, vetre de lumină, ei au aflat numeroase detalii interesante despre viața și opera celor doi mari scriitori : Coșbuc și Rebreanu. Membrii cercului și-au putut da seama că multe din poeziile lui Coșbuc sînt inspirate de atmosfera acestor meleaguri, iar în împrejurimile Năsăudului au văzut aievea locurile pe unde își purtau pașii personajele cărora marele romancier le-a dat viață. Lucruri noi, interesante și folositoare au aflat și la Casa Memorială „Liviu Rebreanu" din Maieru. Cu emoție au păsit pragul casei autorului care a creat opere nemuritoare, adevărate „coloane de granit".

Excursia a trezit în elevi sentimentul de prețuire a valorilor istorice și culturale ale poporului nostru și a stimulat dorința de a citi cît mai multe opere ale literaturii române.

Ni s-a oferit totodată ocazia să înțelegem istoria acestor locuri. Membrii cercului nostru au avut prilejul să admire nu numai un cadru natural de o neasemuită frumusețe, ci și realizările economice ale unui județ care cunoaște un ritm de dezvoltare fără precedent. Deosebit de instructive au fost și valoroasele documente văzute, documente ilustrînd viața celor doi mari scriitori născuți pe aici. La Năsăud, au văzut originalul documentelor Societății literare „Virtus romana rediviva", precum și cel al revistei *Muza someșană*, redactată de George Coșbuc, elev al liceului grăniceresc din localitate.

Impresiile culese din această excursie, ghidurile, pliantele și ilustratele procurate de toți membrii grupului nostru vor contribui la îmbogățirea cunoștințelor de cultură generală, la nuanțarea vocabularului, la cultivarea limbii literare.

Pentru prima dată li s-a părut multor membri ai cercului nostru literar că au gustat cu adevărat frumusețea neasemuită a poeziilor lui Coșbuc, care în carte nu aveau același tîlc. Am cunoscut oameni și locuri legate de opera lui Rebreanu. Năsăudul, Jidovița, Vărarea sînt localități care completează suita locurilor vizitate de elevi și membrii cercului nostru de creație. Acțiunea a fost organizată cu sprijinul direct și sub îndrumarea Filialei Cluj a Societății de Științe Filologice.

Elevii au vizitat și Casa Memorială „Andrei Mureșanu" din Bistrița — poet care a înaripat sufletele cu al său atît de cunoscut imn.

După ce au vizitat și Casa Memorială „Ion Pop Reteganul" din Reteag, elevii au înțeles mai bine că folclorul, „oglindă vie a geniului unui popor", sinteză strălucită a frumuseților limbii populare constituie și astăzi un izvor nesecat de apă vie de la care luăm seva a ceea ce e mai frumos și mai măreț.

La izvoarele „Mioriței"

Prof. MARIA DOGARU
Școala Nr. 92, București

Membrii cercului de creație literară de la Școala Nr. 92 din București au realizat o excursie interesantă și plină de inedit pe un traseu pe care îl recomandăm tuturor celor interesați de drumeții montane : București — Brașov — Bran — Moieciu de Jos — satul Peștera — Vîrful „La Om" din Piatra Craiului — Șirnea — Cabana Brusturet — Peștera Dîmbovicioara — Rucăr — Cîmpulung-Muscel — București. Pe lîngă alte obiective turistice, la Brașov, la Bran și la Cîmpulung-Muscel au fost vizitate muzeele de etnografie și artă populară care dețin materiale ilustrînd ocupațiile poporului nostru de-a lungul veacurilor, obiecte de artă populară locală : costume naționale, pictură pe sticlă, mobilier sculptat sau pictat.

Expediția, îndelung pregătită, a avut ca obiectiv și cunoașterea de către elevi a valorilor culturale ale trecutului, a realizărilor contemporane și mai ales a creației populare din satul Peștera, comuna Moieciu de Jos, județul Brașov. Aici am petrecut patru zile din cele cincisprezece destinate excursiei, vizitînd școala, căminul cultural, Peștera liliecilor, de unde vine numele localității. Am stat de vorbă cu oamenii, cunoscîndu-le felul de viață și obiceiurile, admirîndu-le limba pe care o vorbesc. Am cules legende, colinde și strigături, am înregistrat cînteçe de la bătrîna Maria Chițu și de la ciobanul Victor Benga.

Ne-au rămas în suflet versurile din *Legenda Branului* : „Tu, Gicuța, urci Vlădușca / Pînă-n pietrele lui Crai / Să faci brînza cea mai bună / Numa-n coji de brad s-o dai / Vadă fratele brănean / Și cu vărul săcelean / C-a făcut-o un pesterean", săpate pe soclul statuii de la marginea satului, statuie care reprezintă un cioban cu un miel în brațe — simbol în piatră al îndeletnicirii de veacuri a poporului.

Despre simțămintele adînci în exprimarea frumosului vorbesc și alte versuri din legenda amintită, care se pot citi deasupra unui izvor din centrul satului Șirnea : „La noi pietrele vorbesc / Și pădurile șoptesc / La noi stîncile gîndesc / Iar izvoarele doinesc / Florile sînt cîntătoare / Și cu vorbe chemătoare".

În anevoiosul drum spre Piatra Craiului, am trecut pe lîngă o fostă bornă de hotar, pe unde, pînă în 1918, patrulau grănicerii, veghind să nu se vadă „frații, verii". Ne-am oprit o clipă în tăcere. De sus, am îmbrățișat cu privirea Ardealul cîntat de poetul „pătimirii noastre", am întins brațele unind Bucegii cu Făgărașul și am trăit bucuria izbînzii. Am coborît mîngîind cu ochii floarea-de-colț și garofița Pietrei Craiului, monumente ale naturii.

Ne-am reîntors mai buni, mai sănătoși, mai dornici de muncă și cunoaștere. Impresiile culese în această excursie vor fi așternute pe hîrtie, în paginile revistei *Freamăt* a cercului nostru de creație. O parte din materialul folcloric cules a fost valorificat la sesiunea de comunicări științifice a cercurilor din școală, intitulată „Tradiții și obiceiuri de iarnă la români", în cadrul unui schimb de experiență cu directorii-adjuncți cu probleme educative din sectorul 3 al Capitalei.

Aș vrea să amintesc în încheiere că la realizarea acestei acțiuni am beneficiat de ajutorul profesoarei de geografie Elena Burcă, și că elevii din școala noastră au mai participat și la o altă expediție pionierească, „Făgăraș '85", condusă de tovarășa profesoară Teodora Partheniu.

Cronica revistelor școlare

Prof. GEORGE ȘOVU
Inspectoratul Școlar al Municipiului București

Dintre revistele școlare bucureștene, apărute în ultimul timp, *Adolescența* — publicație a Liceului „Nicolae Bălcescu" — se distinge prin ținută deosebită și prin conținut bogat și variat. Ultimul număr (21—22, 1986), închinat celei de a 65-a aniversări a făuririi Partidului Comunist Român, și care se deschide cu evocarea intitulată *A 65-a primăvară*, semnată de elevul Cristian Mitroi (prof. îndrumător : Gheorghe Rădulea), își grupează sumarul în patru mari compartimente : *Observator, Lycaeum, Scintilații* și *Manuscris*, valorificînd contribuții științifice, literare, publicistice ale unui mare număr de elevi, membri ai diferitelor cercuri de studiu și creație din această cunoscută instituție de învățămînt, ca și ale unor cadre didactice.

Din primul capitol, menționăm articolele : *Școala românească de azi — bilanț și perspective luminoase*, semnat de prof. dr. Constanța Bărboi, director-adjunct în M.E.I., *Importanța Congresului Științei și Învățămîntului în viața școlii*, aparținînd prof. Ion Giurgiu, directorul liceului, ca și poezia *Țară dragă* a elevei Oana Scărlătescu.

Al doilea compartiment — *Lycaeum* — divers prin conținut și abordare stilistică, e alcătuit din însemnări, note, articole, microeseuri, cronici de film și comentarii literare semnate, între alții, de elevii : Cristian Bartoc, Gabriela Nour, Radu Auneanu și Luminița Moraru, Raluca Pătru, Ioana-Ruxandra Fruntelată, Ana-Gabriela Fruntelată, Iulian Ceaușu, Carmen-Alina Belcotă, cu toții membri ai diferitelor cercuri de studiu din liceu. Selectînd cîteva meritorii contribuții din cea de a treia secțiune, notăm articolele : *Începuturile Colegiului Național de la Sf. Sava* (de Andrei Gheorghe Zbuchea), *Diviziunea celulei* (autor, Daniel Costache), *Interacțiunea dinamică : creier uman — legități ale universului* (aparținînd lui Radu Rafael), *Roboții — prietenii noștri* (de Magdalena Dumitrache) și *Satul transilvănean în opera lui Octavian Goga* (semnat de Ioana Popescu).

În sfîrșit, prin poeziile și prozele din *Manuscris* se remarcă, între alții : Daniel Costache, Oana Scărlătescu, Dominic Coman, Irène Popa, Radu Auneanu, Andreea Deciu, Adrian Andrieș, Cristina T. Pantelimon, Chiru Bogdan, Ioana Năstase, Romanița Cupcea. *Adolescența* — o revistă cum s-ar cuveni să-și dorească și să realizeze și alte mari licee din Capitală și din țară !

O publicație cu bogată tradiție — a împlinit un deceniu de activitate — este *Gînd românesc*, revistă literară, științifică și artistică a cercurilor pe discipline de învățămînt din Școala Nr. 80 din București, coordonată de profesorul de limba și literatura română Mircea Cadaru. În ultimul număr apărut sînt bine reprezentate, prin texte și imagini concludente pentru pregătirea, aptitudinile și munca elevilor, îndrumați de dascălii lor, cercurile : de creație literară, care selectează numeroase compoziții poetice și în proză ale unor elevi silitori, sensibili, chiar talentați, ca și gînduri ale acestora despre diverse opere literare studiate în școală (coordonator : prof. Mircea Cadaru) ; cercul dramatic (coordonat de prof. Constanța Sîrbu), care publică textul unui montaj literar-muzical, intitulat *Cinstea, pacea, omenia înfloresc în România ;* cercul de matematică (coordonator : prof. Elena Iordache Damian, directoarea școlii), care propune elevilor, între altele, tot felul de probleme și exerciții de specialitate ; cercurile de fizică, chimie, biologie, istorie, geografie. O mențiune specială pentru talentul autentic al micilor creatori din *cercul de artă plastică*, coordonat de prof. Virginia Pavel. Un gînd bun, de felicitare și încurajare pentru toți realizatorii revistei *Gînd românesc !*

Numărul 20 al revistei *Tribuna viitorului economist*, a Liceului Economic și de Drept Administrativ Nr. 3 din Capitală, ne confirmă încă o dată seriozitatea unui colectiv redacțional care ține ca acest mesager al preocupărilor, al aspirațiilor și al împlinirilor din școală să se nască și să apară aproape cu regularitate. Dacă în chip firesc, multe dintre articolele publicate reflectă specificul vieții și al muncii elevilor din acest liceu, reține atenția și unele poezii și mici proze, în special cele semnate de elevele : Anca Cetățeanu, Anca Veselovski, Petrina Stoian, Daniela-Mihaela Preda, Adriana Tudor.

O caldă și emoționantă evocare a Liceului „Ștefan cel Mare" din Suceava, cu prilejul sărbătoririi a 125 de ani de existență, se realizează în revista *Jubileu*, prin contribuția unor personalități ale vieții culturale și științifice (cei mai mulți — foști elevi ai vechiului liceu), printre care : Floarea Leuștean, președintele Consiliului Județean Suceava al Educației și Învățămîntului, acad. prof. dr. Cristofor Simionescu, Institutul Politehnic din Iași, prof. dr. doc. Dimitrie Păcurariu, Universitatea din București, conf. dr. Nicanor Mînecan, Institutul de Medicină și Farmacie din Iași, conf. univ. dr. Ilie Dan, Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași, scriitorul Mircea Radu Iacoban, directorul Teatrului „Vasile Alecsandri" din Iași. O amplă și documentată prezentare a devenirii acestei instituții de învățămînt de-a lungul drumului care măsoară cele cinci sferturi de veac este conturată în articolul directorului actual al Liceului „Ștefan cel Mare", prof. dr. Rodica Alexandru.

Foarte interesant primul număr al revistei *Sfinx*, reprezentînd Liceul Agroindustrial din Cernavodă, care se distinge, cu deosebire, prin preocuparea pentru literatura S.F. Printre autorii unor pasionante povestiri S.F. se numără profesorii : Aurel Cărășel, Ionel Vancu, Constantin Ciucă.

Două reviste dactilografiate : *Mlădițe*, de la Școala Nr. 2 și *Aripi*, de la Școala Nr. 6, ambele din Reșița, ne aduc imaginea, pasionantă, a muncii colectivelor de elevi din aceste instituții de învățămînt, însemnele aptitudinilor și talentelor acestor copii care cresc și se împlinesc frumos, îndrumați și ocrotiți de dascălii lor. Le urăm succes în continuare !

Spre lumină, foaia volantă a Liceului Național din Iași, editată cu prilejul împlinirii a 157 de ani din existența acestui venerabil lăcaș de învățămînt și cultură, adună înfiorate mărturii ale izbînzilor din munca elevilor liceului, privită ca o adevărată „ștafetă a generațiilor".

O lăudabilă plachetă de versuri ale elevilor Școlii Nr. 9 din Călărași, intitulată *Chipul patriei în anul celui de al XIII-lea Congres*, adună poezii care, „chiar și atunci cînd sînt stîngace, sînt totdeauna emoționante, după cum mărturisește profesoara Aurelia Timcea în *Cuvînt înainte*. „Există în aceste versuri mult suflet, multă bunăvoință, gînduri generoase. Sînt versuri pentru secretarul general, versuri de mulțumire adresate partidului și țării în anul celui de al XIII-iea Congres". Adăugăm la cuvintele profesoarei : Felicitări și... *tot înainte !*

Cea dintîi datorie a școlii, care trece înaintea oricărei alteia, este de a forma cetățeni și cea dintîi condiție pentru a fi cineva bun cetățean este de a-și iubi țara fără rezervă și de a avea încredere nemărginită într-însa și în viitorul ei.

SPIRU C. HARET

DE LA CORESPONDENȚII NOȘTRI

BRĂILA

În 1983 cu prilejul împlinirii unui secol de la apariția poemului *Luceafărul* în *Almanahul Societății Social-Literare „România Jună"* din Viena, la Liceul Industrial Nr. 2 din orașul lui Panait Istrati a avut loc festivitatea metodico-științifică „Eminesciana" din inițiativa elevilor și a profesorilor liceului. După debutul de la 26 aprilie cu tema „Porni Luceafărul", au urmat edițiile din 1984, 1985 și 1986. Ceea ce pentru unii părea doar o manifestare ocazională se conturează a fi un început de tradiție al „Școlii cu dor de Eminescu" (așa a fost numit după prima ediție liceul nostru în presa locală). La 18 mai 1984 s-a desfășurat a II-a ediție. După acest succes, elevii liceului au pregătit la 19 mai 1985 un nou și emoționant moment Eminescu, sub genericul *Ideea de patrie în opera lui Eminescu*, acțiune onorată de prezența poetului Ioan Alexandru.

Îndrumați de profesorul Gheorghe Calotă, elevii au organizat la 22 mai 1986 în sala Teatrului de Stat „Maria Filotti" din Brăila a IV-a ediție „Eminesciana" și au editat cu acest prilej o foaie volantă intitulată *Lui Eminescu*, cu sprijinul Comitetului Județean U.T.C. Brăila și cu colaborarea unor personalități ca Gheorghe Eminescu, nepotul poetului, scriitorul brăilean Fănuș Neagu, poetul și dramaturgul Marin Sorescu, poetul Ioan Alexandru, conf. univ. dr. Marin Bești eliu, profesori și elevi din Brăila. Citâm cu bucurie și recunoștință cuvintele poetului Ioan Alexandru : „Mi-e dor de voi, mi-e dor de fluviul ce vă străbate orașul".

OCTAVIA GHEORGHIU, CORINA IVANOV
Liceul Industrial Nr. 2, Brăila

IAȘI

Purtînd numele unei constelații ce guvernează cerul de iarnă, nume pe care l-am preluat din lirica lui Geo Bogza, Cenaclul nostru, „Orion", format din 18 membri și îndrumat de tovarășa profesoară Gabriela Muscaliu Scurtu, activează de trei ani în următoarele direcții : realizarea unui număr lunar al revistei școlii, *Luceafărul* ; dezvoltarea creativității elevilor ; lărgirea orizontului de cunoaștere a literaturii române populare și culte ; sărbătorirea unor evenimente din viața literară ; pregătirea unor numere artistice pentru Festivalul „Cîntarea României" ; organizarea pregătirii suplimentare pentru Concursul „M. Eminescu" ; alcătuirea unor materiale (mape, albume) pentru cabinetul de limba și literatura română ; realizarea unui număr mare de abonamente la revista *Limba și literatura română*. Semne promițătoare ale unor înclinații literare se conturează în activitatea elevelor : Irina Veleanu, Mihaela Iorga, Carmen Ivănoiu, Cristina Hordilă, Daniela Iacob.

Dintre activitățile organizate de cenaclu în acest an putem aminti : trei concursuri de creație, vizite la casele memoriale „G. Topîrceanu", „M. Sadoveanu", „V. Pogor", la Muzeul Teatrului Național. Membrii cenaclului nostru au participat la centenarul „G. Topîrceanu" (la Teatrul Național), unde s-au întîlnit cu personalități ale vieții literare (Constantin Ciopraga, D. R. Popescu), la un recital de poezie susținut de Dionisie Vitcu și la un spectacol „G. Topîrceanu", la zilele revistei *Cronica*.

Cenaclul nostru este o adevărată școală a prieteniei, a încrederii în frumusețea sensibilă a lumii căreia îi aparținem cu toată tinerețea noastră.

IRINA VELEANU
Școala Nr. 25, Iași

MOROENI, jud. Dîmbovița

În inima Bucegilor, adăpostind micul, dar pitorescul complex de vile Căprioara (Gîlma) Moroeni, a avut loc între 8 și 19 august 1986 a treia ediție a taberei „Săgetătorului", cenaclul reprezentativ al liceenilor bucureșteni.

Ca și acum 18 ani, tabăra de literatură de la Gîlma-Căprioara a fost coordonată de profesorul-scriitor Tudor Opriș. Experiența sa de aproape două decenii a imprimat activității taberei un ritm care a făcut din cele 10 zile petrecute în acest decor de basm un adevărat „anotimp liric" (*Scînteia tineretului*, din 28 august a.c.).

Grupul de tinere condeie dîmbovițene condus de profesoara Doina Dumitrescu, atașat celor 35 de „săgetători bucureșteni", a colaborat fructuos în cadrul programului de drumeții, al vizitelor efectuate la mari obiective din județ etc.

O echipă a studioului „Alexandru Sahia" condusă de regizoarea Olimpia Daicoviciu a filmat aspecte din tabără pentru viitorul film „Adolescența".

Ne-a emoționat gestul Inspectoratului Școlar, care, în semn de prețuire, ne-a dăruit carnete și frumoase mape cu emblema taberei.

N-a fost neglijată nici latura funcționalității intensei noastre activități creatoare. Am pregătit materiale de concurs pentru cea de-a VI-a ediție a Festivalului Național „Cîntarea României", a cărei fază republicană se va desfășura în luna iunie a anului viitor.

Am reținut activitatea artistică a promoției „tinere" a Săgetătorului, din care fac parte Olguța Ghițescu, Maria Ene, Felicia Iancu, Afrodita Alexei, Iunona Tutunea, Oana Șerban, Iustina Bandol, Agnes Toma, Diana Perju, Adela Petcan, ori cei pe calea afirmării ca Simona Ivan, Mircea Grecu, Andreea Maftei, Gabriela Iliescu și S.F.-iștii Armand Stănică și Luminița Paraschiv, precum și creațiile colegilor dîmbovițeni : Andreea Tănase, Anca Dumitrescu, Bazil Constantinescu, Mihaela Gheorghe, Andra Lupu, Claudia Orășelu, Camelia Alexandru, Cristina Săracu, Diana Velea, Mircea Dinu și alții. Tabăra de la Moroeni a constituit un util schimb de experiență.

CRISTINA ADRINȚA

RÎMNICU-VÎLCEA

Depășind etapa de inițiere, începută cu paisprezece ani în urmă, sub îndrumarea tovarășului profesor Niculae Șinculescu, cenaclul literar din liceul nostru și-a conturat, cu trecerea anilor, o înfățișare distinctă prin perseverența și pasiunea unor elevi ca : Aurelian Pavelescu, Adela Conțescu, Tudor Iosifaru, Dragoș Dinu, Adriana Bălan, Elena Morteanu, Adela Mureanu, Daliana Olaru, Radu Niculescu, Valentina Masea, Ileana Comănescu, Lidia Constantinescu, Alin Delcea, Victoria Moțoc.

Cenaclul literar „Aspirații" își orientează activitatea în direcția cultivării și valorificării aptitudinilor creatoare ale elevilor. Pornind de la ideea că un cenaclu presupune existența unei atmosfere favorabile sau, folosind expresia lui Eugen Lovinescu, de o „receptivitate complice", elevii participanți la mișcarea literară din liceul nostru se stimulează reciproc în actul creației.

Deși cultivă cu precădere poezia, ei se simt firesc atrași și de spațiul complex al prozei. Dintre iubitorii prozei amintim pe Valentina Mesea, Daliana Olaru și Elena Morteanu. Ședințele de analiză a creației originale au un rol deosebit ; se încurajează analiza atentă a creațiilor, obiectivitatea și supletea observațiilor.

În ședințele cenaclului freamătul muzicii se împletește într-o deplină armonie cu poezia ; eleva Mihaela Teodorescu compune muzica adecvată versurilor care se citesc în cenaclu.

Ne plac cîntul și versul. Cîteva ceasuri pe lună stăm în mijlocul muzelor, așteptînd cu răbdare să se desfacă mugurii arborilor artei.

SIMONA ILEANA COMĂNESCU
Liceul Industrial Nr. 7, Rîmnicu-Vîlcea

LAURENȚIU
DODOCIOIU

S-a născut la 2 septembrie 1967 la Craiova. După absolvirea ciclului primar și gimnazial la Liceul „Frații Buzești", urmează cursurile Liceului Militar „Tudor Vladimirescu" din Craiova, participînd la cenaclul literar „Vasile Cîrlova" și la concursurile „Mihai Eminescu" și „Al. Macedonski".

A debutat în ziarul *Înainte* cu poezia *Însemnul iubirii* pe care o republicăm. Este laureat al concursului de creație în cadrul Festivalului Național „Cîntarea României" și al altor concursuri de creație.

Însemnul iubirii

Iubesc frunțile munților,
susurul apelor ce duc în oglinzi
frumusețea marilor voievozi
ai acestui neam de eroi.
Iubesc înfiorarea salcîmului
și legenda lui doinită în
inima mea tînără, și bunătatea
pădurii ce-mi luminează viața
în această primăvară eternă.
Bucuria născută din iarbă
blînd, arătîndu-mi chipul timid,
mereu o iubesc, și această patrie
care asemenea mamei oferă fiilor ei
un destin triumfal — această străveche
patrie tînără încă sub stindardul
devenirii ei legendare.

Mi-a plăcut să caut frumusețile limbii și puterea vie a imaginilor. Le-am găsit în multe cărți ale trecutului și în creația anonimă a folclorului spre care m-am aplecat întotdeauna cu interes și prețuire. Scriitorul are mereu de învățat de la înaintași și de la dascălul nostru de limbă, al tuturor, poporul, creatorul și purtătorul limbii, cum potrivit se spune în limbajul filologilor. Într-un fel și scriitorul este filolog. Materialul limbii în care omul de specialitate vede etimologii, forme gramaticale, particularități sintactice și stiluri diverse, reprezintă pentru scriitor mijlocul fundamental de comunicare a ideilor sale...

MIHAIL SADOVEANU

Amurg de vară

MONA TANASICIUC
Liceul Economic, Suceava

În răsuflarea amurgului
Se aud cîntece de piculină...
Braţe de umbre albastre
Strîng, într-o îmbrăţişare lină
Priviri sfioase de căprioare...

Noapte la cîmp

CLAUDIA ORĂŞELU
Liceul „Ienăchiţă Văcărescu", Tîrgovişte

Stau în cîmp
Şi-n părul meu învolburat, de iarbă,
Cad sclipind mărunt stele mici.
Bolta se roteşte încet, scîrţiind din greieri
Şi-n pămînt se dezveleşte o gură de fîntînă
Ce răsuflă cald. Ciutura tăcerii se cufundă
Legănîndu-se, în izvor de lumină, subpămîntean
Şi ridică apoi din străfunduri, încet, clipocind,
O găleată plină-ochi de mărgean palid :
Luna.

Lacrima luminii

MUGUREL GROSU
Şcoala Nr. 38, Constanţa

Trece timpul,
simţim cu toţii cum
ne trece prin suflet...
Căutăm, căutăm
o ireversibilă clipă.
Prin noi
se scurge ca un
tremur nebun
un fior al vieţii :
lacrima luminii.

Cuvintele mele

GABRIELA GOGA
Liceul Pedagogic, Craiova

Cuvintele mele sînt boabe de mac
Sau sunetele unei viori.
Cuvintele mele sînt undele unui lac
Cu albatroşi, albi fiori.

Cuvintele mele-s zvîcniri de lăcustă
În ierburi arse de vară,
Sînt cîntece triste din pustă
Plînse pe corzi de chitară.

Cuvintele mele sînt o pădure,
Sînt curgerea vremilor sure.
Cuvintele mele sînt inima mea
Încrustată în trup de stea.

GH. BULGĂR

Cultură și limbaj
București, Editura Eminescu, 1986, 256 p.

Volumul recent publicat de Gh. Bulgăr la Editura Eminescu : *Cultură și limbaj* conține date de certă valoare, provenite dintr-o arhivă literară proprie, constituită de-a lungul anilor de cercetare minuțioasă a unor documente, manuscrise, opere reprezentative.

Paginile acestui volum, după cum precizează autorul în primul capitol, pun în lumină interferențele dintre cultură și limbaj, formînd o unitate spirituală în procesul dezvoltării societății de-a lungul istoriei. Cultura și limba pot fi înțelese cel mai bine în context cu istoria, formînd un tot ce reliefează originalitatea unui popor.

Comentariile și analizele autorului includ momente istorice semnificative, începînd cu corifeii Școlii Ardelene și pînă în zilele noastre. Opiniile unor scriitori despre creația literară și limbaj sînt o expresie grăitoare a prețuirii culturii. „Arghezi despre limbajul poetic eminescian" este de fapt comunicarea autorului la Simpozionul Eminescu de la Sorbona, Paris (1975). Date noi găsim și în paginile despre Ion Budai Deleanu, despre scriitorii pașoptiști, despre Nicolae Iorga și Mihai Eminescu. Preocupările unor „scriitori totali" pentru modernizarea limbajului sînt revelatoare : Hașdeu (în capitolele dedicate personalității sale) sau V. Alecsandri : „Un poet al înnoirii limbii și culturii românești". Propunerile la o viitoare ediție critică a operei poetice eminesciene solicită atenția editorilor lui Eminescu prin studiul „Sugestii critice la o nouă ediție Eminescu".

Literatura este considerată etalon al culturii, iar puterea ei expresivă rezidă în virtuțile limbajului, realizate prin acele sintagme sau cuvinte-cheie conturînd simboluri. Aceste idei se desprind din studiile consacrate scriitorilor clasici ai literaturii noastre : Eminescu, Bacovia, Sadoveanu. Capitolul „Mircea Eliade : erudiție și artă literară" reprezintă un omagiu adus dispariției marelui scriitor. Volumul mai conține sugestii practice în capitole referitoare la limbajul diverselor stiluri : „Limbajul publicistic" sau „Virtuțile limbajului în arta traducerii".

În final, autorul recenzează două cărți apărute în străinătate referitoare la limba și literatura română : *Despre cultura medievală românească*, ultima carte a regretatului savant italian Mario Ruffini, și *Lexicul social-politic între 1821—1850*, teza de doctorat a lui Klaus Bockmann (Leipzig).

Cartea lui Gh. Bulgăr *Cultură și limbaj* este un real cîștig pentru cunoașterea mai adîncă a problemelor evoluției istorice a culturii naționale și în legătură cu ea a complexelor aspecte ale perfecționării limbii, căci, așa cum spunea Cantemir, „Limba nebiruit martor iaste".

PAULA ISAC

AL. HANȚĂ

Idei și forme literare pînă la Titu Maiorescu
București, Editura Minerva, 1985, 416, p.

Cartea reprezintă o contribuție binevenită la cunoașterea aprofundată a ideilor care au concretizat formele definitorii pentru personalitatea culturii românești de la origini pînă la momentul Junimii, etapă de vîrf pentru conștiința literară modernă.

În *Introducere* autorul justifică legătura strînsă dintre destinul poporului român și literatura națională, relevînd modul în care literatura a contribuit la realizarea procesului istoric de redeșteptare a conștiinței naționale și sociale a poporului nostru, prin promovarea ideilor reformatoare, prin păstrarea unității de cuget și de acțiune, a speranței în marile înfăptuiri ale zilei de

mîine. Cum subliniază însuşi Al. Hanţă, ideile respective răsar atît pe tărîmul teoriei, cît şi al creaţiei propriu-zise.

Lucrarea cuprinde şase capitole : *Ideea de literatură în vechea literatură românească* (religioasă şi cronicărească) ; *Întîile încercări de normare* (Miron Costin, Dosoftei, Dimitrie Cantemir) ; *Gramatici şi retori* (aspiraţie către o artă poetică) ; *Circulaţia ideilor. Cultură şi naţionalitate* (Şcoala Ardeleană, I. Budai-Deleanu) ; *Conturarea unor obiective teoretice şi practice ; Sinteze şi delimitări. Metodologie şi creaţie. Naţional şi universal* (stil, versificaţie, genuri, specii literare).

În primul capitol, sînt cercetate aspecte specifice din textele vechi — manuscrise şi tipărituri — cu conţinut religios şi istoriografic, care, aşa cum afirmă autorul, „au constituit primele semne de trezire a conştiinţei literare".

În următoarele două capitole este examinată acţiunea de normare, concluzia fiind că limba literară a sec. al XIX-lea îşi are izvorul în prelucrările lingvistice anterioare. Un capitol aparte dedică autorul primelor încercări de normare a expresiei literare datorate lui Miron Costin, Dosoftei şi Dimitrie Cantemir. Autorul nu insistă asupra cărţilor populare, care după N. Iorga au însemnat o adevărată „revoluţie literară", dar se referă pe larg la contribuţia „gramaticilor" şi „retorilor" : Dimitrie Eustatievici, Ienăchiţă Văcărescu, Costache Conachi şi a altora mai puţin însemnaţi. O deschidere amplă oferă capitolul despre *Circulaţia ideilor*, din care reţinem profilul lui I. Budai Deleanu, autorul *Ţiganiadei*, considerată şi de Al. Hanţă drept „unul dintre vîrfurile literaturii române".

Din perspectiva specialistului se mai relevă personalitatea îndrumătorilor : Eliade Rădulescu, T. Cipariu şi Gh. Bariţ, toţi bucurîndu-se de acelaşi tratament favorabil. Contribuţia teoretică a scriitorilor romantici români este bine susţinută documentar, însă sumar comentată.

Idei şi forme literare pînă la Titu Maiorescu de Al. Hanţă se impune şi atenţiei tinerilor cititori prin caracterul ei de informare generală şi spirit de sinteză.

DUMITRU ANGHEL

Din presa literară românească (1918—1944)

Ediţie îngrijită, prefaţă şi note de EUGEN MARINESCU
Bucureşti, Editura Albatros, Col. „Sinteze Lyceum", 1986, 370 p.

Reeditarea antologiei *Din presa literară românească (1918—1944)*, revăzută şi adăugită acum, la un deceniu de la apariţia primei ediţii, a fost impusă de epuizarea acelei variante care s-a dovedit un util instrument de lucru pentru elevi şi profesori.

Prefaţa semnată de Eugen Marinescu oferă cititorilor o avizată introducere în contextul social-politic şi cultural al perioadei luate în considerare, subliniind impactul marilor evenimente care au marcat istoria ţării în acest răstimp — Unirea de la 1 Decembrie 1918 ; constituirea Partidului Comunist Român, la 8 mai 1921 etc. — asupra vieţii spirituale în general şi asupra presei în special. Autorul atrage atenţia asupra faptului că, deşi în principiu publicaţiile literare îşi propuneau să ilustreze şi să analizeze exclusiv fenomenul cultural-artistic românesc şi universal, acestea n-au putut rămîne în afara frămîntărilor de ordin social-politic şi economic, colaboratorii lor, scriitori în majoritate, simţindu-se obligaţi, prin natura preocupărilor, să se angajeze în lupta cercurilor largi pentru ideile progresiste, democratice. Apariţia şi dispariţia unor publicaţii, intervenţiile cu articole reprezentative pentru spiritul unei epoci şi pentru atitudinea oamenilor de litere, gruparea în jurul unor reviste cu rol important în viaţa politico-ideologică şi culturală a ţării, lupta pentru

receptarea și impunerea unor valori naționale, a unor autori, cărți sau curente culturale sînt, toate, fenomene pe care publicațiile literare le-au înregistrat și reflectat fidel, lăsînd posterității documente pentru o istorie vie și exactă a evoluției societății românești în perioada respectivă. Editorul adîncește această analiză prin reliefarea contribuției deosebite pe care revista de mare rezonanță în peisajul publicisticii noastre culturale — *Literatorul*, *Viața nouă*, *Sburătorul*, *Contimporanul*, *Sămănătorul*, *Viața românească*, *Cuvîntul liber* etc. — au avut-o în cristalizarea unor idei și sentimente, în realizarea unui climat prielnic afirmării adevăratelor valori, în ridicarea nivelului de cunoaștere al maselor.

Lucrarea selectează, din numărul mare de reviste literare care au existat în acea epocă de puternic avînt spiritual, 35 de reviste, ordonîndu-le cronologic și însoțindu-le de cîte o succintă, dar edificatoare prezentare generală, la subsol. Criteriul de selecție este, evident, cel al valorii, pe care perspectiva creată prin timpul scurs o stabilește în legătură cu aceste reviste, în sensul discutat mai sus, al rolului avut de fiecare în parte în promovarea unor idei care au determinat mutații decisive în viața spirituală românească. Realizatorul antologiei n-a evitat să prezinte și publicații cu poziții ideologice și estetice extreme, ca *Gîndirea*, *Vremea*, *Cugetul românesc*, *Integral* sau reviste mai puțin cunoscute tinerelor generații de astăzi, *Revista Fundațiilor*, *Însemnări ieșene*, *Jurnalul literar*, *Saeculum*, precizînd meritele și limitele acestora, schimbările echipelor redacționale, atitudinea intelectualilor vremii față de linia adoptată de revistele respective într-un moment sau altul. De asemenea, sînt prezentate publicații reprezentative pentru întreg spațiul geografic românesc : *Ramuri* (Craiova, 1919—1929) ; *Familia* (Oradea, 1926—1929 ; 1934—1944) ; *Gînd românesc* (Cluj, 1933—1940) ; *Manifest* (Iași, 1934—1936), *Însemnări ieșene* (Iași, 1936—1940) ; *Jurnalul literar* (Iași, 1939) ; *Luceafărul* (seria a III-a, Sibiu, 1941—1945) etc.

Dificultățile cele mai mari au fost întîmpinate, credem, la alegerea articolelor care să reflecte cel mai corect și mai complex orientarea și valoarea revistelor. E. Marinescu a avut în vedere și în această privință nivelul de înțelegere, aria de interese și de cerințe ale tinerilor cititori, selectînd, așa cum se precizează în *Nota editorului*, „studii și articole fundamentale pentru înțelegerea epocii sau a unor scriitori..., profesiuni de credință și analiza pătrunzătoare a unor opere prevăzute în programele școlare", precum și articole-program sau cu valențe teoretice referitoare la simbolism, modernism, expresionism, în dorința de a constitui „un adevărat îndrumar" pentru elevi. Aceștia pot găsi aici, de pildă, celebrul interviu semnat de I. Valerian, *De vorbă cu Ion Barbu*, esențial pentru înțelegerea poeziei celui din urmă, articol amintit, de altfel, și în actualele manuale de limba și literatura română, apoi articole cu valoare de artă poetică sau profesiune de credință ale unor scriitori ca M. Sadoveanu *(În ce cred)*, M. R. Paraschivescu *(De ce scriu ?)*, Geo Bogza *(Poezia pe care vrem să o facem)* etc. Analiza și clarificarea unor concepte, ca *Etnicul*, de E. Lovinescu, *Filozofia stilului. Espresionismul*, de L. Blaga, *Suprarealism și integralism*, de I. Voronca, *Modernismul*, de L. Rebreanu, intervențiile polemice ale unor scriitori publiciști, ca Al. Macedonski, Mihail Ralea, N. D. Cocea, Al. Sahia, M. R. Paraschivescu, G. Ivașcu ș.a., recenziile și prezentările unor cărți intrate definitiv în istoria literaturii noastre, articole datorate marilor critici din perioada interbelică, G. Călinescu, P. Constantinescu ș.a., precum și un *Indice* cuprinzînd datele esențiale despre alte 29 de reviste din epoca discutată (mai puțin răspîndite, dar nu lipsite de importanță în contextul vremii) completează conținutul acestei utile cărți.

PETRE GHEORGHE BÎRLEA

Curier

Răspundem în acest număr scrisorilor primite la redacție pînă la data de **1 august 1986.**

Cristina Diana Săracu din Medgidia, jud. Constanța : poezia ta izbucnește ca un strigăt dintr-o nevoie imperioasă de a comunica pe loc tot ce simți. Poate de aici și folosirea atîtor semne de exclamare. Pînă aici nimic rău ; dar în graba de a găsi pe loc o formă de expresie, recurgi adesea la imagini banale, la cuvinte tocite, „poetizate" prin prea deasa lor întrebuințare în poeziile altora. „Rugul iubirii", „templul etern al durerilor", „vîntul îmi spulberase cenușa", „timpul nu se mai întoarce niciodată" etc. — toate acestea au un aer desuet. Or, ce contează într-o comunicare poetică este o trăire vie, originală, într-o formă proaspătă, nouă. Și, din versurile trimise, se simte că vei putea să descoperi această formă, prin mai mult exercițiu.

Cenaclul literar „Inimi tinere", al Școlii cu clasele I — VIII din Orșova, jud. Mehedinți ne trimite mai multe bucăți de proză — majoritatea lor, delicate descrieri de natură — semnate de elevele Delia Grozăvescu Weil (clasa a VI-a) și Daniela Pîrvulescu (clasa a VIII-a), precum și două poezii de Laura Ghiță (clasa a VIII-a) în care se văd, desigur, semnele începutului, dar care nu sînt lipsite de prospețime : „Eu țin vacanța închisă în ghiozdan, / și iese singură cînd am timp / și chef și cînd i se face dor de copii. /Aș vrea să iasă mai repede, sau măcar / să mai rămînă — în zborul pal al clipelor, / în visele florilor parfumate, / în gîndurile-păsări de excursie / pînă la vacanța următoare... / Apoi se stinge treptat, / ca un suspin de brazi / și fuge ca o nălucă / pînă la vacanța viitoare...". Mai așteptăm.

Cenaclul literar al Școlii Nr. 9 din Călărași ne trimite din nou o impresionantă cantitate de versuri, din care reținem poeziile *Mama* de Diana Bădîrcea (clasa a V-a), *Grîul* de Iuliana Enciu (clasa a VI-a), *Ochii copilăriei* de Mirela Ghiliciu, *Țara* de Mihaela-Liliana Alecu (clasa a VII-a), *Anotimpul fulgilor de nea* de Ovidiu Zainea (clasa a VIII-a), *Pe fruntea țării* de Mirel Iosif (clasa a VIII-a) și altele. Aș sugera să abordați teme mult mai variate și mai apropiate de vîrsta și preocupările voastre. În fond de ce nu ați descrie, să zicem, frumoasele grădini din jurul brațului dunărean Borcea, unde sînt convins că vă petreceți o bună parte din timp.

Gabriela Goga, elevă a Liceului Pedagogic din Craiova : imagini violente, nu lipsite de un anumit fior liric : „frunzele ca răni sîngerînde / se lipesc de gînd. / Sfîșie creierul / Țipătul timpului nenăscut. / Durerea că e toamnă / Are rezonanța ceților / Prelinse în cutia minții. / Cerul se lichefiază în ploaie / Ca o izbăvire a tristeții : / Caii au putrezit de mult în iarbă". Dar numai cînd renunți la violență și afirmi valori perene ale sufletului uman scrii poezie cu adevărat frumoasă : *„Primăvară.* Timp reîncarnat / În adolescență. / Nu mă mai întreb / Dacă fructul este / Tristețea florii pîngărite. / Răsuflarea iubirii / Îmi aburește / Cristalul sufletului". Același lucru se poate spune și despre poeziile *Patria, Chipul tău, Cuvintele mele, Rugă* pe care le voi propune spre publicare.

Laurențiu Dodocioiu, elev sergent, Liceul Militar „Tudor Vladimirescu" din Craiova : un suflet cald, generos, sensibil, gata să aline orice durere cu o expresie armonioasă. Voi propune o poezie *(Însemnul iubirii)* spre publicare. Trebuie însă să adaug că se simte șovăiala expresiei și se întrevede lungimea drumului pe care îl mai ai de parcurs pînă la adevărata poezie.

Claudia Orășelu, Liceul „Ienăchiță Văcărescu" din Tîrgoviște : o mînă sigură în zugrăvirea tablourilor de natură. *Noapte la cîmp* este mica ta capodoperă. O voi propune spre publicare la rubrica „Debut". Nu mă pot opri însă să nu citez aici și poezia *Sfîrșit de vară* — renunțînd la ultimul ei vers, care îi diminuează tensiunea :

„Septembrie. / Fecioară bălaie și oarbă, / Pipăie cerul cu deget de păsări călătoare, / Cu tălpile goale arde trupul pădurilor / Și-i fumegă iarba sub pași ; / În urma ei primul plop începe să plîngă / Cu frunze mari". Vocația ta pentru lirică este mai presus de orice îndoială. Trebuie numai să-ți cultivi cu grijă talentul. Nu uita că talentul nu aparține doar celui care s-a născut cu el, ci și comunității în care trăiește, oamenilor, semenilor noștri ; pentru că orice har se împlinește cu adevărat numai cînd îl punem în folosul celorlalți. Cu atît mai mare este răspunderea noastră față de propriile înzestrări.

Se pot alege cîte una sau două poezii frumoase, închegate atît ca expresie, cît și ca viziune lirică, și din scrisorile trimise de prietenii noștri : *Laura Sterian* din Brăila, *Rodica Sărmaș* din Năsăud, jud. Bistrița-Năsăud, *Mona Tanasiciuc* din Suceava, *Tiberiu Oancea* din Brad, jud. Hunedoara, *Gheorghe Sava* din Huși, jud. Vaslui, *Ecaterina Ristoscu* din București, *Alexandru Claudiu Soare* din Ploiești, *Thalia Cristescu* din București, *Eleonora Dragomir* din Buzău, *Camelia Luchiacenco* din Galați, *Flavius Iancu Obeadă* din Brașov, *Livia Visternicu* din Siret, jud. Suceava, *Carmen Fackelmann* din Ploiești, *Dragoș Tudor Paraschiv* din Medgidia, jud. Constanța, *Viorel Ștefan Luță* din Craiova, *Oana Hincea* din București, *Simona Fofiu* din Cluj-Napoca, *Liana Bragă* din Curtea de Argeș, *Maria Laura Bercea* din Fitod, jud. Harghita, *Dumitru Sandu* din comuna Iancu Jianu, jud. Olt, *Aura Mirabela Cosma* din Sibiu, *Mariana Eftene* din Oltenița, jud. Călărași, *Irina Popa* din Iași, *Ariana Bălașa* din Craiova, *Aurelian Eftimie* din Oltenița, jud. Călărași, *Laura Roncu* din Breaza, jud. Prahova, *Claudia Acsinte* din Brăila, *Irina Albu* și *Anca Popescu* din Iași, *Dana Stoica* din București, *Mugurel Grosu* din Constanța, *Daniela Bălan* din Piatra-Neamț, *Romanița Alexandra Constantinescu* din București, *Carmen Danciu* din Tîrgu-Jiu, *Marian Teodor Popescu* din Drăgășani, jud. Vîlcea. Le recomand să persevereze, atît în ce privește scrisul, cît și în îmbogățirea programului de lectură. Și... așteptăm noi vești !

Semne ale sensibilității și ale dragostei față de literatură se găsesc cu prisosință și în scrisorile trimise de prietenii revistei noastre *Cristina Săracu* din Craiova, *Viorica Dobre* din Furceni, jud. Galați, *Ileana Damian* și *Nemeș Ionela* din Războieni-Cetate, jud. Alba, *Daniela Buzatu* din București, *Elena Strungariu* din Botoșani, *Laura Simionescu* din Galați, *Alina Urania Stanciu* din Brașov, *Camelia Manole* din Ungheni, jud. Mureș, *Titu Ciobanu* din Tecuci, jud. Galați, *Elena Stanca* din Cumpăna, jud. Constanța, *Adina Bărbuș* din Baia Mare, *Dan Marinescu* din București, *Florentin Gheorghe Sorescu* din Pitești, *Adrică Horea* din Călărași, *Theea Coman* din Hănești, jud. Botoșani, *Amalia-Luminița Dragoș* din Arad, *Cătălina Ristea* din București, *Florentin Simionescu* din Pitești, *Tudor Mărgineanu* din Grumăzești, jud. Neamț, *Cristinel Ciobotă* din Drăgănești de Vede, jud. Teleorman, *Andreea Ariton* din Constanța, *Ramona Violeta Dima* din Brăila, *Luciana Buzdugan* din Peretu, jud. Teleorman, *Alina Vacarciuc* din Brăila, *Alina Ursu* din Bacău, *Maria Rokaly* din Gheorghieni, jud. Harghita, *Maura Boacă* din Bîrlad, *Mihaela Gafițescu* din Botoșani, *Marinela Mocanu* din Fălticeni, *Mihaela Paraschiv* din Vînju-Mare, jud. Mehedinți, *Dana Ion* din Pitești, *Loredana Irina Țipu* din București, *Mariana Carmen Antohie* din Galați, *Aida Ialovoi* din Craiova, *Elena-Gabriela Dumitrescu* din Strehaia, jud. Mehedinți, *Claudiu Șianțiu* din Arad, *Mădălina Catană* din Galați, *Iulia Tronciu* din Botoșani, *Constantin Hîncu* din Frumușița, jud. Galați, *Zenaida Hatoș* din Lupeni, jud. Hunedoara, *Laura Spătaru* din Brașov, *Doina Ailincăi* din Buzău, *Daniel Nălbea* din Tîrgoviște, *Daniela Crîng* din Șișești, jud. Mehedinți, *Dona Volf* din Dej, jud. Cluj, *Ariana Giurgea* din București, *Viorica Hîji* din Volovăț, jud. Suceava, *Mariana Marin* din Snagov, *Mariana Șerban* din Cernavodă, jud. Constanța, *Luciana Buzdugan* din Alexandria, jud. Teleorman, *Marian Munteanu* din Sibiu, *Eugenia Bădilă* din Cîmpulung, jud. Argeș, *Nicoleta Ciobanu* din Călărași, *Gabriela Mircete* din Turnu-Măgurele, jud. Teleorman, *Mihai Silion* din Huși, jud. Vaslui, *Simona Ferenț* din Cluj-Napoca, *Marilena Sotir* din Pitești, *Gheorghe*

Roșca din Sabangia, jud. Tulcea, *Mihai Bartas* din Brașov, *Loredana Mocanu* din București, *Cristina Dumșa* din București, *Nicoleta Pop* din Beclean pe Someș, jud. Bistrița-Năsăud, *Dorina Casoinic* din Milișăuți, jud. Suceava, *Mihaela Miler* din Tulcea, *Călin Roșu* din București, *Adela Mirela Drența* din Blăjenii de Jos, jud. Bistrița-Năsăud, *Lenuța Machidon* din Miercurea Ciuc, *Roxana Ologeanu* din București, *Luminița Carmen Ionaș* din Visterna, jud. Tulcea, *Gabriela Florea* din Curtea de Argeș, *Daria Grațiela Cîrlan* din Brăila, *Daniela Gina Porumb* din Jibou, jud. Sălaj, *Elena Bolohan* din Reuseni, jud. Suceava, *Iuliana Mikó* din Pitești, *Mona Tunaru* din Focșani, *Riana Rohall* din Craiova, *Roxana Trăilă* din Craiova, *Claudia Barthon* din București, *Lenuța Varga* din Lumina, jud. Constanța, *Doina Tudose* din Vlădeni, jud. Iași, *Cristina Coca Mândiță* din Bals, jud. Olt, *Ileana Violeta M. Bărcan* din Bîrla, jud. Argeș, *Ruxandra Constantinescu* din Giurgiu, *Alice Ionescu Tița* din Bacău, *Cristina Curelariu* din Suceava, *Monica Vieru* din Dorohoi, jud. Botoșani, *Brîndușa Dragomir* din Iași, *Carmen Maxim* din Dolhești Mari, jud. Suceava, *Daniela Elena Cojocar* din Rădăuți, jud. Suceava, *Marilena Pațac* din Topoloveni, jud. Argeș, *Maria Gheorghe* din Bîscenii de Sus, jud. Buzău, *Gheorghe Georgescu* din Vaideeni, jud. Vîlcea, *Elena Victoria Dănășel* din Tîrgu-Jiu, *Maria Herța* din Năsăud, *Luminița Ioniță* din Curtea de Argeș, *Claudia Ioniță* din Pitești, *Daniel Claudiu Pancu* din Tîrgu-Ocna, jud. Bacău, *Anișoara Stanciu* din Cîmpulung, jud. Argeș, *Maria Morgan* din Vaideeni, jud. Vîlcea, *Angelica Lungu* din Certești, jud. Galați, *Otilia Iustina Horia* din Galați, *Felicia Racoviță* din București, *Petronela Dumitreasa* din Conțești, comuna Girov, jud. Neamț, *Miréla Istrate* din Nenciulești, comuna Mavrodin, jud. Teleorman, *Mihaela Ghiață* din Constanța.

Ne-au trimis delicate încercări în proză, dovedind reale înclinații literare, *Rodica Naciu* din Greci, jud. Tulcea, *Cătălin V. Bădărău* din Hălăucești, jud. Iași, *Daria Grațiela Cîrlan* din Brăila, *Simona Florea* din Piatra Neamț, *Adriana Țeighiu* din Timișoara și *Camelia Gabriela Fetea* din București ; așteptăm din nou povestiri mai scurte și mai închegate, pe care să le putem publica în revistă.

Poate mai puțin interesante pentru noi de data aceasta au fost scrisorile primite de la *Ovidiu Blăjan* din Tîrnava, jud. Sibiu, *Florin Dușa* din Topliță, jud. Harghita, și *Cătălin Fureschi* din Vîrful Cîmpului, jud. Botoșani.

Vă rog să vă scrieți numele și adresa citeț în colțul din dreapta sus al primei pagini, nu ajunge să vă treceți adresa numai pe plic ! Plicul se aruncă înainte de înregistrarea scrisorii. Trimiteți pe cît posibil pagini dactilografiate. Dacă nu aveți acces la o mașină de scris, cel puțin scrieți îngrijit ; de multe ori fac mari eforturi să înțeleg unele nume. Scrisul citeț și îngrijit, fără greșeli de ortografie, este o dovadă de respect față de destinatar. Pe deasupra, o scrisoare redactată neglijent sau în grabă va avea mari șanse să fie tratată cu aceeași atenție ca a propriului ei expeditor. Vă urez succes și aștept cu plăcere scrisorile voastre următoare.

VASILE POENARU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

SOCIETATEA DE ŞTIINŢE FILOLOGICE DIN R. S. ROMÂNIA
Bd. Schitul Măgureanu, nr. 1, sector V, cod. 79 664, Bucureşti, tel. 15.17.92

ÎN ATENŢIA PROFESORILOR ŞI A ELEVILOR

Pentru a contribui la perfecţionarea învăţămîntului filologic de toate gradele, S.S.F. va edita în anul 1987 :

1. *Limba şi literatura română* (4 numere, 20 de lei abonamentul), revistă pentru elevi şi profesori ;

2. *Limbă şi literatură* (4 volume, 60 de lei abonamentul), culegere de articole pentru profesori ;

3. *Limbile moderne în şcoală* (2 volume, 35 de lei abonamentul), culegere de articole (unele în limbile engleză, franceză, germană şi rusă) pentru profesori ;

4. *Buletinul S.S.F. pe anul 1987* (1 vol.) ; se difuzează gratuit membrilor S.S.F. şi profesorilor titulari de comandă care realizează abonamente colective la S.S.F.

În curînd vor apărea în Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică : 1. *Bibliografia românească modernă* (1831—1918, vol. II, literele D—K) şi 2. *Dicţionarul presei literare româneşti* (1790—1982) de I. Hangiu.

Comenzile (abonamente colective) — de la 20 de abonamente la revista *Limba şi literatura română* şi cel puţin 5 abonamente la culegeri — se difuzează de către S.S.F. direct abonaţilor. Se consideră abonaţi pentru anul 1987 profesorii care vor trimite (expedia), pînă la 31 decembrie 1986, cv. publicaţiilor dorite prin mandat poştal sau aviz de creditare în contul S.S.F. nr. 45.11.09.5, la C.E.C., Filiala sector 5, Calea Victoriei nr. 7, Bucureşti, şi cîte o *fişă de comandă pentru fiecare titlu de publicaţie*, conform modelului de mai jos, într-un singur plic închis pe adresa S.S.F.

Comenzile pentru *Bibliografia românească modernă* (126 lei ex.) şi pentru *Dicţionarul presei literare româneşti* (60 lei ex.) se fac prin filialele şi subfilialele S.S.F. sau direct, putînd fi achitate prin mandat poştal ori aviz de creditare sau virament în contul S.S.F. menţionat mai sus.

Abonamentele individuale la revista elevilor şi la culegerile pentru profesori se fac numai prin factorii poştali, conform *Catalogului presei.*

Model

FIŞĂ DE COMANDĂ

Subsemnatul(a) _____ instituţia (şcoala, liceul) _____ din _____ am expediat prin mandat poştal sau aviz de creditare nr. _____ suma de _____ lei, reprezentînd cv. abonamentelor pentru anul 1987. (Se completează titlul publicaţiei şi numărul abonamentelor.) _____

Abonamentele (volumele) se trimit la adresa (se completează cu majuscule adresa ; orice schimbare de adresă se comunică în scris S.S.F.).

_____

_____

Data _____ _____ Semnătura _____

Aniversări şi comemorări în anul 1987

15 ianuarie — 50 de ani de la moartea lui Anton Holban (n. 1902), prozator şi dramaturg.

12 februarie — 125 de ani de la naşterea lui Al. Davila (m. 1929), autorul dramei *Vlaicu Vodă*.

7 martie — 550 de ani de la izbucnirea răscoalei ţărăneşti de la Bobîlna.

14 martie — 150 de ani de la apariţia suplimentului literar *Alăuta românească*, editat la Iaşi de Gh. Asachi, fondatorul presei româneşti din Moldova.

19—22 martie — 65 de ani de la crearea Uniunii Tineretului Comunist.

7 mai — 50 de ani de la moartea lui George Topîrceanu (n. 1886), autorul volumelor de poezii : *Parodii originale, Migdale amare, Balade vesele şi triste.*

24 mai — 175 de ani de la naşterea lui Gh. Bariţiu (m. 1893), fondatorul primelor ziare din Transilvania : *Gazeta de Transilvania* şi *Foaie pentru minte, inimă şi literatură.*

9 iunie — 75 de ani de la moartea lui I. L. Caragiale (n. 1852), prozator şi dramaturg, clasic al literaturii române.

2 iulie — 150 de ani de la apariţia suplimentului literar *Curier de ambe sexe*, editat la Bucureşti de Ion Heliade Rădulescu, fondatorul primului ziar din Ţara Românească.

iulie-august — 70 de ani de la victoria trupelor române pe fronturile de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz.

2 august — 50 de ani de la moartea lui Pavel Dan (n. 1907), autorul volumului de nuvele *Urcan bătrînul.*

26 august — 50 de ani de la moartea lui Al. Sahia (n. 1908), scriitor militant, autor de nuvele inspirate din viaţa muncitorilor.

3 septembrie — 100 de ani de la moartea lui Timotei Cipariu (n. 1805), filolog transilvănean, unul dintre fondatorii „Astrei".

7 noiembrie — 100 de ani de la moartea lui Petre Ispirescu (n. 1830), cunoscut autor de basme şi legende, culese şi prelucrate din folclor.

13 decembrie — 100 de ani de la naşterea poetului Mihail Cruceanu, unul dintre membrii fondatori ai Partidului Comunist Român.

30 decembrie — 40 de ani de la proclamarea Republicii.

În anul 87 al erei noastre, Decebal a devenit conducătorul statului dac.